

मेरो गणित

कक्षा-३

विद्यार्थीको नाम	:
रोलनम्बर	:
विद्यालयको नाम	:

नेपाल सरकार
शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय
पाठ्यक्रम विकास केन्द्र
सानोठिमी, भक्तपुर

प्रकाशक : नेपाल सरकार
शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय
पाठ्यक्रम विकास केन्द्र
सानोठिमी, भक्तपुर

© सर्वाधिकार : पाठ्यक्रम विकास केन्द्र

यस पाठ्यपुस्तकसम्बन्धी सम्पूर्ण अधिकार पाठ्यक्रम विकास केन्द्र सानोठिमी, भक्तपुरमा निहित रहेको छ । पाठ्यक्रम विकास केन्द्रको लिखित स्वीकृतिबिना व्यापारिक प्रयोजनका लागि यसको पुरै वा आंशिक भाग हुबहु प्रकाशन गर्न, परिवर्तन गरेर प्रकाशन गर्न, कुनै विद्युतीय साधन वा अन्य प्रविधिबाट रेकर्ड गर्न र प्रतिलिपि निकाल्न पाइने छैन ।

प्रथम संस्करण : वि.सं. २०७८

मूल्य रु.

मुद्रण :

पाठ्यपुस्तकसम्बन्धी पाठकहरूका कुनै पनि प्रकारका सुभावहरू भएमा पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, समन्वय तथा प्रकाशन शाखामा पठाइदिनुहुन अनुरोध छ । पाठकहरूबाट आउने सुभावहरूलाई केन्द्र हार्दिक स्वागत गर्दछ ।

हाम्रो भनाइ

पाठ्यक्रम शिक्षण सिकाइको मूल आधार हो । पाठ्यपुस्तक विद्यार्थीमा अपेक्षित दक्षता विकास गर्ने एक मुख्य साधन हो । यस पक्षलाई दृष्टिगत गर्दै पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले विद्यालय शिक्षालाई व्यावहारिक, समयसापेक्ष र गुणस्तरीय बनाउने उद्देश्यले पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तकको विकास तथा परिमार्जन कार्यलाई निरन्तरता दिँदै आएको छ । आधारभूत शिक्षाले बालबालिकामा आधारभूत साक्षरता, गणितीय अवधारणा र सिप एवम् जीवनोपयोगी सिपको विकासका साथै व्यक्तिगत स्वास्थ्य तथा सरसफाइसम्बन्धी बानीको विकास गर्ने अवसर प्रदान गर्नुपर्छ । आधारभूत शिक्षाका माध्यमबाट बालबालिकाहरूले प्राकृतिक तथा सामाजिक वातावरणप्रति सचेत भई अनुशासन, सदाचार र स्वावलम्बन जस्ता सामाजिक एवम् चारित्रिक गुणको विकास गर्नुपर्छ । यसले विज्ञान, वातावरण र सूचना प्रविधिसम्बन्धी आधारभूत ज्ञानको विकास गराई कला तथा सौन्दर्यप्रति अभिरुचि जगाउनुपर्छ । शारीरिक तनुरुस्ती, स्वस्थकर बानी एवम् सिर्जनात्मकताको विकास तथा जातजाति, धर्म, भाषा, संस्कृति, क्षेत्रप्रति सम्मान र सम्भावको विकास पनि आधारभूत शिक्षाका अपेक्षित पक्ष हुन् । देशप्रेम, राष्ट्रिय एकता, लोकतान्त्रिक मूल्यमान्यता तथा संस्कार सिकी व्यावहारिक जीवनमा प्रयोग गर्नु सामाजिक गुणको विकास तथा नागरिक कर्तव्यप्रति सजगता अपनाउनु, स्तरअनुकूल व्यवहारकुशल सिपको प्रयोग गर्नु र दैनिक जीवनमा आइपर्ने व्यावहारिक समस्याहरूको पहिचान गरी समाधानका उपायको खोजी गर्नु पनि आधारभूत तहको शिक्षाका आवश्यक पक्ष हुन् । उल्लिखित पक्षहरूलाई दृष्टिगत गर्दै राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूपले निर्दिष्ट गरेका सिद्धान्त र आधारअनुरूप विकास गरिएको आधारभूत तहअन्तर्गत कक्षा १-३ को पाठ्यक्रमअनुसार परीक्षण गरी प्राप्त सुझाव समेटेर विकास गरिएको कक्षा तीनको मेरो गणित पुस्तकलाई विद्यार्थीले पाठ्य तथा कार्यपुस्तक दुवै प्रयोजनका लागि प्रयोग गर्न सक्ने छन् । यसमा बहुविषयक एकीकृत ढाँचाको पाठ्यक्रमको कार्यान्वयनलाई सहयोग पुने गरी विषयवस्तुलाई विभिन्न विषयसँग सम्बन्धित हुने थिममा आधारित गरिएको हुँदा विद्यार्थीको सिकाइलाई अन्तरसम्बन्धित गरी दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित गर्ने र सान्दर्भिक बनाउन सहयोग पुने विश्वास गरिएको छ ।

गणित विषयको यस पाठ्य तथा कार्यपुस्तकका पाठहरूको सङ्कलन, परिमार्जन तथा विकास प्रा. उमानाथ पाण्डेय, श्री रमेशप्रसाद अवस्थी, श्री विष्णुप्रसाद पनेरु र श्री जगन्नाथ अधिकारीले गर्नुभएको हो । यसको विषयवस्तु सम्पादन डा. लेखनाथ पौडेल र श्री केशवप्रसाद दहालबाट भएको हो । यस पुस्तकको मसौदामा डा. राममान श्रेष्ठ, डा. रामजीप्रसाद पण्डित श्री लक्ष्मीनारायण यादव, श्री वैकुण्ठप्रसाद खनाल, श्री प्रमिला बखती श्री कृष्णप्रसाद पोखरेल, श्री राजकुमार माथेमा, श्री गोमा श्रेष्ठ, श्री अनिसुद्धप्रसाद न्यौपाने, श्री विनोदप्रसाद पन्त, श्री रितु श्रेष्ठ, श्री रामचन्द्र ढकाल र श्री चन्द्रकुमार श्रेष्ठबाट पृष्ठपोषण प्राप्त भएको हो । यस पुस्तकको भाषा सम्पादन श्री गणेशप्रसाद भट्टराई र चिनाकुमारी निरौलाबाट, चित्राङ्कन श्री देव कोइमी र लेआउट डिजाइन श्री नवराज पुरीबाट भएको हो । उहाँहरूलगायत यस पाठ्य तथा कार्यपुस्तकको विकास तथा परिमार्जन कार्यमा संलग्न प्रयोक्ता सबैप्रति पाठ्यक्रम विकास केन्द्र धन्यवाद प्रकट गर्दछ ।

यस पाठ्यपुस्तकले निर्धारित सक्षमता विकासका लागि विद्यार्थीलाई सहयोग गर्ने छ । यसले विद्यार्थीको सिकाइमा सहयोग पुन्याउने एउटा महत्वपूर्ण र आधारभूत सामग्रीका रूपमा कक्षा क्रियाकलापबाट हुने सिकाइलाई मजबुत बनाउन सहयोग गर्ने छ । त्यसैले यो शिक्षकको सिकाइ क्रियाकलापको योजना नभई विद्यार्थीको सिकाइलाई सहयोग पुन्याउने सामग्री हो । यसका लागि यस पुस्तकलाई विद्यार्थीको सिकाइमा सहयोग पुन्याउने एउटा महत्वपूर्ण आधारका रूपमा बालकेन्द्रित, सिकाइकेन्द्रित, अनुभवकेन्द्रित, उद्देश्यमूलक, प्रयोगमुखी र क्रियाकलापमा आधारित बनाउने प्रयास गरिएको छ । सिकाइ र विद्यार्थीको जीवन्त अनुभवबिच तादातम्य कायम गर्दै यसको सहज प्रयोग गर्ने शिक्षकले सहजकर्ता, उत्त्रेक, प्रवर्द्धक र खोजकर्ताका रूपमा भूमिका निर्वाह गर्नुपर्ने अपेक्षा गरिएको छ । यसलाई अझ परिष्कृत पार्नका लागि शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक, बुद्धिजीवी एवम् सम्पूर्ण पाठकहरूको समेत विशेष भूमिका रहने हुँदा सम्बद्ध सबैको रचनात्मक सुझावका लागि पाठ्यक्रम विकास केन्द्र हार्दिक अनुरोध गर्दछ ।

वि.सं. २०७८

नेपाल सरकार

शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय
पाठ्यक्रम विकास केन्द्र

विषयसूची

क्र.सं. | विषयक्षेत्र र पाठ

पृष्ठसङ्ख्या

१.	मेरो दैनिक जीवन १	१-८
	पाठ १ समय १	१
२.	सङ्ख्याको ज्ञान	९-३८
	पाठ २ पाँच अङ्कसम्मका सङ्ख्याहरू	९
	पाठ ३ सङ्ख्याहरूको तुलना	२७
	पाठ ४ सङ्ख्याको ढाँचा	३२
३.	हाम्रो समुदाय	३९-६४
	पाठ ५ सङ्ख्याहरूको बढ्दो र घट्दो क्रम	३९
	पाठ ६ स्थानीय सङ्ख्याङ्कन पद्धतिमा २० सम्मका सङ्ख्याहरू	४२
	पाठ ७ भिन्न	४५
	पाठ ८ लम्बाइ १	५६
४.	मेरो सिर्जना	६५-९६
	पाठ ९ रेखाहरू	६५
	पाठ १० कोणहरू	७४
	पाठ ११ ज्यामितीय आकारहरू	८२
५.	गणितका आधारभूत क्रिया	९७-१८४
	पाठ १२ जोड	९७
	पाठ १३ घटाउ	१०९
	पाठ १४ गुणन	१३०
	पाठ १५ भाग	१५७
६.	मेरो दैनिक जीवन २	१८५-२००
	पाठ १६ समय २	१८५
७.	सञ्चार प्रविधि र बजार	२०१-२४६
	पाठ १७ मुद्रा	२०१
	पाठ १८ क्षमता	२२०
	पाठ १९ लम्बाइ २	२३१
	पाठ २० तौल	२३४
	पाठ २१ चित्रग्राफ	२३९
८.	नाप	२४७-२५६
	पाठ २२ क्षेत्रफल	२४७
	सिकाइ शृङ्खला	२५७-२५८

घण्टा र मिनेट (Hour and Minute)

●● तल दिइएका घडीहरूमा समय हेर्ने भनी सरोज र कमल छलफल गर्दै गर्दा रमिता आइपुगिन् र उनले निम्नअनुसार जानकारी दिइन् :

	<p>छोटो सुई 10 मा र लामो सुई 12 मा छन् । त्यसैले यस घडीमा ठिक 10 बज्यो । अर्थात् यस घडीमा 10:00 बजेको छ ।</p>
	<p>छोटो सुई 3 र 4 का ठिक बिचमा छ । लामो सुई 6 मा छ । त्यसैले यस घडीमा 3 बजेर 30 मिनेट गएको छ । यसलाई 3:30 लेखिन्छ । 3:30 लाई साढे तीन पनि भनिन्छ ।</p>
	<p>यस घडीमा छोटो सुई 7 र 8 का बिचमा 7 को नजिक छ । लामो सुई 3 मा छ । त्यसैले यस घडीमा 7 बजेर 15 मिनेट गएको छ । यसलाई 7:15 लेखिन्छ । 7:15 लाई सवा सात पनि भनिन्छ ।</p>
	<p>यस घडीमा छोटो सुई 5 र 7 का बिचमा छ । लामो सुई 9 मा छ । त्यसैले यस घडीमा 5 बजेर 45 मिनेट गएको छ । यसलाई 5:45 लेखिन्छ । 5:45 लाई पौने छ पनि भनिन्छ ।</p>
	<p>यस घडीमा छोटो सुई 11 र 12 का बिचमा छ । लामो सुईले 5 नजिक 24 मिनेट जनाउने धर्कामा देखाएको छ । त्यसैले यस घडीमा 11 बजेर 24 मिनेट गयो अर्थात् यस घडीमा ११:२४ बजेको छ ।</p>

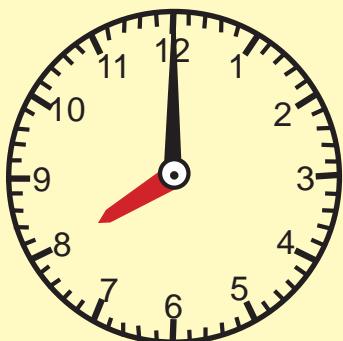
तल दिश्यका घडी हेरी समय पता लगाउनुहोस् :

छोटो सुई मा छ ।

लामो सुई मा छ ।

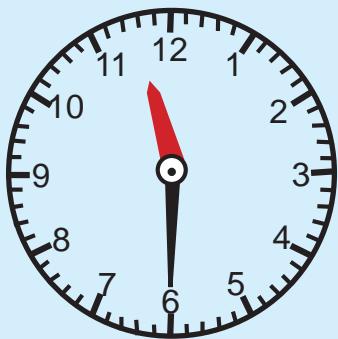
यस घडीमा बजेको छ ।

यस घडीमा छोटो सुई मा छ ।

लामो सुई मा छ ।

यस घडीमा बजेको छ ।

छोटो सुई र को ठिक बिचमा छ ।

लामो सुई मा छ ।

यस घडीमा बजेर मिनेट गयो ।

अर्थात् यस घडीमा बजेको छ ।

छोटो सुई र का बिचमा छ ।

लामो सुई मा छ ।

यस घडीमा बजेर मिनेट गयो ।

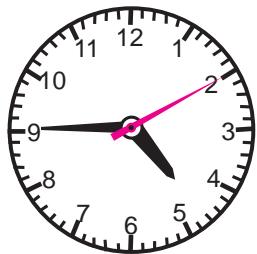
अर्थात् यस घडीमा बजेको छ ।

घण्टा, मिनेट र सेकेन्ड

पढ्नुहोस् र छलफल गर्नुहोस् :

यो घडीमा तीनओटा सुईहरू छन् ।

छोटो सुईले घण्टा जनाउँछ । त्योभन्दा लामो सुईले मिनेट र मसिनो सुईले सेकेन्ड जनाउँछ ।

लामो सुईले घडीमा 1 फन्को लगाउँदा 60 मिनेट हुन्छ । मसिनो सुईले 1 फन्को लगाउँदा 60 सेकेन्ड हुन्छ ।

१ घण्टामा ६० मिनेट र १ मिनेटमा ६० सेकेन्ड हुन्छन् ।

$$1 \text{ मिनेट} = 60 \text{ सेकेन्ड}$$

$$1 \text{ घण्टा} = 60 \text{ मिनेट}$$

माथिका घडीमा छोटो सुई ४ र ५ का बिचमा ५ को नजिक छ ।

लामो सुई ९ मा छ ।

मसिनो (सेकेन्ड) सुई २ मा छ । अर्थात् १० सेकेन्ड देखाएको छ ।

त्यसैले यस घडीमा ४ बजेर ४५ मिनेट १० सेकेन्ड गएको छ ।

यसलाई छोटकरीमा 4:45:10 लेखिन्छ ।

यस घडीमा छोटो सुई २ र ३ का बिचमा ३ को नजिक छ ।

लामो सुईले ९ को नजिक अर्थात् ४४ मिनेट जनाउने धर्कामा देखाएको छ । मसिनो सुईले ६ र ७ का बिचमा ३४ सेकेन्ड जनाउने धर्कामा देखाएको छ ।

त्यसैले यस घडीले देखाएको समय २ बजेर ४४ मिनेट ३४ सेकेन्ड (2:44:34) हो ।

घण्टा, मिनेट र सेकेन्ड

पढ्नुहोस् र छलफल गर्नुहोस् :

बायाँपट्रिको घडीमा छोटो सुई 10 र 11 का बिचमा छ ।

लामो सुईले 6 र 7 का बिचमा अर्थात् 32 मिनेट देखाएको छ ।

मसिनो सुईले 8 अर्थात् 40 सेकेन्ड देखाएको छ ।

त्यसैले यस घडीमा 10 बजेर 32 मिनेट 40 सेकेन्ड गएको छ ।

यस घडीले देखाएको समय 10:32:40 हो ।

राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका फुटबल, क्रिकेट जस्ता खेलहरू खेल्ने स्थान र बैड्कमा समयलाई देखाउन यसरी घडी राखिएको हुन्छ । यसरी समय देखाउन कहाँ कहाँ घडी राखेको देख्नुभएको छ, छलफल गरी लेख्नुहोस् :

तलका घडी हेरी कति बज्यो लेख्नुहोस् :

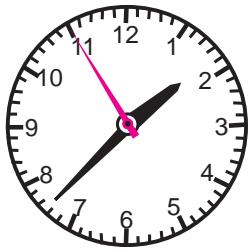

बजेर मिनेट सेकेन्ड गयो ।

4:40:30

बजेर मिनेट सेकेन्ड गयो ।

: : :

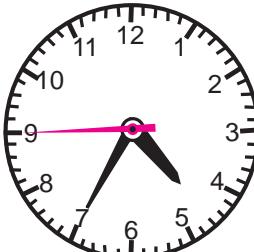
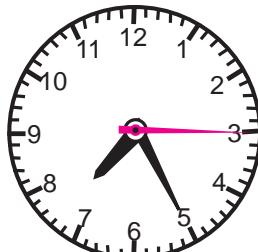

बजेर मिनेट सेकेन्ड गयो ।

: : :

बजेर मिनेट सेकेन्ड गयो ।

: : :

बजेर मिनेट सेकेन्ड गयो ।

: : :

बजेर मिनेट सेकेन्ड गयो ।

: : :

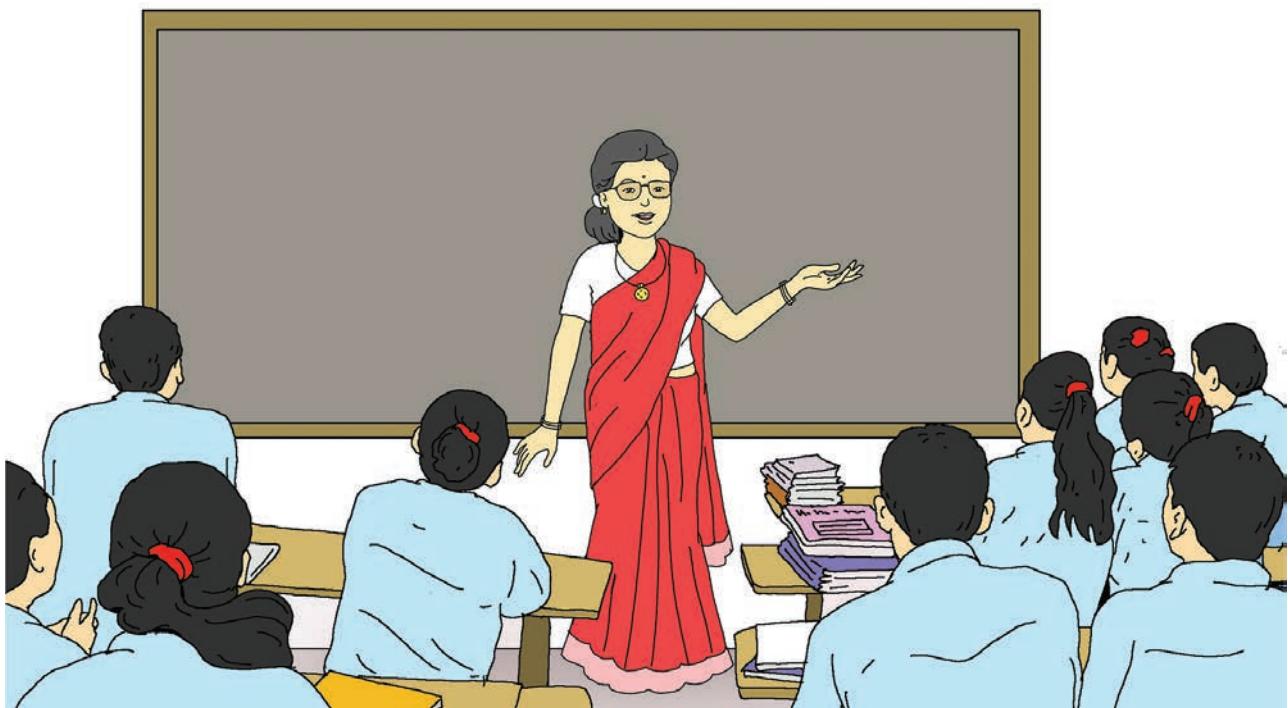
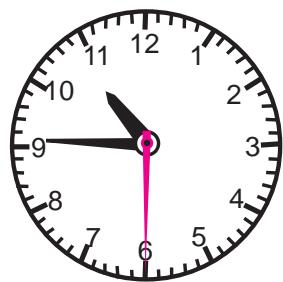
बजेर मिनेट सेकेन्ड गयो ।

: : :

बजेर मिनेट सेकेन्ड गयो ।

: : :

०० तल दिश्यका घडीहरू हेरी छलफल गर्नुहोस् :

शिक्षक : घडीमा हेर्नुहोस् त, कति बजेको रहेछ ?

विद्यार्थी A : 10 बजेर 45 मिनेट 30 सेकेन्ड गयो ।

विद्यार्थी B : डिजिटल घडीमा पनि 10:45:30 बजेको छ ।

शिक्षक : यस घडीमा कति बजेको छ त ?

विद्यार्थी C : 11 बजेर 10 मिनेट 25 सेकेन्ड गयो ।

शिक्षक : उक्त समयलाई कसरी लेखिन्छ ?

विद्यार्थी : 11:10:25 लेखिन्छ ।

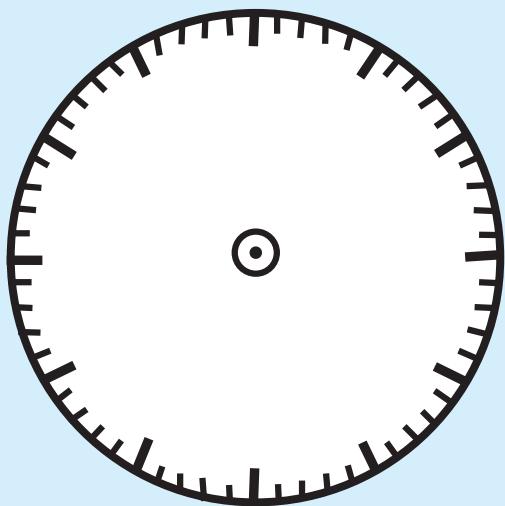

मेरो दैनिक जीवन

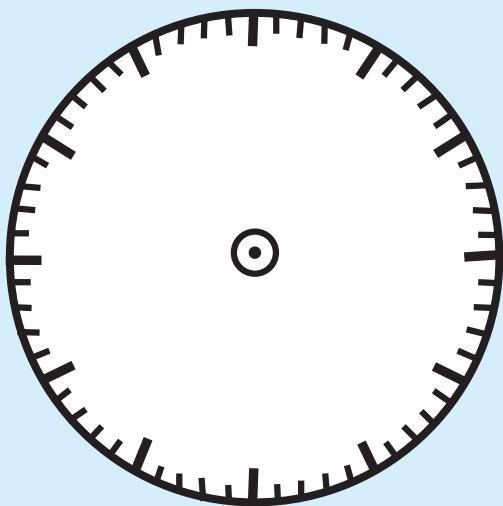

हेरौ, मैले कति सिकें ?

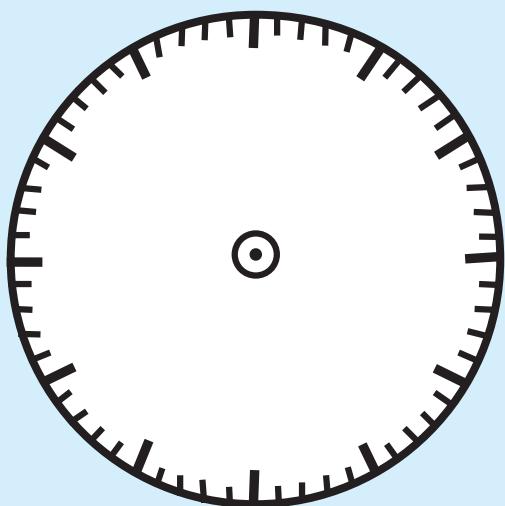
१. तल दिश्यको घडीमा अङ्कहरू लेखी कोठामा दिश्यको समय जनाउन घट्टा, मिनेट र सेकेन्ड सुई बनाउनुहोस् :

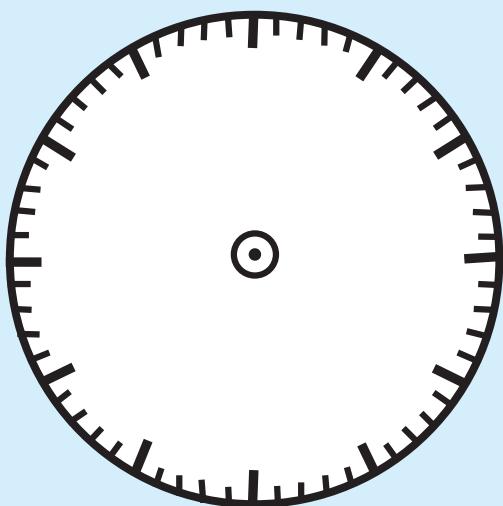
8:15:25

11:40:12

1:35:45

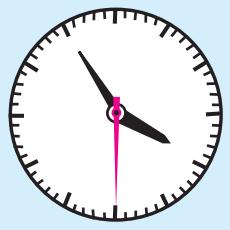
3:30:45

२. दिघ्याको घडी हेरी खाली ठाउँ भर्नुहोस् :

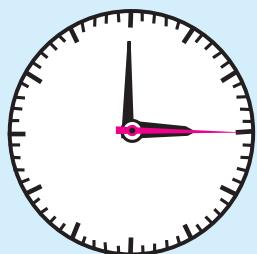

छोटो सुई मा छ ।
 लामो सुई मा छ ।
 मसिनो सुई मा छ ।
 यस घडीमा बजेर
 मिनेट सेकेन्ड गयो ।
 यसलाई छोटकरीमा
 लेखिन्छ ।

छोटो सुई मा छ ।
 लामो सुई मा छ ।
 मसिनो सुई मा छ ।
 यस घडीमा बजेर
 मिनेट सेकेन्ड गयो ।
 यसलाई छोटकरीमा
 लेखिन्छ ।

३. तलका घडी हेरी कति बज्यो लेख्नुहोस् :

बजेर मिनेट सेकेन्ड गयो ।
 :

बजेर मिनेट सेकेन्ड गयो ।
 :

बजेर मिनेट सेकेन्ड गयो ।
 :

बजेर मिनेट सेकेन्ड गयो ।
 :

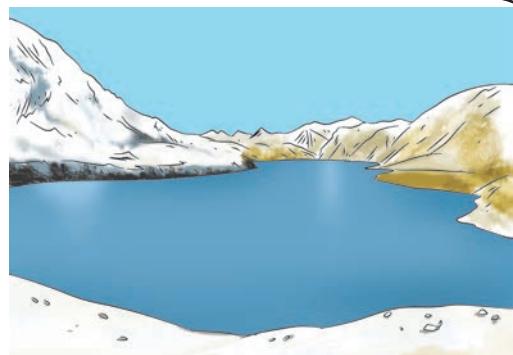
पाँच अडकसम्मका सङ्ख्याहरू

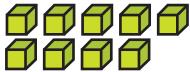
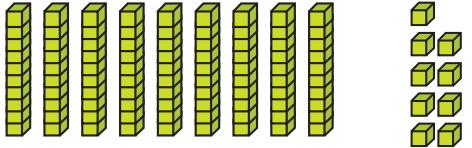
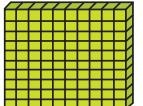
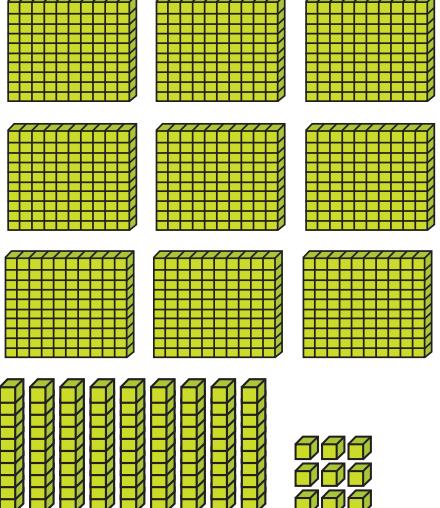
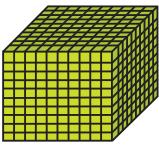
चार अडकसम्मका सङ्ख्याहरू देवनागरी पढ्निमा

संसारको सबैभन्दा अग्लो स्थानमा रहेको ताल तिलिचो ताल हो । यो ताल समुद्र सतहदेखि ४९९९ मिटर उचाइमा अवस्थित छ । यो हाम्रो देश नेपालको मनाड जिल्लामा रहेको छ ।

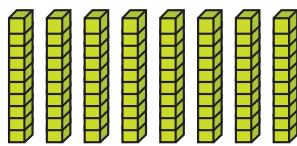

पढ्नुहोस् र छलफल गर्नुहोस् :

सबैभन्दा ठुलो सङ्ख्या	एक थप्दा	सबैभन्दा सानो सङ्ख्या
 १ अडकको - ९ (नौ)	 १	 २ अडकको - १० (दश)
 दुई अडकको - ९९ (उनान्सय)	 १	 ३ अडकको - १०० (सय)
 ३ अडकको - ९९९ (नौ सय उनान्सय)	 १	 ४ अडकको - १,००० (एक हजार)

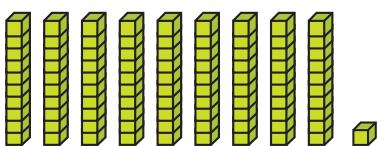

ਲਕਹਿੰਦ ਗਨਨਾਵਾਂ ਰਾਂ ਲੇਖਨਾਵਾਂ :

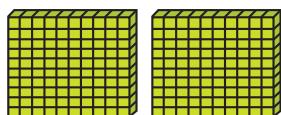

ਦਸ਼	ਏਕ
੯	੦

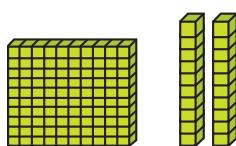
੯੦ ਅਸੀਂ

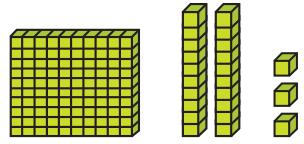
ਦਸ਼	ਏਕ

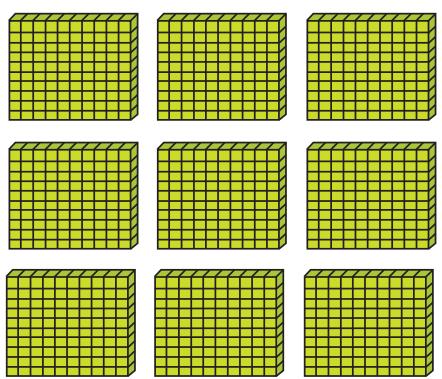
ਸਾਡਾ	ਦਸ਼	ਏਕ

ਸਾਡਾ	ਦਸ਼	ਏਕ

ਸਾਡਾ	ਦਸ਼	ਏਕ

ਸਾਡਾ	ਦਸ਼	ਏਕ

अक्षरमा दिघरका सङ्ख्यालाई सङ्ख्याङ्कमा लेख्नुहोस् :

एक सय नब्बे :

पाँच सय पचास :

आठ सय पचहत्तर :

सात सय पैंतीस :

नौ सय एकान्नब्बे :

तीन सय सतसट्ठी :

चार सय अट्ठाइस :

छ सय त्रिचालिस :

दिघरका सङ्ख्याङ्कहरूलाई अक्षरमा लेख्नुहोस् :

२००	
१४५	
२८०	
२५६	
७८९	
७८५	
८६७	
९४७	
९५८	
९९९	

हिन्दु अरेबिक संख्याड्कन पद्धतिमा १००० सम्मका संख्याहरू (अक्षरमा)

तल दिइएको तालिका अध्ययन गर्नुहोस् :

देवनागरी संख्याड्क (Devanagari Numeral)	हिन्दु अरेबिक (Hindu Arabic)	
	संख्याड्क (Numeral)	अक्षरमा (In words)
१००	100	One hundred
२००	200	Two hundred
३००	300	Three hundred
४००	400	Four hundred
५००	500	Five hundred
६००	600	Six hundred
७००	700	Seven hundred
८००	800	Eight hundred
९००	900	Nine hundred
१०००	1000	One thousand

तल अक्षरमा दिइएका संख्याहरूलाई हिन्दु अरेबिक संख्याड्कन पद्धतिअनुसार संख्याड्कमा लेख्नुहोस् :

अक्षरमा	संख्याड्कमा	अक्षरमा	संख्याड्कमा
Three hundred fifty	350	Eight hundred	
Four hundred fifty		Eight hundred seventy five	
Five hundred fifty		Nine hundred	
Six hundred eighty		Nine hundred ninety nine	
Seven hundred fifty			

तल दिझरका देवनागरी सङ्ख्याइकहरूलाई हिन्दु अरेबिक सङ्ख्याइकन पद्धतिअनुसार सङ्ख्याइक र अक्षरमा लेख्नुहोस् :

देवनागरी सङ्ख्याइक	हिन्दु अरेबिक	
	सङ्ख्याइक	अक्षरमा
३००		
५६०		
६०५		
६५५		
६७१		
८८०		
८९२		
९३४		
९५६		
९९१		
९९९		

चार अड्कसम्मका सद्ख्याहरू

ब्लकहरू गणना गरी सद्ख्याङ्क लेखौँ :

हजार	सय	दश	एक
१०००	१००	१०	१
१ , १११			

यसमा चारओटा स्थानहरू छन्; एक, दश, सय र हजार।
सय र हजारलाई कमा (,) ले छुट्याउनुपर्छ।

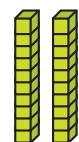
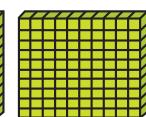
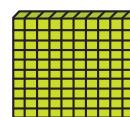
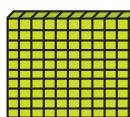
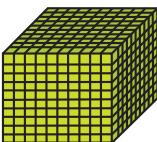
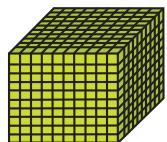
ब्लकहरू गणना गरी सद्ख्याङ्क लेख्नुहोस् :

हजार	सय	दश	एक
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

हजार	सय	दश	एक
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

ब्लकहरू गणना गरी सङ्ख्याङ्क लेख्नुहोस् :

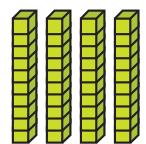
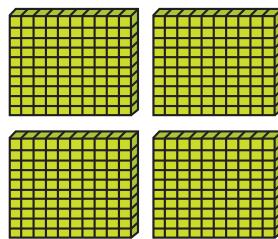
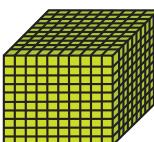
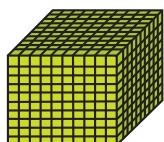
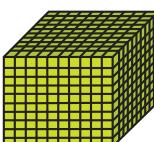
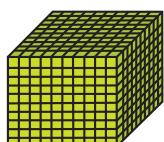
हजार

२,३२४

सय

दश

एक

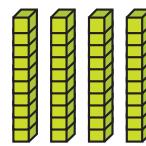
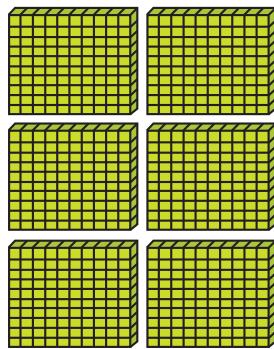
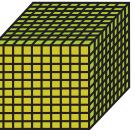
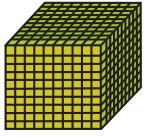
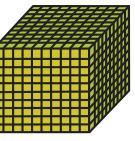
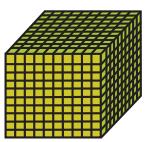

हजार

सय

दश

एक

हजार

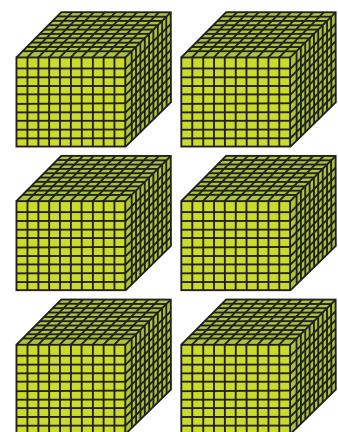
सय

दश

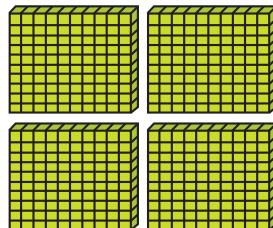
एक

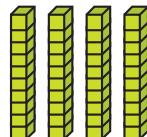
ब्लकहरू गणना गरी सङ्ख्याङ्क लेख्नुहोस् :

हजार

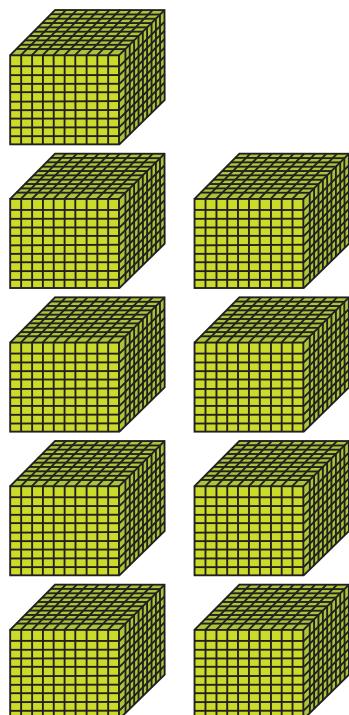
सय

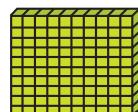
दश

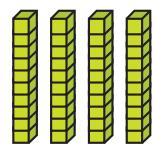
एक

हजार

सय

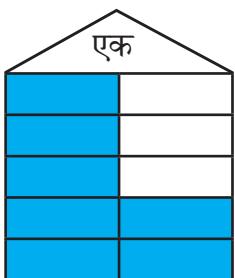
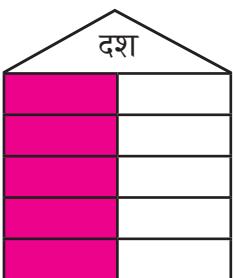
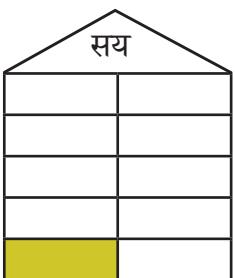
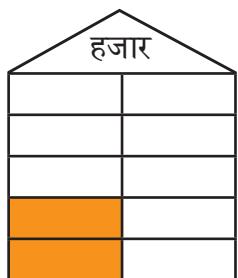
दश

एक

संख्याका घरहरू (Number houses) मा रङ्ग लगाइएका कोठा गणना गरी छलफल गर्नुहोस् :

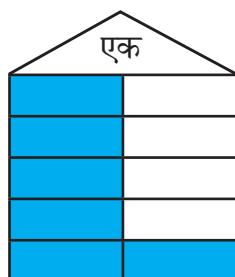
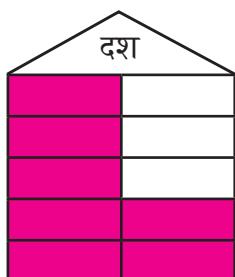
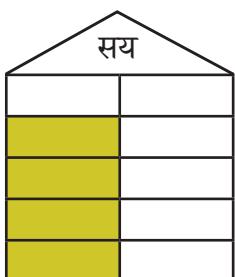
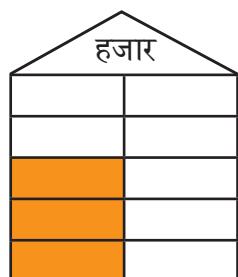

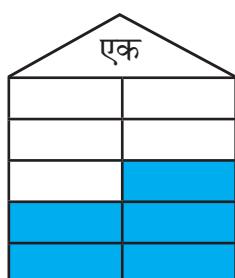
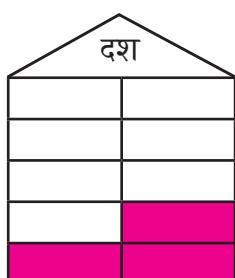
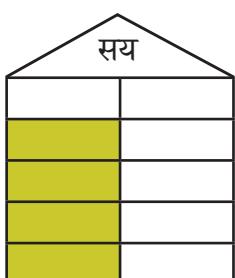
२ हजार, १ सय, ५ दश, ७ एक

२, १ ५ ७

संख्याका घरहरू (Number houses) मा रङ्ग लगाइएका कोठा गणना गरी लेख्नुहोस् :

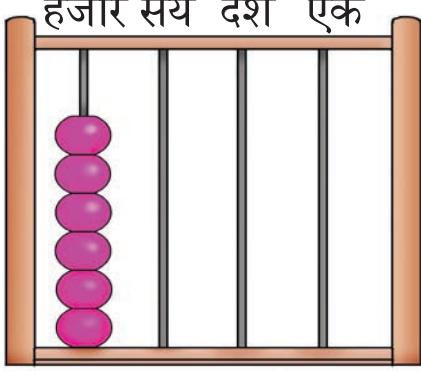

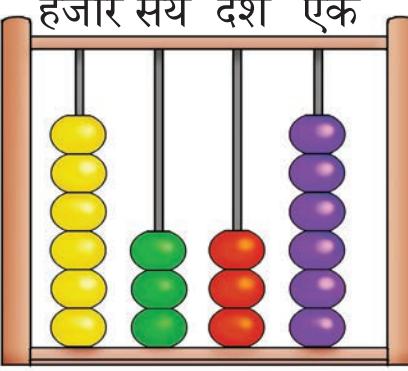
अबाकस हेरी सङ्ख्याङ्क लेखुहोस् र पढ्नुहोस् :

हजार सय दश एक

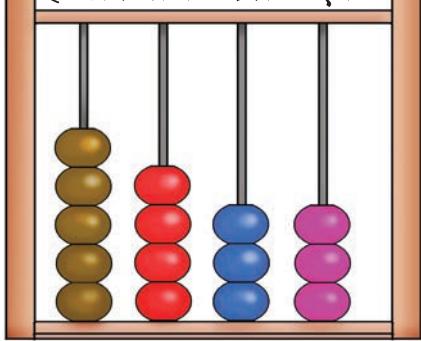

६,०००

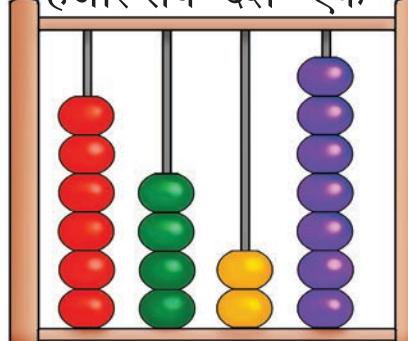
हजार सय दश एक

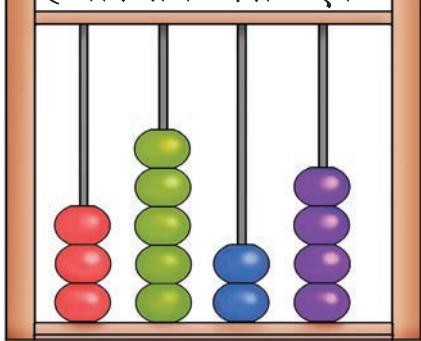
हजार सय दश एक

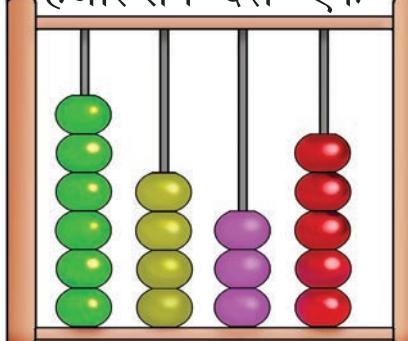
हजार सय दश एक

हजार सय दश एक

हजार सय दश एक

तलका सङ्ख्याइकलाई स्थानमान तालिकामा राखी अबाकसमा देखाउनुहोस् :

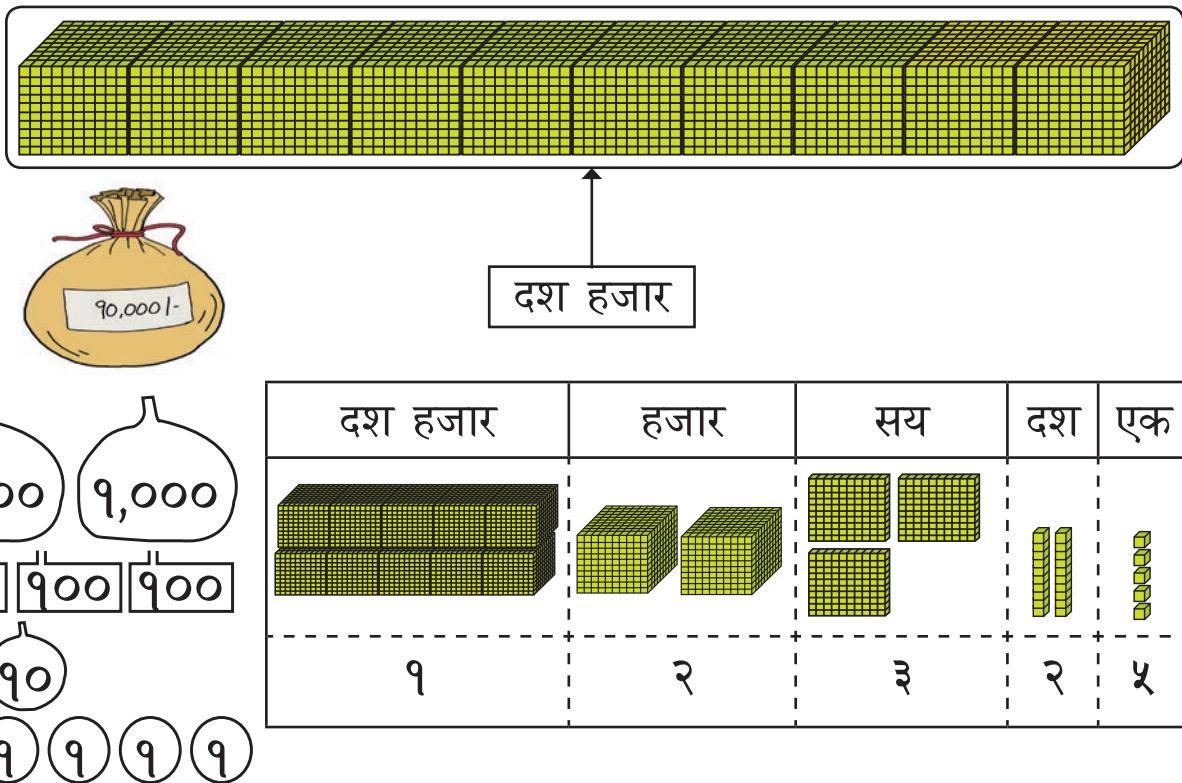
२,३४५	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th>हजार</th><th>सय</th><th>दश</th><th>एक</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>२</td><td>३</td><td>४</td><td>५</td></tr> </tbody> </table>	हजार	सय	दश	एक	२	३	४	५	<p style="text-align: center;">हजार सय दश एक</p>
हजार	सय	दश	एक							
२	३	४	५							
४,७८०	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th>हजार</th><th>सय</th><th>दश</th><th>एक</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </tbody> </table>	हजार	सय	दश	एक					
हजार	सय	दश	एक							
५,३२५	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th>हजार</th><th>सय</th><th>दश</th><th>एक</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </tbody> </table>	हजार	सय	दश	एक					
हजार	सय	दश	एक							
३,१७२	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th>हजार</th><th>सय</th><th>दश</th><th>एक</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </tbody> </table>	हजार	सय	दश	एक					
हजार	सय	दश	एक							
७,६५१	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th>हजार</th><th>सय</th><th>दश</th><th>एक</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </tbody> </table>	हजार	सय	दश	एक					
हजार	सय	दश	एक							
८,२०४	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th>हजार</th><th>सय</th><th>दश</th><th>एक</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </tbody> </table>	हजार	सय	दश	एक					
हजार	सय	दश	एक							
९,९००	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th>हजार</th><th>सय</th><th>दश</th><th>एक</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </tbody> </table>	हजार	सय	दश	एक					
हजार	सय	दश	एक							

पाँच अड्कसम्मका सङ्ख्याहरू र स्थानमान

छलफल गर्नुहोस् :

कुनै खउटा गाउँपालिकाका दुईओटा वडाको जनसङ्ख्या दिइएको छ । त्यसलाई देवनागरी सङ्ख्याङ्कन पद्धतिअनुसार स्थानमान तालिकामा प्रस्तुत गर्नुहोस् :

(क) ३४५२

हजार	सय	दश	एक

(ख) ४३६७

हजार	सय	दश	एक

तल दिझएका सङ्ख्याहरूलाई देवनागरीमा स्थानमान तालिकामा प्रस्तुत गर्नुहोस् :

(क) ७९०५३

दश हजार	हजार	सय	दश	एक

(ख) २९५८१

दश हजार	हजार	सय	दश	एक

(ग) ५८०२५

दश हजार	हजार	सय	दश	एक

(घ) ८६३७३

दश हजार	हजार	सय	दश	एक

(ङ) ७३०९९

दश हजार	हजार	सय	दश	एक

 गोलो घेरा (○) लगाइएको संख्याको स्थान र स्थानमान लेख्नुहोस् :

५ ४ **८** ७ ५

स्थान : सय स्थानमान : ८००

दश	हजार	हजार	सय	दश	एक
५	४	८	८	७	५

३ २ **६** ७ ८

स्थान : स्थानमान :

५ ४ १ ९ २

स्थान : स्थानमान :

४ २ **८** ४ १

स्थान : स्थानमान :

४ ३ **०** ५ ६

स्थान : स्थानमान :

 तल दिइएको स्थानमान तालिकाको अध्ययन जरी अड्कहरूको स्थानमान लेख्नुहोस् :

दश	हजार	हजार	सय	दश	एक
४	६	५	२	३	

देवनागरी संख्याड्क :

४ को स्थान :

४ को स्थानमान :

६ को स्थान :

६ को स्थानमान :

५ को स्थान :

५ को स्थानमान :

२ को स्थान :

२ को स्थानमान :

३ को स्थान :

३ को स्थानमान :

दश	हजार	हजार	सय	दश	एक
७	२	०	१	९	

देवनागरी संख्याड्क :

७ को स्थान :

७ को स्थानमान :

२ को स्थान :

२ को स्थानमान :

० को स्थान :

० को स्थानमान :

१ को स्थान :

१ को स्थानमान :

९ को स्थान :

९ को स्थानमान :

हिन्दू अरेबिक संख्याड्क (Hindu Arabic numeral)

छलफल गर्नुहोस् :

Thousands	Hundreds	Tens	Ones
3	4	0	5

Hindu Arabic numeral: 3405

Ten Thousands	Thousands	Hundreds	Tens	Ones
1	2	3	4	5

Hindu Arabic numeral: 12,345

1	2	3	4	5	Place	Place value
				→	Ones	5 ones = 5
			→		Tens	4 tens = 40
		→			Hundreds	3 hundreds = 300
	→				Thousands	2 thousands = 2000
		→			Ten thousands	1 ten thousand = 10000

तल दिइएको स्थानमान तालिका (Place value table) को अध्ययन गरी हिन्दु अरेबिक सङ्ख्याङ्कमा लेख्नुहोस् । अङ्कहरूको स्थानमान पनि लेख्नुहोस् :

1.

Thousand	Hundreds	Tens	Ones
2	4	6	7

Hindu Arabic numeral: _____

Place of 2: Place value of 2:

Place of 4: Place value of 4:

Place of 6: Place value of 6:

Place of 7: Place value of 7:

2.

Thousand	Hundreds	Tens	Ones
4	0	7	5

Hindu Arabic numeral: _____

Place of 4: Place value of 4:

Place of 0: Place value of 0:

Place of 7: Place value of 7:

Place of 5: Place value of 5:

Thousand	Hundreds	Tens	Ones
5	8	3	2

Hindu Arabic numeral: _____

Place of 5: Place value of 5:

Place of 8: Place value of 8:

Place of 3: Place value of 3:

Place of 2: Place value of 2:

Thousands	Hundreds	Tens	Ones
8	4	9	5

Hindu Arabic numeral: _____

Place of 8: Place value of 8:

Place of 4: Place value of 4:

Place of 9: Place value of 9:

Place of 5: Place value of 5:

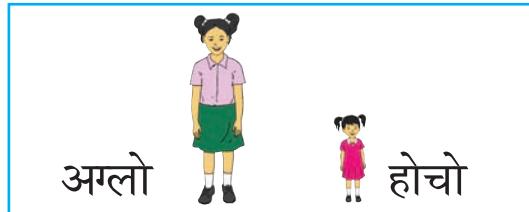
 तल दिझएका सङ्ख्याहरूलाई हिन्दु अरेबिकमा स्थानमान तालिकामा प्रस्तुत गर्नुहोस् :

a. 2,345

b. 5,610

c. 30,456

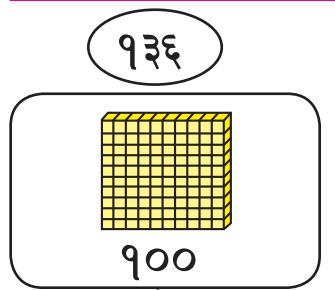
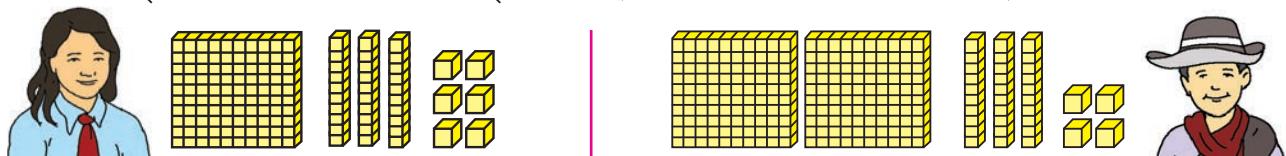
d. 95,215

छलफल गर्नुहोस् :

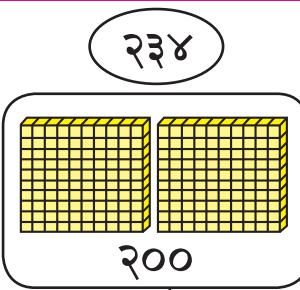
 $=$, ' $<$ ' र ' $>$ ' चिह्नको प्रयोग

अध्ययन गर्नुहोस् र छलफल गर्नुहोस् :

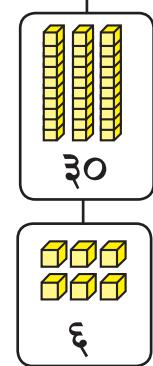
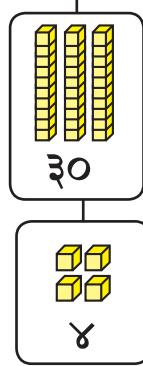
निलम र फुर्वासँग सय, दश र एकका ब्लकहरू छन् । उनीहरूमध्ये कोसँग कति कति छन् र कोसँग बढी रहेछन् भनी एकआपसमा छलफल भएछ ।

<

 $>$

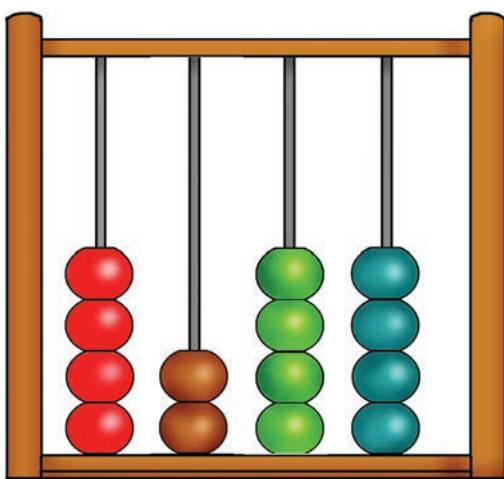
' $>$ ' चिह्नले भन्दा ठुलो र ' $<$ ' चिह्नले भन्दा सानो भन्ने जनाउँछ ।

 136 234

$136 < 234$ लाई पद्ददा “ 136 , 234 भन्दा सानो छ” भनेर पढिन्छ । निलमसँग भन्दा फुर्वासँग ब्लकहरू धेरै रहेछन् ।

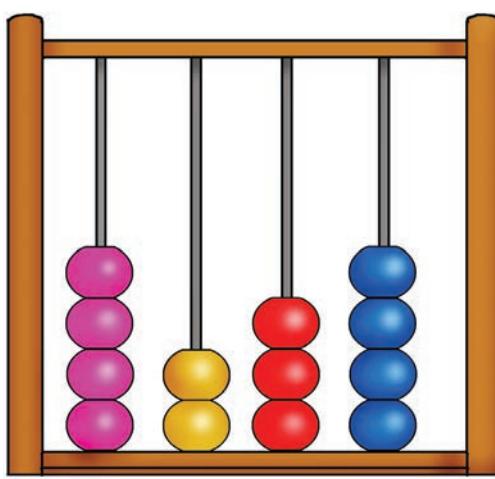

तुलना गर्नुहोस् :

हजार सय दश एक

४२४४

हजार सय दश एक

४२३४

$$4000 = 4000$$

$$200 = 200$$

$$40 > 30$$

४२४४

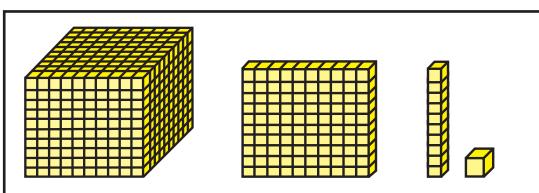

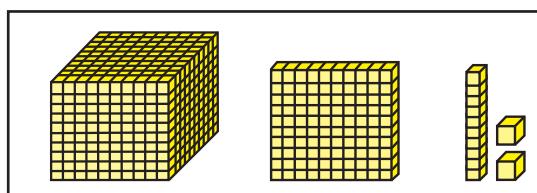
४२३४

तुलो स्थानदेखि अङ्कहरू तुलना गर्दै जानुहोस् !

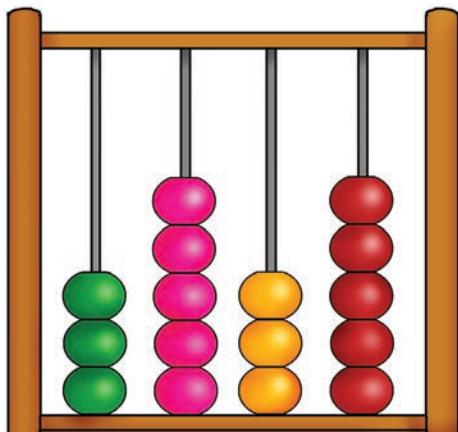
ब्लकहरू गनी सङ्ख्या लेख्नुहोस् र ○ मा =, ' '> अथवा '<' चिह्न राख्नुहोस् :

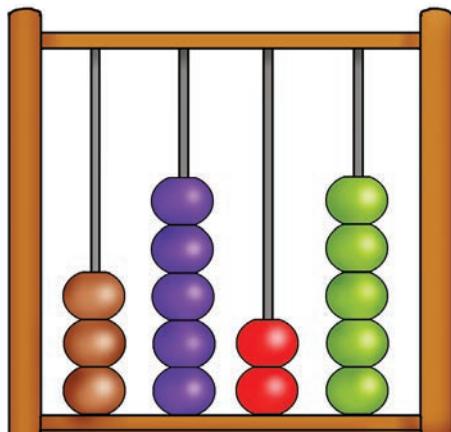

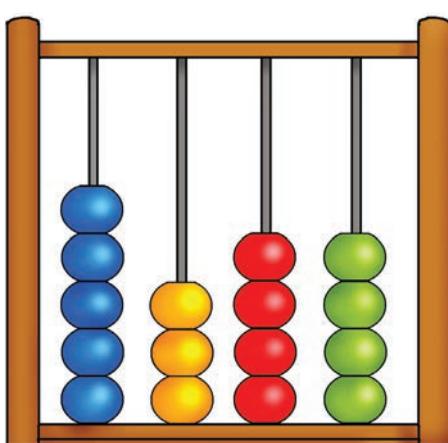
संख्यावकहरू लेखी तुलना गर्नुहोस् र ○ मा =, ' '> अथवा '<' चिह्न प्रयोग गर्नुहोस् :

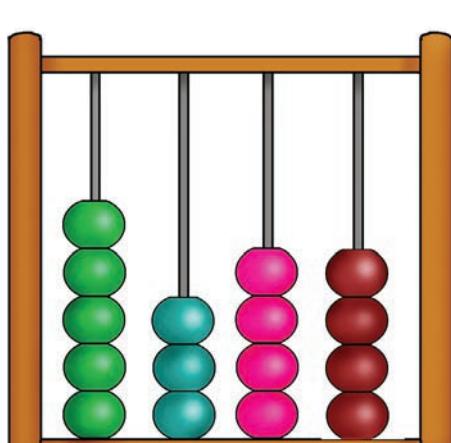
हजार सय दश एक

हजार सय दश एक

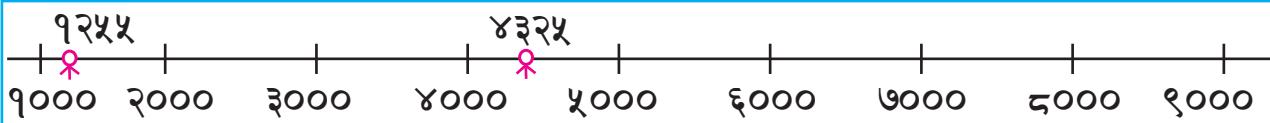

हजार सय दश एक

हजार सय दश एक

छलफल गर्नुहोस् :

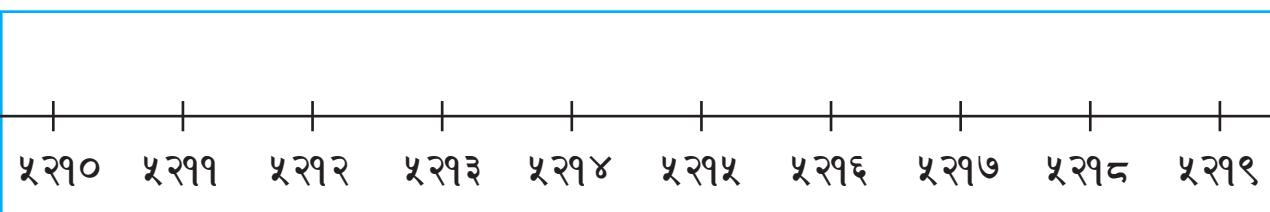
4325 > 1255

किन ?

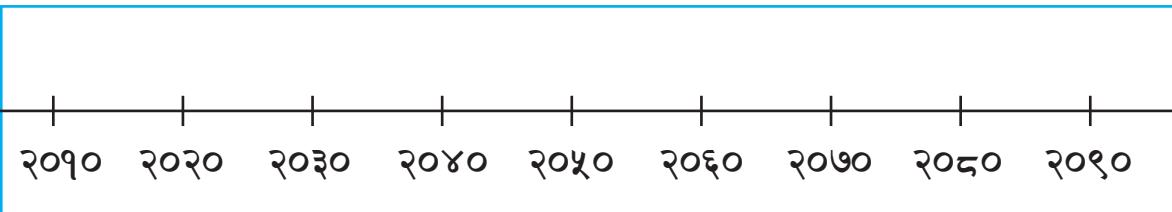
तल दिइएका सङ्ख्याहरूलाई सङ्ख्यारेखामा देखाई तुलना गर्नुहोस् :

५२१३ र ५२११

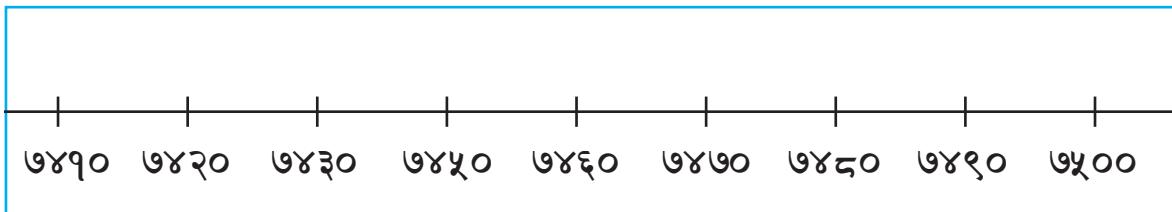
5213 ○ 5211

२०२० र २०४०

2020 ○ 2040

७४३५ र ७४५३

7435 ○ 7453

‘मिटरमा’ दिइएका नेपालका हिमालहरूको उचाइ अध्ययन गर्नुहोस् :

मकाल : ८,४६३

माछापुच्छ्रे : ६,९९३

कञ्चनजङ्घा : ८,५८६

ल्होत्से : ८,५१६

धौलागिरि : ८,१६७

मनास्लु : ८,१६३

अन्नपूर्ण : ८,०९१

चो ओयु : ८,२०१

दिइएका हिमालको उचाइसँग सम्बन्धित सङ्ख्याहरू □ मा लेख्नुहोस् । प्रत्येक जोडी हिमालको उचाइ तुलना गर्नुहोस् र ○ मा '>' अथवा '<' चिह्न लेख्नुहोस् :

मकालु

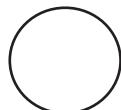
८,४६३

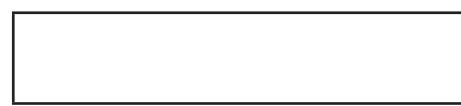
माछापुच्छ्रे

६,९९३

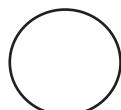
कञ्चनजङ्घा

ल्होत्से

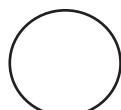
धौलागिरि

मनास्लु

अन्नपूर्ण

चो ओयु

सङ्ख्याको ढाँचा

नवराजको दैनिक कमाइ अध्ययन गरी छलफल गर्नुहोस् :

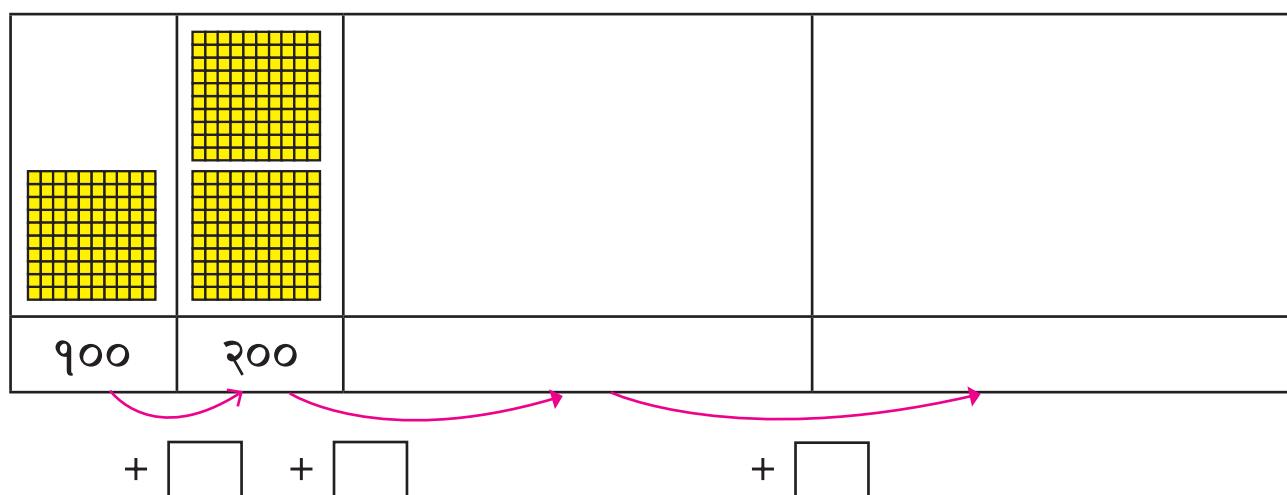
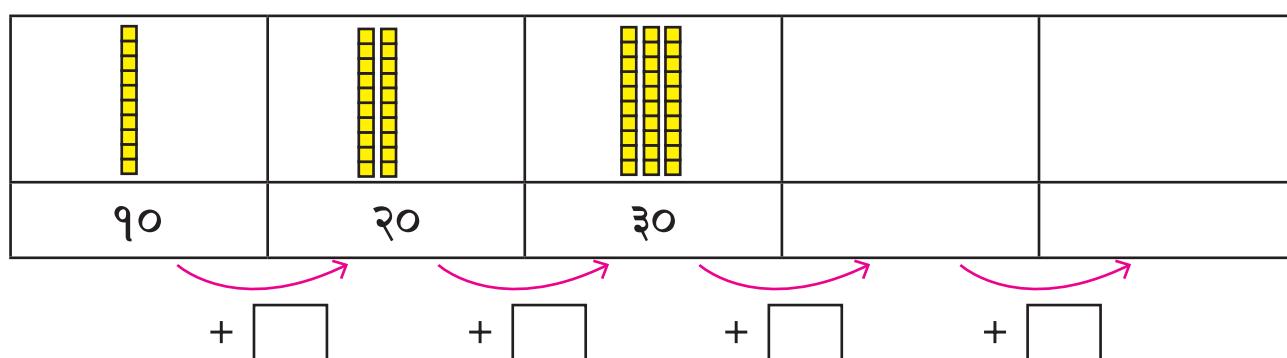
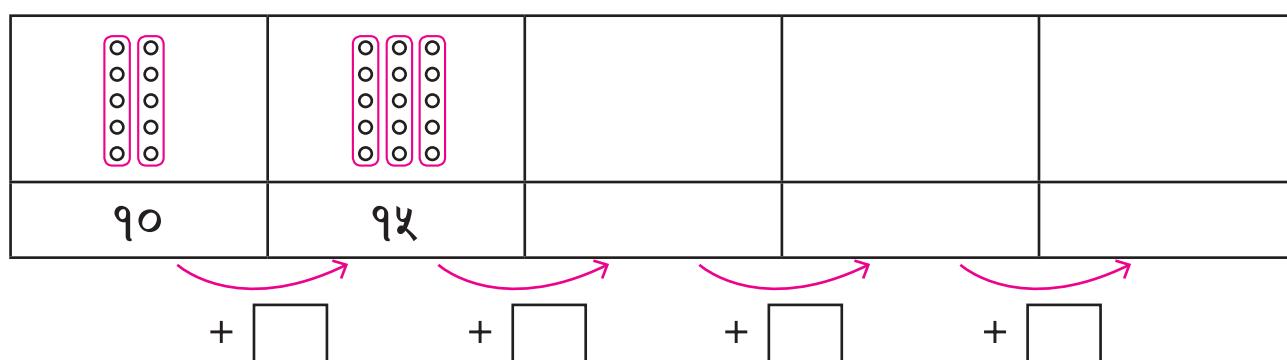
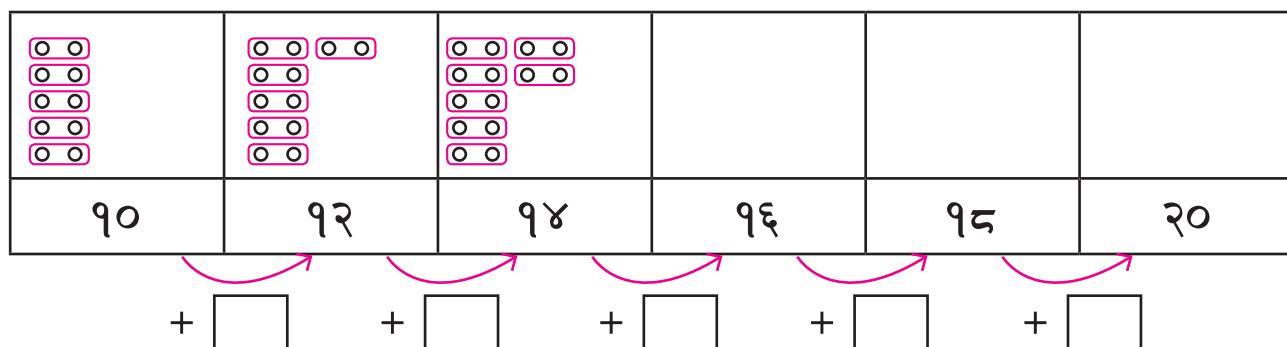
आइतबार	सोमबार	मङ्गलबार	बुधबार
बिहीबार	शुक्रबार	शनिबार	
रु. ६००	रु. ७००	रु. ८००	रु. ९००
रु. १०००	रु. ११००	रु. १२००	

म प्रत्येक दिन रु. १०० थप कमाउँदै जान्छु ।

आइत	सोम	मङ्गल	बुध	बिही	शुक्र	शनि
६००	७००	८००	९००	१०००	११००	१२००

+१०० +१०० +१०० +१०० +१०० +१०० +१००

सङ्ख्याको ढाँचा पूरा गर्नुहोस् :

श्याम र प्रेमाबिचको कुराकानी पढ्नुहोस् र छलफल गर्नुहोस् :

२	७	१२	१७	२२			
---	---	----	----	----	--	--	--

श्याम ! माथिका सङ्ख्याहरूको क्रम कसरी राखिएको छ ?

सङ्ख्याहरू बद्दो क्रममा छन् ।

प्रेमा ! पहिलो सङ्ख्याभन्दा दोस्रो सङ्ख्या करिले बढेको छ ? त्यसै गरी दोस्रोभन्दा तेस्रो नि ?

श्याम ! मैले थाहा पाएँ प्रत्येक अगिल्लोभन्दा ५ ले बढी छ ।

प्रेमा ! त्यसो भए अन्तिम तीन सङ्ख्याहरू के होलान् !

श्याम ! $22+5 = 27$, $27+5 = 32$, $32+5 = 37$

बिल्कुलै ठिक छ प्रेमा !

सङ्ख्याका ढाँचाहरू पूरा गर्नुहोस् :

६	८	१०	१२	१४				
---	---	----	----	----	--	--	--	--

१२	१५	१८	२१					
----	----	----	----	--	--	--	--	--

४५	५०	५५	६०					
----	----	----	----	--	--	--	--	--

तल दिल्लरका सङ्ख्याका ढाँचाहरू पूरा गर्नुहोस् :

२	४	६	८	१०				
---	---	---	---	----	--	--	--	--

१५	२०	२५	३०	३५	४०			
----	----	----	----	----	----	--	--	--

३०	४०	५०	६०	७०	८०			
----	----	----	----	----	----	--	--	--

१	३	५	७	९	११	१३		
---	---	---	---	---	----	----	--	--

५	९	१३	१७	२१	२५	२९		
---	---	----	----	----	----	----	--	--

५	११	१७	२३					
---	----	----	----	--	--	--	--	--

१०	२२	३४	४६	५८				
----	----	----	----	----	--	--	--	--

१००	२००	३००	४००					
-----	-----	-----	-----	--	--	--	--	--

१०१	३०१	५०१	७०१					
-----	-----	-----	-----	--	--	--	--	--

१००२	१३०२	१६०२						
------	------	------	--	--	--	--	--	--

९९९	१०९९	११९९	१२९९					
-----	------	------	------	--	--	--	--	--

४ को फरकमा आउने संख्यालाई गोलो घेरा (○) लगाउनुहोस् :

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४
२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६
३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८
४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०

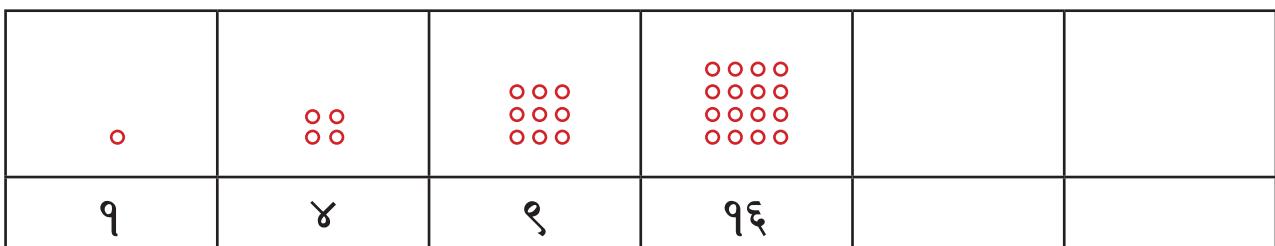
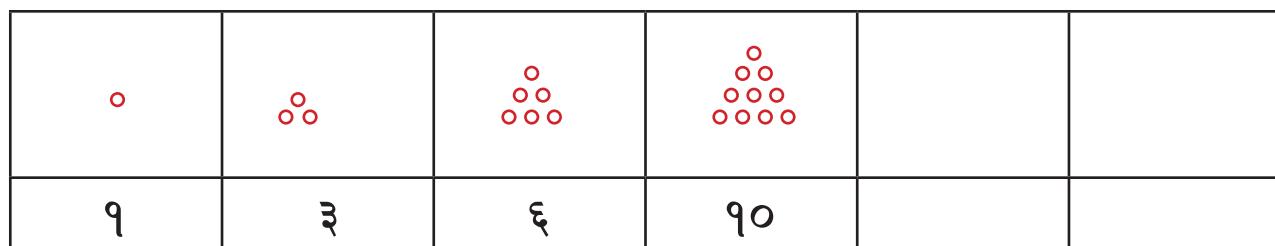

६ को फरकमा आउने संख्यालाई गोलो घेरा (○) लगाउनुहोस् :

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४
२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६
३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८
४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०

तल दिइएका संख्याहरूको ढाँचा पूरा गर्नुहोस् :

सङ्ख्याको ज्ञान

हेरौ, मैले कति सिकें ?

१. तल दिइएका सङ्ख्याङ्कलाई अक्षरमा र अक्षरलाई सङ्ख्याङ्कमा लेख्नुहोस् :

देवनागरी सङ्ख्याङ्क	अक्षरमा
४५३	
	दुई सय बिस
७८०	
	पाँच सय दुई

२. तल दिइएका हिन्दु अरेबिक सङ्ख्याङ्कलाई अङ्ग्रेजी साङ्खियक नाममा र अङ्ग्रेजी साङ्खियक नाम लेखिएकालाई सङ्ख्याङ्कमा लेख्नुहोस् :

हिन्दु अरेबिक सङ्ख्याङ्क	अङ्ग्रेजीमा साङ्खियक नाम
574	
	Two hundred seven
804	
	Five hundred eighty nine

३. गोलो घेरा लगाइएको अङ्कको स्थान र स्थानमान लेख्नुहोस् :

३ (२) १ ५ ६ स्थान : स्थानमान :

७ ८ (९) १० स्थान : स्थानमान :

(६) २ १ ५ ६ स्थान : स्थानमान :

४. तल दिइएका सङ्ख्याहरूलाई तुलना गरी □ मा '=' , '>' अथवा '' चिह्नमध्ये उपयुक्त चिह्न राख्नुहोस् :

५२९ □

४३८

७८१ □

७९१

८५४ □

७०५ □

९५४

७०५

५. दिइएका अड्कहरू प्रयोग गरी तीन अड्कले बनेका कुनै तीनओटा सङ्ख्याहरू लेख्नुहोस् । सबैभन्दा सानो र सबैभन्दा ठुलो सङ्ख्या पनि लेख्नुहोस् :

२, ४, ५ □ | □ | □

सबैभन्दा सानो सङ्ख्या □

सबैभन्दा ठुलो सङ्ख्या □

६. तलको सङ्ख्याको ढाँचा पूरा गर्नुहोस् :

				
४	६			

१००१	२००१	३००१		
९०९९	९९९९	९२९९		

शिक्षकको दस्तखत

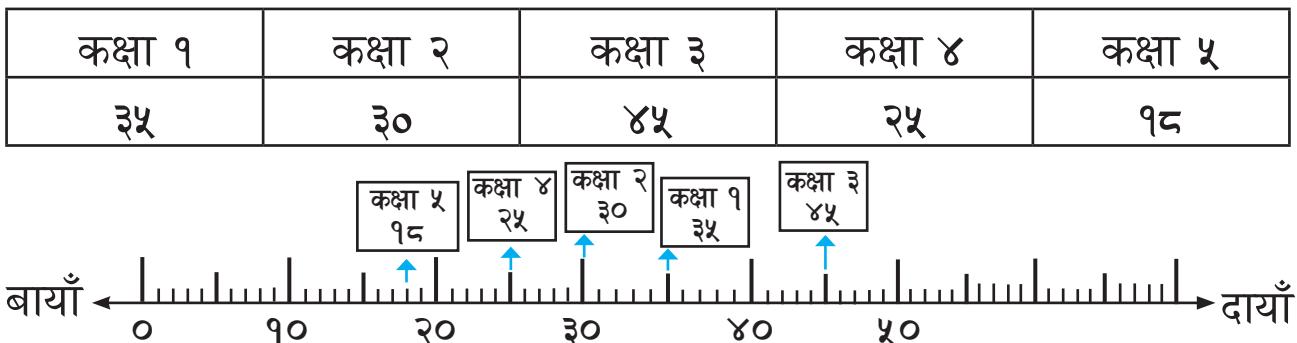
अभिभावकको दस्तखत

अध्ययन गर्नुहोस् र लेख्नुहोस् :

जनता आधारभूत विद्यालयको कक्षा १ देखि ५ सम्मका विद्यार्थी सङ्ख्या यसप्रकार छ :

सङ्ख्या रेखामा भएका सङ्ख्याहरूलाई, बायाँबाट दायाँतिर लेख्दा,

१८, २५, ३०, ३५, ४५

सङ्ख्या रेखामा भएका सङ्ख्याहरूलाई, दायाँबाट बायाँतिर लेख्दा,

४५, ३५, ३०, २५, १८ हुन्छ ।

ए ! १८, २५, ३०, ३५, ४५ त सानोदेखि ठुलोको क्रममा रहेछ ।

४५, ३५, ३०, २५ र १८ ठुलोदेखि सानो क्रममा रहेछ हगी !

हो । तपाईंले ठिक भन्नुभयो ।

१.

२३४५

६५१४

३२५७

बढ्दो क्रम :

२३४५

३२५७

६५१४

घट्दो क्रम :

६५१४

३२५७

२३४५

२.

१३४५

२०५७

२१८९

बढ्दो क्रम :

घट्दो क्रम :

 दिल्लीका अड्कहरू प्रयोग गरी चार अड्कका कुनै तीनओटा सङ्ख्याहरू बनाई बढ्दो र घट्दो क्रममा लेख्नुहोस् :

१.

५ १
७ ८

बढ्दो क्रम

घट्दो क्रम

२.

२ ०
३ ५

बढ्दो क्रम

घट्दो क्रम

३.

९ १
० ४

बढ्दो क्रम

घट्दो क्रम

४.

९ ६
४ २

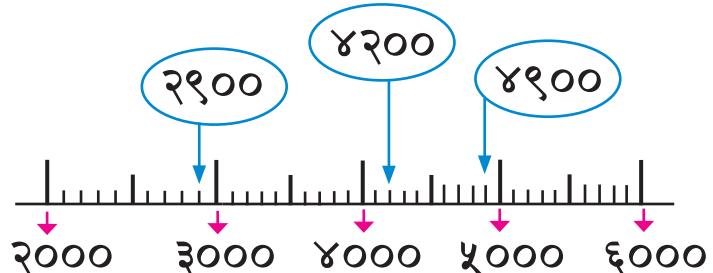
बढ्दो क्रम

घट्दो क्रम

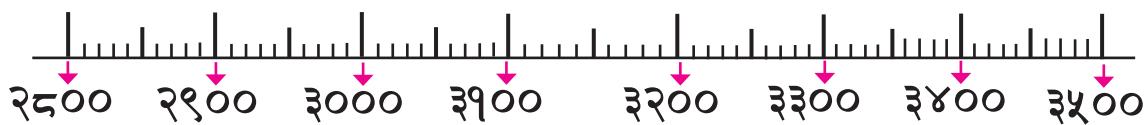
तल दिल्लरका सङ्ख्याहरूलाई सङ्ख्यारेखामा राखी बढदो वा घटदो क्रममा लेण्डुहोस :

- (क) २९००, ४९००, ४२००

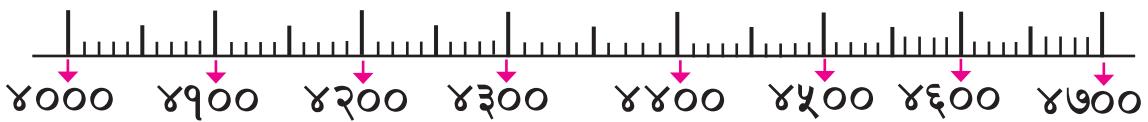
बढदो क्रम : , ,

- (ख) २९९०, ३४००, २८९०

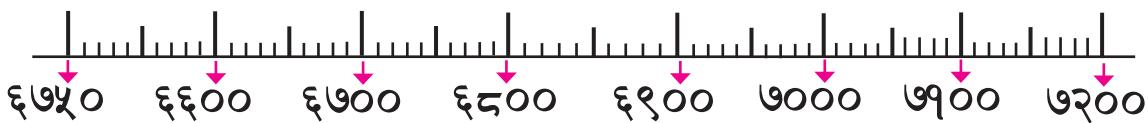
घटदो क्रम : , ,

- (ग) ४६९०, ४१२०, ४४५०

बढदो क्रम : , ,

- (घ) ६७५०, ६५९०, ७१३०

घटदो क्रम : , ,

स्थानीय सङ्ख्याड्कन पद्धतिमा

२० सम्मका सङ्ख्याहरू

स्थानीय सङ्ख्याड्कन पद्धति

तलको तालिकामा नेपालमा प्रचलित केही स्थानीय सङ्ख्याड्कन पद्धतिहरूअनुसार १ देखि १० सम्मका सङ्ख्याड्क दिइएका छन्। उक्त सङ्ख्याहरू अध्ययन गरी कक्षामा छलफल गर्नुहोस् :

देवनागरी								
नन्दिनागरी								
ब्राह्मी								
पूर्वलिच्छवि								
उत्तरलिच्छवि								
किरात								
रञ्जना								
भुजिमोल								
नेवारी								
मैथिली								
तिब्बती								

हाम्रो देशमा विभिन्न स्थानमा प्रचलनमा आएका सङ्ख्याङ्कहरू विभिन्न लिपिमा खोजी गर्ने सकिन्छ ।

जस्तैः

देवनागरी	अखा
रञ्जना	स्वेमा
सम्भोटा	सन्थाल
मिथिलाक्षर	उर्दु
तिरहुता	बाङ्ला
कैथी	गुरुमुखी
सिरिजङ्गा	रोमन

आफ्नो क्षेत्रमा प्रचलित कुनै दुई सङ्ख्याङ्कन पद्धतिमा १ देखि २० सम्मका सङ्ख्याहरू लेख्नुहोस् :

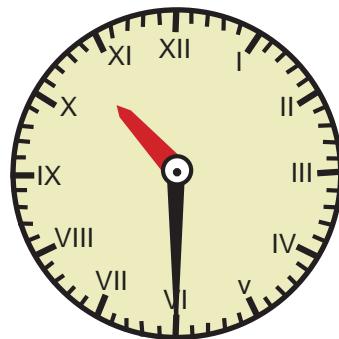

रोमन सङ्ख्याङ्क

अध्ययन गर्नुहोस् :

प्रमिलाले विद्यालयको अफिस कोठामा दायाँतिर देखाइएको जस्तै घडी देखिछन् । उनले आफूलाई गणित पढाउने शिक्षकसँग घडीमा लेखिएका सङ्केतका बारेमा सोधिछन् । शिक्षकले तलको तालिका बनाई रोमन सङ्ख्याङ्क, देवनागरी सङ्ख्याङ्क र हिन्दु अरेबिक सङ्ख्याङ्कका बारेमा बताउनुभएछ :

हिन्दु अरेबिक सङ्ख्याङ्क	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
देवनागरी सङ्ख्याङ्क	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
रोमन सङ्ख्याङ्क	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII

तल दिश्यका देवनागरी सङ्ख्याङ्कहरूलाई रोमन सङ्ख्याङ्कमा लेख्नुहोस् :

१	२	५	७	१०	११

३	४	६	८	९	१२

तल दिश्यका हिन्दु अरेबिक सङ्ख्याङ्कहरूलाई रोमन सङ्ख्याङ्कमा लेख्नुहोस् :

२	५	७	४	८	१२	१०

पढनुहोस् र छलफल गर्नुहोस् :

रमा पल्लो घरको साथीकहाँ गएकी थिइन् । साथीकी आमाले पापड पोलेको देखिन् ।

आमा पापड
खाने !

म पनि खाने !

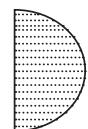
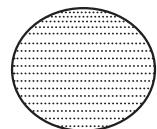
पापड त एउटा मात्र छ । त्यसो भए म
तिमीहरूलाई आधा आधा दिन्छु है ।

मैले आधा पाएँ ।

मैले पनि आधा पाएँ ।

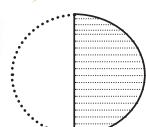

सिङ्गो

आधा

कुनै सिङ्गो वस्तुलाई बराबर टुक्राहरूमा भाग लगाएर
टुक्रालाई जनाउन भिन्नको प्रयोग गरिन्छ ।

मैले पाएको आधालाई भिन्नका रूपमा कसरी लेख्ने ?

$\frac{1}{2}$ ← अंश
 $\frac{1}{2}$ ← हर

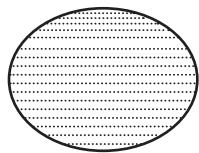

एउटा सिङ्गो वस्तुको केही भाग बुझाउने सझख्यालाई
बाँडिन्छ । ती बराबर टुक्राहरूको जम्मा सझख्यालाई
हर भनिन्छ । यहाँ हर २ हो ।

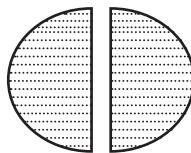
एउटा सिङ्गो वस्तुको केही भाग बुझाउने सझख्यालाई
अंश भनिन्छ । यहाँ १ टुक्रा पाएकाले अंश १ हो ।

 वसन्तले खुटा रोटी दुई बराबर भाग लगाई आधा रोटी बहिनीलाई दिए । बहिनीले रोटी खान मानिन् । बहिनीलाई दिएको रोटी पनि आफैले खाए । उनले रोटीको कति भाग खाए ?

१

दुईओटा आधा

= १ (सिङ्गो)

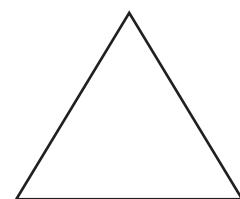
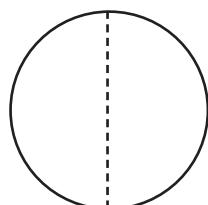

यहाँ २ भागहरूमा दुवै आफैले खाएकाले हर र अंश बराबर भयो ।

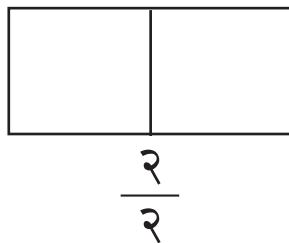
भिन्नमा लेखदा $\frac{2}{2}$ भयो । यो सिङ्गो भएकाले १ लेखिन्छ ।

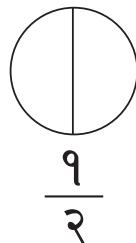
तल दिइएका सिङ्गोलाई रेखा तानी आधा गर्नुहोस् :

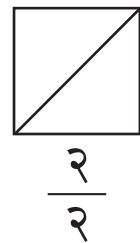
तल दिइएका भिन्नले जनाउने भागमा रड लगाउनुहोस् :

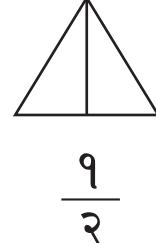
$\frac{2}{2}$

$\frac{1}{2}$

$\frac{2}{2}$

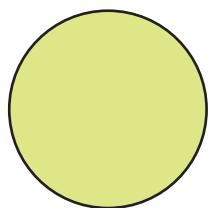

$\frac{1}{2}$

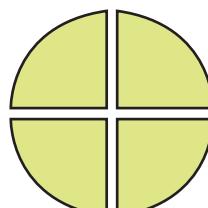

पढनुहोस् र छलफल गर्नुहोस् :

एउटा रोटी चार जनाले बराबर बाँडेर खाऊँ ।

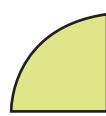

→

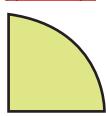
$\frac{4}{4}$ चार चौथाइ

सबिना

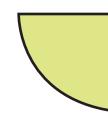
एक चौथाइ

धन

एक चौथाइ

आले

एक चौथाइ

लखन

एक चौथाइ

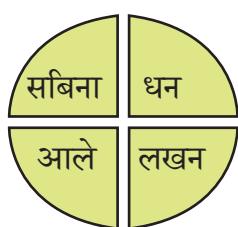
$\frac{1}{4}$

$\frac{1}{4}$

$\frac{1}{4}$

$\frac{1}{4}$

सबिना र धनले गरी जम्मा कर्ति भाग खाए ?

४ भागमा २ भाग खाए ।

दुई चौथाइ

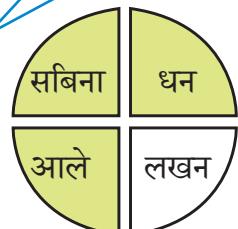
$\frac{2}{4}$

दुई चौथाइलाई

आधा पनि भनिन्छ ।

सबिना, धन र आलेले गरी जम्मा कर्ति भाग खाए ?

४ भागमा ३ भाग खाए ।

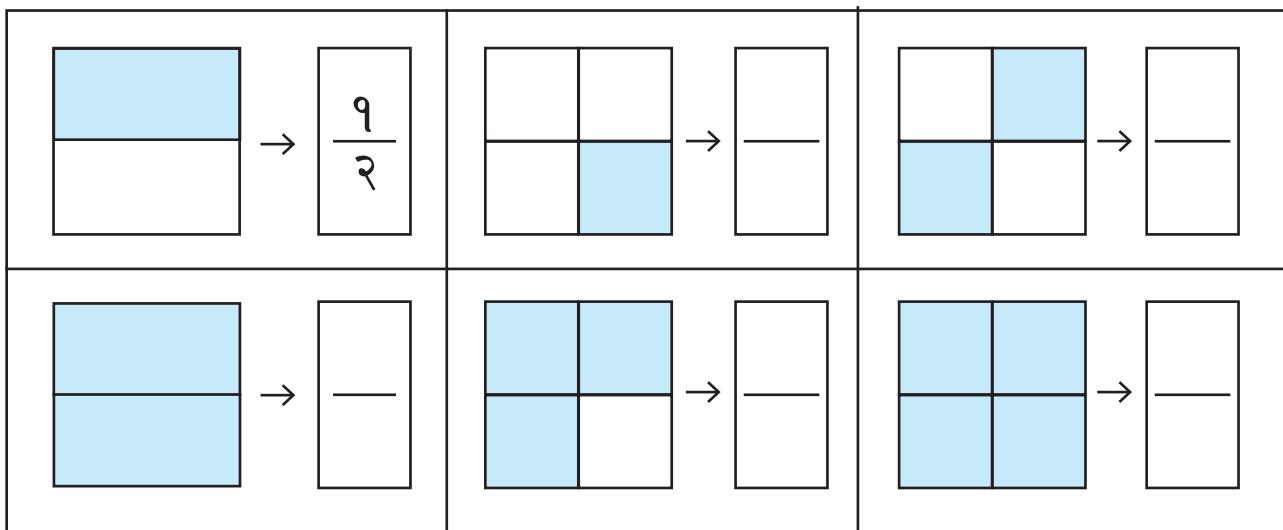
तीन चौथाइ

$\frac{3}{4}$

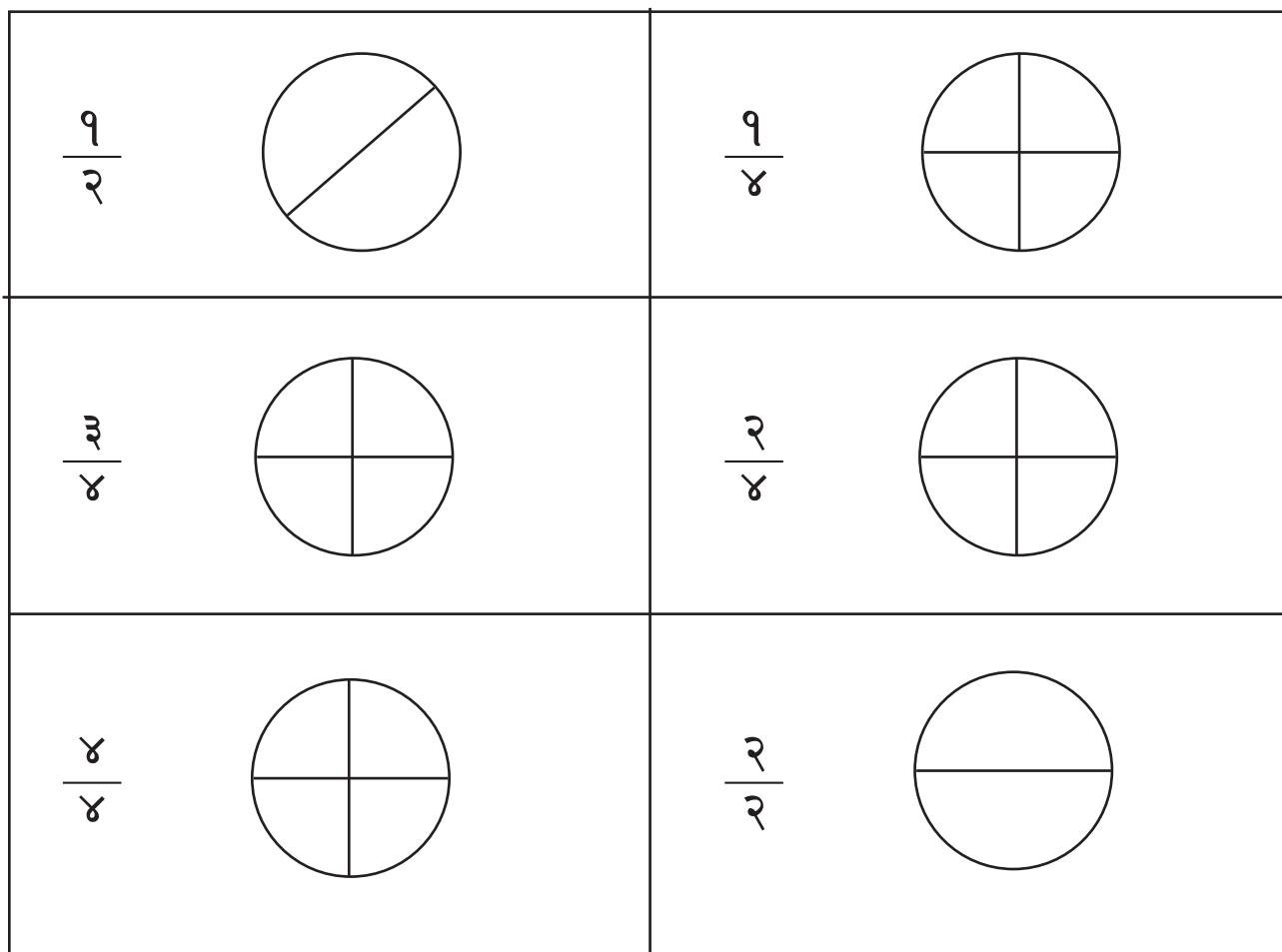

तल दिशाका चित्रहरूमा छाया पारिएको भाग हेरी भिन्नमा लेख्नुहोस् :

तल दिशाका भिन्नलाई चित्रमा छाया पारी देखाउनुहोस् :

 उर्मिलाले खुटा लामो रिबन बराबर भागमा काटेर आफू र आफ्ना दुई छोरीहरू उषा र मनितालाई बाँडिन् । प्रत्येकले कति पाए ?

बराबर भाग लगाउनुहोस् है !

आहा ! नयाँ रिबन लगाउने !

उषा

उर्मिला

मनिता

उर्मिलाले कति पाइन् ?

३ भागमा १ भाग ?

३ भागको १ भागलाई
एक तिहाइ पनि भनिन्छ ।

उर्मिला

उषा र मनिताले गरी
जम्मा कति पाए ?

३ भागमा २ भाग ?

उषा

मनिता

$$\frac{1}{3} \text{ (एक तिहाइ)}$$

$$\frac{2}{3} \text{ (दुई तिहाइ)}$$

जोडा मिलाउनुहोस् :

$$\frac{1}{2}$$

दुई तिहाइ

$$\frac{1}{4}$$

आधा

$$\frac{3}{4}$$

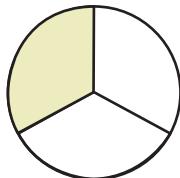
तीन चौथाइ

$$\frac{1}{3}$$

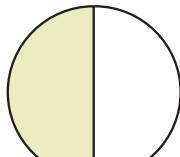
एक चौथाइ

$$\frac{2}{3}$$

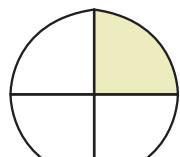
एक तिहाइ

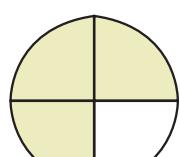
$$\frac{1}{3}$$

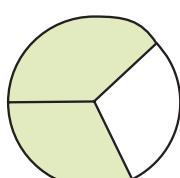
$$\frac{1}{2}$$

$$\frac{1}{4}$$

$$\frac{2}{4}$$

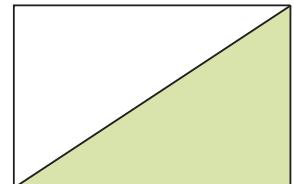

$$\frac{2}{3}$$

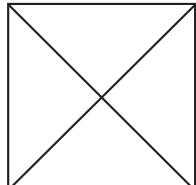
दिइएको भिन्नलाई छाया पारी देखाउनुहोस् :

$$\frac{1}{2}$$

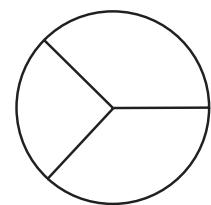
आधा

$$\frac{1}{4}$$

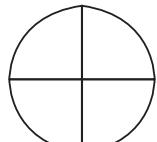
एक चौथाइ

$$\frac{2}{3}$$

दुई तिहाइ

$$\frac{3}{4}$$

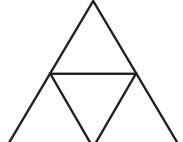
तीन चौथाइ

$$\frac{1}{4}$$

एक चौथाइ

$$\frac{2}{4}$$

दुई चौथाइ

तल दिझएका भिन्नहरूलाई जनाउने चित्र बनाई छाया पारी देखाउनुहोस् :

$$\frac{1}{2}$$

$$\frac{1}{4}$$

$$\frac{1}{8}$$

$$\frac{2}{8}$$

$$\frac{3}{8}$$

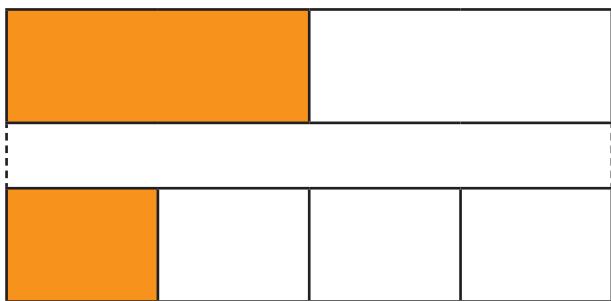
$$\frac{4}{8}$$

$$\frac{5}{8}$$

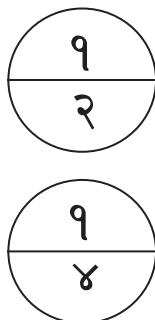
$$\frac{6}{8}$$

 तल दिइएका प्रत्येक चित्रमा रङ्गाइरको भागलाई जनाउने भिन्न लेख्नुहोस् । (○) मा ' '>' अथवा '<' चिह्न लेख्नुहोस् :

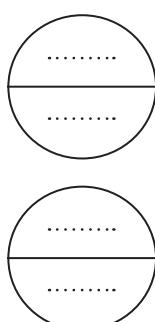
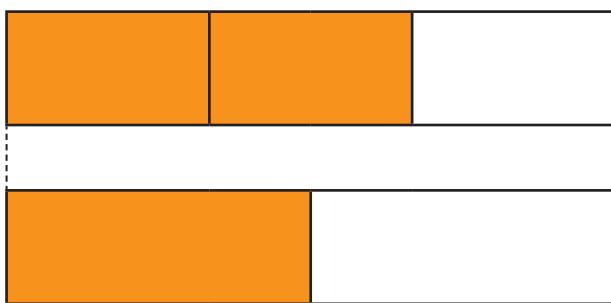
चित्र

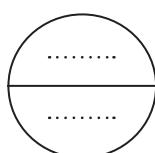
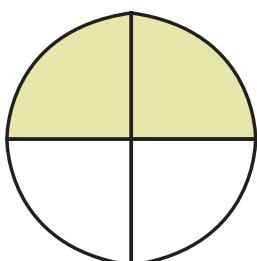
भिन्न

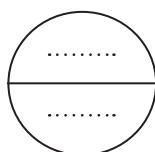
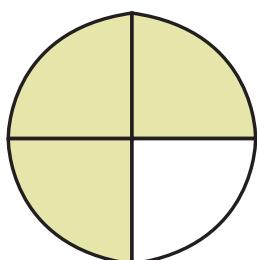
$$\frac{1}{2} > \frac{1}{4}$$

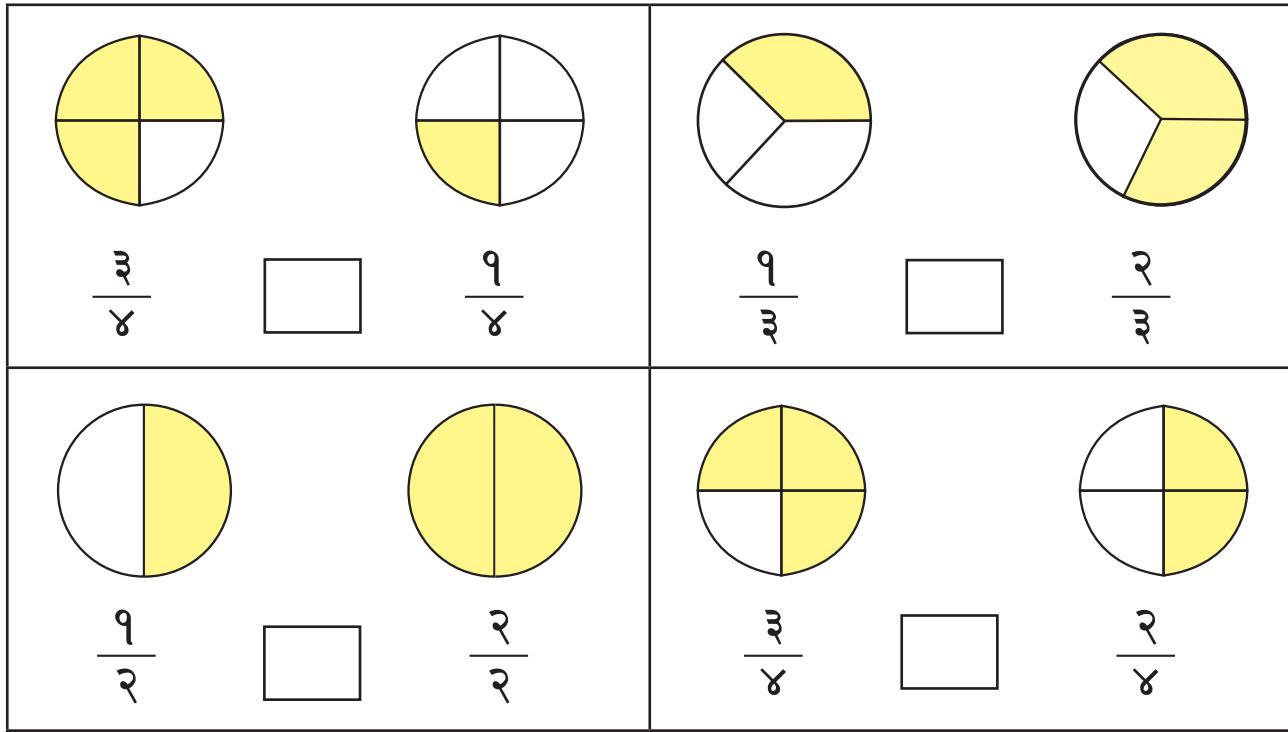
$$- \quad -$$

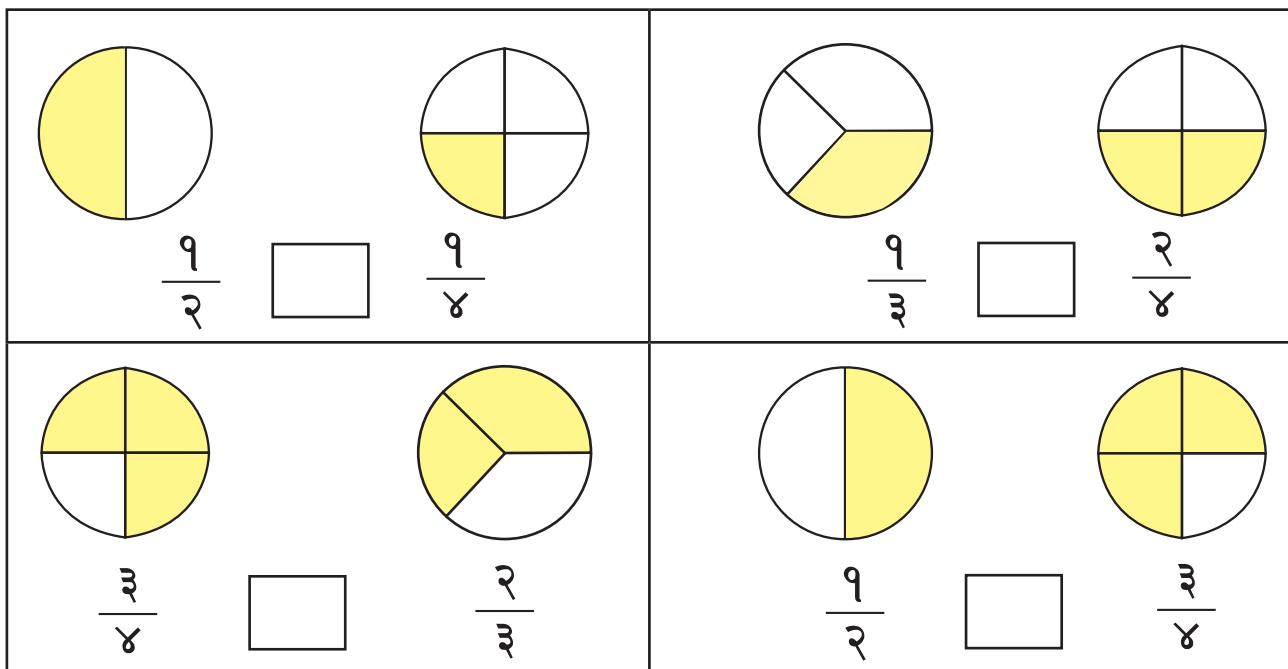
$$- \quad -$$

 दिश्यका भिन्नहरूलाई चित्र हेरी तुलना गर्नुहोस् र '>' वा '<' चिह्न प्रयोग गरी लेख्नुहोस् :

 दिश्यका भिन्नहरूलाई चित्र हेरी तुलना गर्नुहोस् र '>' वा '<' चिह्न प्रयोग गरी लेख्नुहोस् :

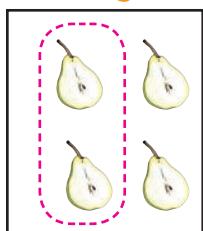
● ● छलफल गर्नुहोस् र लेख्नुहोस् :

१. चित्रमा कतिओटा फलफुलहरू छन् ? _____
 २. जम्मा सुन्तला कतिओटा छन् ? _____
 ३. सुन्तलाको सङ्ख्यालाई भिन्नमा लेख्नुहोस् । _____
 ४. केराको सङ्ख्यालाई भिन्नमा लेख्नुहोस् । _____
-

तल दिश्वरको भिन्नको आधारमा उदाहरणमा दिश्वरजस्तै जरी घेरा लगाउनुहोस् :

आधा

$$\frac{1}{2}$$

एक तिहाइ

$$\frac{1}{3}$$

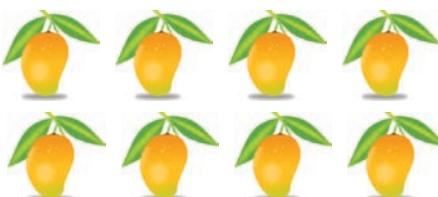
दुई तिहाइ

$$\frac{2}{3}$$

तीन चौथाइ

$$\frac{3}{4}$$

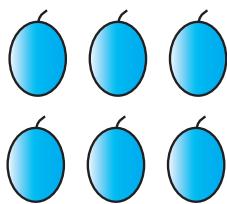

आधा

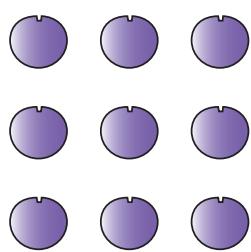
$$\frac{1}{2}$$

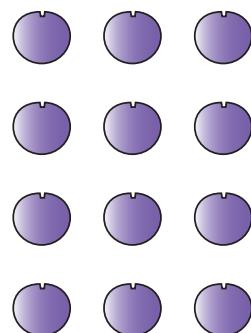
तल दिश्यको भिन्नका आधारमा घेरा लगाउनुहोस् :

एक तिहाइ $\frac{1}{3}$

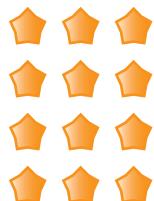
दुई तिहाइ $\frac{2}{3}$

आधा $\frac{1}{2}$

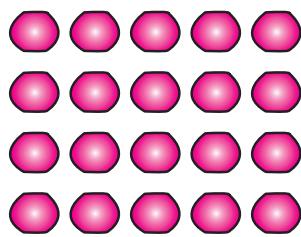
आधा $\frac{1}{2}$

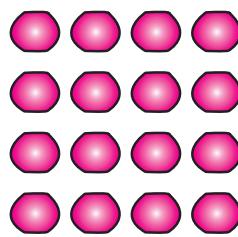
एक चौथाइ $\frac{1}{4}$

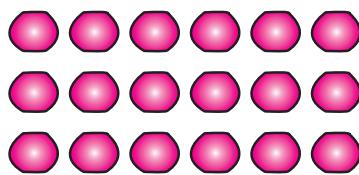
दुई चौथाइ $\frac{2}{4}$

दुई चौथाइ $\frac{2}{4}$

तीन चौथाइ $\frac{3}{4}$

आधा $\frac{1}{2}$

वस्तुको लम्बाइ

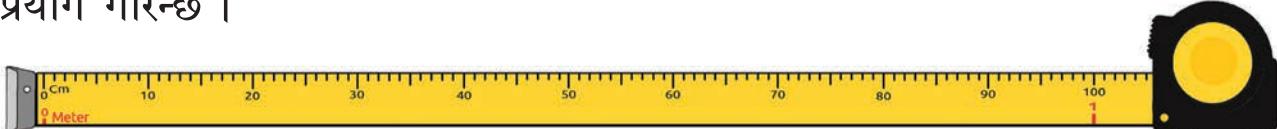

रुलरको प्रयोग गरी तलका वस्तुका चित्रहरू कति लामा छन्, नाञ्जुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् :

(क)		(ख)	
(ग)		(घ)	
(ङ)		(च)	

छलफल गर्नुहोस् :

तलको चित्र वस्तुको लम्बाइ नाप्न प्रयोग गरिने टेपको हो । छोटो वस्तुको लम्बाइको नाप सेन्टीमिटर एकाइ र लामो वस्तुको लम्बाइको नाप मिटर एकाइमा नापिन्छ । कक्षाकोठाको लम्बाइ, घरको उचाइ, ढोकाको उचाइ आदि नाप्न मिटर एकाइको प्रयोग गरिन्छ ।

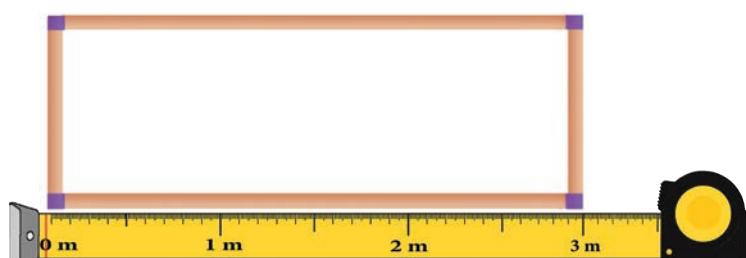

एक मिटरमा १०० सेन्टीमिटर हुन्छ ।
१ मिटर = १०० सेन्टीमिटर

कक्षाकोठामा आफू बस्ने बेन्च कति लामो होला ?
बेन्चको लम्बाइ सेन्टीमिटर एकाइमा नाप्न सकिएला त ?
सकिन्छ तर मिटर एकाइमा
नाप्न उपयुक्त हुन्छ ।

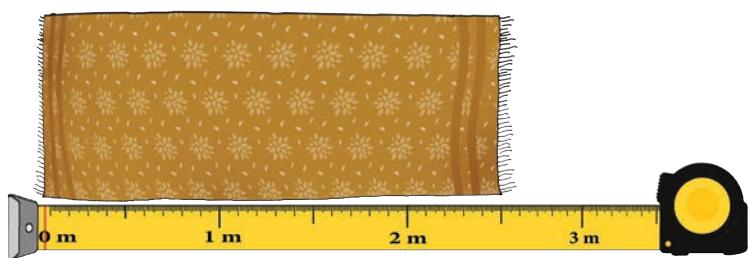

कक्षाकोठामा भुन्ड्याइएको
पाटी कति लामो होला ?

यसको उचाइ कति होला ?

यो गलैंचा २ मि. ५०
से.मि.लामो छ ।

तपाईंको कक्षाकोठामा भएका तलका वस्तुहरूको लम्बाइ नाप्नुहोस् :

पाटी <input type="text"/>	टेबुल <input type="text"/>
बेन्च <input type="text"/>	कुर्सीको बस्ने भाग <input type="text"/>

तपाईंको घर, कोठा र घरको सुत्ने कोठामा भएका वस्तुहरूको लम्बाइ नाप्नुहोस् :

खाटको लम्बाइ <input type="text"/>	सुत्ने कोठाको लम्बाइ <input type="text"/>
घरको लम्बाइ <input type="text"/>	टेबुलको सतहको लम्बाइ <input type="text"/>
सिरकको लम्बाइ <input type="text"/>	दराजको लम्बाइ <input type="text"/>

आफ्नो वरिपरि भएका कुनै दुईओटा वस्तुहरूको नाप सेन्टिमिटरमा र अन्य दुईओटा वस्तुहरूको नाप मिटरमा नापेर लेख्नुहोस् :

वस्तुहरूको लम्बाइको अनुमान गर्नुहोस् :

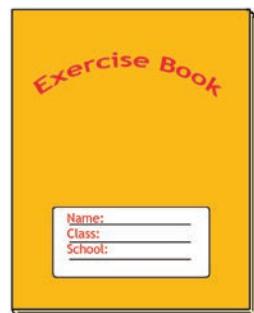
यो दायाँपट्टिको चित्र कापीको हो ।

कापीको सँगैका दुईओटा किनाराको नाप
फरक फरक छ ।

ठाडो भागको लम्बाइ धेरै होला कि तेस्रो भागको ?

यसको ठाडो भागको लम्बाइ कति सेन्टिमिटर
होला ?

यसको तेस्रो भागको लम्बाइ कति सेन्टिमिटर होला ?

दायाँपट्टिको चित्र कलमको हो ।

यो कति लामो होला ?

यो कलम १२ से.मि.लामो होला त ?

यो कलम ५ से.मि.लामो होला ?

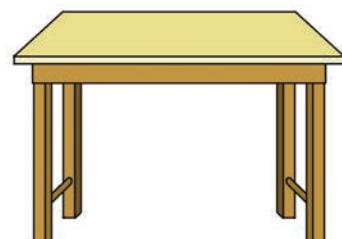
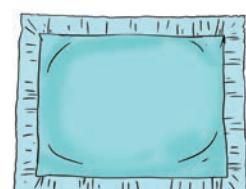
यो कलम २० से.मि.लामो होला ?

यो चकटी र टेबुलको चित्र हो ।

चकटी कति लामो होला ?

टेबुलको सतहको किनारा कति लामो होला ?

टेबुल र चकटीमा कुनको लम्बाइ धेरै होला ?

 तपाईंसँग भएका तलका वस्तुहरूको नाप अनुमान गरी ठिक (v) चिनो लगाउनुहोस् :

	४ से.मि.	७ से.मि.	१२ से.मि.	१६ से.मि.
	५ से.मि.	१० से.मि.	२० से.मि.	३० से.मि.
	२० से.मि.	३० से.मि.	५० से.मि.	८० से.मि.

 तल दिइएका वस्तुहरूको लम्बाइ अनुमान गरी नापेर जाँच्नुहोस् :

वस्तु	अनुमानित लम्बाइ	वास्तविक लम्बाइ	फरक
			
			
			

 तपाईंको आफ्नो उचाइ अनुमान गर्नुहोस् र नापेर वास्तविक उचाइ पता लगाउनुहोस् :

अनुमानित उचाइ	वास्तविक उचाइ

लम्बाइको अनुमान गर्नुहोस् :

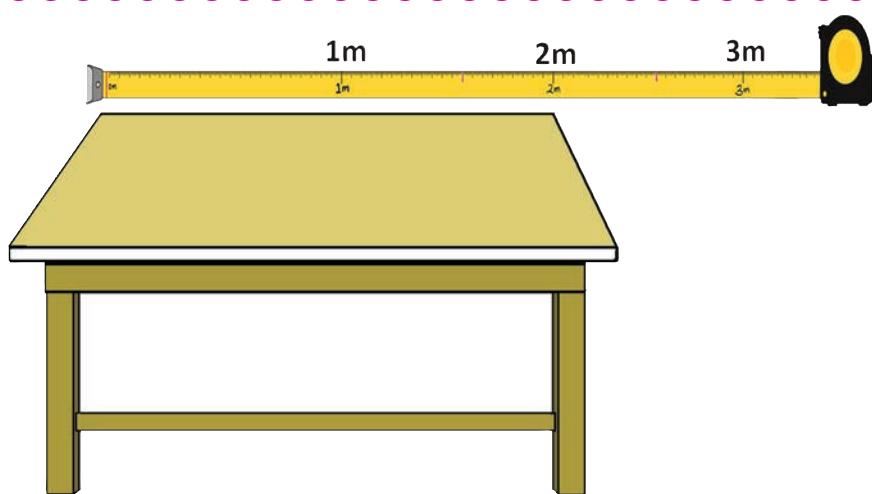

टाढाको दुरी नाप्न सेन्टिमिटर एकाइमा कठिन हुन्छ । मिटर एकाइको प्रयोग गर्नुपर्छ ।

माथिको चित्रमा विद्यार्थी र घरबिचको दुरी कति होला ?

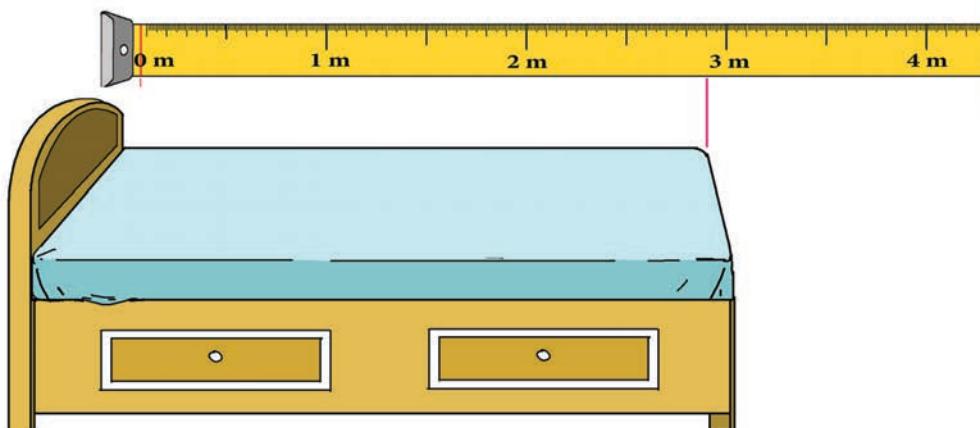
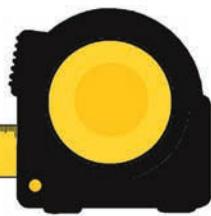
विद्यालयबाट गाईहरू कति टाढा होलान् ?

यस टेबुलको माथिको सतहको
लम्बाइ २ मिटर छ ।
अर्कोतिरको लम्बाइ कति होला ?

पलडको लम्बाइ कति छ ?

तल दिश्यका वस्तुहरूको लम्बाइ अनुमान गर्नुहोस् :

वस्तु	अनुमानित नाप	वास्तविक नाप	फरक
आफ्नो कक्षाकोठाको लम्बाइ			
विद्यालय भवनको लम्बाइ			
विद्यालय खेल मैदानको लम्बाइ			
आफू बस्ने बेन्चको लम्बाइ			

तल दिश्यका वस्तुहरूको लम्बाइ अनुमान गर्नुहोस् र नाप लिएर जाँच गर्नुहोस् :

वस्तु	अनुमानित नाप	वास्तविक नाप	फरक
पलडको लम्बाइ			
सुत्ने कोठाको लम्बाइ			
कोठाको दराजको लम्बाइ			
भान्साकोठाको लम्बाइ			

हास्त्रो समुदाय

हेरौं, मैले कति सिकें ?

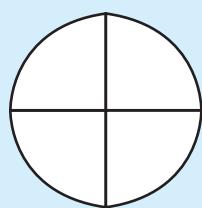
१. १, ४ र ३ बाट बन्ने कुनै तीनओटा सङ्ख्याहरू लेख्नुहोस् र ती सङ्ख्याहरूलाई बढ्दो क्रम र घट्दो क्रममा लेख्नुहोस् :

सङ्ख्याहरू :

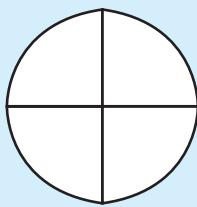
बढ्दो क्रम :

घट्दो क्रम :

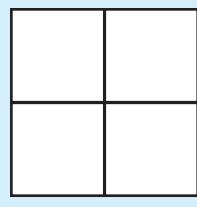
२. दिश्यका भिन्नहरूलाई चित्रमा रड भेरेर देखाउनुहोस् :

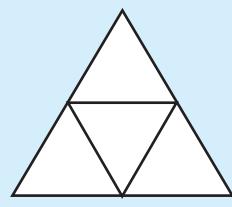
आधा

एक चौथाइ

तीन चौथाइ

दुई चौथाइ

३. आफ्नो वरपर भएका वस्तुहरूको लम्बाई अनुमान गरी तल दिश्यका नापहरूसँग मिल्दो नाप भएका एक रुक्मिणी वस्तुको नाम लेख्नुहोस्

: १ मिलिमिटर

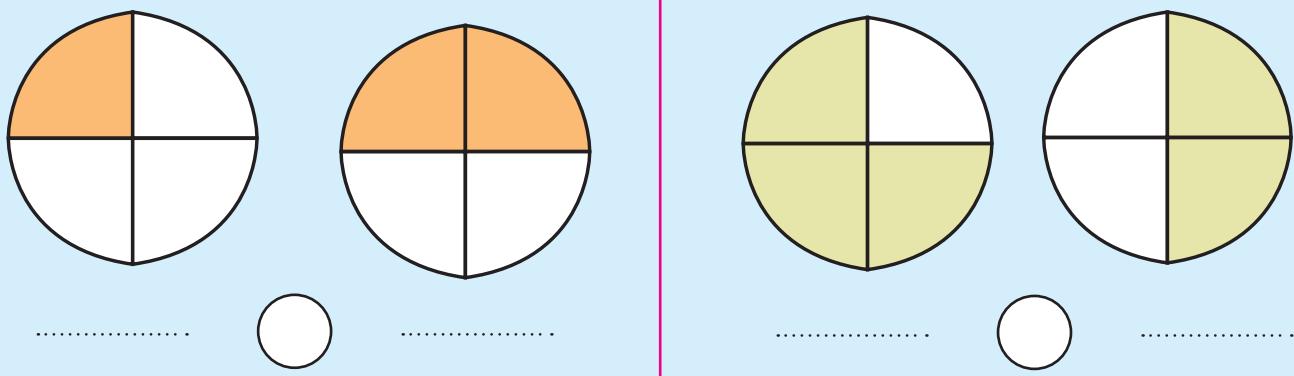
१ सेन्टीमिटर

१ मिटर

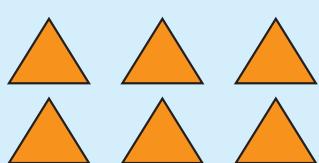
४. कुनै खुटा स्थानीय सङ्ख्याहरूका पछतिमा १ देखि १० सम्मका सङ्ख्याहरू लेख्नुहोस् :

५. खुटा वस्तुलाई बराबर हुने गरी टुक्रामा भाग लगाइएको छ । रङ्गाइएका टुक्राहरूले जनाउने भिन्नहरू लेखी तुलना गर्नुहोस् :

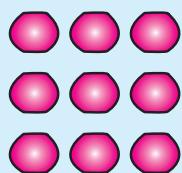
६. तल दिइएका भिन्नहरूका आधारमा धेरा लगाउनुहोस् :

$$\frac{1}{2}$$

$$\frac{2}{3}$$

$$\frac{1}{3}$$

शिक्षकको दस्तखत

अभिभावकको दस्तखत

गीत गाओँ :

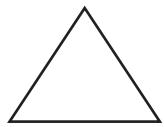
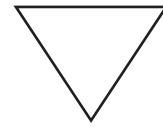
रेखा, कोण, त्रिभुज, चतुर्भुज

किताब कापी भिकौं साथी खोलौं अब भोला ।

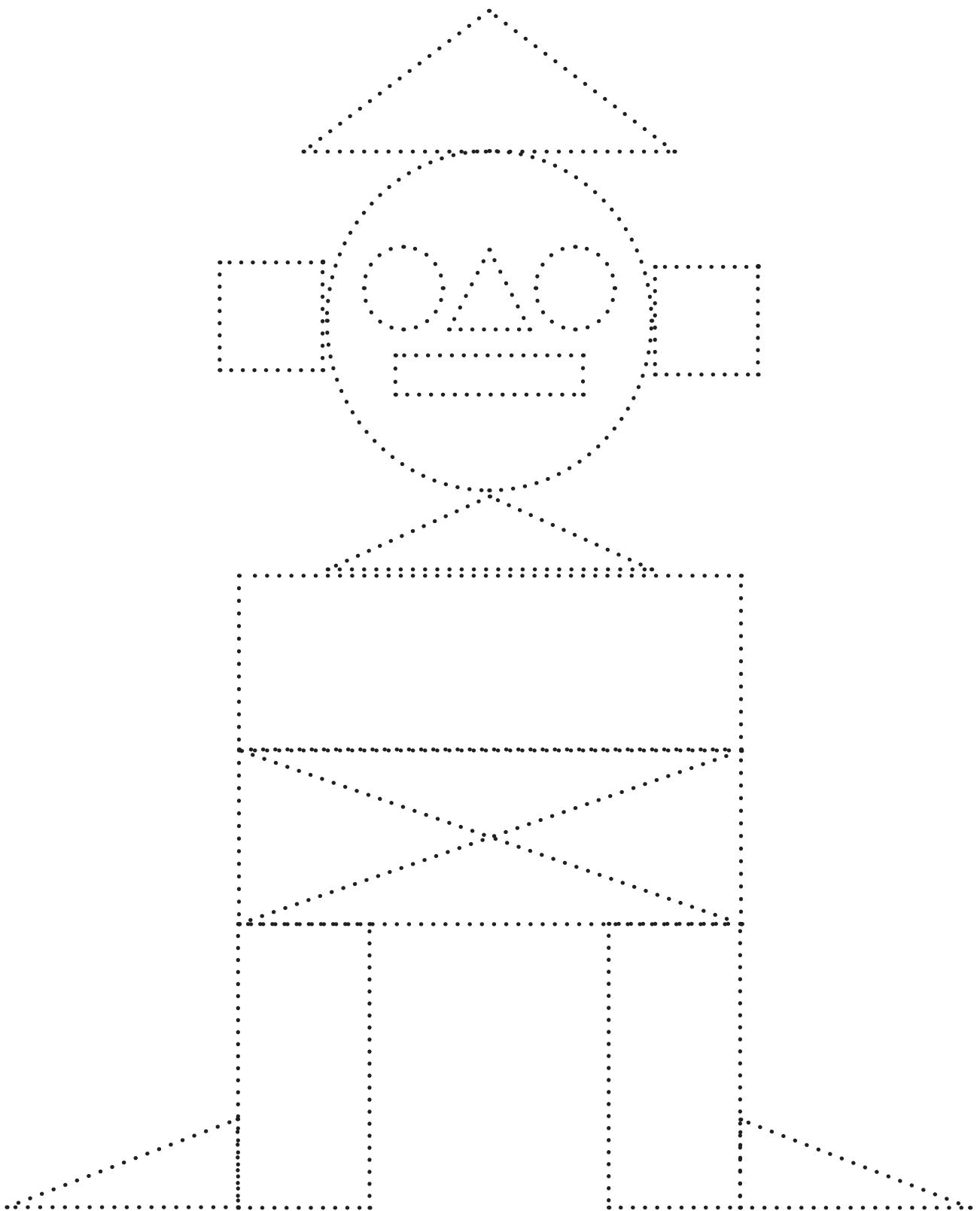
रेखासँग खेलौं साथी के के बन्ध होला ॥

एकआपसमा छलफल गर्दै जाने पछि छोड ।

दुई सिधा रेखा जोडदा बन्ध साथी कोण ॥

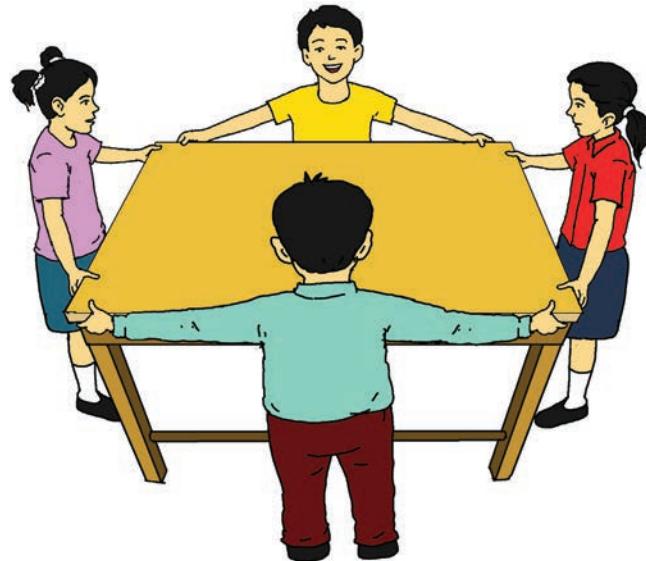
कोणमा चिह्न लगाओँ साथी नगरौं है बेर ।
तीन भुजा जोडँ मैले त्रिभुज बन्यो हेर ॥चारतिर धकै धर्का कोरौं अब साथी ।
चार भुजे आकृति त बन्ध निकै खाँटी ॥यस्तो बन्द आकृतिलाई के भन्धन् हो सुन ।
चतुर्भुज भन्धन् साथी मनमनै गुन ॥दुईमा कोण, तीन त्रिभुज, चार चतुर्भुज ।
यी त सबै ज्यामितीय आकृति हुन् बुझ ॥

 थोप्लाहरू जोडेर आकृति पूरा गर्नुहोस् र त्रिभुजमा रातो, वृत्तमा निलो
र चतुर्भुजमा पहेलो रड भर्नुहोस् :

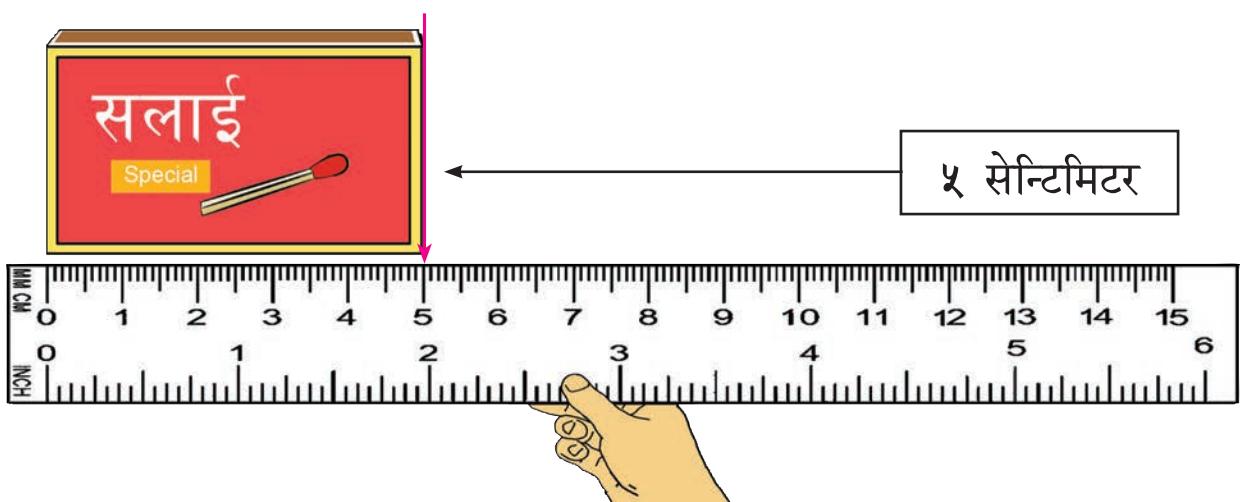
टेबुल वरिपरि भेला हुनुहोस् । चार कुना र सिधा किनाराहरू छुनुहोस् :

हातमा सलाईको बट्टा लिई किनाराहरू छुनुहोस् :

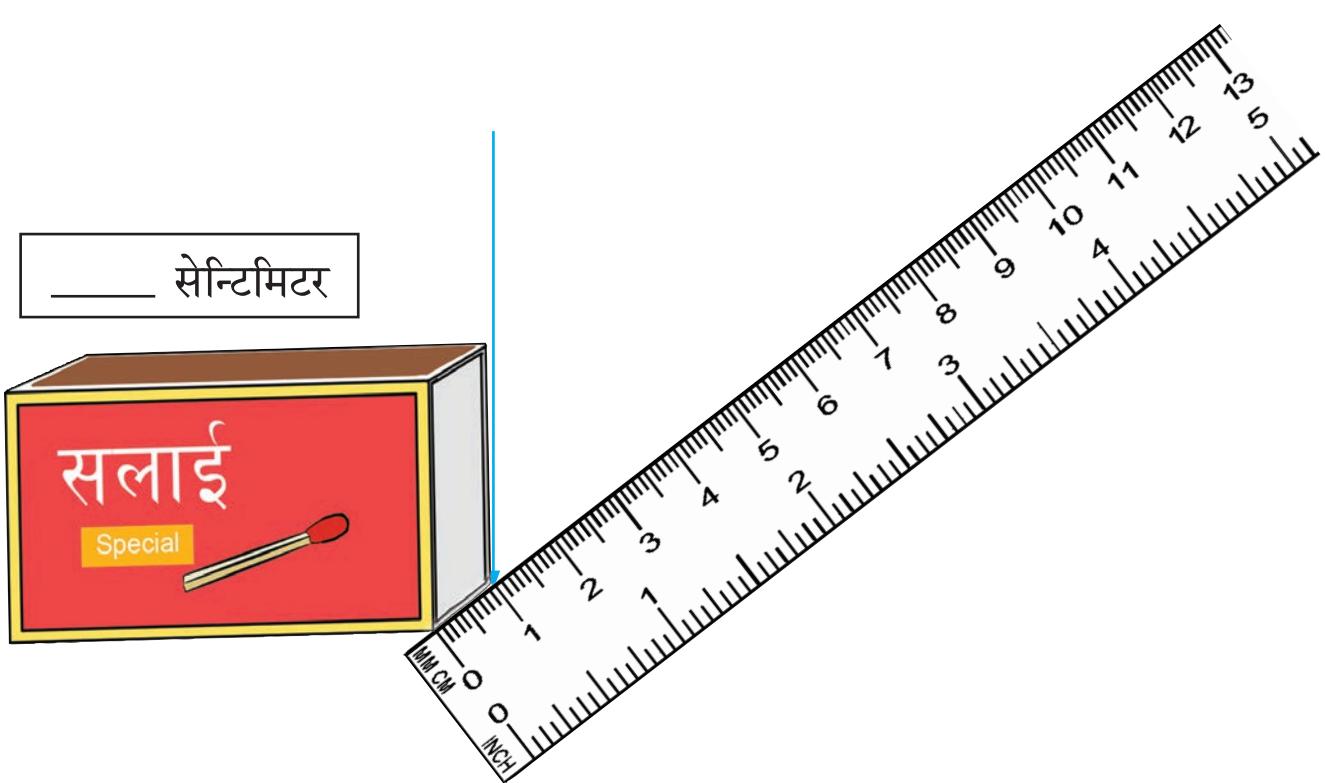
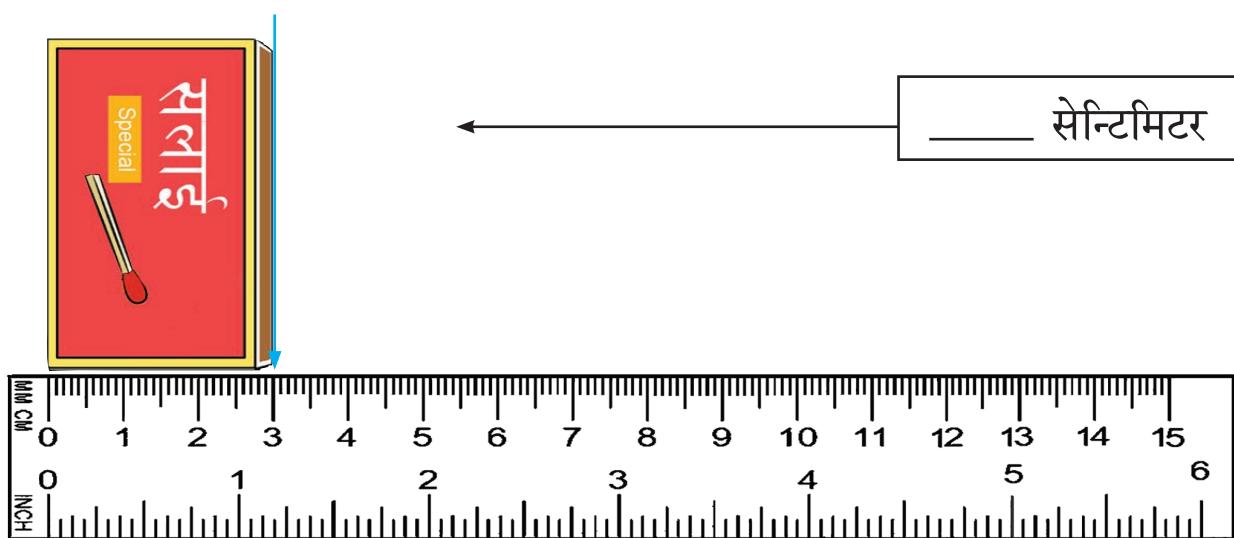

रुलर प्रयोग गरी सलाईको बट्टाका किनाराहरू नाप्नुहोस् :

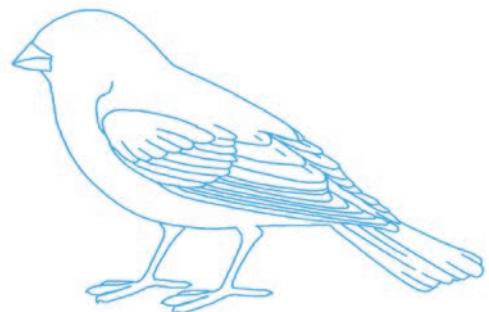
रुलर प्रयोग गरी सलाईको बढ्टाका किनाराहरू नाप्नुहोस् :

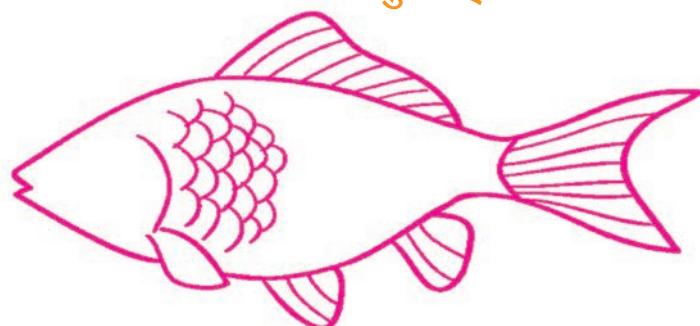
सिसाकलमको टुप्पो कागजमा
राखेर उठाउँदा बन्ने थोप्लो (•) बिन्दु हो ।

चराको चित्रमा आँखा बुझाउने गरी थोप्ला दिनुहोस् :

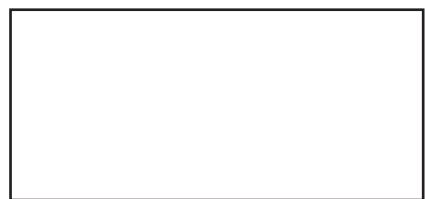
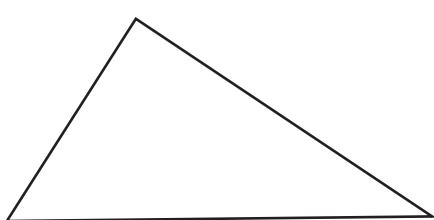
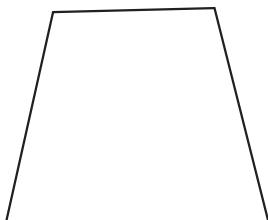

माछाको चित्रमा आँखा बुझाउने गरी थोप्ला दिनुहोस् :

थोप्लाहरू प्रयोग गरी आकृति बनाउनुहोस् :

 बन्द आकृतिभित्र कुनै दुई ठाउँमा थोप्ला दिनुहोस् :

 रुलरको सहायताले दिइएका दुई बिन्दु (थोप्ला) हरू जोडी रेखाखण्डहरू खिच्नुहोस् :

 रुलर प्रयोग गरी माथिका रेखाखण्डहरूको नाप लिनुहोस् र लेख्नुहोस् :

P देखि Q सम्म जोड्ने रेखाखण्डलाई PQ ले जनाउँदा,

$$PQ = \dots\dots\dots \text{से.मि.}$$

A देखि B सम्म जोड्ने रेखाखण्डलाई AB ले जनाउँदा,

$$AB = \dots\dots\dots \text{से.मि.}$$

C देखि D सम्म जोड्ने रेखाखण्डलाई CD ले जनाउँदा,

$$CD = \dots\dots\dots \text{से.मि.}$$

सिसाकलमको अनुमानित नाप: _____ से.मि.

वास्तविक नाप: _____ से.मि.

दिइएका रेखाखण्डहरूको लम्बाई अनुमान गरी लेख्नुहोस् । त्यसपछि रुलर प्रयोग गरी वास्तविक नाप लेख्नुहोस् :

(क) _____

अनुमानित नाप सेन्टिमिटर

वास्तविक नाप सेन्टिमिटर

(ख) _____

अनुमानित नाप सेन्टिमिटर

वास्तविक नाप सेन्टिमिटर

(ग) _____

अनुमानित नाप सेन्टिमिटर

वास्तविक नाप सेन्टिमिटर

(घ) _____

अनुमानित नाप सेन्टिमिटर

वास्तविक नाप सेन्टिमिटर

दिल्लीका नापअनुसारका रेखाखण्डहरू खिची नाम लेञ्जुहोस् :

३ से.मि.

C ————— D

यो रेखाखण्ड CD हो ।

२ से.मि.

४ से.मि.

६ से.मि.

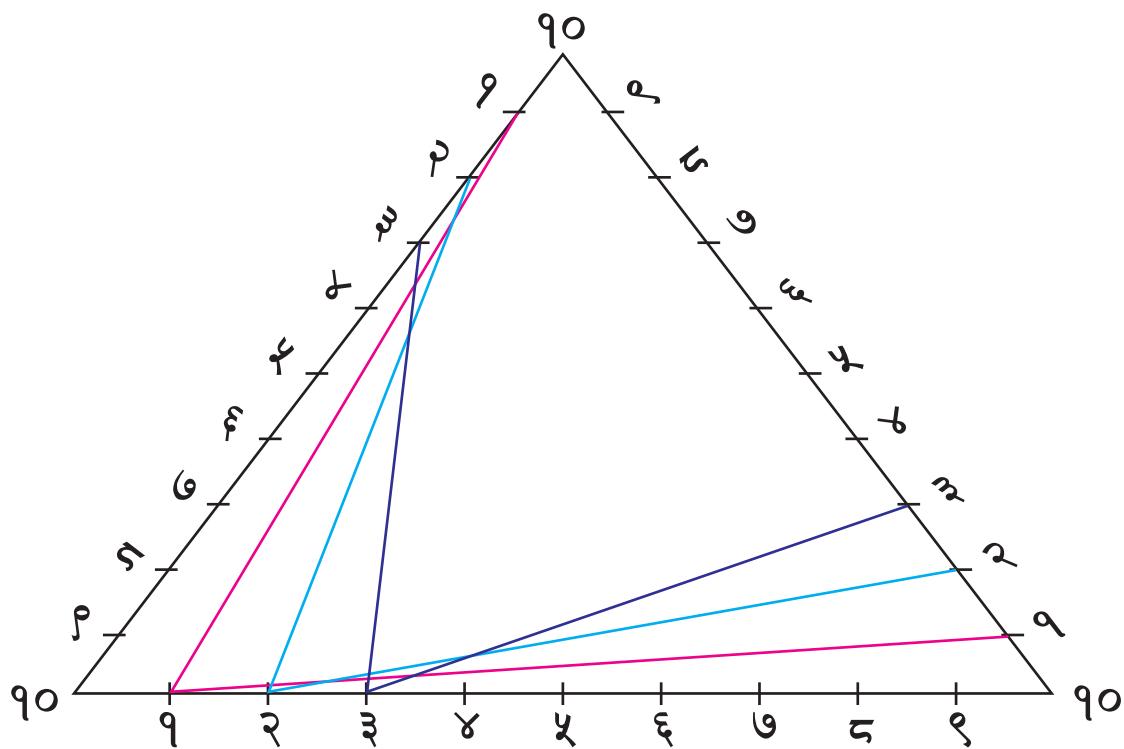
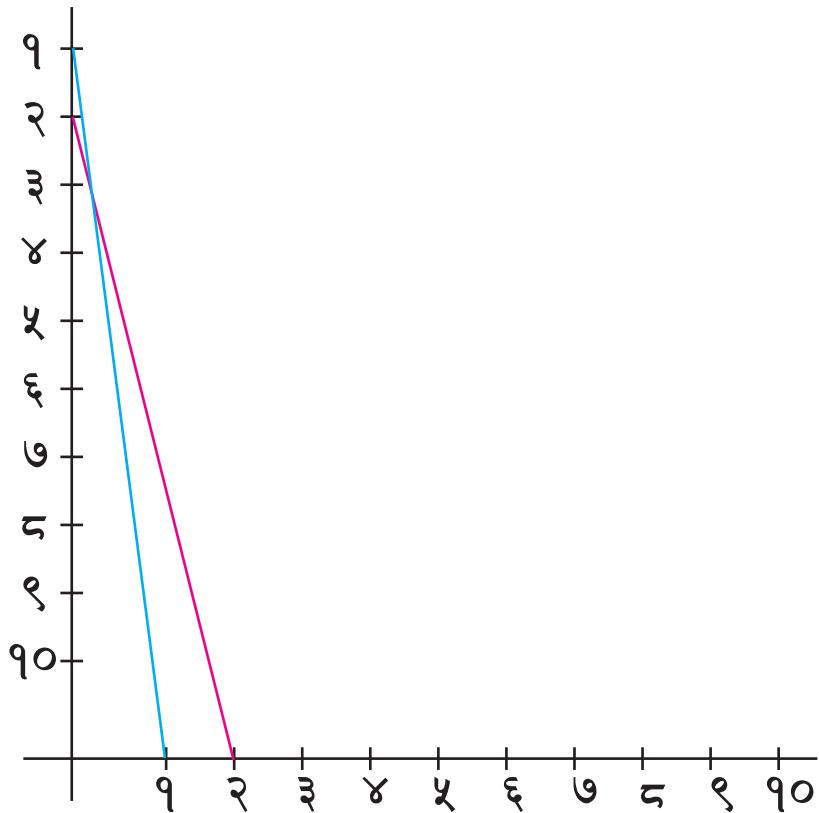
८ से.मि.

१० से.मि.

५ से.मि.

७ से.मि.

 तल चित्रमा दिइएको जस्तैगरी रुलरको सहायताले १ सँग १, २ सँग २, ३ सँग ३ गर्दै १० सँग १० जोड्नुहोस् :

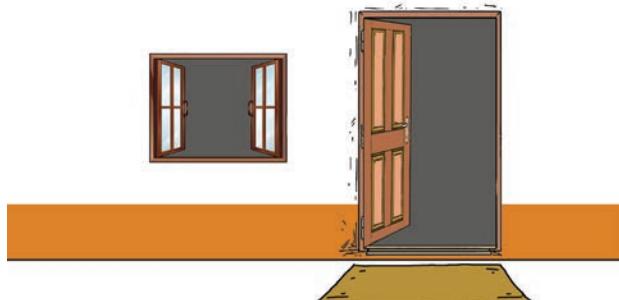
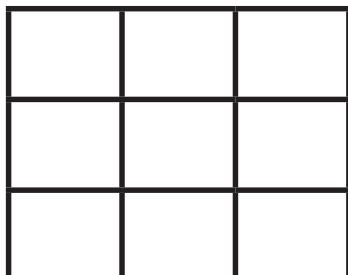
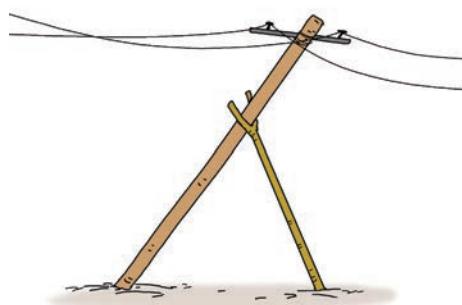
●● नोरुको लट्ठी भाँचिदा कस्तो आकृति बन्यो, छलफल गर्नुहोस् :

भाँचिएको लट्ठीमा
कतिओटा कुना छन् ?

यस्तो आकृतिलाई कोण भनिन्छ ।

●● कहाँ कहाँ कोणहरू बनेका छन् ? छलफल गर्नुहोस् ।

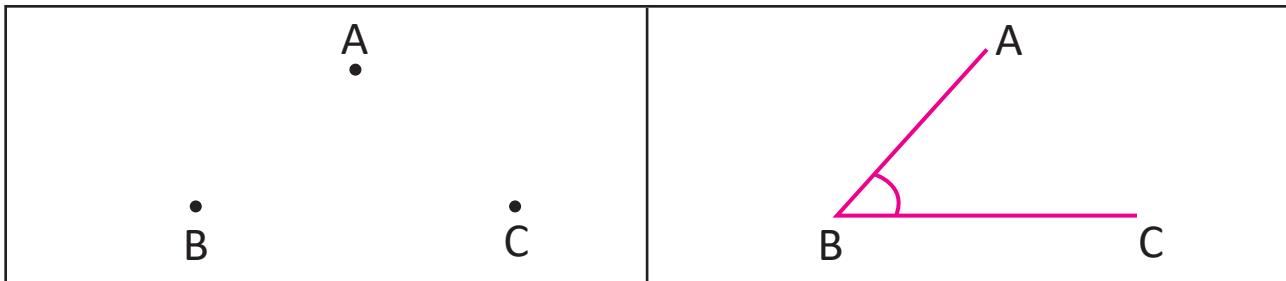
●● तपाईंहरूको वरिपरि कहाँ कहाँ कोण बनेका देख्नुभएको छ ? कुनै चारओटा अवस्था लेख्नुहोस् :

१.		२.	
३.		४.	

अध्ययन गर्नुहोस् :

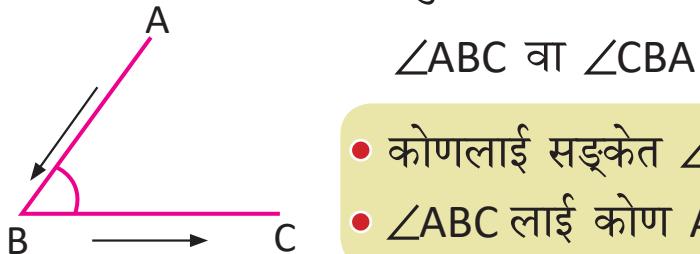
तलका बिन्दुहरूलाई A देखि B सम्म रुलर प्रयोग गरी जोडौँ । त्यसै गरी B देखि C सम्म पनि जोडौँ । यसरी बनेको आकृतिलाई कोण भनिन्छ ।

रेखाखण्ड AB र रेखाखण्ड BC बिन्दु B मा मिलेका छन् । बिन्दु B लाई कोणको शीर्षबिन्दु भनिन्छ ।

बिन्दुहरू A र C अन्तिम बिन्दुहरू हुन् । कोणको नाम लेखदा, कोणको शीर्षबिन्दुहरूको नामलाई बिचमा र छेउका बिन्दुहरूको नामलाई छेउमा राखेर लेखिन्छ ।

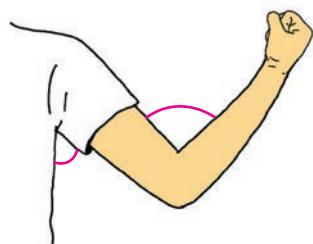
माथिको कोणको शीर्षबिन्दु B लाई बिचमा राखी नाम लेखदा,

- कोणलाई सङ्केत \angle प्रयोग गरी लेखिन्छ ।
- $\angle ABC$ लाई कोण ABC भनेर पढिन्छ ।

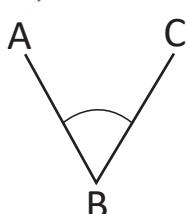

चित्रमा देखाए जसरी सबैले आफ्नो हात उठाउनुहोस् :

हातलाई खुम्च्याउँदा बनेको आकृति पनि कोण हो ।

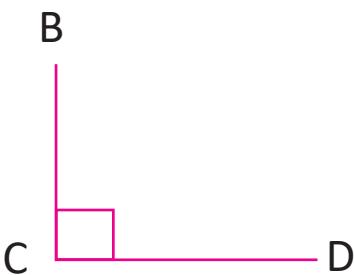
हातको पाखुरा र नाडीलाई भुजा र कुहिनालाई शीर्षबिन्दु मान्न सकिन्छ ।

भुजा AB र भुजा BC शीर्षबिन्दु B मा मिलेर $\angle ABC$ बनेको छ ।

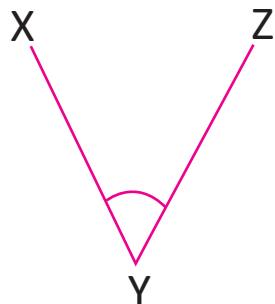
भुजा, शीर्षबिन्दु र कोणको नाम लेख्नुहोस् :

भुजाहरू : _____ र _____

शीर्षबिन्दु : _____

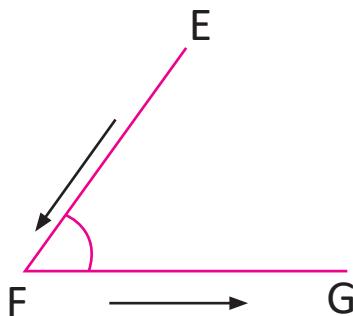
कोण : \angle _____

भुजाहरू : _____ र _____

शीर्षबिन्दु : _____

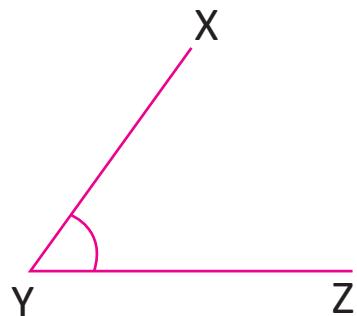
कोण : \angle _____

भुजाहरू : _____ र _____

शीर्षबिन्दु : _____

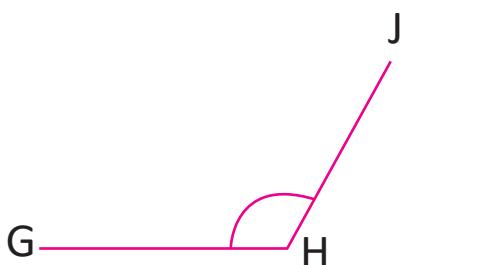
कोण : \angle _____

भुजाहरू : _____ र _____

शीर्षबिन्दु : _____

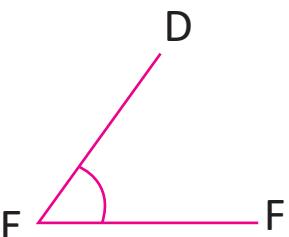
कोण : \angle _____

भुजाहरू : _____ र _____

शीर्षबिन्दु : _____

कोण : \angle _____

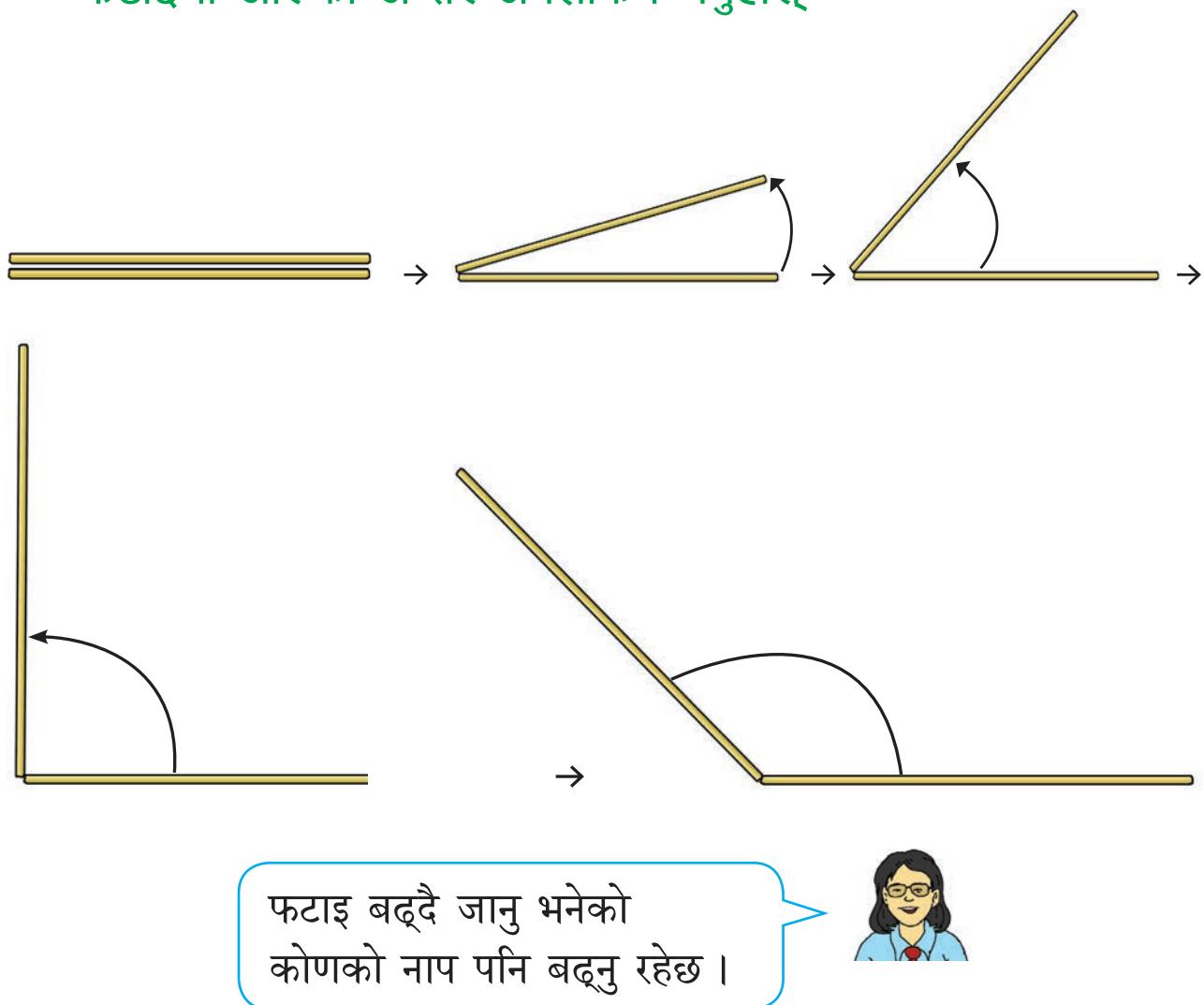
भुजाहरू : _____ र _____

शीर्षबिन्दु : _____

कोण : \angle _____

दुईओटा सिन्काहरूलाई भुइँमा जोडेर राख्नुहोस् । रउटालाई स्थिर राखी अर्कालाई तल देखाए जसरी घुमाउनुहोस् । यसरी घुमाउँदा बनेको फटाइमा आएको अन्तर अवलोकन गर्नुहोस् :

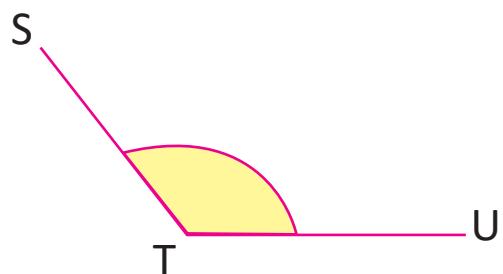
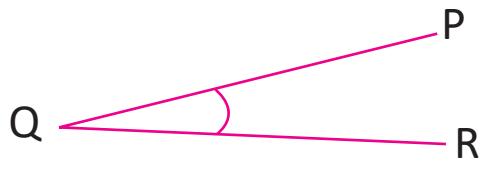

जियोबोर्ड र रबरब्यान्डको प्रयोग गरी विभिन्न नापका कोणहरू बनाउनुहोस् । ती कोणहरू अवलोकन गरी साना तथा ठुला कोण छुट्याउनुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् :

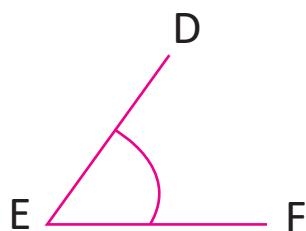
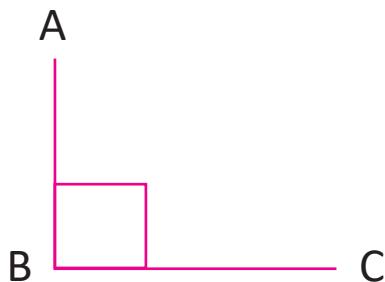

तल दिशाजस्तै ठुलो कोणमा रड भर्नुहोस् :

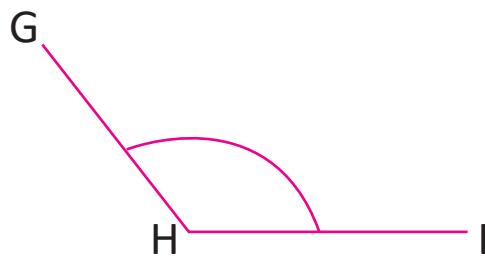
१.

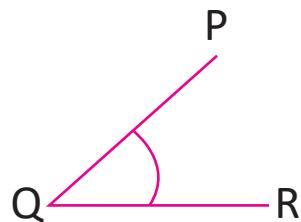
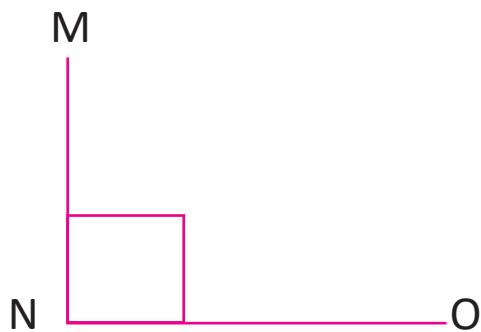
२.

३.

४.

रुलर प्रयोग गरी बिन्दुहरू जोडी कोण रचना गर्नुहोस् :

A

B

C

A

B

कुन कोण ठुलो बन्यो ? \angle _____

कुन कोण सानो बन्यो ? \angle _____

तल दिश्यानुसार कोणहरू बनाउनुहोस् :

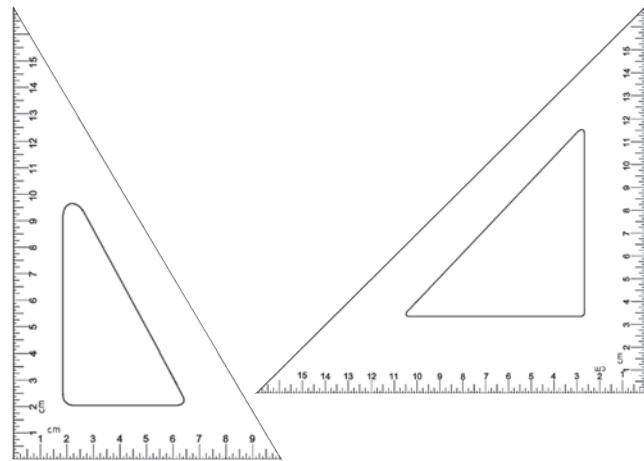
$\angle ABC$

$\angle DEF$

समकोण (Right angle)

- तपाईंको ज्यामिति बाकस (Instrument box) भित्र भएका तल चित्रमा देखाइएका जस्ता जोडी उपकरण लिनुहोस् र छलफल गर्नुहोस् :

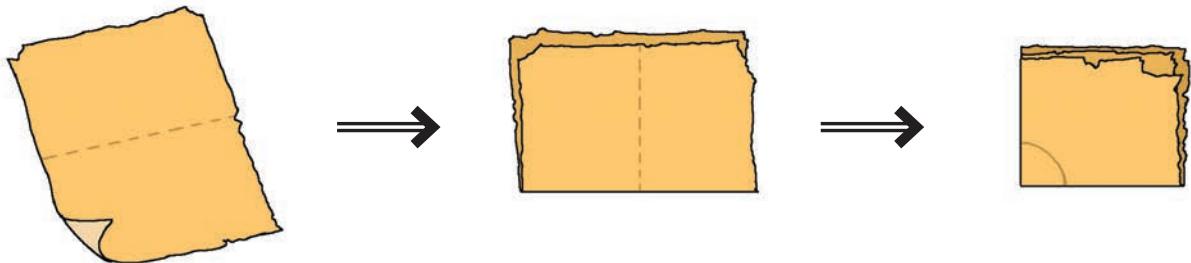
- (क) यी दुवै उपकरण त्रिभुज आकारका छन् । यी उपकरणलाई सेट स्क्वायर भनिन्छ ।
- (ख) यी दुवै उपकरणका कुनाहरूलाई क्रमैसँग खप्ट्याउँदै जाने हो भने एउटा कुनामा बनेका कोणहरू बराबर हुन आउँछन् ।
- (ग) ती दुई बराबर नापका कोणहरूको आकार छ, यसको कुनामा बनेको कोणलाई समकोण भनिन्छ ।
- (घ) समकोण जनाउने कोणलाई सङ्केतमा लेखिबन्छ ।
- (ङ) सेट स्क्वायरको प्रयोगबाट कुनै कोण समकोण भए नभएको जाँच गर्न सकिन्छ ।
- (च) तपाईंको पाठ्यपुस्तक र कापीका पानाका प्रत्येक कुनामा समकोण आकृति बनेको हुन्छ ।

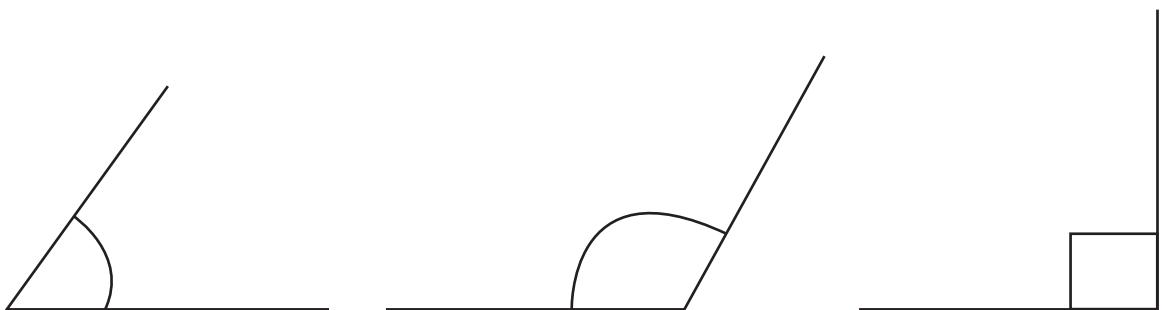
तपाईंको वरपर भएका वस्तुहरूमा कहाँ कहाँ समकोण आकृति बनेको छ खोजी गरी लेख्नुहोस :

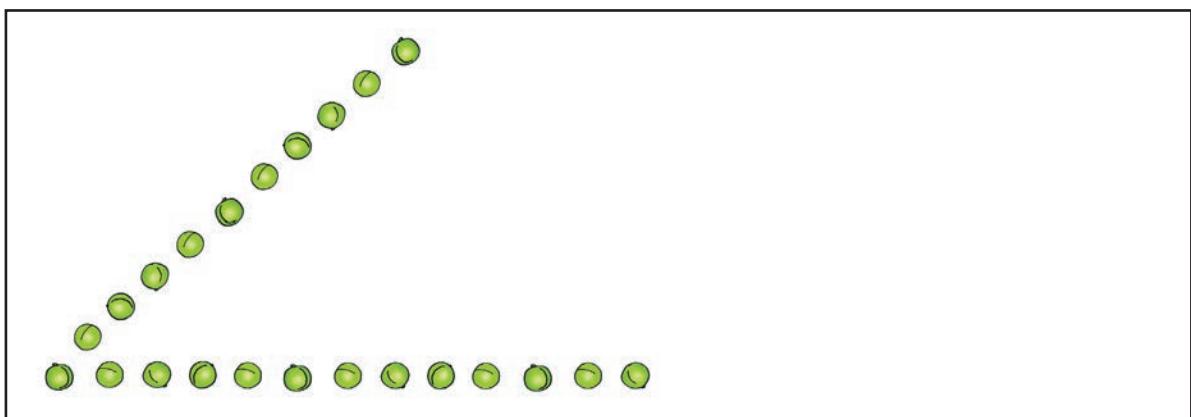
कागज पट्याई समकोण नाजे उपकरण बनाउनुहोस् :

समकोण नाजे उपकरण प्रयोग गरी समकोण पता लगाउनुहोस् । कुनै कुनै कोणहरू समकोणभन्दा साना वा ठुला पनि छन् कि ? तल दिइएका कोणहरू कस्ता कस्ता छन् तुलना गर्नुहोस् :

गेडागुडी प्रयोग गरी फरक फरक खाली कागजको पानामा समकोण, समकोणभन्दा ठुलो र समकोणभन्दा सानो कोण बनाउनुहोस् । यसरी कोणहरू बनाउँदा कसरी बनाउनुभयो । समूहमा छलफल गरी कक्षाकोठामा प्रस्तुत गर्नुहोस् :

त्रिभुज

छलफल गर्नुहोस् :

सडकका बिचमा कस्तो
आकृति बनेको छ ?

यहाँ कतिओटा
कुनाहरू छन् ?

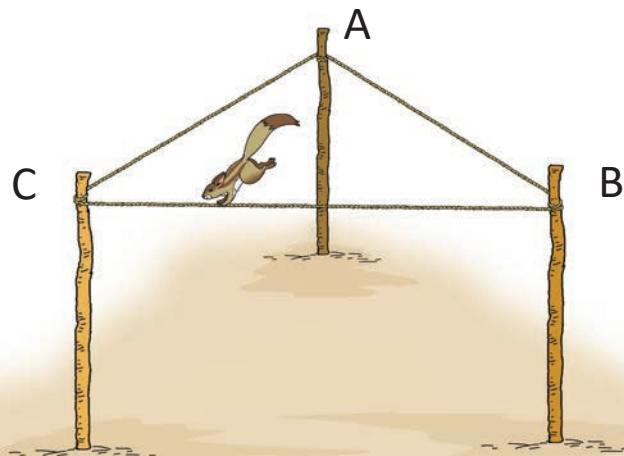

सडकबिचमा बनेको आकृतिमा
कतिओटा सिधा रेखाहरू छन् ?

छलफल गर्नुहोस् :

तीनओटा खम्बामा लुगा सुकाउने डोरी टाँगिएको छ । एउटा लोखर्के A स्थानबाट B हुँदै C सम्म पुगेर फेरि A सम्म आएर एक फन्को लगायो ।

लोखर्के हिँडेको डोरीको बाटो
कस्तो आकृतिको छ ?

त्रिभुज हो ।

रुलरको प्रयोग गरी दिइएका बिन्दुहरूलाई जोडेर बन्द आकृति
बनाउनुहोस् :

A •

P •

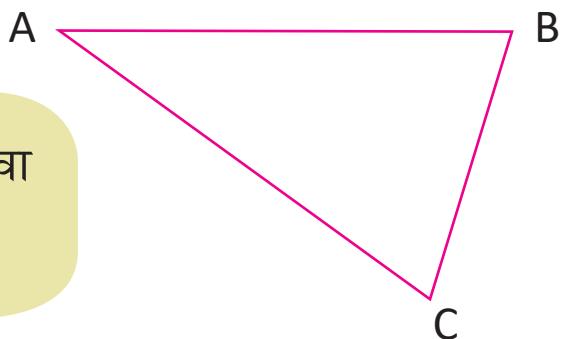
• R

B •

C •

Q •

छलफल गर्नुहोस् :

सँगैको त्रिभुजलाई त्रिभुज ABC वा ΔABC भनिन्छ ।

ΔABC का भुजाहरू कुन कुन हुन् ?

AB, BC र CA हुन् ।

ठिक भन्नुभयो ।

अनि शीर्षबिन्दुहरू कुन कुन हुन् ?

शीर्षबिन्दुहरू A, B र C हुन् ।

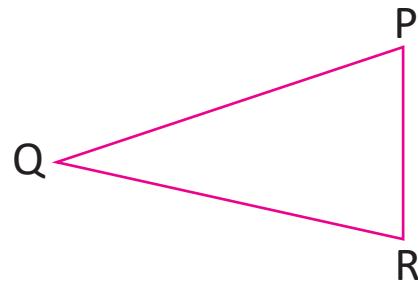

ठिक भन्नुभयो ।

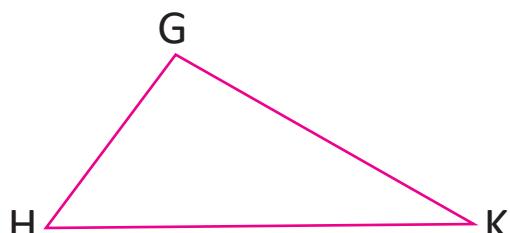
भुजाहरू, शीर्षबिन्दुहरू र त्रिभुजको नाम लेख्नुहोस् :

भुजाहरू: PQ, QR र RP

शीर्षबिन्दुहरू: P, Q र R

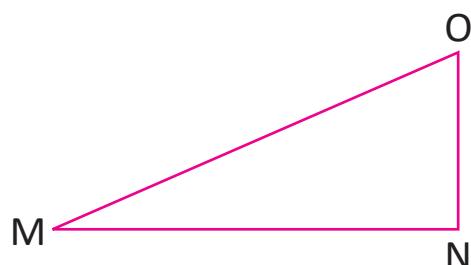
Δ PQR

भुजाहरू: ___, ___, ___

शीर्षबिन्दुहरू: ___, ___, ___

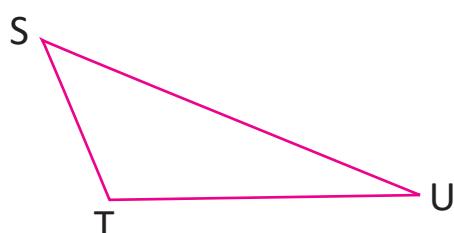
Δ ___

भुजाहरू: ___, ___, ___

शीर्षबिन्दुहरू: ___, ___, ___

Δ ___

भुजाहरू: ___, ___, ___

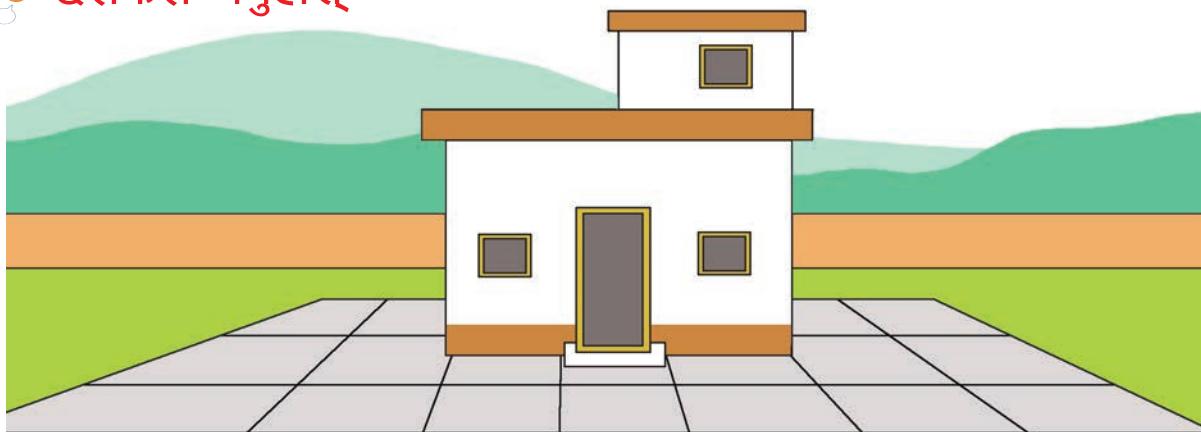
शीर्षबिन्दुहरू: ___, ___, ___

Δ ___

चतुर्भुज

छलफल गनुहोस् :

दिइएको चित्रमा घर र आँगनमा कस्ता आकृतिहरू छन् ?

प्रत्येक आकृतिमा
कतिओटा भुजाहरू छन् ?

४

प्रत्येक आकृतिमा
कतिओटा कुनाहरू छन् ?

४

चार कुना र चार भुजा
भएको बन्द आकृतिलाई
के भनिन्छ ?

चतुर्भुज

चारओटा सिधा रेखाहरू मिलेर बनेको बन्द आकृतिलाई चतुर्भुज भनिन्छ ।

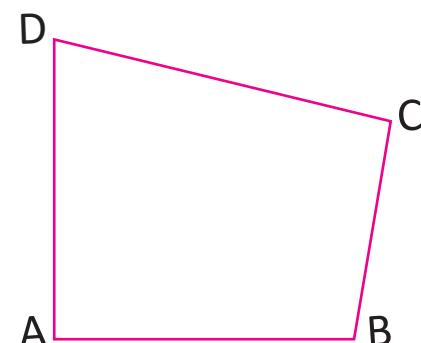
दिइएको चतुर्भुजलाई चतुर्भुज ABCD भनिन्छ ।

बिन्दुहरू A,B,C र D लाई चतुर्भुज ABCD का

शीर्षबिन्दुहरू भनिन्छ ।

रेखाखण्डहरू AB, BC, CD र DA लाई

चतुर्भुज ABCD का भुजाहरू भनिन्छ ।

चतुर्भुज

सिधा किनारा भएका वस्तु प्रयोग गरी चतुर्भुज खिच्नुहोस् :

--	--

दिइएका चारओटा बिन्दुहरूलाई रुलरका सहायताले क्रमैसँग जोड्नुहोस् र बन्द आकृति बनाउनुहोस् :

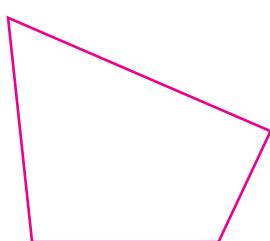
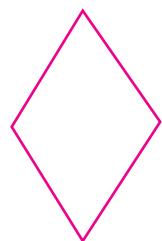
A •	• D	P •	• S
B •	• C	Q •	• R

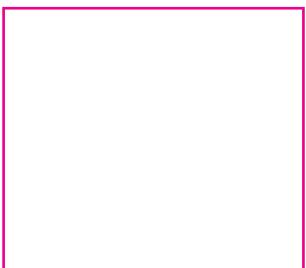
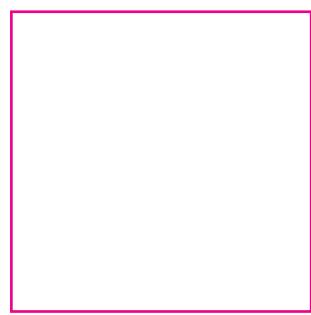
ज्यामितीय आकृति

समकोण नाजे उपकरण प्रयोग गरी तल दिल्लएका चतुर्भुजहरूमध्ये चारओटै कोण समकोण भएका चतुर्भुजहरू पहिचान गरी रड भर्नुहोस् :

रुलर प्रयोग गरी चारओटै भुजाहरूको नाप बराबर भएका चतुर्भुज कुन कुन हुन् पता लगाउनुहोस् र रड भर्नुहोस् :

वर्ग र आयत

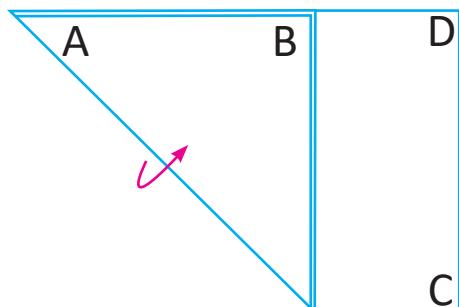

तल भनिएका क्रियाकलापहरू गर्नुहोस् :

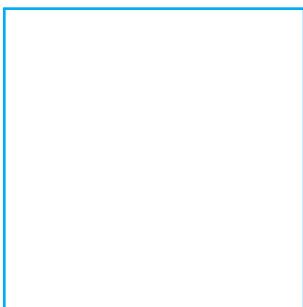
एउटा आयताकार कागजको पाना लिनुहोस् ।

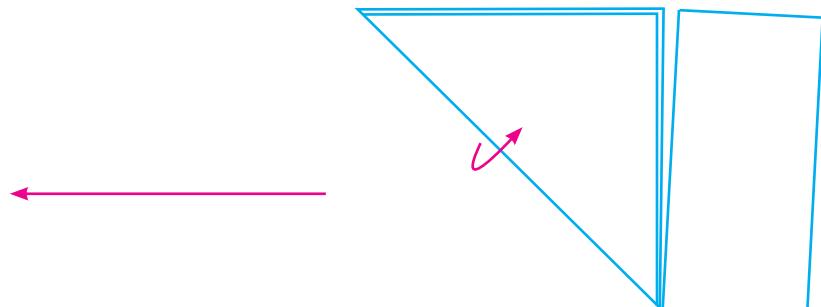
एउटा कुना A मा एउटा औँलाले थिचेर अर्को हातले अर्को कुना B लाई उचालेर किनारा AD मा खप्ट्याउनुहोस् :

बाँकी रहेको भागलाई फुकाएर हेर्नुहोस् ।

खप्टिएर बाँकी भएको भागलाई काटेर वा च्यातेर छुट्याउनुहोस् :

यसमा सबै भुजाको लम्बाइ नाप्नुहोस् र कस्तो चतुर्भुज बन्यो, छलफल गर्नुहोस् ।

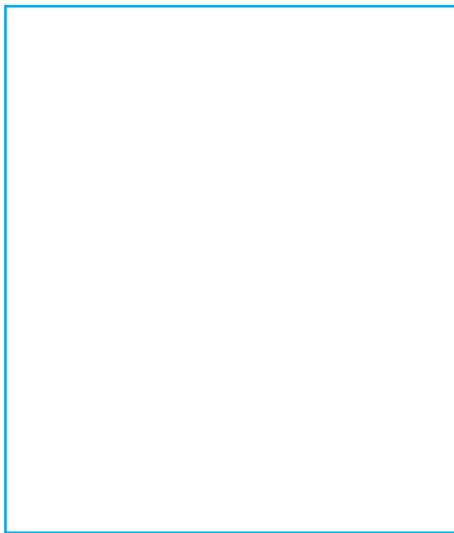
तपाईंले सुरुमा लिएको कापीको पानाको आकार आयताकार थियो भने अन्तिममा बाँकी रहेको भागको आकार वर्गाकार बनेको छ ।

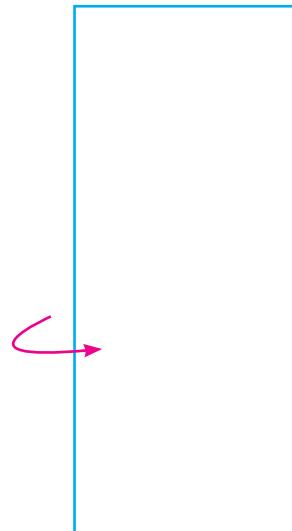

तल भनिएका क्रियाकलापहरू गर्नुहोस् :

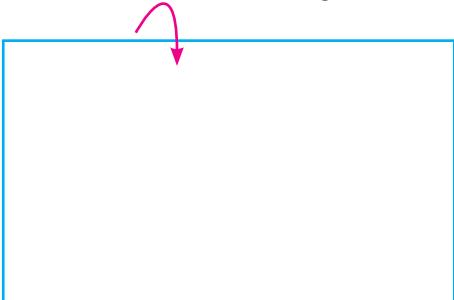
कापीको एउटा पाना लिनुहोस् :

दायाँ र बायाँका किनाराहरू
आपसमा खपिट्ने गरी बिचबाट
पट्याउनुहोस् :

यसलाई फुकाउनुहोस् र तल र
माथिका किनाराहरू आपसमा
खपिट्ने गरी पट्याउनुहोस् :

आयतका दायाँ र बायाँका किनाराहरू आपसमा बराबर हुँदा रहेछन् ।
त्यसै गरी तल र माथिका किनाराहरू पनि आपसमा बराबर हुँदा रहेछन् ।

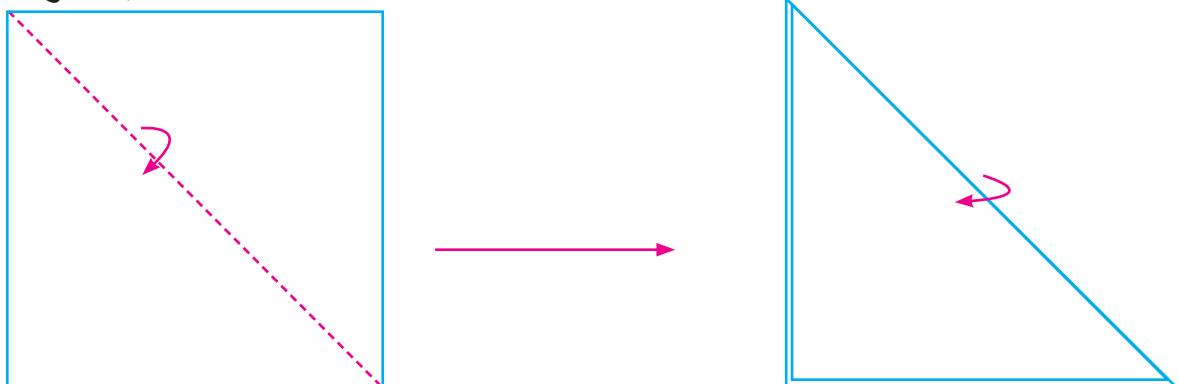

तल भनिएका क्रियाकलापहरू गर्नुहोस् :

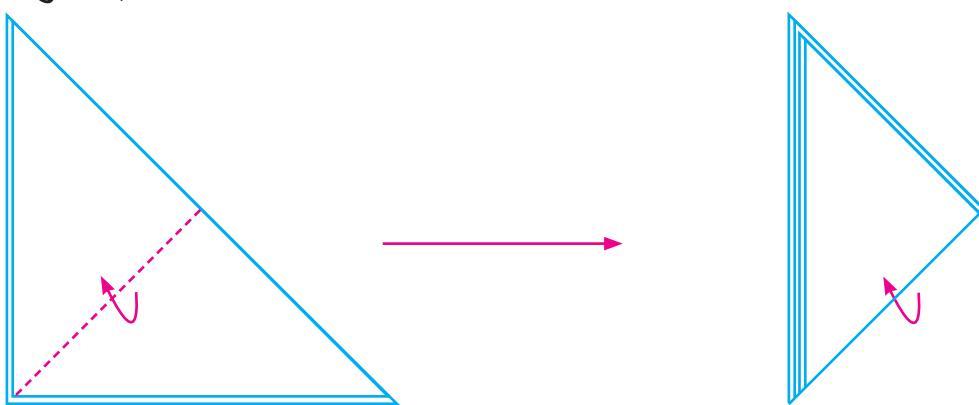
एउटा वर्गकार कागजको पाना लिनुहोस् :

चित्रमा देखाइए जस्तै विपरीत कुनाहरू आपसमा खप्टिने गरी बिचबाट पट्याउनुहोस् :

फेरि चित्रमा देखाइए जस्तै विपरीत कुनाहरू आपसमा खप्टिने गरी बिचबाट पट्याउनुहोस् :

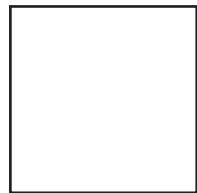

वर्गका सबै किनाराहरू आपसमा बराबर हुँदा रहेछन् ।

छलफल गर्नुहोस् :

वर्गका चारओटै
भुजा र चारओटै
कोण बराबर
हुन्छन् ।

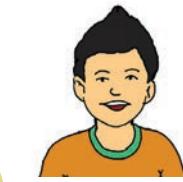
यो वर्ग हो ।

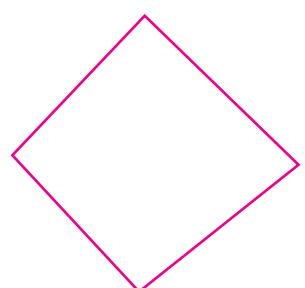
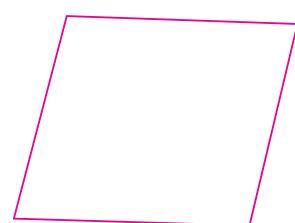
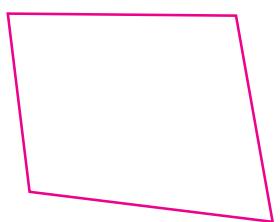
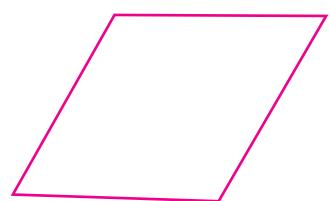
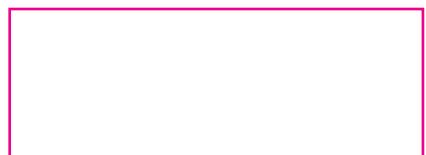
आयतका सामुन्नेका
भुजा र चारओटै कोण
बराबर हुन्छन् ।

यो आयत हो ।

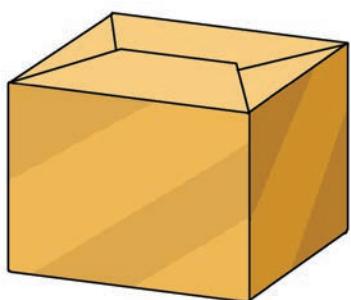
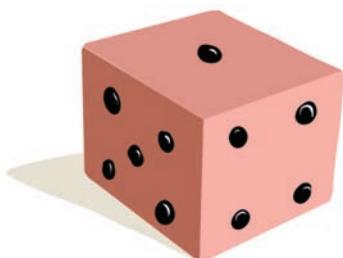
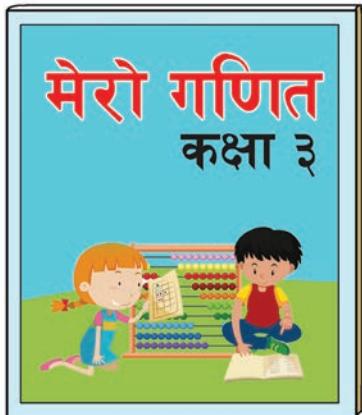

तलका वर्गमा ढाँचा र आयतमा ढाँचा बनाउनुहोस् :

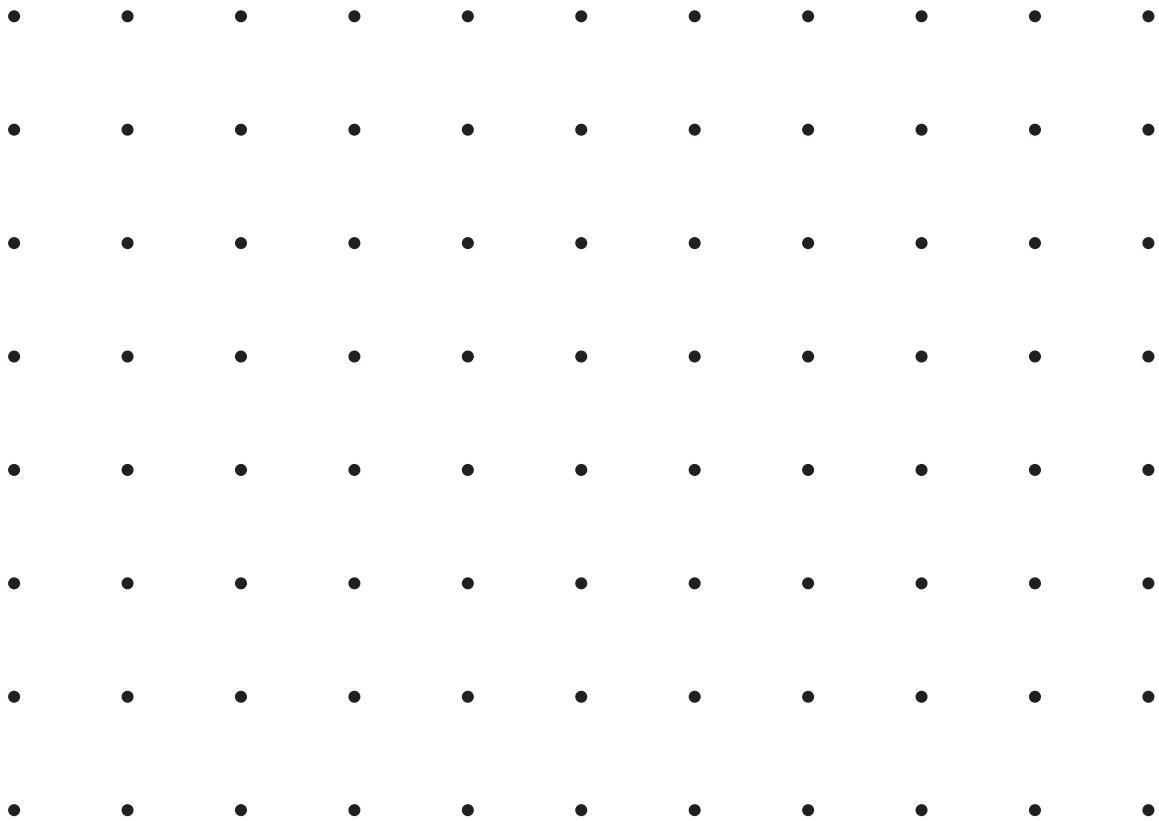

आयताकार सतह भएका वस्तुमा ठिक (v) र वर्गाकार सतह भएका वस्तुमा गोलो धेरा (o) लगाउनुहोस् :

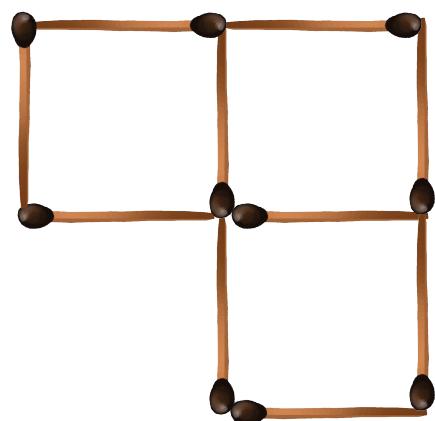

 रुलरको प्रयोग गरी थोप्लाहरू जोडेर त्रिभुज, वर्ग र आयत आकारको एक एकओटा आकृति बनाउनुहोस् :

 खेल खेलौँ :

बराबर नापका १० ओटा सिन्काहरू वा सिसाकलमहरू वा सलाइका काँटीहरू वा यस्तै अन्य कुनै वस्तुहरू लिएर यहाँ दिएको जस्तै आकृति बनाउनुहोस् :

तरिका १ : कुनै दुईओटा काँटीहरू हटाएर दुईओटा वर्गहरू बनाउनुहोस् ।

तरिका २ : कुनै एउटा काँटी हटाएर एउटा आयत र एउटा वर्ग बनाउनुहोस् ।

मेरो सिर्जना

हेरौं, मैले कति सिकें ?

१. रुलरको सहायताले दिछएका ढुङ्ग बिन्दुहरूलाई जोडेर रेखाखण्ड खिच्नुहोस् र नाप लिनुहोस् :

(क)

• D

(ख)

P.

C •

• Q

रेखाखण्ड CD = _____ सेन्टीमिटर

रेखाखण्ड PQ = _____ सेन्टीमिटर

२. दिछएको नापअनुसारको रेखाखण्ड खिच्नुहोस् र नाम दिनुहोस् :

(१) ५ से.मि.

(२) १० से.मि.

३. तपाईंको कक्षाकोठामा कहाँ कहाँ कोण बनेका छन् ? खोजी गर्नुहोस् र कोण बनेको ठाउँको नाम लेख्नुहोस् :

४. रुलरको प्रयोग गरी दिछएका बिन्दुहरू जोडेर कोण बनाउनुहोस्, शीर्षबिन्दु, भुजाहरू र कोणको नाम लेख्नुहोस् :

A

L

B •

• C

भुजाहरू : _____ र _____

शीर्षबिन्दु : _____

कोण : _____

N •

• M

भुजाहरू : _____ र _____

शीर्षबिन्दु : _____

कोण : _____

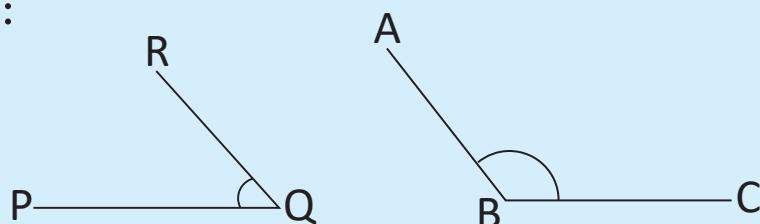

५. कुनै दुईओटा कोणहरू खिच्नुहोस् । ती कोणहरूको नाम $\angle ABC$ र $\angle DEF$ राखी तुलना गर्नुहोस् :

सानो कोण : _____

ठुलो कोण : _____

६. तल दिइएका जोडा कोणहरू तुलना गर्नुहोस् र समकोणभन्दा ठुलो कोणको नाम लेख्नुहोस् :

समकोणभन्दा ठुलो कोण : _____

७. दिइएका बिन्दुहरूलाई क्रमैसँग जोडेर बन्द आकृति बनाउनुहोस् । यसरी बनेको आकृतिको नाम लेख्नुहोस् :

A • • D

E

E

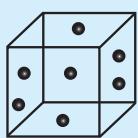
B • • C

F • • G

F • • H

G

८. तल दिइएका वस्तुहरूमा कहाँ कहाँ आयताकार वा वर्गाकार सतह छन्, छुट्याउनुहोस् र लेख्नुहोस् :

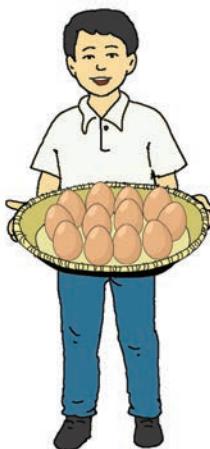
शिक्षकको दस्तखत

अभिभावकको दस्तखत

०० हरिसँग १२ ओटा अन्डा छन् । सीतासँग १६ ओटा अन्डा छन् ।
दुवैसँग गरी जम्मा कतिओटा अन्डा हुन्छन् ?

हरि

सीता

गणितीय वाक्यमा लेखदा $12+16 = 28$ हुन्छ ।

अब यसलाई स्तम्भमा हेरौं है त ।

हरिसँग ओटा अन्डा छन् ।

सीतासँग ओटा अन्डा छन् ।

हरिसँग ओटा अन्डा छन् ।

सीतासँग ओटा अन्डा छन् ।

जम्मा अन्डा छन् ।

ओहो ! हिसाब गर्ने यो तरिका त निकै सजिलो रहेछ ।

रामगोपाल र धनियाँले मेलामा रु. १२० पर्ने खउटा मुरली र रु. ३६८ पर्ने खउटा भोला किने । उनीहरूले जम्मा कति रुपियाँ खर्च गरे होलान् ?

सय	दश	एक

सय	दश	एक
१	२	०
३	६	८
४	८	८

जम्मा: ४८८ रुपियाँ
खर्च गरेछन् ।

हिसाब गर्नुहोस् :

सय	दश	एक
४	५	१
+	३	०
७	५	१

सय	दश	एक
	३	८
+	२	६
	९	४

सय	दश	एक
४	२	६
+	५	५
९	७	१

सय	दश	एक
८	२	६
+		५
८	२	१

सय	दश	एक
	५	३
+	२	३
	८	६

सय	दश	एक
२	४	५
+	३	०
५	४	५

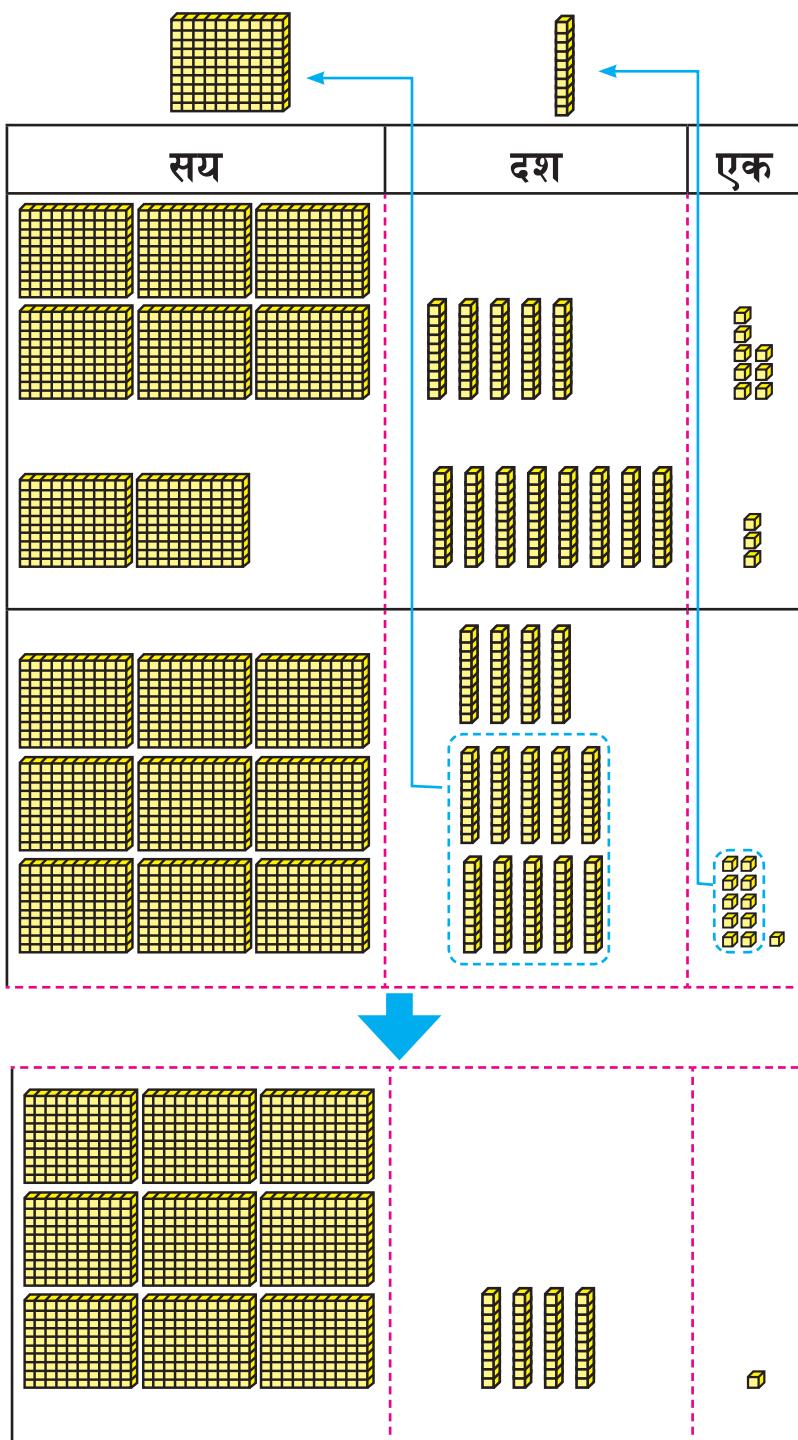
१. रोहितको बगैँचामा ३१७ लिचीका रुख र २४२ आँपका रुख हैन् । उनका बगैँचामा जम्मा कति ओटा रुखहरू हैन् ?

२. नर्वुसँग ३३२ भेडा थिए । उनले आडछिरिडसँग ३१४ भेडा किने । अब उनीसँग जम्मा कति भेडा भए ? ब्लकको प्रयोग गरेर जोड्नुहोस् :

हातलागी आउने जोड

● ● नेपाल आदर्श माध्यमिक विद्यालयमा ६५८ विद्यार्थी छन्। राष्ट्रिय आधारभूत विद्यालयमा २८३ विद्यार्थी छन्। जम्मा कति जना विद्यार्थी भए ?

सय	दश	एक
६	५	८
+	२	३
९	४	१

८ एक र ३ एक जोडदा ११ एक भयो। ११ एक भनेको १ दश र १ एक हो।

अब १ दशलाई दशको स्थानमा राखेर जोडौँ।

दशको स्थानका सङ्ख्याहरू जोडदा १४ दश भयो। १४ दश भनेको १ सय र ४ दश हो। त्यसैले जम्मा ९ सय, ४ दश र १ एक भयो। यो ९४१ हो।

हिसाब गर्नुहोस् :

$$\begin{array}{r}
 & 2 & 9 & 9 \\
 + & 5 & 5 & 5 \\
 \hline
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 & 2 & 5 & 6 \\
 + & 8 & 7 & 6 \\
 \hline
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 & 3 & 6 & 7 \\
 + & 6 & 9 & 9 \\
 \hline
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 & 9 & 9 & 5 \\
 + & 5 & 0 & 5 \\
 \hline
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 & 7 & 5 & 5 \\
 + & 5 & 2 & 5 \\
 \hline
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 & 6 & 9 & 9 \\
 + & 6 & 9 & 5 \\
 \hline
 \end{array}$$

ठाडो रूपमा राखी हिसाब गर्नुहोस् :

$$156 + 448$$

$$55 + 793$$

$$557 + 93$$

$$\begin{array}{r}
 + \\
 \hline
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 + \\
 \hline
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 + \\
 \hline
 \end{array}$$

तीन अड्कका सङ्ख्याको जोड

अध्ययन गरी छलफल गर्नुहोस् :

तीन अड्कका सङ्ख्याको जोड कसरी गर्ने होला ?

एकको स्थानबाट जोड्न सुरु गर्नुपर्छ ।

सयको स्थानबाट दश सय अथवा १ हजारलाई
हजारको स्थानमा लेख्नुपर्छ ।

$$\begin{array}{r}
 & 6 & 3 & 5 \\
 + & 5 & 6 & 2 \\
 \hline
 & 9 & 9 & 7
 \end{array}
 \rightarrow
 \begin{array}{r}
 & 6 & 3 & 5 \\
 + & 5 & 6 & 2 \\
 \hline
 & 9 & 9 & 7
 \end{array}
 \rightarrow
 \begin{array}{r}
 & 6 & 3 & 5 \\
 + & 5 & 6 & 2 \\
 \hline
 & 1 & 4 & 9 & 7
 \end{array}$$

हिसाब गर्नुहोस् :

$$\begin{array}{r}
 & 7 & 2 & 8 \\
 + & 5 & 9 & 4 \\
 \hline
 & & &
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 & 6 & 3 & 5 \\
 + & 9 & 2 & 6 \\
 \hline
 & & &
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 & 5 & 9 & 0 \\
 + & 4 & 9 & 3 \\
 \hline
 & & &
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 & 5 & 7 & 6 \\
 + & 5 & 6 & 7 \\
 \hline
 & & &
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 & 2 & 9 & 8 \\
 + & 7 & 5 & 9 \\
 \hline
 & & &
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 & 5 & 6 & 2 \\
 + & 9 & 3 & 5 \\
 \hline
 & & &
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 & 9 & 0 & 5 \\
 + & 9 & 5 & \\
 \hline
 & & &
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 & 7 \\
 + & 9 & 9 & 7 \\
 \hline
 & & &
 \end{array}$$

हिसाब गर्नुहोस् :

$$\begin{array}{r} 5 \\ 8 \\ 6 \\ + 9 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 3 \\ 5 \\ 4 \\ + 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \\ 5 \\ 4 \\ + 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 5 \\ 4 \\ 3 \\ + 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 \\ 8 \\ 6 \\ + 1 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 2 \\ 2 \\ 2 \\ + 2 \\ \hline \end{array}$$

हिसाब गर्नुहोस् :

१. आइतबार ३६५ ओटा माइक्रोबस काठमाडौँबाट नागदुङ्गा हुँदै बाहिरिए । सोमबार ४६८ माइक्रोबस बाहिरिए । आइतबार सोमबार गरी जम्मा कति ओटा माइक्रोबस काठमाडौँबाट बाहिरिए ?

-
२. हिराले रु. ५६० मा एउटा स्विटर, रु. ६३० मा एकजोर जुत्ता र रु. ९७० मा एउटा ज्याकेट किनिन् । उनीले जम्मा कति रुपियाँ खर्च गरिन् ?

-
३. अरुणका बुबाले हाटबजारमा एउटा खसी रु. ६,४९० मा र एक बोरा चामल रु. २,५४० मा बेचे । उनले जम्मा कति रुपियाँ कमाए ?

चार अड्कका सङ्ख्याको जोड

कुनै खुटा गाउँपालिकाका दुईओटा वडाको जनसङ्ख्या क्रमशः २४१५
र १३६७ छ । दुवै वडामा गरी जम्मा कर्ति जनसङ्ख्या रहेछ ?

$$\begin{array}{r} 2 \mid 4 \mid 1 \mid 5 \\ + 1 \mid 3 \mid 6 \mid 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 1 \\ 2 \mid 4 \mid 1 \mid 5 \\ + 1 \mid 3 \mid 6 \mid 7 \\ \hline 2 \end{array} \quad \begin{array}{r} 1 \\ 2 \mid 4 \mid 1 \mid 5 \\ + 1 \mid 3 \mid 6 \mid 7 \\ \hline 5 \ 2 \end{array} \quad \begin{array}{r} 1 \\ 2 \mid 4 \mid 1 \mid 5 \\ + 1 \mid 3 \mid 6 \mid 7 \\ \hline 7 \ 5 \ 2 \end{array} \quad \begin{array}{r} 1 \\ 2 \mid 4 \mid 1 \mid 5 \\ + 1 \mid 3 \mid 6 \mid 7 \\ \hline 3 \ 7 \ 5 \ 2 \end{array}$$

हिसाब गर्नुहोस् :

$$\begin{array}{r} 3 \mid 3 \mid 5 \mid 8 \\ + 5 \mid 0 \mid 9 \mid 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 1 \mid 6 \mid 2 \mid 9 \\ + 4 \mid 6 \mid 3 \mid 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 2 \mid 7 \mid 6 \mid 5 \\ + 2 \mid 9 \mid 5 \mid 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 5 \mid 5 \mid 9 \mid 2 \\ + 1 \mid 3 \mid 9 \mid 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 \mid 7 \mid 5 \mid 8 \\ + 3 \mid 2 \mid 5 \mid 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \mid 0 \mid 7 \mid 9 \\ + 7 \mid 5 \mid 9 \mid 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \mid 4 \mid 5 \mid 9 \\ + 5 \mid 9 \mid 9 \mid 9 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 2 \mid 9 \mid 5 \mid 9 \\ + 2 \mid 9 \mid 5 \mid 9 \\ \hline \end{array}$$

जोड़नुहोस् :

+	१	७	५	४
९	८	२	०	९
८	६	३	८	५

+	४	०	८	३
४	८	३	०	५
५	८	५	९	७

+	५	८	३	५
८	५	८	५	५
५	८	८	५	५

+	२	१	५	७
५	५	६	८	६
२	१	६	८	४

+	५	९	७	६
१	८	५	८	९
९	५	८	५	८

+	४	४	८	६
४	४	८	८	५
४	४	८	८	५

+	४	४	६	७
१	४	०	२	५
१	४	०	२	५

+	६	२	०	८
१	४	४	५	६
१	४	४	५	६

हिसाब गर्नुहोस् :

१. एउटा पोखरीमा १५०० ओटा माछा छन् ।
अर्को पोखरीमा २५०० ओटा माछा छन् ।
दुवै पोखरीमा गरी जम्मा कति माछाहरू भए ?

-
२. सन्ध्याको घर बनाउन ७८६० इँटाहरू लाग्यो । त्यसै गरी पर्खाल बनाउन २१४० इँटा लाग्यो । दुवैमा गरी जम्मा कति इँटा लाग्यो ?

-
३. एउटा बाकसमा ११४ ओटा स्याउ र अर्को बाकसमा ८६ ओटा स्याउ छन् । दुवै बाकसमा गरी जम्मा कतिओटा स्याउ भए ?

४. भक्तपुर नगरपालिकामा ४६९ ओटा सडकबत्ती छन् । चाँगुनारायण नगरपालिकामा १०५ ओटा सडकबत्ती छन् । दुवै नगरपालिकामा गरी जम्मा कति ओटा सडकबत्ती रहेछन् ?

५. एउटा खोरमा ९७५ ओटा कुखुरा छन् । अर्को खोरमा ९८ ओटा कुखुरा छन् । दुवै खोरमा गरी जम्मा कति ओटा कुखुरा भए ?

६. पहिलो आँपको रुखबाट २८६ ओटा आँप, दोस्राबाट ३०९ र तेस्राबाट २९६ ओटा आँप टिपियो । तीनओटा रुखबाट गरी जम्मा कति ओटा आँप टिपियो ?

घटाऊहोस् :

$$100 - 10 = \boxed{90} \rightarrow \boxed{10} - 10 = \boxed{50}$$

$$157 - 10 = \boxed{} \rightarrow \boxed{} - 10 = \boxed{}$$

$$10 - 5 = \boxed{} \rightarrow \boxed{} - 5 = \boxed{}$$

$$62 - 5 = \boxed{} \rightarrow \boxed{} - 5 = \boxed{}$$

$$100 - 20 = \boxed{} \rightarrow \boxed{} - 20 = \boxed{}$$

$$173 - 20 = \boxed{} \rightarrow \boxed{} - 20 = \boxed{}$$

जोड र घटाउको सम्बन्ध

छलफल गर्नुहोस् र खाली ठाउँ भर्नुहोस् :

योगफल पता लगाउन दुईओटा सङ्ख्याहरू जोड्नुपर्छ ।

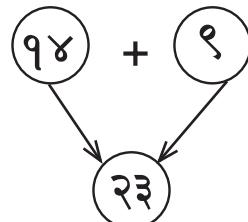
फरक पता लगाउन

दुलो सङ्ख्याबाट

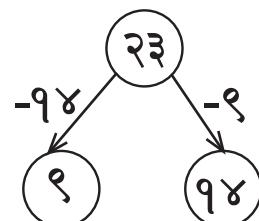
सानो सङ्ख्या घटाउनुपर्छ ।

१४ र ९ को योगफल हुन्छ ।

यदि योगफल २३ हुने दुईओटा सङ्ख्यामध्ये एउटा सङ्ख्या १४ भए अर्को सङ्ख्या हुन्छ ।

यदि एउटा सङ्ख्या ९ भए अर्को सङ्ख्या हुन्छ ।

२३ र ९ को फरक हुन्छ ।

२३ र १४ को फरक हुन्छ ।

५२ र ४८ को योगफल हुन्छ ।

यदि योगफल १०० हुने दुईओटा सङ्ख्यामध्ये एउटा सङ्ख्या ४८ भए अर्को सङ्ख्या हुन्छ ।

यदि एउटा सङ्ख्या ५२ भए अर्को सङ्ख्या हुन्छ ।

१०० र ५२ को फरक हुन्छ ।

१०० र ४८ को फरक हुन्छ ।

$$60 + 45 = \boxed{}$$

$$105 - 45 = \boxed{}$$

$$\boxed{} + 45 = 105$$

$$105 - 60 = \boxed{}$$

$$60 + \boxed{} = 105$$

$$105 - \boxed{} = 60$$

तलका गणितीय वाक्यहरू पूरा गर्नुहोस् :

$$३० + ४० = \boxed{70}$$

$$७० - ३० = \boxed{}$$

$$७० - ४० = \boxed{}$$

$$५० + ४० = \boxed{}$$

$$\boxed{} - ५० = ४०$$

$$९० - \boxed{} = ५०$$

$$७० + ८० = \boxed{}$$

$$१०० + ९० = \boxed{}$$

$$\boxed{} - ७० = ८०$$

$$\boxed{} - १०० = ९०$$

$$१५० - \boxed{} = ७०$$

$$\boxed{} - ९० = १००$$

$$२० + १० = \boxed{}$$

$$२० + २० = \boxed{}$$

$$३० - \boxed{} = २०$$

$$\boxed{} - २० = २०$$

$$\boxed{} - २० = \boxed{}$$

$$४० - \boxed{} = २०$$

$$५० + ४० = \boxed{}$$

$$५० + ५० = १००$$

$$९० - \boxed{} = ४०$$

$$१०० - \boxed{} = ५०$$

$$\boxed{} - ४० = ५०$$

$$\boxed{} - ५० = ५०$$

$$७० + ७० = \boxed{}$$

$$९० + ९० = १८०$$

$$१४० - \boxed{} = ७०$$

$$१८० - \boxed{} = ९०$$

$$\boxed{} - ७० = ७०$$

$$\boxed{} - ९० = ९०$$

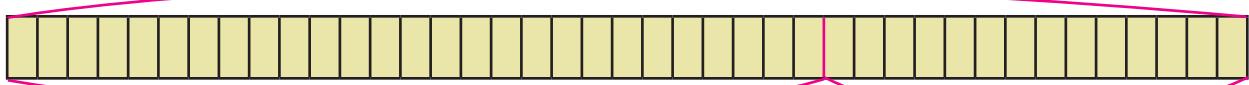
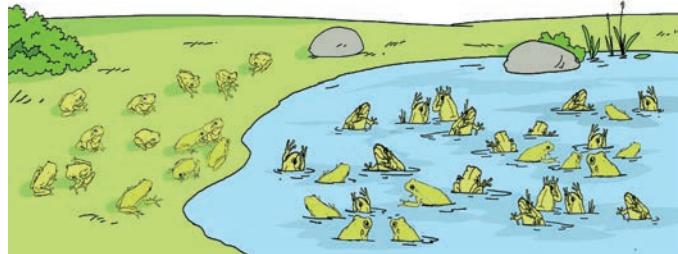
जोड र घटाउ

ऐउटा पोखरीमा २७ ओटा भ्यागुता छन् । पोखरीभन्दा बाहिर रहेका १४ ओटा भ्यागुता पोखरीमा थपिए भने पोखरीमा जम्मा कति ओटा भ्यागुता भए ?

कोठामा भ्यागुता सङ्ख्या
लेख्नुहोस् ।

जम्मा भ्यागुता

पोखरीमा पहिला भएका भ्यागुता

थपिएका भ्यागुता

गणितीय वाक्यमा + =

जम्मा भयो ।

ऐउटा फलफूल व्यापारीसँग ३५ किलोग्राम स्याउ थियो । उनले ८ किलोग्राम स्याउ बेचे । अब उनीसँग कति किलोग्राम स्याउ बाँकी रहे ?

सुरुमा भएको स्याउ

बाँकी स्याउ निकाल्न घटाउको
प्रयोग गरिन्छ ।

गणितीय वाक्यमा

$$\boxed{} - \boxed{} = \boxed{}$$

बिक्री गरेको स्याउ बाँकी रहेको स्याउ

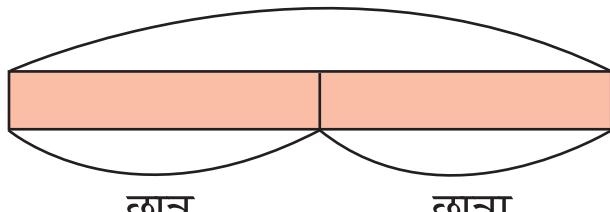
ओटा स्याउ बाँकी रहेछ ।

जोड र घटाउ

- झुटा कक्षामा २५ जना विद्यार्थी छन् । त्यसमध्ये १३ जना छात्र छन् भने कति जना छात्रा रहेछन् ?

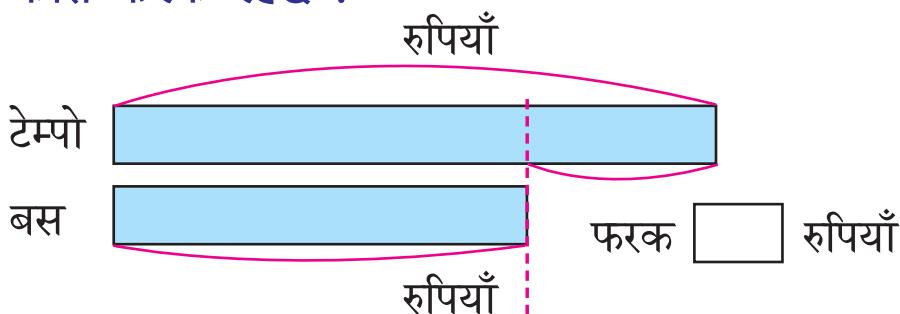

गणितीय वाक्य: $\boxed{\quad} - \boxed{\quad} = \boxed{\quad}$

जम्मा $\boxed{\quad}$ छात्रा

- झुटा एक जना मानिस घरबाट कार्यालय जाँदा टेम्पोले रु. २० र बसले रु. १५ भाडा लिन्छ । दुईओटा यातायातका साधनले लिने भाडामा कति फरक रहेछ ?

यहाँ भाडामा भएको फरक
पत्ता लगाउन घटाउनुपर्छ ।

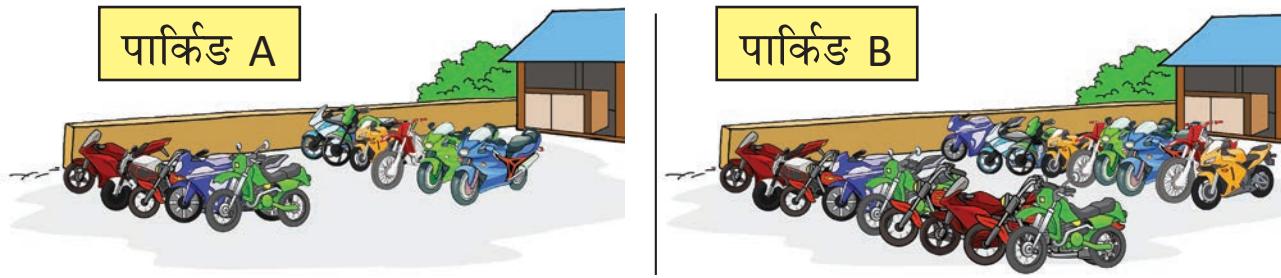
गणितीय वाक्य:

$$\boxed{\quad} - \boxed{\quad} = \boxed{\quad}$$

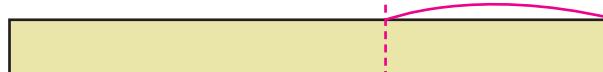

$\boxed{\quad}$ रुपियाँ

 पार्किङ A मा ११ ओटा मोटरसाइकल पार्किङ गरिएको छ । पार्किङ B मा पार्किङ A मा भन्दा ७ ओटा धेरै मोटरसाइकल पार्किङ गरिएको छ भने पार्किङ B मा कति ओटा मोटरसाइकल पार्किङ गरेको रहेछ ।

पार्किङ A भएका मोटरसाइकल

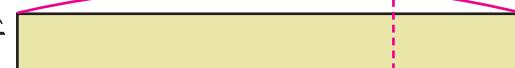
पार्किङ B भएका मोटरसाइकल

कुनचाँहि पार्किङमा बढी मोटरसाइकल छन् ?

पार्किङ B मा मोटरसाइकल छन् ।

 अब्दुलको उमेर ४८ वर्ष छ । उहाँकी श्रीमती उहाँभन्दा ९ वर्ष कान्छी छिन् भने उहाँको श्रीमती कति उमेरकी भइन् ?

अब्दुलको उमेर वर्ष

श्रीमतीको उमेर वर्ष वर्ष कान्छी छन् ।

उनको श्रीमतीको उमेर वर्ष

स्तम्भचित्रको प्रयोग गर्दा कुन क्रिया गर्ने सहजै छुट्याउन सकिन्छ ।

पहिलो प्रश्नमा पार्किङ B मा भएका मोटरसाइकलको सङ्ख्या पता लगाउन $11+7$ गरियो ।

दोस्रो प्रश्नमा अब्दुलको श्रीमतीको उमेर पता लगाउन $48-9$ गरियो ।

 परविनले हिजो मेरो गणित पुस्तकको १४३ पृष्ठसम्म पढेर सके। परविनले आज १७९ पृष्ठसम्म पढेर सके भने उनले आज कति पृष्ठ पढे?

१४३

हिजोसम्म पढेको पृष्ठ सङ्ख्या

१४३ +

हिजोसम्म पढेको पृष्ठ सङ्ख्या

आज पढेको पृष्ठ सङ्ख्या

१४३ + = १७९

हिजोसम्म पढेको पृष्ठ सङ्ख्या

आज पढेको पृष्ठ सङ्ख्या

हामीले पता लगाउनुपर्ने पृष्ठ सङ्ख्या

तसर्थ, १४३ + = १७९

माथिका चित्रबाट घटाउको प्रयोग गर्न सकिन्छ।

“जम्मा पृष्ठ सङ्ख्या” - “हिजोसम्म पढेको पृष्ठ सङ्ख्या”

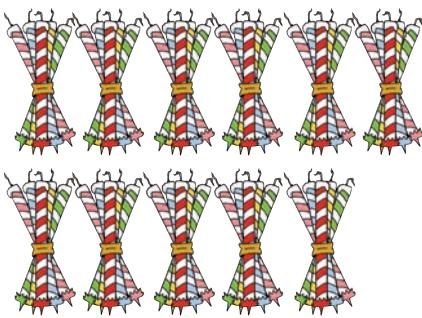
= “आज पढेको पृष्ठ सङ्ख्या”

१७९ - १४३ =

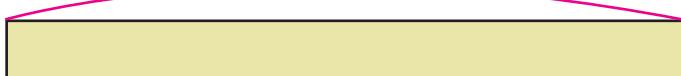
परविनले आज पृष्ठ पढेछन्।

 हरिसँग ५५ मैनबत्ती छन्। उनले केही मैनबत्ती बहिनीलाई दिए पछि हरिसँग ४२ ओटा मैनबत्ती बाँकी रहेछन् भने हरिले कतिओटा मैनबत्ती बहिनीलाई दिएका रहेछन् ?

सुरुमा भएको मैनबत्ती

५५

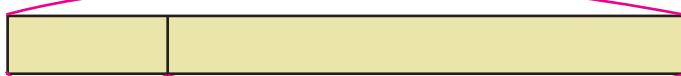
सुरुमा भएको मैनबत्ती

५५ -

बहिनीलाई दिएको मैनबत्ती

सुरुमा भएको जम्मा मैनबत्ती

५५ - = ४२

बहिनीलाई दिएको बाँकी रहेको मैनबत्ती

माथिका चित्रबाट गणितीय वाक्यमा लेखदा $55 - 42 = \boxed{}$

बहिनीले ओटा मैनबत्ती पाइछन्।

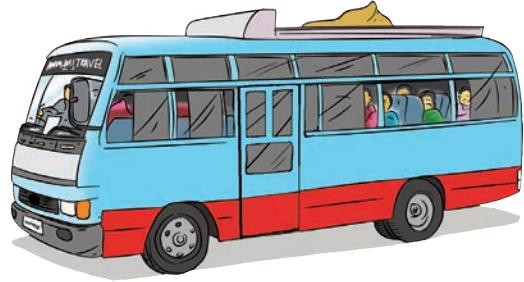

गणितीय वाक्यमा + ४२ = ५५ बुझ्दै।

धैरै राम्रो। हामीले जोडका समस्याहरूलाई घटाउको गणितीय वाक्यमा र घटाउका समस्याहरू जोडको गणितीय वाक्यमा लेखी हिसाब गर्न सकिन्छ।

 काठमाडौंबाट पोखरा जाने रुटा बसमा केही मानिसहरूले यात्रा गरिरहेका छन् । मुग्लिनमा पुगेपछि ७ जना मानिसहरू बसबाट ओर्लिए । अब बसमा १९ जना मानिसहरू बाँकी छन् भने जम्मा कति जना मानिसहरू काठमाडौंबाट बसमा चढेका रहेछन् ?

बसमा काठमाडौंबाट चढेका मानिसहरू

बसमा काठमाडौंबाट चढेका मानिसहरू

 - ७

मुग्लिनमा बसबाट ओर्लिएका मानिसहरू

बसमा काठमाडौंबाट चढेका मानिसहरू

 - ७ = १९

मुग्लिनमा बसबाट

बसमा बाँकी रहेका

ओर्लिएका मानिसहरू

मानिसहरू

बसमा काठमाडौंबाट जम्मा मानिसहरू चढेका रहेछन् ।

यस समस्यालाई गणितीय वाक्यमा कसरी लेख्ने ?

$$7 + 19 = \boxed{}$$

$$\boxed{} - 19 = 7$$

समस्या समाधानका लागि सन्दर्भ बुझ्नु महत्वपूर्ण हुन्छ ।

 हरिले हिजोसम्म केही सुन्तलाका बिरुवा रोपेका थिए । आज उनले थप २० ओटा सुन्तलाका बिरुवा रोपे । यदि हरिको बगैँचामा जम्मा ७५ ओटा सुन्तलाका बिरुवा रोपिसकिएछ भने हिजोसम्म रोपिएका बिरुवा कति थिए ?

हिजोसम्म रोपिएका बिरुवाहरू

हिजोसम्म रोपिएका बिरुवाहरू

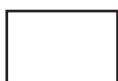

+ २०

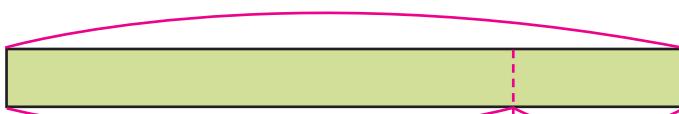

आज रोपिएका बिरुवाहरू

जम्मा

सुन्तलाका बिरुवाहरू

हिजोसम्म रोपिएका बिरुवाहरू

+ २० = ७५

आज रोपिएका बिरुवाहरू

उनले हिजोसम्म जम्मा

बिरुवा रोपेछन् ।

यस समस्यालाई गणितीय वाक्यमा लेखदा,

$$75 - \boxed{} = 20$$

$$75 - 20 = \boxed{}$$

रामपुर गाउँमा भरका १३६४ भैंसीमध्ये १२४२ भैंसीको पशुधन बिमा गरिएको छ । अब कति भैंसीको बिमा गर्न बाँकी छ ?

पशु विकास बैड्क

बारा, नेपाल

पशुधन बिमालेख

पशुधनीको नाम

: रामलखन यादव

पशुको किसिम

: गाई/गोरु/भैंसी/राँगा

पञ्जीकरण सङ्ख्या

: १३०१

बिमा अवधि

: २०७८/१/१ देखि २०७८/१२/३०

बिमा रकम

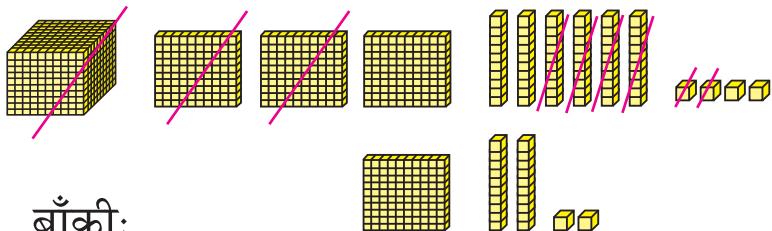
: रु. ९०,०००

उक्त अवधिमा पशु मरेमा रु. ९०,००० दिइने छ ।

मिति: _____

अधिकारीको दस्तखत: _____

भैंसीको सङ्ख्यालाई दश आधार ब्लक प्रयोग गरी घटाउँदा,

हजार	सय	दश	एक
१	३	६	४
-	१	२	२
	१	२	२

१२२ भैंसीको बिमा गर्न बाँकी छ ।

— घटाउनुहोस् :

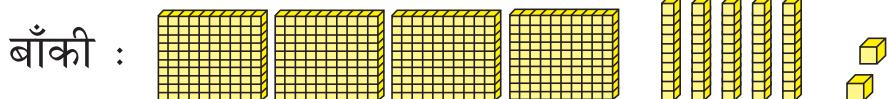
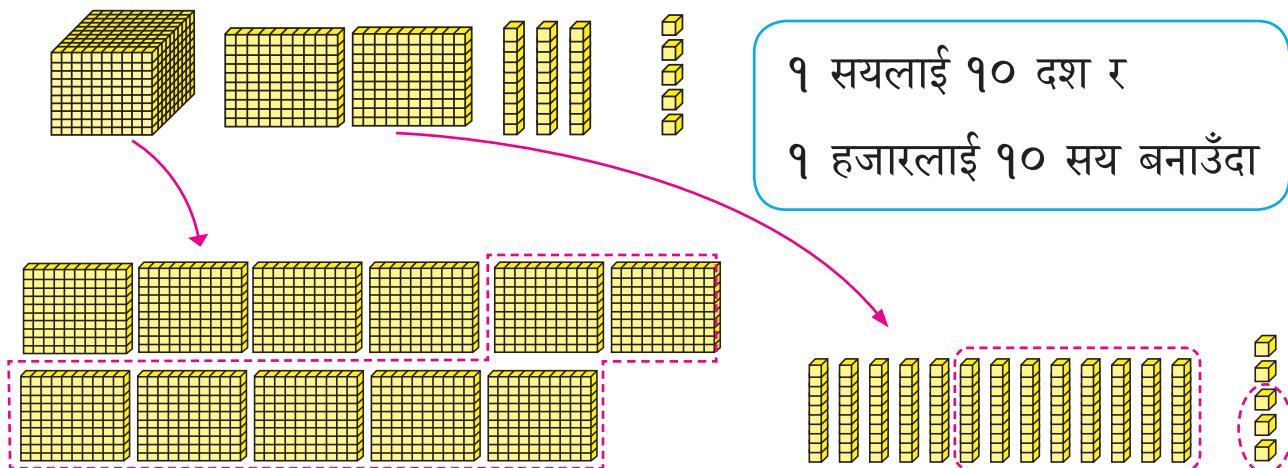
हजार	सय	दश	एक
७	५	०	९
-	४	३	४

हजार	सय	दश	एक
९	५	७	५
-	४	३	३

 परशुरामका बारीका १२३५ सुन्तलाका बोटहरूमध्ये ७८३ मा फल लागेको छ भने कतिओटा सुन्तलाका बोटहरूमा फल लागेको छैन ?

सुन्तलाका बोटहरूलाई दश आधार ब्लक प्रयोग गरी पुनःसमूहीकरण गर्दा,

४५२ ओटा
बोटमा फल
लागेको छैन ।

हजार	सय	दश	एक
-	१	२	५
	२	३	३
	६	८	८
	४	५	२

— घटाउनुहोस् :

$$\begin{array}{r} 2 \ 4 \ 3 \ 6 \\ - 1 \ 1 \ 6 \ 5 \\ \hline \end{array}$$

पहिलो चरण

$$\begin{array}{r} 2 \ 16 \\ - 1 \ 1 \ 6 \ 5 \\ \hline 5 \end{array}$$

एकको स्थानमा
घटाउनुहोस् ।

दोस्रो चरण

$$\begin{array}{r} 3 \ 12 \ 16 \\ - 1 \ 1 \ 6 \ 5 \\ \hline 6 \ 5 \end{array}$$

दशको स्थानमा
घटाउनुहोस् ।

तेस्रो चरण

$$\begin{array}{r} 3 \ 12 \ 16 \\ - 1 \ 1 \ 6 \ 5 \\ \hline 2 \ 6 \ 5 \end{array}$$

सयको स्थानमा
घटाउनुहोस् ।

चौथो चरण

$$\begin{array}{r} 3 \ 12 \ 16 \\ - 1 \ 1 \ 6 \ 5 \\ \hline 1, \ 2 \ 6 \ 5 \end{array}$$

हजारको स्थानमा
घटाउनुहोस् ।

— ઘટાડનુહોસ :

-	૫	૩	૧	૪
	૭	૮	૯	૦

-	૫	૩	૧	૪
	૮	૭	૨	૯

-	૫	૩	૧	૪
	૮	૭	૯	૦

-	૧	૩	૫	૨
	૮	૬	૭	૯

-	૫	૩	૧	૪
	૮	૭	૯	૦

-	૭	૩	૫	૦
	૨	૮	૬	૧

-	૭	૩	૧	૪
	૨	૬	૯	૦

-	૫	૦	૦	૦
	૧	૦	૦	૧

— कुनै एक प्रजातिका चराहरू उत्तर रसियाबाट जाडो छल्न नेपाल आउँछन् जुन समुद्र सतहबाट ९,३९५ मिटरको उचाइमा उड्छन्। माघापुच्छे हिमालको उचाइ ६९९३ मिटर भए ती चराहरू माघापुच्छे हिमालभन्दा कति माथि उड्छन् ?

— रस्यरबस A380 मा ८५३ जना यात्रुहरू यात्रा गर्न सक्छन्। नेपाल रस्यरलाइन्सको सबैभन्दा ठुलो हवाईजहाज A330 मा २७७ जना यात्रुहरू यात्रा गर्न सक्छन्। A380 मा कति बढी यात्रु यात्रा गर्न सक्छन् ?

— हिसाब गर्नुहोस् :

१. कुनै एक वर्षमा २,९७२ ओटा नयाँ बस नेपाल भित्रिए । पछिल्लो वर्ष २,३५४ ओटा नयाँ बस नेपाल भित्रिए । पहिलो वर्षमा दोस्रो वर्षमा भन्दा कति धेरै भित्रिएका रहेछन् ?

२. खउटा मोबाइलको रु. १,९५० पर्छ । पेमासँग रु. १५८० मात्र छ । उक्त मोबाइल किन्ज उनलाई थप कति रुपियाँ आवश्यक छ ?

३. जुम्लामा किसानले एक बाकस स्याउ रु. १,२५० मा व्यापारीलाई बेच्छन् । उक्त स्याउ नेपालगञ्जका उपभोक्ताले रु. १,९२० मा किन्छन् । व्यापारीले उक्त स्याउ कति बढीमा बिक्री गरेछन् ?

४. जन आदर्श माध्यमिक विद्यालयका २,१६३ जना विद्यार्थीमध्ये २९६ जना छात्रवासमा बस्दछन् भने कति जना विद्यार्थी छात्रवासमा बस्दैनन् ?

५. रमेशसँग भएको रु. ४,००० मध्ये उनले रु. १,५५० मा खउटा ज्याकेट किने भने अब उनीसँग कति बाँकी होला ?

६. रामरिखनले आफ्नो बगैँचामा १,२०० मेवाका बोट लगाउने विचार गरे । यदि उनको बगैँचामा हाल ७८४ बोट छन् भने कति नयाँ बोट रोज्ञुपर्ला ?

तालिकामा नेपालका आठ हजार मिटरभन्दा कम उचाइ भएका केही हिमालका विवरण दिइएको छ । त्यसका आधारमा तलका प्रश्नहरूको उत्तर पता लगाउनुहोस् :

क्र.सं.	हिमालको नाम	उचाइ (मिटरमा)
१.	गणेश हिमाल	७,१६३
२.	गौरीशाङ्कर हिमाल	७,१३४
३.	सैपाल हिमाल	७,०३१
४.	जुगल हिमाल	६,५३५
५.	भृकुटी हिमाल	६,३६४

(क) गणेश हिमालको उचाइ गौरीशाङ्कर हिमालको उचाइभन्दा कति बढी रहेछ ?

(ख) जुगल हिमालको उचाइ सैपाल हिमालको उचाइभन्दा कतिले कम रहेछ ?

(ग) गणेश हिमाल र भृकुटी हिमालको उचाइबिचको फरक कति रहेछ ?

हिसाब गर्नुहोस् :

१. खउटा चुड्याँ बनाउन स्नेहाले १५८ र सुगतले ८९ रबरबयाङ्ड मिसार्य । उक्त चुड्याँमा कति रबरब्याङ्डहरू भए ?

२. दुई सङ्ख्याहरूको योगफल १,४३५ छ । यदि खउटा सङ्ख्या ८२५ हो भने अर्को सङ्ख्या कति होला ?

A diagram showing two horizontal rectangles side-by-side. The rectangle on the left is divided into two equal parts by a vertical line. Above this rectangle, the number '१४३५' is written above its top edge. Below this rectangle, the number '८२५' is written below its bottom edge. Dashed lines connect the top-left corner of the left rectangle to the top-right corner of the right rectangle, and the bottom-left corner of the left rectangle to the bottom-right corner of the right rectangle, forming a dashed U-shape around both rectangles.

३. खउटा कार्यक्रममा १,३५० जनाका लागि कुसी राखिएको थियो । यदि १,२७३ मानिसहरू मात्र आए भने कतिओटा कुसी खाली रहे ?

हिसाब गर्नुहोस् :

१. तल दुई खालका घडीहरूको मूल्य दिइएको छ । घडी 'क' को मूल्य घडी 'ख' को भन्दा कति रुपियाँले बढी छ ?

घडी 'क' रु. ३,६५९

घडी 'ख' रु. २,९६४

२. हाम्रो सहकारीका ३,६७८ सदस्यहरूमध्ये १,९८९ महिला छन् भने पुरुष सदस्यहरूको सङ्ख्या कति होला ?

३. वैशाख महिनामा आलमले दुध बेचेर रु. ४,६८७, तरकारी बेचेर रु. ३,२५६ र फलफूल बेचेर रु. २,०५७ कमाएँ। उनको वैशाख महिनाको जम्मा आमदानी कति भयो ?

४. जलजला गाउँमा रहेको १० ओटा पाहुनाघरहरूमा २०७६ सालमा १,९५८ नेपाली पर्यटक र ८६७ विदेशी पर्यटकहरू आए भने जम्मा कति पर्यटक आए ?

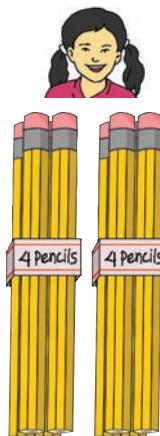
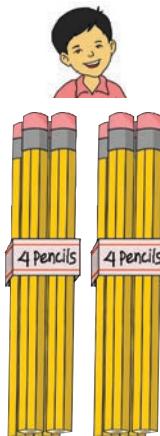
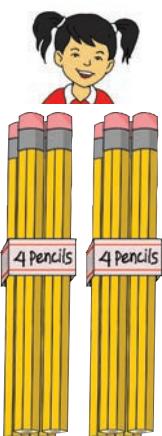
५. खुल्ला सिनेमा घरले शनिबार २,१२३ टिकट बेच्यो। त्यसै गरी आइतबार १,९८२ टिकट बेच्यो। सोमबार १,८७६ टिकट बेच्यो। ३ दिनमा जम्मा कति टिकट बिक्री भयो। यदि ३ दिनमा ५,००० टिकट बेच्ने लक्ष्य राखेको भए कति टिकट बढी बेचेछ ?

गुणन

एक जना शिक्षकले ४ ओटा सिसाकलमहरू रहेका $2/2$ ओटा प्याकेट ३ जना विद्यार्थीलाई उपलब्ध गराएँ। सोका लागि जम्मा कतिओटा सिसाकलम आवश्यक पर्ला ?

एक जना विद्यार्थीका लागि

$$4 \times 2 = 8$$

३ जना विद्यार्थीका लागि

$$8 \times 3 = \boxed{}$$

जम्मा प्याकेट सझ्या

$$2 \times 3 = 6$$

१ सेटमा ४ ओटा

सिसाकलम छन्। तसर्थ,

$$4 \times 6 = \boxed{}$$

जम्मा $\boxed{}$ सिसाकलम आवश्यक पर्दछ।

$$4 \times 2 \times 3$$

$$4 \times 2 \times 3$$

$$(4 \times 2) \times 3 = 4 \times (2 \times 3)$$

उपर्युक्त दुवै तरिकाबाट गुणन गर्दा गुणनफल एउटै हुन्छ।

✖ ३ × २ × २ लाई दुवै तरिकाले हिसाब गर्नुहोस् :

तरिका १: $(3 \times 2) \times 2 = \boxed{\quad} \times 2 = \boxed{\quad}$

तरिका २: $3 \times (2 \times 2) = 3 \times \boxed{\quad} = \boxed{\quad}$

✖ २ × २ × ४ लाई दुवै तरिकाले हिसाब गर्नुहोस् :

तरिका १: $(2 \times 2) \times 4 = \boxed{\quad} \times 4 = \boxed{\quad}$

तरिका २: $2 \times (2 \times 4) = 2 \times \boxed{\quad} = \boxed{\quad}$

✖ हिसाब गर्नुहोस् :

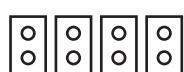
$$3 \times 3 \times 2 = \boxed{\quad}$$

$$2 \times 2 \times 3 = \boxed{\quad}$$

$$3 \times 2 \times 4 = \boxed{\quad}$$

$$2 \times 4 \times 2 = \boxed{\quad}$$

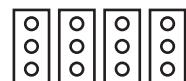
✖ चित्र हेरी गुणनका रूपमा लेख्नुहोस् :

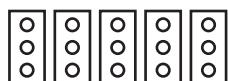
$$2 \times 4 = \boxed{8}$$

$$\boxed{\quad}$$

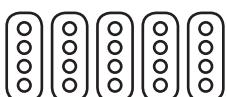
$$\boxed{\quad}$$

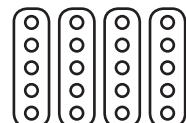
$$\boxed{\quad}$$

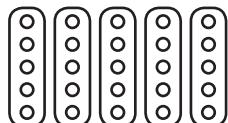
$$\boxed{\quad}$$

$$\boxed{\quad}$$

$$\boxed{\quad}$$

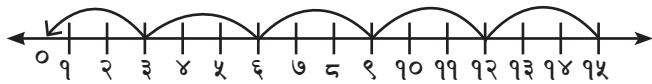
$$\boxed{\quad}$$

शून्यसँगको गुणन

सीता र हरि गुणन तालिका हेदैं छन् । 3×0 को गुणनफल कति होला ?

3×0 को गुणनफल कति हुन्छ सोचौँ ।

:	:
$3 \times 5 = 15$	3 ले घटेको छ ।
$3 \times 4 = 12$	3 ले घटेको छ ।
$3 \times 3 = 9$	3 ले घटेको छ ।
$3 \times 2 = 6$	3 ले घटेको छ ।
$3 \times 1 = 3$	3 ले घटेको छ ।
$3 \times 0 = ?$	3 ले घटेको छ ।

गुणन तालिका 3 ले घट्टदै गएको छ ।

3×0 को गुणनफल 3 मा 3 घटाउँदा आउने शून्य हुन्छ ।

कुनै सङ्ख्याले शून्यलाई गुणन गर्दा गुणनफल शून्य हुन्छ ।

$$\square \times 0 = 0$$

\square मा जुनसुकै सङ्ख्या राख्न सकिन्छ ।

साथै, $0 \times \square = 0$ हुन्छ ।

हिसाब गर्नुहोस् :

$$5 \times 0 = \boxed{}$$

$$9 \times 0 = \boxed{}$$

$$0 \times 2 = \boxed{}$$

$$0 \times 7 = \boxed{}$$

$$1 \times 0 = \boxed{}$$

$$0 \times 5 = \boxed{}$$

$$0 \times 8 = \boxed{}$$

$$0 \times 0 = \boxed{}$$

गुणन तालिका

खाली ठाड़ भर्नुहोस् :

सोचौँ !

गुणनफल कसरी पत्ता लगाउन सकिन्छ ।

\times	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
१	१	२								
२										
३			९							
४										
५								४५		
६										
७										
८										
९					४५					
१०										

दुई अड्कको सङ्ख्यालाई एक अड्कको सङ्ख्याले गुणन

०० खुटा परिवारमा ३ जना बच्चाहरू छन् । हजुरआमाले प्रत्येकलाई २१ रुपियाँका दरले दिँदा जम्मा कति रुपियाँ चाहिन्छ ?

जम्मा ६३ रुपियाँ चाहिन्छ ।

माथिको समस्यालाई यसरी पनि हल गर्न सकिन्छ ।

प्रत्येक बच्चालाई २१ रुपियाँ

$$1 \text{ रुपियाँ} \times 3 = 3 \text{ रुपियाँ}$$

$$20 \text{ रुपियाँ} \times 3 = 60 \text{ रुपियाँ}$$

३ जना बच्चालाई

जम्मा ६३ रुपियाँ

प्रश्नलाई गणितीय वाक्यमा लेख्दा, 21×3

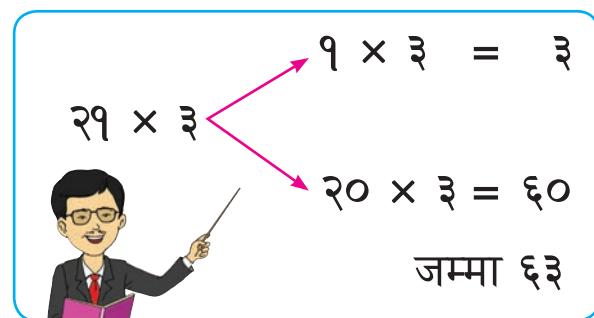
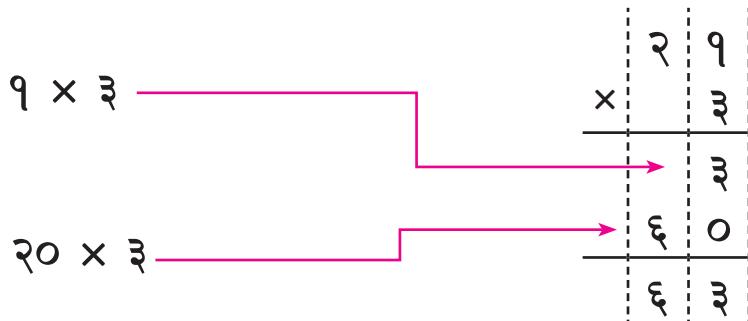
$21 \times 3 = 63$ हुन्छ ।

यसलाई ठाडो रूपमा राखेर गुणन गर्ने तरिका सिकौँ ।

21×3 लाई ठाडो रूपमा राखेर गुणन गर्दा,

$$21 \times 3$$

21×3 लाई यसरी पनि गुणन गर्न सकिन्छ,

पहिलो चरण : एकको स्थान दोस्रो चरण : दशको स्थान

$$\begin{array}{r} | & 2 & 1 \\ \times & & \\ \hline \end{array}$$

स्थानमानअनुसार
लेख्ने

$$\begin{array}{r} | & 2 & 1 \\ \times & & 3 \\ \hline & & 3 \end{array}$$

एकको स्थानमा गुणन
गरी लेख्ने, $1 \times 3 = 3$

$$\begin{array}{r} | & 2 & 1 \\ \times & & \\ \hline & 6 & 3 \end{array}$$

दशको स्थानमा गुणन
गरी प्राप्त गुणनफल
दशको स्थानमा लेख्ने

हिसाब गर्नुहोस् :

$$\begin{array}{r} | & 1 & 2 \\ \times & & 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} | & 1 & 1 \\ \times & & 9 \\ \hline & & 9 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} | & 3 & 2 \\ \times & & 3 \\ \hline \end{array}$$

X माल्बोक केराको खउटा काइँयोमा २५ ओटा केरा रहेछन् । यदि विवेकले ३ काइँयो केरा किने भने जम्मा कतिओटा केरा किने ?

एउटा काइँयोमा भएका केराको सझौता = २५

जम्मा किनेको केराको काइँयो सझौता = ३

जम्मा किनेको केराको सझौता = 25×3

$\begin{array}{r} 2 \\ \times 3 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 2 \\ \times 3 \\ \hline 1 \quad 5 \end{array}$	$\begin{array}{r} 2 \\ \times 3 \\ \hline 1 \quad 5 \\ 6 \end{array}$	$\begin{array}{r} 2 \\ \times 3 \\ \hline 1 \quad 5 \\ + \quad 6 \\ \hline 7 \quad 5 \end{array}$
--	--	---	---

$5 \times 3 = 15$

 एकको स्थानमा रहेको ५ लाई ३ ले गुणन गर्दा १५ हुन्छ । १५ मा १ दश र ५ एक हुन्छ । १ लाई दश र ५ लाई एकको स्थानमा लेख्नुपर्दछ ।

$2 \times 3 = 6$

 दशको स्थानमा रहेको २ लाई ३ ले गुणन गर्दा ६ हुन्छ । ६ लाई दशको स्थानमा लेख्नुपर्दछ ।

अब एकको स्थानमा रहेको गुणनफल र दशको स्थानमा रहेको गुणनफललाई क्रमशः जोड्नुपर्दछ ।

यसलाई यसरी पनि गुणन गर्न सकिन्छ :

$$\begin{array}{r} 1 \\ 2 \quad 5 \\ \times \quad 3 \\ \hline 7 \quad 5 \end{array}$$

X गुणन गर्नुहोस् :

(क) $\begin{array}{r} 3 \quad 5 \\ \times \quad 2 \\ \hline \end{array}$

(ख) $\begin{array}{r} 4 \quad 6 \\ \times \quad 2 \\ \hline \end{array}$

(ग) $\begin{array}{r} 2 \quad 5 \\ \times \quad 3 \\ \hline \end{array}$

(घ) $\begin{array}{r} 2 \quad 9 \\ \times \quad 6 \\ \hline \end{array}$

(ङ) $\begin{array}{r} 4 \quad 2 \\ \times \quad 7 \\ \hline \end{array}$

(च) $\begin{array}{r} 3 \quad 5 \\ \times \quad 3 \\ \hline \end{array}$

(छ) $\begin{array}{r} 2 \quad 6 \\ \times \quad 4 \\ \hline \end{array}$

रुपाली रात्रिन मा ३२ ओटा सुन्तला छन् । त्यस्तै खालका ४ ओटा कार्टुनमा कतिओटा सुन्तला होलान् ?

$$\begin{array}{r}
 32 \times 4 \\
 = 128
 \end{array}$$

१२८ ओटा
सुन्तला छन् ।

हिसाब गर्नुहोस् :

१. रुपाली आँपको रुखबाट ७३ ओटाका दरले ३ ओटा रुखबाट आँप टिप्दा कतिओटा आँप टिपियो ?

--	--

२. रुपाली क्रेटमा ३० ओटा अन्डा छन् भने ७ ओटा क्रेटमा कतिओटा अन्डा होलान् ?

--	--

३. तीन कक्षामा २ ओटा सेक्सन छन् । रुपाली सेक्सनमा ३३ जना विद्यार्थी छन् भने जम्मा कति जना विद्यार्थी होलान् ?

--	--

गुणन गर्नुहोस् :

(३)	१ दश ९ एक
१ ९ × ४	$\times \quad ४$
७ ६	४ दश ३६ एक
४० + ३६ = ७६	

(२)	८ दश ६ एक
८ ६ × ४	$\times \quad ४$
३ ४ ४	३२ दश २४ एक
३२० + २४ = ३४४	

○	
७ ५ × ५	

○	
८ २ × ४	

○	
८ ४ × ५	

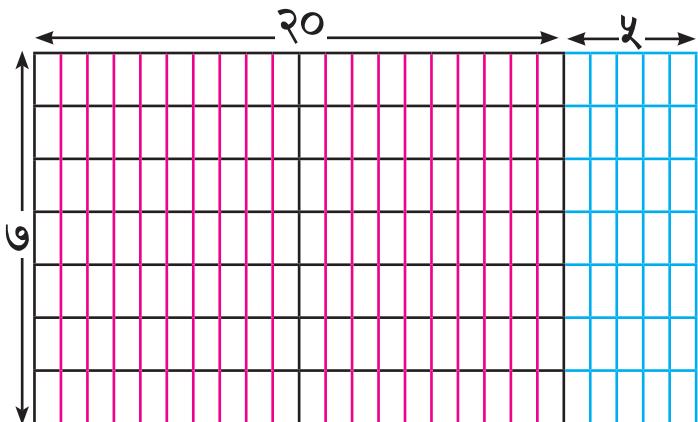
○	
९ ३ × ४	

○	
४ ५ × ६	

○	
७ ६ × ६	

गुणन गर्नुहोस् :

25×7 कति हुन्छ ?

के 7×25 भनेको
 25×7 हो ?

$$\begin{array}{r} 25 \\ \times 7 \\ \hline 35 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 5 \\ \times 7 \\ \hline 35 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 20 \\ \times 7 \\ \hline 140 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 3 \\ 25 \\ \times 7 \\ \hline 175 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \\ + 140 \\ \hline 175 \end{array}$$

$$25 \times 7 = 175$$

25×7 र 7×25 दुवैले
गुणनफल 175 दिन्छन् ।

माथिको तालिकालाई
अर्को तरिकाले राख्दा,
 7×25 हुन्छ ।

गुणन गर्नुहोस् :

$$\begin{array}{r} \square \\ 35 \\ \times 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \times 6 = 48 \\ 30 \times 6 = 180 \\ \hline 228 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ 35 \\ \times 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ 35 \\ \times 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ 67 \\ \times 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ 67 \\ \times 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ 67 \\ \times 5 \\ \hline \end{array}$$

गुणन गर्नुहोस् :

$$\begin{array}{r} \boxed{} \\ 2 \ 5 \\ \times \ 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \boxed{} \\ 2 \ 5 \\ \times \ 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \boxed{} \\ 2 \ 5 \\ \times \ 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \boxed{} \\ 3 \ 9 \\ \times \ 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \boxed{} \\ 3 \ 9 \\ \times \ 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \boxed{} \\ 3 \ 9 \\ \times \ 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \boxed{} \\ 7 \ 5 \\ \times \ 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \boxed{} \\ 7 \ 5 \\ \times \ 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \boxed{} \\ 7 \ 5 \\ \times \ 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \boxed{} \\ 5 \ 7 \\ \times \ 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \boxed{} \\ 5 \ 7 \\ \times \ 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \boxed{} \\ 5 \ 7 \\ \times \ 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \boxed{} \\ 6 \ 4 \\ \times \ 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \boxed{} \\ 6 \ 4 \\ \times \ 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \boxed{} \\ 6 \ 4 \\ \times \ 7 \\ \hline \end{array}$$

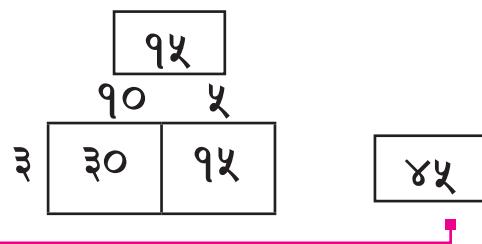

दुई अड्कको संख्यालाई एक अड्कको संख्याले गुणन

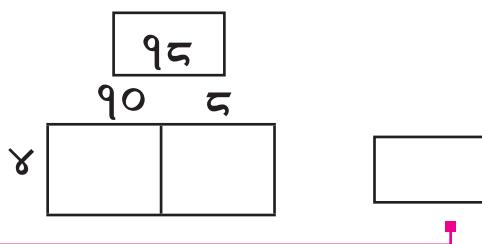

गुणन गर्नुहोस् :

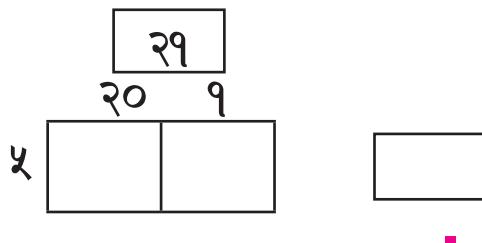
$$15 \times 3$$

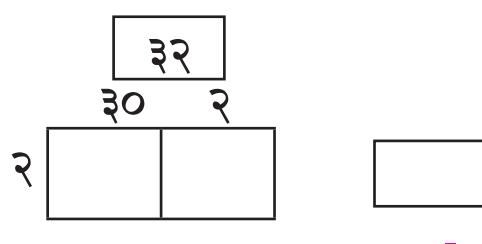
$$15 \times 4$$

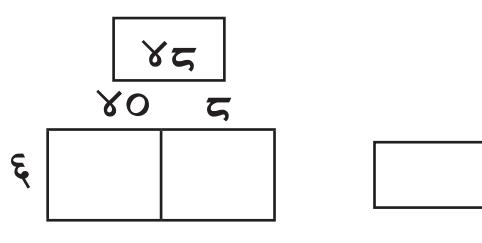
$$21 \times 5$$

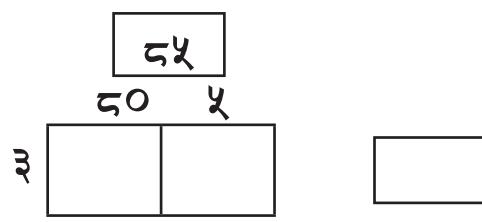
$$32 \times 2$$

$$45 \times 6$$

$$55 \times 3$$

दुई अड्कको सङ्ख्यालाई एक अड्कको सङ्ख्याले गुणन

खालका ४० पुस्तकहरू अटाउँछन् भने ८
ओटा बाकसहरूमा कतिओटा पुस्तकहरू अटाउलान् ?

$$40 + 40 + 40 + \dots + 40 \text{ (} 8 \text{ पटक)} = 320$$

यसो गर्दा बढी समय लाग्छ ।

40×8 गर्दा कम समय लाग्छ ।

पहिले शून्यबाहेक अन्य
अड्कहरू गुणन गरौँ ।

40 मा भएको शून्यलाई प्राप्त
सङ्ख्याको पछाडि राख्नुहोस् ।

$$4 \times 8 = 32$$

$$40 \times 8 = 320$$

$$40 \times 8 = 320 \text{ पुस्तकहरू छन् ।}$$

गुणन गर्नुहोस् :

$$20 \times 2 = \boxed{}$$

$$40 \times 6 = \boxed{}$$

$$20 \times 4 = \boxed{}$$

$$50 \times 6 = \boxed{}$$

$$30 \times 1 = \boxed{}$$

$$50 \times 7 = \boxed{}$$

$$30 \times 7 = \boxed{}$$

$$90 \times 5 = \boxed{}$$

✗ खाली ठड़मा ठिक अड्क राख्नुहोस् :

$$\begin{array}{r} 1 \\ \times 3 \\ \hline 39 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 1 \\ \times 4 \\ \hline 45 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \times 4 \\ \hline 56 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 2 \\ \times 4 \\ \hline 50 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 2 \\ \times 3 \\ \hline 72 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \times 3 \\ \hline 75 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 \\ \times 3 \\ \hline 279 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 \\ \times 6 \\ \hline 546 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 5 \\ \times 3 \\ \hline 264 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \\ \times 6 \\ \hline 360 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \\ \times 4 \\ \hline 272 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \times 6 \\ \hline 396 \end{array}$$

दुई अड्कको सङ्ख्यालाई दुई अड्कको सङ्ख्याले गुणन

सीतासँग ३० प्याकेट चकलेट छन् । एक प्याकेटमा २० ओटा चकलेट भए उनीसँग जम्मा कतिओटा चकलेट हुन्छन् ?

20×30 कसरी गर्ने होला, सोचौँ ।

$$= 2 \times 10 \times 3 \times 10$$

$$= 2 \times 3 \times 10 \times 10$$

$$= 6 \times 10 \times 10$$

$$= 60 \times 10$$

$$= 600$$

20×30 गर्दा 2×3 गरेर पछाडि भएका दुईओटा शून्यहरू थप्दा पनि हुने रहेछ ।

हिसाब गर्नुहोस् :

$$10 \times 20 = \boxed{}$$

$$30 \times 20 = \boxed{}$$

$$30 \times 30 = \boxed{}$$

$$30 \times 40 = \boxed{}$$

$$40 \times 20 = \boxed{}$$

$$40 \times 50 = \boxed{}$$

$$60 \times 40 = \boxed{}$$

$$60 \times 80 = \boxed{}$$

$$30 \times 50 = \boxed{}$$

$$60 \times 70 = \boxed{}$$

$$70 \times 50 = \boxed{}$$

$$50 \times 90 = \boxed{}$$

$$90 \times 60 = \boxed{}$$

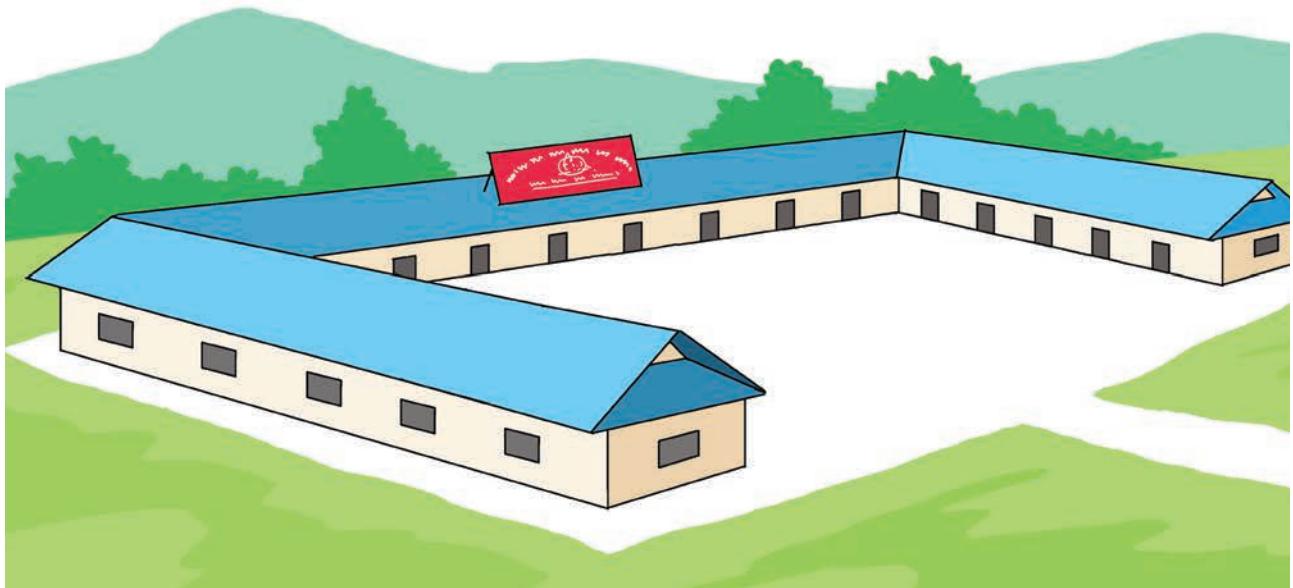
$$70 \times 90 = \boxed{}$$

$$90 \times 50 = \boxed{}$$

$$90 \times 90 = \boxed{}$$

प्रवीणको विद्यालयमा जम्मा १६ ओटा कोठाहरू छन् । प्रथम त्रैमासिक परीक्षामा प्रत्येक कोठामा २४ जनाका दरले विद्यार्थी राखियो भने उक्त दिन जम्मा कति जना विद्यार्थीले परीक्षा दिल्का रहेछन् ?

पहिले गणितीय वाक्य लेख्नुहोस् :

$$24 \times 16$$

स्थानमानको सहयोग लिनुहोस् :

$$24 \times 16$$

$$24 \times 6 = 144$$

$$24 \times 10 = 240$$

१४४ र २४० लाई जोड्नुहोस् :

$$24 \times 16 = 384$$

सय	दश	एक
2	4	4
2	1	6
1	4	0
+	2	0
3	6	4

विनुको बगैँचामा रहेको रउटा केराको घरीमा जम्मा ३८ दर्जन केरा फलेका रहेछन् भने उक्त घरीमा जम्मा कतिओटा केरा फलेका रहेछन् ?

यहाँ,

$$\text{जम्मा फलेको केरा} = ३८ \text{ दर्जन}$$

$$\text{एक दर्जन केरा} = १२ \text{ ओटा}$$

$$\begin{aligned}\text{जम्मा केराको सझाख्या} &= ३८ \times १२ \\ &= ४५६ \text{ ओटा}\end{aligned}$$

$$\begin{array}{r} १ \\ ३ \\ \times १ \\ \hline ७ \\ + ३ \\ \hline ४५६ \end{array}$$

गुणन गन्तव्यहोस् :

(क)

$$\begin{array}{r} २१ \\ \times १३ \\ \hline \end{array}$$

(ख)

$$\begin{array}{r} २३ \\ \times १२ \\ \hline \end{array}$$

(ग)

$$\begin{array}{r} ४३ \\ \times ११ \\ \hline \end{array}$$

(घ)

$$\begin{array}{r} ४१ \\ \times २५ \\ \hline \end{array}$$

(ड)

$$\begin{array}{r} २७ \\ \times १० \\ \hline \end{array}$$

(च)

$$\begin{array}{r} ३५ \\ \times ११ \\ \hline \end{array}$$

(छ)

$$\begin{array}{r} ४४ \\ \times २२ \\ \hline \end{array}$$

(ज)

$$\begin{array}{r} ४१ \\ \times ३५ \\ \hline \end{array}$$

✖ गुणन गर्नुहोस् :

$$23 \times 13 =$$

सय	दश	एक
		X

$$46 \times 16 =$$

सय	दश	एक
		X

✖ गुणन गर्नुहोस् :

$$\begin{array}{r} 44 \\ \times 34 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 44 \\ \times 34 \\ \hline 176 \\ 976 \end{array}$$

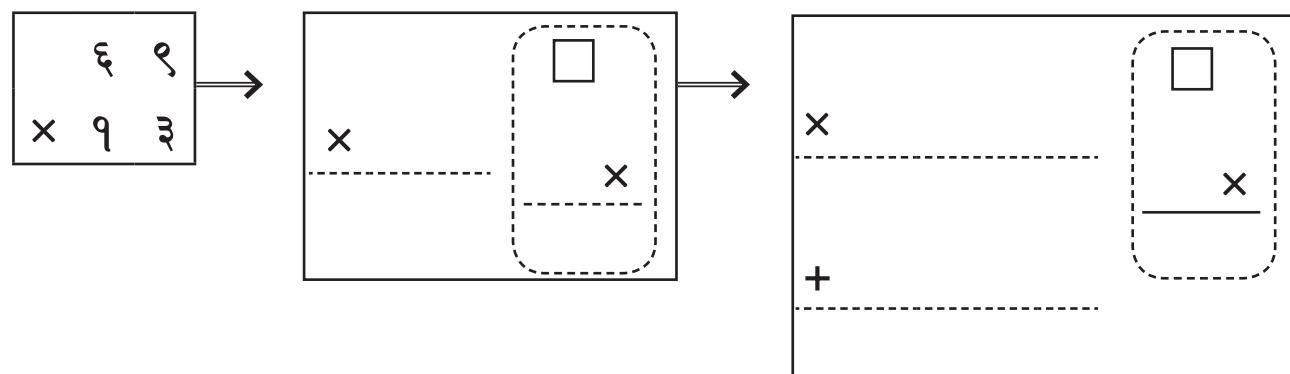
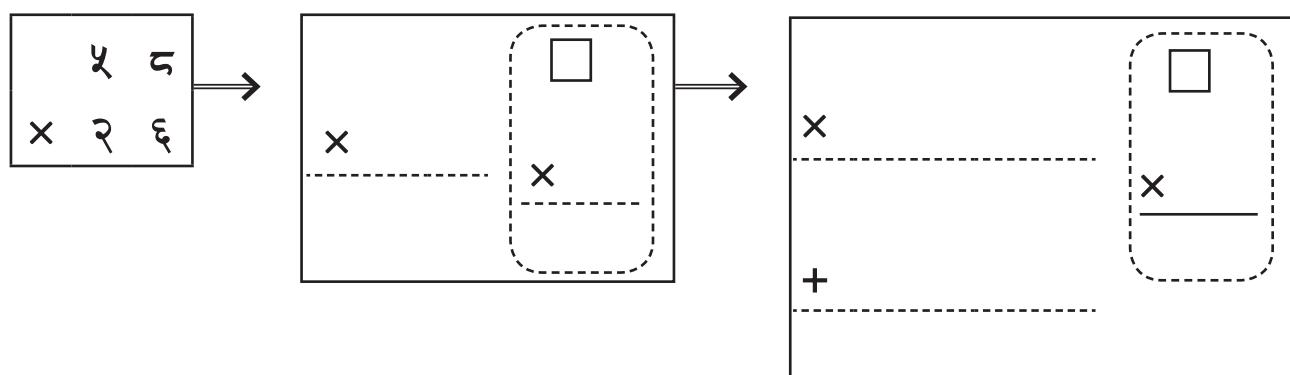
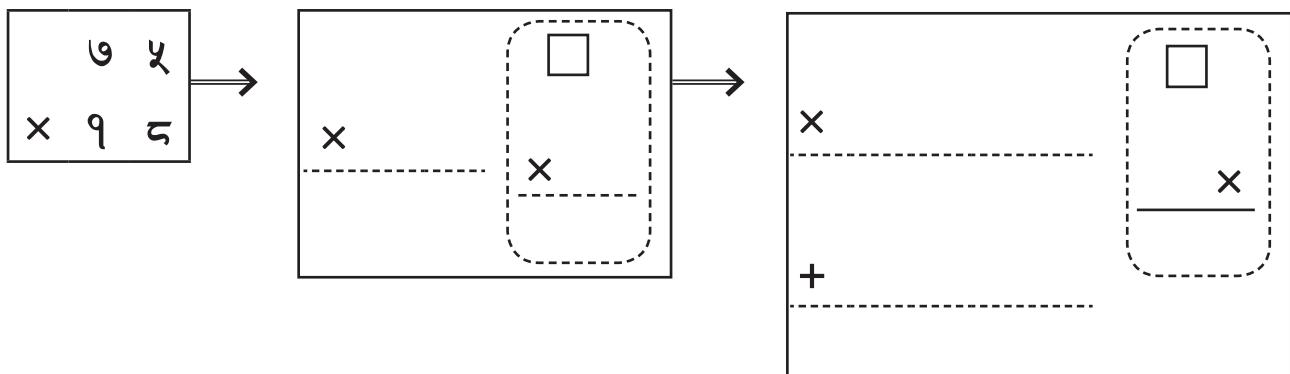
$$\begin{array}{r} 44 \\ \times 34 \\ \hline 176 \\ + 1320 \\ \hline 1496 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 35 \\ \times 42 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \times \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times \\ \hline + \\ \hline \end{array}$$

गुणन गर्नुहोस् :

✖ गुणन गर्नुहोस् :

हजार	सय	दश	एक
×		८ ४ ६	४ ८ ६
+	३	५ ० ६	४ ०
३	८	६	४

सोचौं !

2 5 4
× 6
—
504

1 5 4
× 40
—
3360

८४ × ४६ = ३८६४

हजार	सय	दश	एक
×		८ २	५ ४
+			

हजार	सय	दश	एक
×		९ ३	६ ६
+			

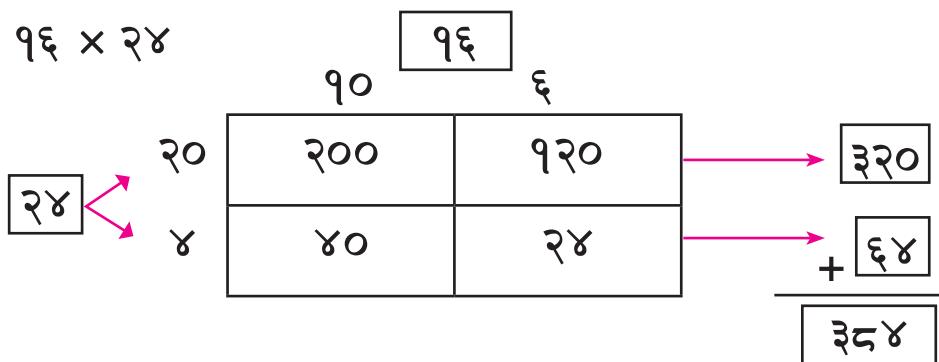
हजार	सय	दश	एक
×		७ २	८ ३
+			

हजार	सय	दश	एक
×		८ ३	७ ४
+			

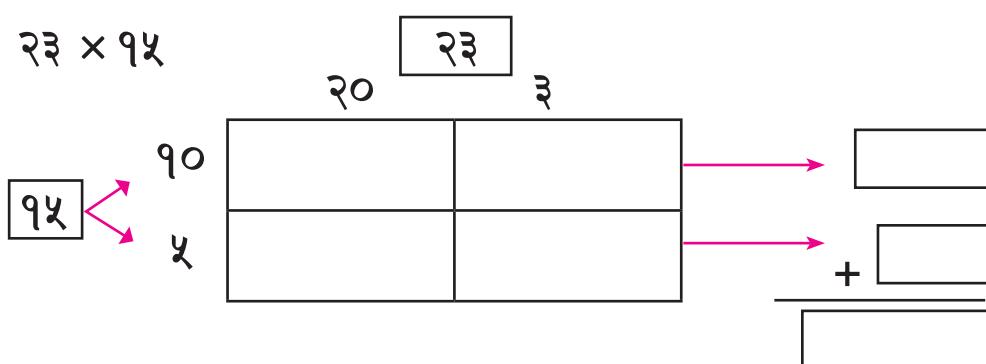

गुणन गर्नुहोस् :

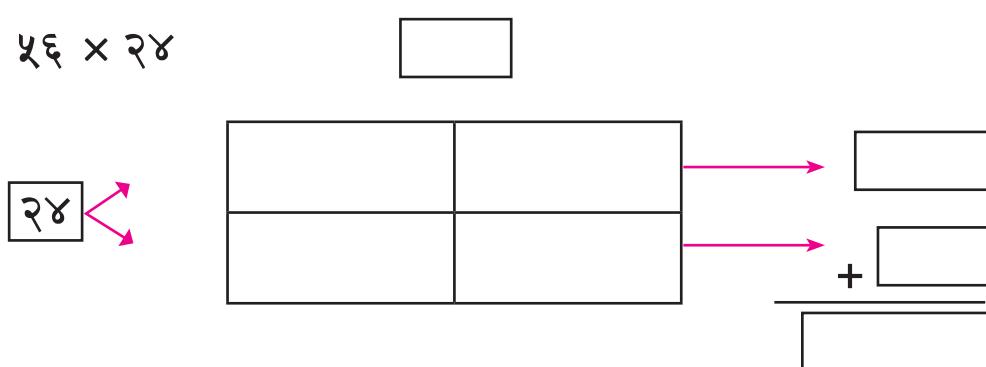
$$16 \times 24$$

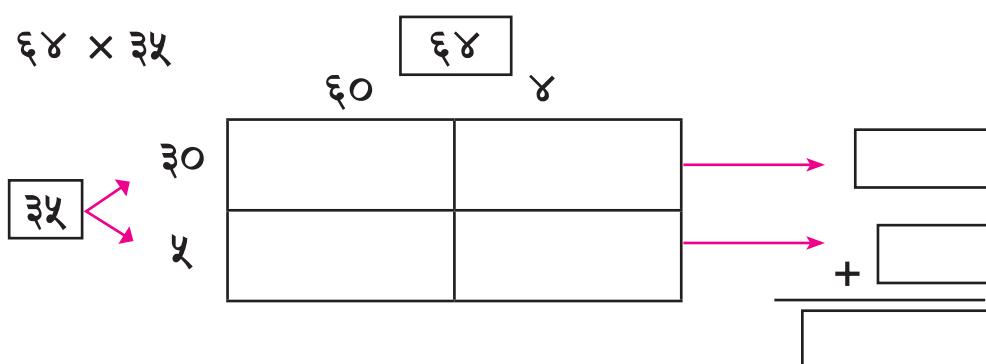
$$23 \times 15$$

$$56 \times 24$$

$$64 \times 35$$

एक जोर जुत्ताको मूल्य रु.४३२ पर्दछ भने त्यस्तै खालका ४ जोर जुत्ताको जम्मा मूल्य कति पर्ला ?

यहाँ एक जोर जुत्ताको मूल्य = रु.४३२

४ जोर जुत्ताको मूल्य = $रु.४३२ \times ४$

४ जोर जुत्ताको मूल्य रु. १७२८

$$\begin{array}{r} ① \\ \begin{array}{r} 4 \\ 3 \\ 2 \\ \times \\ \hline 1 \\ 7 \\ 2 \\ 8 \end{array} \end{array}$$

गुणन गर्नुहोस् :

(क)

$$\begin{array}{r} 2 \\ 3 \\ 4 \\ \times \\ \hline 2 \end{array}$$

(ख)

$$\begin{array}{r} 3 \\ 1 \\ 2 \\ \times \\ \hline 3 \end{array}$$

(ग)

$$\begin{array}{r} 3 \\ 5 \\ 2 \\ \times \\ \hline 4 \end{array}$$

(घ)

$$\begin{array}{r} 5 \\ 6 \\ 1 \\ \times \\ \hline 5 \end{array}$$

विपनाले खउटा नेपाली शब्दकोश किनिन्। यदि उक्त किताबमा ३४८ पृष्ठ रहेछन् भने त्यस्तै ६ ओटा किताबमा जम्मा कति पृष्ठहरू होलान् ?

एउटा किताबको जम्मा पृष्ठ सङ्ख्या = ३४८

जम्मा किताब सङ्ख्या = ६

जम्मा किताबको पृष्ठ सङ्ख्या = एउटा किताबमा भएको पृष्ठ सङ्ख्या

\times जम्मा किताब सङ्ख्या

② ④

$$= ३४८ \times ६$$

$$\begin{array}{r} 3 \\ 4 \\ 8 \\ \times \\ 6 \\ \hline 2 \\ 0 \\ 8 \\ 8 \end{array}$$

$$= २०८८$$

गुणन गर्नुहोस् :

(क)

$$\begin{array}{r} 4 \\ 7 \\ 2 \\ \times \\ \hline 7 \end{array}$$

(ख)

$$\begin{array}{r} 3 \\ 7 \\ 5 \\ \times \\ \hline 6 \end{array}$$

(ग)

$$\begin{array}{r} 3 \\ 3 \\ 4 \\ \times \\ \hline 3 \end{array}$$

(घ)

$$\begin{array}{r} 3 \\ 3 \\ 6 \\ \times \\ 3 \end{array}$$

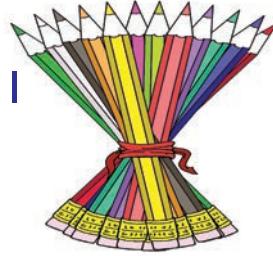
एक दर्जन सिसाकलम भनेको १२ ओटा सिसाकलम हो ।
१२ दर्जन सिसाकलममा कतिओटा सिसाकलम हुन्छन् ?

$$12 \text{ पटक } 12 = 12 \times 12$$

१२ दर्जन भनेको एक ग्रस (gross) हो ।

जम्मा १४४ सिसाकलम

		1	2
x		1	2
		2	4
+	1	2	0
	1	4	4

तल दिइएका समस्याहरू हल गर्नुहोस् :

१. एउटा खेलौना पसलमा ६० बाक्स खेलौनाहरू छन् । प्रत्येक बाक्समा १७ ओटा खेलौना छन् भने जम्मा कतिओटा खेलौनाहरू रहेछन् ?

$$\dots \times \dots =$$

x			
+			

२. एउटा रेलमा ३० ओटा डब्बाहरू छन् । प्रत्येक डब्बामा ४० जना अटाउँछन् । रेलमा जम्मा कति जना अटाउँछन् ?

$$\dots \times \dots =$$

x			
+			

३. एउटा मिठाई पसलमा १५ ओटा मिठाईको बाक्स छ । प्रत्येक बाक्समा १८ पाकेट मिठाई छ । जम्मा कति पाकेट मिठाई छ ?

$$\dots \times \dots =$$

x			
+			

तलको तालिका अवलोकन गरी दिइएका समस्याहरूको समाधान गर्नुहोस् :

क्र.स.	वस्तुको नाम	प्रत्येक एकाइको मूल्य रु. मा
१	अन्डा प्रतिगोटा	१५
२	दुध प्रतिलिटर	९०
३	केरा प्रतिदर्जन	९०
४	पाउरोटी प्रतिपाउन्ड	७५
५	जुस प्रतिबोतल	७०

१. ४ ओटा अन्डा र १ लिटर दुधको मूल्य कति पर्छ ?

$$\text{चारओटा अन्डाको मूल्य} = \text{रु. } १५ \times ४ = \text{रु. } ६०$$

$$\text{एक लिटर दुधको मूल्य} = \text{रु. } ९०$$

$$\text{अब, } \text{रु. } ६० + \text{रु. } ९० = \text{रु. } १५०$$

२. १ दर्जन केरा र २ ओटा जुसको मूल्य कति पर्छ ?

३. १ पाउन्ड पाउरोटी र ५ ओटा अन्डाको मूल्य कति पर्छ ?

छलफल गर्नुहोस् :

349×24 को हिसाब कसरी गर्ने होला, सोचौँ ।

दुई अंडकको सझालाई दुई अंडकको सझाले गुणन यस अगाडि नै गरिसकेका छौँ ।

हो, उदाहरणका लागि 29×14

$$\begin{array}{r} 29 \times 14 \\ 29 \times 4 = 116 \\ 29 \times 10 = 290 \\ \hline \text{जम्मा} & \downarrow \\ & 294 \end{array}$$

यही प्रक्रियालाई 349×24 मा पनि प्रयोग गर्ने सकिन्छ जस्तो लाग्यो ।

ठिक भन्नुभयो ।

२४ लाई २० र ४ मा प्रस्तुत गर्दा,

$$\begin{array}{r} 349 \times 24 \\ 349 \times 4 \\ 349 \times 20 \end{array}$$

हामीलाई 349×4 कसरी गर्ने थाहा छ ।

349×20 को गुणनफल निकाल्नका लागि 349×2 गरी गुणनफलको अन्तिममा “०” थप्नुपर्छ ।

ठिक हो ।

$$349 \times 4 = 1396$$

$$349 \times 20 = 6980$$

गुणनफल जम्मा ८९८४ भयो ।

यसलाई ठाडो रूपमा राखेर पनि हिसाब गर्ने सकिन्छ ।

३४९ × २४ ठाडो रूपमा राखेर हिसाब गर्दा,

$$\begin{array}{r} 349 \\ \times 24 \\ \hline \end{array}$$

१. पहिलो चरण

$$\begin{array}{r} 349 \\ \times 24 \\ \hline 9364 \end{array}$$

२. दोस्रो चरण

$$\begin{array}{r} 349 \\ \times 24 \\ \hline 1364 \\ + 6920 \\ \hline 8620 \end{array}$$

३. तेस्रो चरण

$$\begin{array}{r} 349 \\ \times 24 \\ \hline 9364 \\ + 6920 \\ \hline 8620 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 349 \times 4 \\ 349 \times 20 \end{array}$$

ठाडो रूपमा हिसाब गर्नुहोस् :

$$\begin{array}{r} 214 \\ \times 39 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 153 \\ \times 46 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 669 \\ \times 92 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 225 \\ \times 43 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 354 \\ \times 25 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 469 \\ \times 29 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 599 \\ \times 95 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 165 \\ \times 56 \\ \hline \end{array}$$

तीन अड्कको सङ्ख्यालाई दुई अड्कको सङ्ख्याले गुणन

अध्ययन गर्नुहोस् :

x			२	५	९
			२	५	९
+			१	८	४
	१	०	४	०	४

$$\begin{array}{r} २६९ \\ \times ६ \\ \hline १७३४ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} २६९ \\ \times ३० \\ \hline ८६७० \end{array}$$

$$२६९ \times ३६ = ९०४०४$$

गुणन गर्नुहोस् :

x			२	५	९
			२	५	९
+					

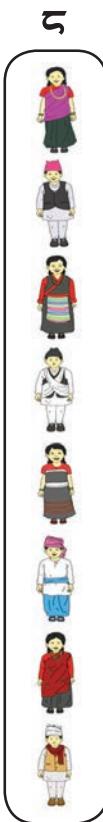
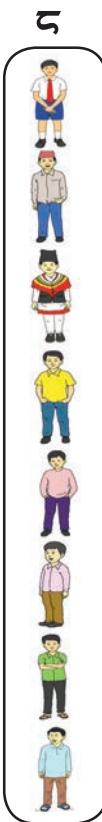
x			४	५	९
			४	५	९
+					

x			६	९	४
			६	९	४
+					

x			५	९	९
			५	९	९
+					

खुटा विद्यालयको कक्षा तीनमा २४ जना विद्यार्थीहरू अध्ययनरत रहेछन् । शिक्षकले अतिरिक्त क्रियाकलाप गराउनका लागि विद्यार्थीहरूलाई ३ बराबर समूहमा विभाजन गर्नुभयो । प्रत्येक समूहमा कति जना विद्यार्थी रहे ?

प्रत्येक समूहमा ८ जना विद्यार्थीहरू बस्छन् ।

$$8 \times 3 = 24$$

$$24 \div 3 = 8$$

भाग गर्नुहोस् :

$$20 \div 2 = \boxed{}$$

$$30 \div 3 = \boxed{}$$

$$40 \div 4 = \boxed{}$$

$$50 \div 5 = \boxed{}$$

$$60 \div 6 = \boxed{}$$

$$16 \div 2 = \boxed{}$$

$$21 \div 3 = \boxed{}$$

$$32 \div 4 = \boxed{}$$

$$45 \div 5 = \boxed{}$$

$$54 \div 6 = \boxed{}$$

● ● ● तल उल्लेख गरिएका सङ्ख्याका स्याउ तीन जना विद्यार्थीलाई बराबर हुने गरी बाँड्दा रुपै जना विद्यार्थीले कतिओटा स्याउ पाउँछ ? पता लगाउनुहोस् :

१. यदि १२ ओटा स्याउ छन् भने:

बिन्दु

हरि

सीता

$$12 \div 3 = \boxed{\quad}$$

$$\boxed{\quad} \times 3 = 12$$

२. यदि तीनओटा स्याउ छन् भने:

$$3 \div 3 = \boxed{\quad}$$

$$\boxed{\quad} \times 3 = 3$$

३. यदि एउटा पनि स्याउ छैन भने:

$$0 \div 3 = \boxed{\quad}$$

$$\boxed{\quad} \times 3 = 0$$

हिसाब गर्नुहोस् :

$$2 \div 2 = \boxed{\quad}$$

$$7 \div 7 = \boxed{\quad}$$

$$0 \div 5 = \boxed{\quad}$$

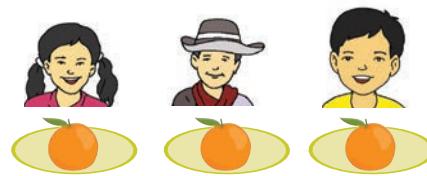
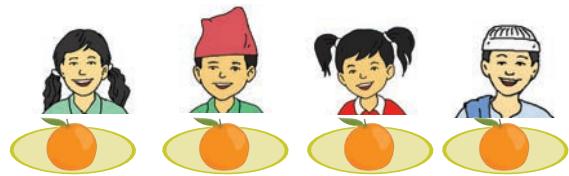
$$6 \div 6 = \boxed{\quad}$$

$$0 \div 9 = \boxed{\quad}$$

$$0 \div 4 = \boxed{\quad}$$

एक जना विद्यार्थीले खुटा सुन्तला पाउने गरी सातओटा सुन्तला बाँड्का कति जना विद्यार्थीलाई बाँड्न सकिन्छ ?

$$7 \div 1 = \boxed{}$$

$$1 \times \boxed{} = 7$$

हिसाब गर्नुहोस् :

$2 \div 1 = \boxed{}$	$6 \div 1 = \boxed{}$
$9 \div 1 = \boxed{}$	$3 \div 1 = \boxed{}$
$8 \div 4 = \boxed{}$	$0 \div 2 = \boxed{}$
$5 \div 1 = \boxed{}$	$1 \div 1 = \boxed{}$
$0 \div 6 = \boxed{}$	$0 \div 1 = \boxed{}$
$5 \div 1 = \boxed{}$	$9 \div 9 = \boxed{}$

÷ तल दिइएजस्तै गरी हिसाब गर्नुहोस् :

१.

$$12 \div 4$$

$$12 - 4 = 8 \text{ (पहिलो पटक)}$$

$$8 - 4 = 4 \text{ (दोस्रो पटक)}$$

$$4 - 4 = 0 \text{ (तेस्रो पटक)}$$

$$12 \div 4 = 3$$

१२ बाट ४ तीन पटक घटाउन
सकियो ।

२.

$$16 \div 4$$

३.

$$16 \div 4$$

४.

$$20 \div 4$$

५.

$$25 \div 5$$

६.

$$30 \div 6$$

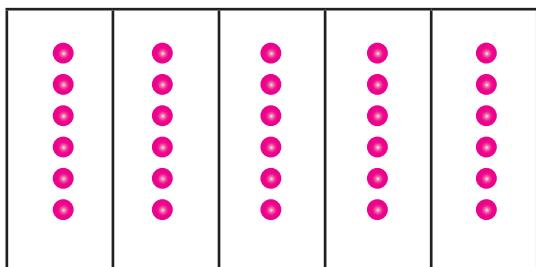

गुणन र भागको सम्बन्ध

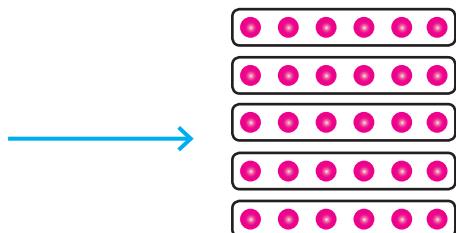

अध्ययन गर्नुहोस् :

गुणन र भागको सम्बन्ध के होला ?

$$6 \times 5 = 30$$

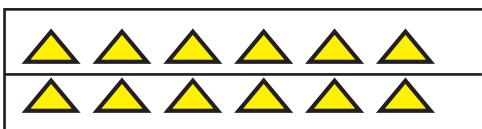
$$30 \div 5 = 6$$

गुणन र भाग एकअर्काका विपरीत क्रिया रहेछन् ।

तल दिइएका चित्रहरूका लागि गुणन र भागका वाक्य लेख्नुहोस् :

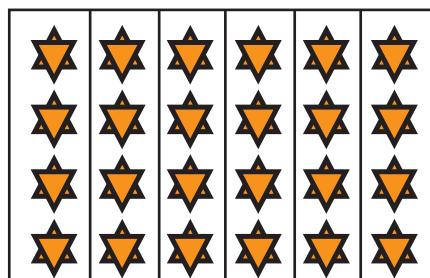
1.

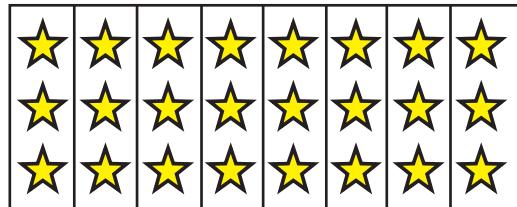
$$6 \times 2 = 12$$

$$12 \div 2 = 6$$

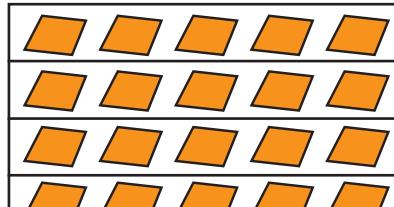
2.

3.

4.

तल दिझेजस्तै गरी हिसाब गर्नुहोस् :

१. $50 \div 5$

$5 \times 10 = 50$
$50 \div 5 = 10$

२. $21 \div 7$

३. $49 \div 7$

४. $45 \div 5$

५. $60 \div 6$

६. $64 \div 8$

७. $70 \div 10$

८. $90 \div 9$

गुणन र भाग

उदाहरणमा दिइएजस्तै जरी हिसाब गर्नुहोस् :

१. $5 \times 4 = 20$

$20 \div 4 = 5$

भाज्य = 20

भाजक = 4

भागफल = 5

भाग गरिने
सङ्ख्यालाई
भाज्य भनिन्छ ।

जुन सङ्ख्याले भाग
गरिन्छ त्यसलाई
भाजक भनिन्छ ।

जति पटक भाग
जान्छ, त्यसलाई
भागफल भनिन्छ ।

२. $5 \times 7 =$ 35

३. $9 \times 5 =$

35 $\div 7 =$

$\div 5 =$

भाज्य =

भाज्य =

भाजक =

भाजक =

भागफल =

भागफल =

४. $10 \times 8 =$

५. $7 \times 5 =$

$\div 8 =$

$\div 5 =$

भाज्य =

भाज्य =

भाजक =

भाजक =

भागफल =

भागफल =

शेष आउने भाग

खुटा टोकरीमा ६० ओटा सुन्तलाहरू छन् । सातओटा सुन्तलाका दरले भाग लगाइयो भने जम्मा कतिओटा भाग बनाउन सकिन्छ ? अब टोकरीमा कतिओटा सुन्तला बाँकी रहन्छन् ?

$$60 \div 7 = \boxed{?}$$

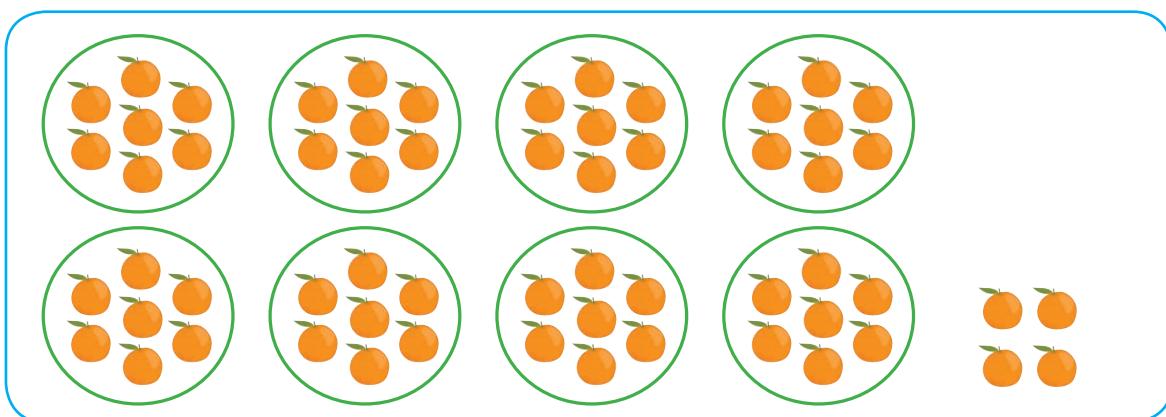

हामीलाई थाहा छ, $7 \times 8 = 56$ र $7 \times 9 = 63$

यहाँ ८ ओटा भोलामा सातओटाका दरले सुन्तला राख्दा ५६ ओटा सुन्तला राख्न सकिन्छ र ४ ओटा सुन्तला बाँकी रहन्छन् । अर्को भोलामा राख्नका लागि ३ ओटा सुन्तला पुगेनन् ।

भागफल ८ हुँदा ४ बाँकी रहयो । यहाँ ४ भनेको शेष हो ।

$$60 = 7 \times 8 + 4$$

$7 \times 8 = 56$ ओटा सुन्तला भोलामा छन् ।

$$60 - 56 = 4$$

४ ओटा सुन्तला बाँकी छन् ।

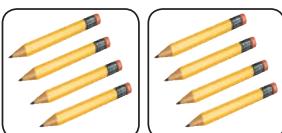

कक्षाकोठामा जम्मा १४ ओटा सिसाकलम

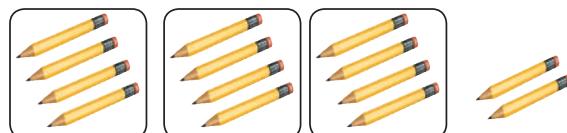
छन्। उक्त सिसाकलमलाई ४/४ ओटाको समूहमा राख्दा कति ओटा सिसाकलम बाँकी रहन्छन् भनी सीता र हरिले छलफल गरिरहेका छन्।

मैले ४/४ ओटा सिसाकलमको २ ओटा समूह बनाउँदा छओटा बाँकी रहे।

मैले ४/४ ओटा सिसाकलमको २ ओटा समूह बनाउँदा २ ओटा सिसाकलम बाँकी रहे।

सीता तपाईंले ठिक भन्नुभयो। शेष भाजकभन्दा सानो हुनुपर्दछ। तलको चार्ट हेरौँ है त।

$12 \div 4 = 3$	शेष ०
$13 \div 4 = 3$	शेष १
$14 \div 4 = 3$	शेष २
$15 \div 4 = 3$	शेष ३
$16 \div 4 = 4$	शेष ०
$17 \div 4 = 4$	शेष १
$18 \div 4 = 4$	शेष २
$19 \div 4 = 4$	शेष ३
$20 \div 4 = 5$	शेष ०

गणितीय वाक्यमा लेख्दा,

$$14 \div 4$$

भाज्य

भाजक

शेष सधैँ भाजकभन्दा सानो हुनुपर्दछ।

कथन ठिक भए (v) चिह्न लगाउनुहोस् :

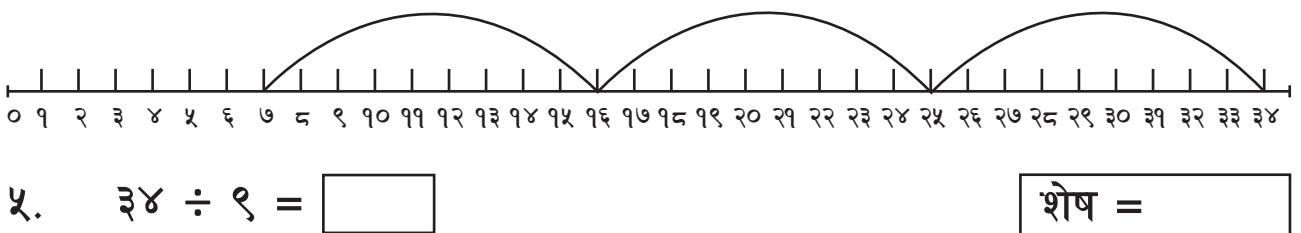
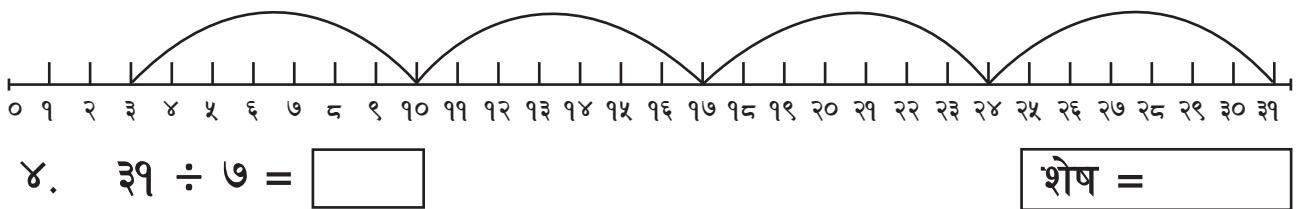
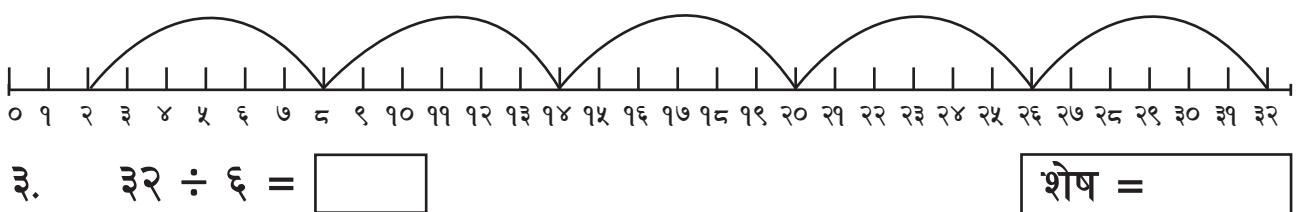
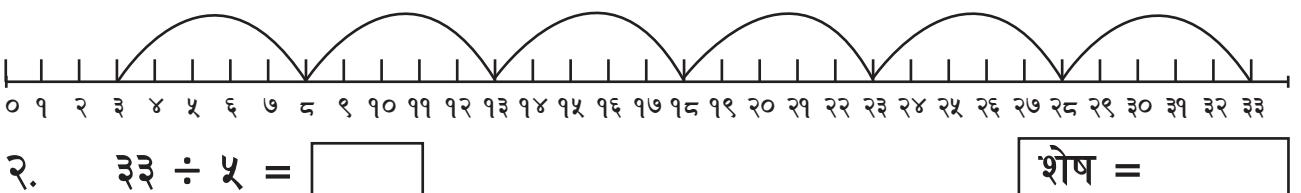
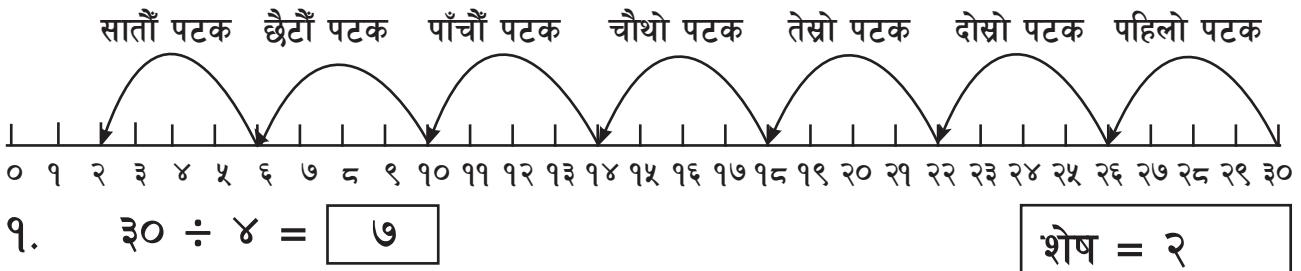
$$32 \div 6 = 4$$

शेष ९

$$33 \div 6 = 5$$

शेष ३

÷ भाग गर्नुहोस् र शेष पत्ता लगाउनुहोस् :

÷ उदाहरणमा दिइएजस्तै गरी हिसाब गर्नुहोस् :

१. $45 \div 6$

$6 \times 7 = 42$ (४५ भन्दा सानो छ)

$6 \times 6 = 46$ (४५ भन्दा ठुलो भयो)

$$45 = 42 + 3$$

$$= 6 \times 7 + 3$$

शेष = 3

२. $27 \div 4$

३. $49 \div 5$

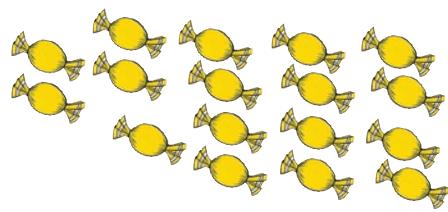
४. $64 \div 9$

५. $73 \div 8$

६. $79 \div 10$

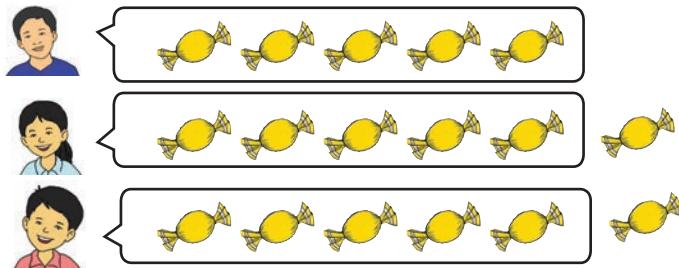
१७ ओटा चकलेट ३ जनालाई बराबर गरी बाँड्दा एक जनाले कति ओटा पाउँछ र कति बाँकी रहन्छ ?

गणितीय वाक्य : $\boxed{\quad} \div \boxed{\quad} = \boxed{\quad}$ शेष $\boxed{\quad}$

तपाईंहरूले सामग्रीको प्रयोग गरी हिसाब गर्न सक्नुहुन्छ ।

शेष आउने भागलाई गणितीय वाक्यमा निम्नअनुसार लेखिन्छ :

$$17 \div 3 = 5 \text{ शेष } 2$$

$$5 \times 3 + 2 = 17$$

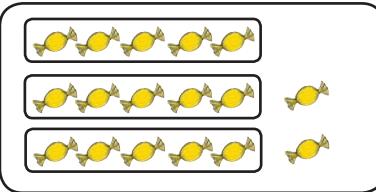
एक जनाले पाउने चकलेट

जम्मा व्यक्ति

शेष

जम्मा चकलेट सङ्ख्या

जम्मा चकलेट सङ्ख्या

$$5 \times 3 + 2$$

हिसाब गर्नुहोस् :

$$34 \div 5 = \boxed{\quad} \text{ शेष } \boxed{\quad}$$

$$15 \div 7 = \boxed{\quad} \text{ शेष } \boxed{\quad}$$

$$26 \div 3 = \boxed{\quad} \text{ शेष } \boxed{\quad}$$

$$40 \div 6 = \boxed{\quad} \text{ शेष } \boxed{\quad}$$

$$79 \div 5 = \boxed{\quad} \text{ शेष } \boxed{\quad}$$

$$52 \div 9 = \boxed{\quad} \text{ शेष } \boxed{\quad}$$

अध्ययन गर्नुहोस् :

१. $17 \div 3$ लाई $\overline{3)17}$ लेख्ने

२. ३ लाई कुन सङ्ख्याले गुणन गर्दा १७ वा १७ भन्दा नजिकको कम हुन्छ ?

३. ३ र ५ को गुणनफललाई १७ बाट घटाउने

(२)

$$\begin{array}{r} 5 \\ \overline{)1} \quad 7 \\ - 1 \quad 5 \\ \hline 2 \end{array}$$

(३)

$$\begin{array}{r} 5 \\ \overline{)1} \quad 7 \\ - 1 \quad 5 \\ \hline 2 \end{array}$$

$17 \div 3$ गर्दा,

$17 \div 3 = 5$ शेष २ हुन्छ ।

हिसाब गर्नुहोस् :

$32 \div 5$

$$\begin{array}{r} 5 \\ \overline{)3} \quad 2 \\ - 2 \\ \hline 2 \end{array}$$

भागफल

शेष

$25 \div 4$

$$\begin{array}{r} 4 \\ \overline{)2} \quad 5 \\ - 2 \\ \hline 5 \end{array}$$

भागफल

शेष

$39 \div 7$

$$\begin{array}{r} 7 \\ \overline{)3} \quad 9 \\ - 7 \\ \hline 9 \end{array}$$

भागफल

शेष

गणितीय भाषामा भागक्रियामा भाजक भाज्य भागफल र शेष हुन्छ ।

भाज्य

भाजक

भागफल

शेष

$17 \div 3 = 5 \quad 2$

$40 \div 5 = 8$

भाज्य

भाजक

भागफल

शेष ३

$43 \div 5 = 8$

यदि भाग गर्दा भाजकले पूर्ण भाग जान्छ भने त्यसमा शेष रहँदैन अथवा निःशेष हुन्छ ।

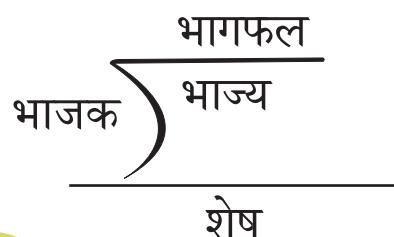
शेष आउने भाग

६५ लाई ८ ले भाग गर्दा कति हुन्छ, भाग गर्नुहोस् :

$$65 \div 8 = 8 \times 8 + 1$$

$$\begin{array}{r} 8 \\ \overline{)65} \\ - 64 \\ \hline \text{शेष } 1 \end{array}$$

भागमा गुणन र
घटाउको प्रयोग

भाग गर्नुहोस् :

१. $59 \div 7$

२. $62 \div 9$

३. $65 \div 7$

४. $75 \div 5$

दुई अड्कको सङ्ख्यालाई एक अड्कको सङ्ख्याले भाग

गैरवसँग रु. ९६ छ। उसले ३ जना साथीलाई बराबर रकम बाँडेछ। प्रत्येकले कति पाराछन्? गैरवसँग कति बाँकी रहेछ?

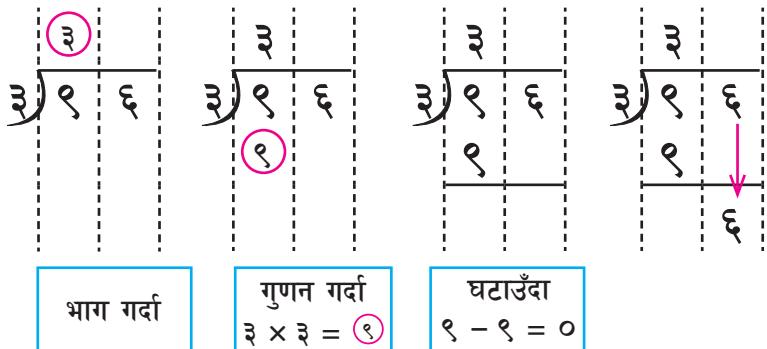

हामी दशको स्थानबाट भाग सुरु गछौं।

$$\begin{array}{r} 3) 96 \\ \hline \end{array}$$

दशको स्थान

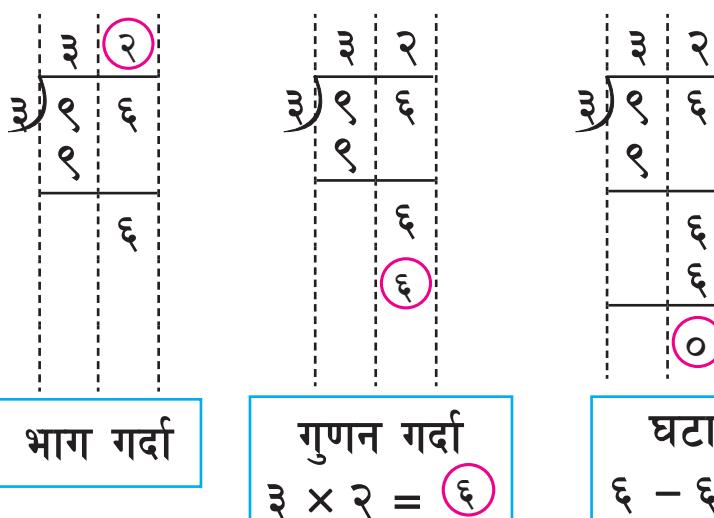
- ① ९ लाई ३
ले भाग गर्दा
 $9 \div 3 = 3$

६ लाई
तल भार्ने

एकको स्थान

- ② ६ लाई ३
ले भाग गर्दा
 $6 \div 3 = 2$

भाग गर्नुहोस् :

१.

$$\begin{array}{r} 3) 40 \\ \hline \end{array}$$

२.

$$\begin{array}{r} 5) 60 \\ \hline \end{array}$$

३.

$$\begin{array}{r} 6) 90 \\ \hline \end{array}$$

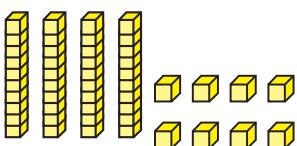
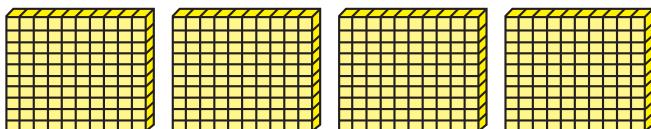

तीन अड्कको सङ्ख्यालाई एक अड्कको सङ्ख्याले भाग

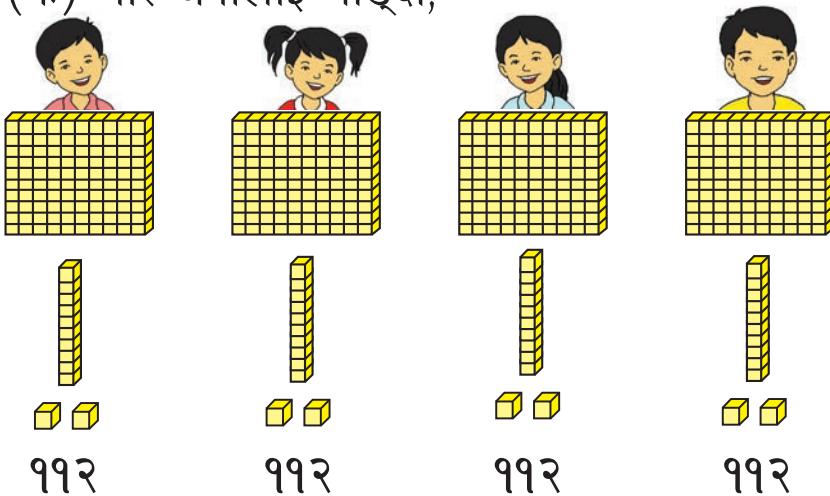

एउटा परोपकार संस्थाले स्टेसनरी सामग्री किन्जका लागि दिइको ४४८ रुपियाँ
४ जना विद्यार्थीलाई बराबरी बाँडदा एक जनाले कति रुपियाँ पाउँछ ?

गणितीय वाक्यमा लेखदा, $448 \div 4$

(क) चार जनालाई बाँडदा,

(ख) ठाडो रूपमा भाग गर्दा,

$$4)448 (100+10+8 = 112$$

$$\begin{array}{r} - 400 \\ \hline 48 \\ - 40 \\ \hline 8 \\ - 8 \\ \hline 0 \end{array}$$

यसलाई यसरी पनि भाग गर्न सकिन्छ ।

$$\begin{array}{r} 1 \ 1 \ 2 \\ 4) 4 \ 4 \ 8 \\ - 4 \\ \hline 4 \\ - 4 \\ \hline 8 \\ - 8 \\ \hline 0 \end{array}$$

÷ भाग गर्नुहोस् :

१.

$$\begin{array}{r} 456 \\ \hline 6) \end{array}$$

२.

$$\begin{array}{r} 944 \\ \hline 8) \end{array}$$

३.

$$\begin{array}{r} 560 \\ \hline 7) \end{array}$$

४.

$$\begin{array}{r} 640 \\ \hline 5) \end{array}$$

५.

$$\begin{array}{r} 600 \\ \hline 6) \end{array}$$

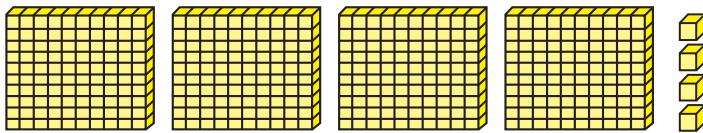
६.

$$\begin{array}{r} 700 \\ \hline 7) \end{array}$$

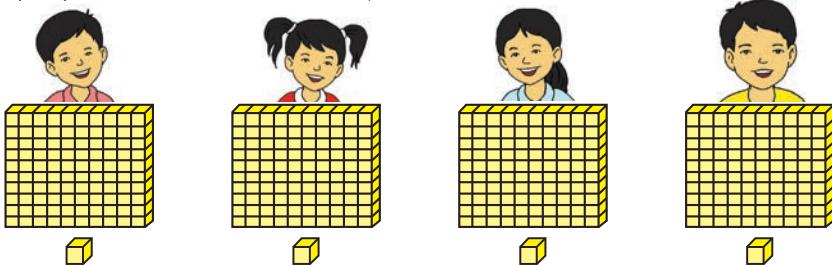

विमलाले आफूसँग भएको ४०४ रुपियाँ ४ जनालाई बराबर बाँडिन् ।
उनीहरूले कति कति रुपियाँ प्राप्त गर्लान् ?

गणितीय वाक्यमा लेखदा, $404 \div 4$

(क) ४ जनालाई बाँडदा,

$$\text{प्रत्येकले पाउने रुपियाँ} = 100 \text{ र } 1 = 100+1 = 101$$

ठाडो रूपमा भाग गर्दा,

(ख) ठाडो रूपमा भाग गर्दा,

(ग) यसलाई यसरी पनि भाग गर्न सकिन्छ ।

$$4)404 (100+1 = 101$$

$$\begin{array}{r} - \\ 400 \\ \hline 4 \\ - 4 \\ \hline 0 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 101 \\ 4) 404 \\ - 4 \\ \hline 0 \\ - 0 \\ \hline 4 \\ - 4 \\ \hline 0 \end{array}$$

भाग गर्नुहोस् :

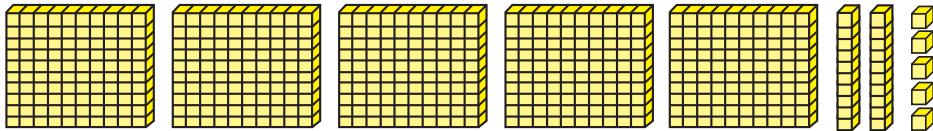
$$(क) \overline{) 2 \longdiv{60}}$$

$$(ख) \overline{) 3 \longdiv{900}}$$

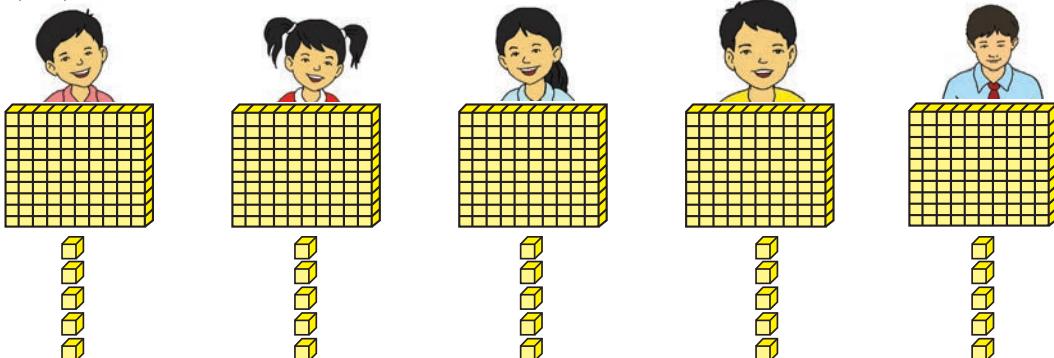
$$(ग) \overline{) 4 \longdiv{600}}$$

 खड्याका रुपमा आफ्नो खेतमा ५२५ ओटा काउलीका बेर्ना ५ ओटा लहरमा रोपेछन् भने खड्याका रुपमा कतिओटा काउलीका बेर्ना रोपेका छन् ?

गणितीय वाक्यमा लेखदा, $525 \div 5$

(क) ५ भागमा राख्दा,

ठाडो रूपमा भाग गर्दा,

(ख) ठाडो रूपमा भाग गर्दा,

(ग) यसलाई यसरी पनि भाग गर्न सकिन्छ ।

$$5) 525 (100+5 = 105$$

$$\begin{array}{r} - 500 \\ \hline 25 \\ - 25 \\ \hline 0 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 105 \\ 5) 525 \\ - 5 \\ \hline 25 \\ - 25 \\ \hline 0 \end{array}$$

भाग गर्नुहोस् :

(क) $615 \div 3$

(ख) $424 \div 4$

तीन अड्कको सड्ख्यालाई १० सम्मको सड्ख्याले भाग

४६७ रुपियाँ ३ जनालाई बराबरी बाँद्रदा एक जनाले बढीमा कति रुपियाँ पाउँछ ?

$$467 \div 3$$

$$\begin{array}{r} 100+50+7 = 155 \\ \hline 3) 4 \ 6 \ 7 \\ - 3 \ 0 \ 0 \\ \hline 1 \ 6 \ 7 \\ - 1 \ 5 \ 0 \\ \hline 1 \ 7 \\ - 1 \ 5 \\ \hline \end{array}$$

२ शेष:

$$\begin{array}{r} \text{सय दश एक} \\ 1 \ 5 \ 5 \\ \hline 3) 4 \ 6 \ 7 \\ - 3 \ 0 \ 0 \\ \hline 1 \ 6 \ 7 \\ - 1 \ 5 \ 0 \\ \hline 1 \ 7 \\ - 1 \ 5 \\ \hline \end{array}$$

२ शेष:

रु. ४६७ मा ४ ओटा सयका ६ ओटा दशका र ७ ओटा एकका नोट छन् ।

४ जनालाई एक एकओटा सयको नोट बाँद्रदा एउटा सयको नोट बाँकी रहन्छ ।

रु. १ सय र रु. ६७ ले रु. १६७ वा १६ दश र ७ एक बाँकी रहन्छ ।

अब १६ ओटा दशलाई ३ जनालाई बाँद्रदा ५ ओटा दश हुन्छ र बाँकी १ दश रहन्छ । १ दश र ७ एकले १७ हुन्छ ।

भाग गर्नुहोस् :

$$4) \overline{) 5 \ 6 \ 9}$$

$$6) \overline{) 7 \ 2 \ 3}$$

तीन अड्कको सङ्ख्यालाई एक अड्कको सङ्ख्याले भाग

३४६ लाई ४ ले ठाडो रूपमा भाग गरौः :

$$\overline{)346 \quad \quad \quad 4}$$

सयको स्थान

- १ ३ लाई ४ ले भाग
गर्दा, $3 \div 4 = 0$

$$\begin{array}{r} 4 \\ \overline{)346} \end{array}$$

हामी सयको स्थानमा
शून्य लेख्दैनौँ।

$$\begin{array}{r} 4 \\ \overline{)3\ 4\ 6} \end{array}$$

दशको स्थानमा
भाग गर्दा $34 \div 4$

$$\begin{array}{r} 4 \\ \overline{)3\ 4\ 6} \end{array}$$

सयको स्थान

- २ ३४ लाई ४ ले
भाग गर्दा,
 $34 \div 4 = 8$
२ शेष

$$\begin{array}{r} 4 \\ \overline{)346} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 \\ \overline{)346} \\ \quad 32 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 \\ \overline{)346} \\ \quad 32 \\ \hline 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 \\ \overline{)346} \\ \quad 32 \\ \hline 26 \end{array}$$

भाग गर्दा

गुणन गर्दा
 $4 \times 8 = 32$

घटाउँदा
 $34 - 32 = 2$

६ लाई
तल भार्दा

सयको स्थान

- ३ २६ लाई ४ ले भाग गर्दा,
 $26 \div 4 = 6$
२ शेष

$$\begin{array}{r} 4 \\ \overline{)346} \\ \quad 32 \\ \hline 26 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 \\ \overline{)346} \\ \quad 32 \\ \hline 26 \\ \quad 24 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 \\ \overline{)346} \\ \quad 32 \\ \hline 26 \\ \quad 24 \\ \hline 2 \end{array}$$

भाग गर्दा

गुणन गर्दा
 $4 \times 6 = 24$

घटाउँदा
 $34 - 32 = 2$

भाग गर्नुहोस् :

$$\begin{array}{r} 7 \\ \overline{)266} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \\ \overline{)592} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 \\ \overline{)857} \end{array}$$

÷ भाग गर्नुहोस् :

$$8 \overline{) 649}$$

$$6 \overline{) 932}$$

$$7 \overline{) 590}$$

$$5 \overline{) 672}$$

$$5 \overline{) 953}$$

$$9 \overline{) 925}$$

● ● ३४५ लाई १० ले भाग गर्नुहोस् :

$$345 \div 10$$

$$\begin{array}{r}
 & 3 \ 4 \\
 10) & \overline{)3 \ 4 \ 5} \\
 - 3 \ 0 & \swarrow \\
 \hline
 & 4 \ 5 \\
 - 4 \ 0 & \swarrow \\
 \hline
 & 5 \text{ शेष}
 \end{array}$$

सयको स्थानको सङ्ख्यालाई १० ले भाग गर्दा ($10 \times 3 = 30$)
 $34 - 30 = 4$

अब, ५ भार्ने र ४५ लाई १० ले भाग गर्दा,
 $10 \times 4 = 40$
 $45 - 40 = 5$

भाग गर्नुहोस् :

क.

$$10) \overline{)7 \ 3 \ 0}$$

ख.

$$10) \overline{)4 \ 7 \ 5}$$

÷ भाग गर्नुहोस् :

३.

$$10) \overline{)6\ 3\ 5}$$

४.

$$10) \overline{)7\ 6\ 5}$$

५.

$$10) \overline{)7\ 5\ 6}$$

६.

$$10) \overline{)7\ 6\ 2}$$

७.

$$10) \overline{)6\ 5\ 5}$$

८.

$$10) \overline{)7\ 2\ 9}$$

तल दिझेका समस्याहरू समाधान गर्नुहोस् :

१. दीपिकासँग एक प्याकेट चकलेटमा जम्मा ९० ओटा चकलेट छन् । उनले द जना साथीहरूलाई बराबर गरी चकलेट बाँडून खोजिन् भने प्रत्येकले कति ओटा चकलेट पाए ? उनीसँग कति चकलेट बाँकी रहे ?

२. एउटा विद्यालयका ६६ जना विद्यार्थीहरूलाई प्रत्येक समूहमा द जना रहने गरी समूह बनाई परियोजना कार्य गराइयो र बाँकीलाई अवलोकन गर्न भनियो ।

जम्मा कति समूह बनेछन् ?

कति जनाले अवलोकन गरेछन् ?

३. एउटा बसको प्रत्येक सिटमा २ जनालाई राखदा ४० जना विद्यार्थीहरूलाई कति ओटा सिटमा राख्न सकिन्छ ? कति जना उक्त बसमा उभिनुपर्छ ?

४. श्यामले ३६० ओटा किताबहरू
४ ओटा दराजमा बराबर गरी सजाएछन् ।
प्रत्येक दराजमा कतिओटा किताबहरू
राखिएछन् ?

५. सुवासले ५०० रुपियाँको नोट लिए
घरनजिकैको सहकारीमा गएर १०
रुपियाँका नोटहरू साटेछन् भने उनले
जम्मा कतिओटा दशका नोटहरू प्राप्त
गरे ?

६. बिनाले ७३८ ओटा मैनबत्ती
बनाइन् । उनले प्रत्येक प्याकेटमा १०
ओटा मैनबत्तीका दरले राखेर प्याकिङ
गर्दा जम्मा कतिओटा प्याकेट बन्छन् र
कतिओटा मैनबत्ती बाँकी रहन्छन् ?

गणितका आधारभूत क्रिया

हेरौं, मैले कति सिकें ?

१. जोड़नुहोस् :

$$\begin{array}{r}
 3 \ 6 \ 9 \\
 + 7 \ 5 \\
 \hline
 \boxed{\quad\quad\quad}
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 4 \ 3 \ 2 \ 1 \\
 6 \ 7 \ 5 \\
 + 9 \ 0 \ 5 \ 2 \\
 \hline
 \boxed{\quad\quad\quad}
 \end{array}$$

२. एउटा पसलमा ५६५ बोरा चामल छन् र अर्को पसलमा ८०६ बोरा चामल छन्। दुवै पसलमा गरी जम्मा कर्ति बोरा चामल भए ?

३. घटाउनुहोस् :

$$\begin{array}{r}
 5 \ 6 \ 3 \ 2 \\
 - 3 \ 7 \ 0 \ 3 \\
 \hline
 \boxed{\quad\quad\quad}
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 6 \ 3 \ 1 \ 5 \\
 - 5 \ 4 \ 6 \\
 \hline
 \boxed{\quad\quad\quad}
 \end{array}$$

४. हरिशकी आमासँग जम्मा रु. ८९६५ रहेछ। उहाँले हरिशलाई रु. ६९८८ को कपडा किनिदिनुभयो। अब आमासँग कति रुपियाँ बाँकी रह्यो ?

५. गुणन गर्नुहोस् :

$$\begin{array}{r} 1 \ 5 \\ \times \ 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 5 \ 9 \\ \times \ 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 2 \ 9 \ 5 \\ \times \ 8 \ 5 \\ \hline \end{array}$$

६. भाग गर्नुहोस् :

$$6) \overline{7 \ 5 \ 9}$$

$$5) \overline{7 \ 5 \ 0}$$

$$9) \overline{9 \ 5 \ 6}$$

७. एउटा विद्यालयमा कथा र कविताका ३५८ किताबहरू रहेछन् । ३ ओटा दराजमा बराबर हुने गरी ती किताबहरू राख्दा प्रत्येक दराजमा कति कतिओटा किताबहरू राख्न सकिन्छ ? कतिओटा किताबहरू दराज बाहिर रहन्छन् ?

)

शिक्षकको दस्तखत

अभिभावकको दस्तखत

पाठ १६

समय २

घण्टा र दिनको सम्बन्ध

छलफल गर्नुहोस् :

घडीमा घण्टा सुई १२ मा छ । मिनेट सुई १ मा छ ।

छोटो सुई १२ बाट १ मा पुगा लामो सुईले घडीको एक फन्को लगाउँछ ।

छोटो सुईले १२ बाट १ मा पुग एक घण्टाको समय लाग्छ ।

छोटो सुईले घडीको एक फन्को लगाउन कर्ति घण्टा लाग्ला ?

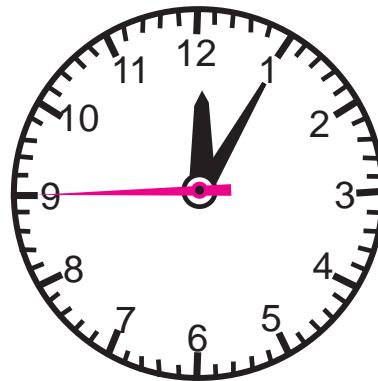
यस्तै दुई फन्का लगाउन कर्ति घण्टा लाग्ला ?

एक दिनमा छोटो सुईले घडीमा दुई फन्का लगाउँछ ।

छोटो सुईको एक फन्का = १२ घण्टा

छोटो सुईको २ फन्का = 12×2 घण्टा = २४ घण्टा

त्यसैले **१ दिन = २४ घण्टा**

खाली ठाउँमा उपयुक्त सङ्ख्या लेख्नुहोस् :

१ दिनमा \times १ घण्टा हुन्छ ।

३ दिनमा \times ३ घण्टा हुन्छ ।

१० दिनमा \times १० घण्टा हुन्छ ।

दिनमा 24×5 घण्टा हुन्छ ।

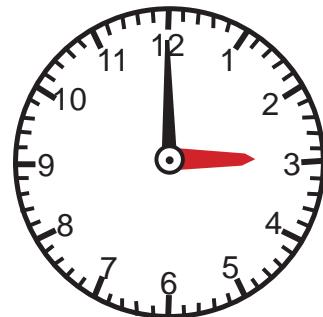
घण्टा र दिनमा ठुलो एकाइ हो ।

घण्टा र मिनेटको सम्बन्ध

छलफल गर्नुहोस् :

दायाँपट्रिट देखाइएको घडीमा दुईओटा सुईहरू छन् । लामो सुईले मिनेट र छोटो सुईले घण्टा देखाउँछन् ।

मिनेट सुईले घडीको एक फन्का लगाउँदा ६० मिनेट जान्छ । अर्थात् ६० मिनेटमा मिनेट सुईले एक फन्को लगाउँछ । त्यो एक फन्को एक घण्टा बराबरको समय हो । त्यसकारण मिनेट सुईको एक फन्का = ६० मिनेट = १ घण्टा
अर्थात् १ घण्टा = ६० मिनेट

मिनेट सुईको २ फन्को	=	60×2 मिनेट = १२०	मिनेट
त्यसैले २ घण्टा	=	60×2 मिनेट = १२०	मिनेट

त्यसै गरी

३ घण्टा	=		मिनेट
४ घण्टा	=		मिनेट
१० घण्टा	=		मिनेट

मिनेट र घण्टामा सानो एकाइ कुन होला ?

मिनेट !

घण्टा !

खाली ठाउँमा उपयुक्त संख्या लेख्नुहोस् :

$$१ \text{ घण्टा} = ६० \times १ \text{ मिनेट}$$

$$७ \text{ घण्टा} = ६० \times \boxed{\quad} \text{ मिनेट}$$

$$\boxed{\quad} \text{ घण्टा} = ६० \times १५ \text{ मिनेट}$$

$$\boxed{\quad} \text{ घण्टा} = ६० \times १८ \text{ मिनेट}$$

$$५ \text{ घण्टा} = ६० \times \boxed{\quad} \text{ मिनेट}$$

$$१२ \text{ घण्टा} = \boxed{\quad} \times १२ \text{ मिनेट}$$

$$\boxed{\quad} \text{ घण्टा} = ६० \times २० \text{ मिनेट}$$

$$\boxed{\quad} \text{ घण्टा} = ६० \times २४ \text{ मिनेट}$$

घण्टालाई मिनेटमा बदल्नुहोस् :

४ घण्टा

$$६० \times ४ = २४० \text{ मिनेट}$$

६ घण्टा

७ घण्टा

८ घण्टा

५ घण्टा

९ घण्टा

कृष्णले एउटा काम ३ घण्टामा सम्पन्न गर्यो । उसलाई काम सम्पन्न गर्न जम्मा कर्ति मिनेट लाग्यो ?

श्यामलाई घरबाट विद्यालय पुग्न १ घण्टा १० मिनेट लाग्छ । उसलाई घरबाट विद्यालय पुग्न जम्मा कर्ति मिनेट लाग्छ ?

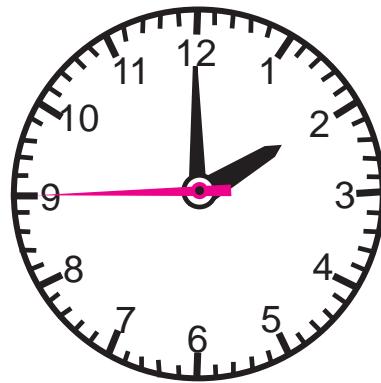

मिनेट र सेकेन्डको सम्बन्ध

छलफल गर्नुहोस् :

घडीमा मसिनो सुई, लामो सुई र छोटो सुईले क्रमशः सेकेन्ड, मिनेट र घण्टालाई जनाउँछन् ।

मसिनो सुईले घडीको एक फन्को लगाउन ६० सेकेन्ड अर्थात् १ मिनेट लाग्छ ।

मसिनो सुईले २ फन्का लगाउन 60×2 सेकेन्ड अर्थात् १२० सेकेन्ड लाग्छ । एक फन्कामा मसिनो सुईले १ मिनेट लगाउने भएकाले दुई फन्का लगाउन २ मिनेट लाग्छ ।

$$1 \text{ मिनेट} = 60 \text{ सेकेन्ड}$$

$$2 \text{ मिनेट} = 60 \times 2 \text{ सेकेन्ड} = 120 \text{ सेकेन्ड}$$

$$\text{अर्थात् } 2 \text{ मिनेट} = 120 \text{ सेकेन्ड}$$

$$\text{त्यसै गरी } 3 \text{ मिनेट} = \boxed{} \text{ सेकेन्ड}$$

$$\text{अर्थात् } 3 \text{ मिनेट} = \boxed{} \text{ सेकेन्ड}$$

$$5 \text{ मिनेट} = \boxed{} \text{ सेकेन्ड}$$

$$\text{अर्थात् } 5 \text{ मिनेट} = \boxed{} \text{ सेकेन्ड}$$

$$10 \text{ मिनेट} = \boxed{} \text{ सेकेन्ड}$$

$$\text{अर्थात् } 10 \text{ मिनेट} = \boxed{} \text{ सेकेन्ड}$$

सेकेन्ड र मिनेटमा सानो एकाइ सेकेन्ड हो ।

खाली ठाड़ भर्नुहोस् :

१ मिनेटमा सेकेन्ड सुईले घडीमा

फन्को लगाउँछ ।

३ मिनेटमा सेकेन्ड सुईले घडीमा

फन्को लगाउँछ ।

सेकेन्ड सुईले ६ मिनेटमा घडीमा

फन्को लगाउँछ ।

सेकेन्ड सुईले ८ मिनेटमा घडीमा

फन्को लगाउँछ ।

खाली ठाड़ भर्नुहोस् :

$$2 \text{ मिनेट} = 60 \times 2 \text{ सेकेन्ड}$$

$$4 \text{ मिनेट} = 60 \times \boxed{\quad} \text{ सेकेन्ड}$$

$$6 \text{ मिनेट} = 60 \times \boxed{\quad} \text{ सेकेन्ड}$$

$$10 \text{ मिनेट} = 60 \times \boxed{\quad} \text{ सेकेन्ड}$$

$$\boxed{\quad} \text{ मिनेट} = 60 \times 12 \text{ सेकेन्ड}$$

$$\boxed{\quad} \text{ मिनेट} = 60 \times 15 \text{ सेकेन्ड}$$

$$\boxed{\quad} \text{ मिनेट} = 60 \times 20 \text{ सेकेन्ड}$$

$$\boxed{\quad} \text{ मिनेट} = 60 \times 25 \text{ सेकेन्ड}$$

मिनेटलाई सेकेन्डमा बदल्नुहोस् :

$$3 \text{ मिनेट} = \boxed{\quad} \text{ सेकेन्ड}$$

$$7 \text{ मिनेट} = \boxed{\quad} \text{ सेकेन्ड}$$

$$5 \text{ मिनेट} = \boxed{\quad} \text{ सेकेन्ड}$$

$$10 \text{ मिनेट} = \boxed{\quad} \text{ सेकेन्ड}$$

$$15 \text{ मिनेट} = \boxed{\quad} \text{ सेकेन्ड}$$

$$20 \text{ मिनेट} = \boxed{\quad} \text{ सेकेन्ड}$$

घण्टामा बदल्नुहोस् :

४ दिन =

६ दिन =

७ दिन =

९ दिन =

दिन र घण्टालाई घण्टामा बदल्नुहोस् :

१ दिन २ घण्टा

$$24 \times 1 + 2 = 24+2 = 26 \text{ घण्टा}$$

३ दिन १० घण्टा

५ दिन ४ घण्टा

६ दिन ६ घण्टा

हिसाब गर्नुहोस् :

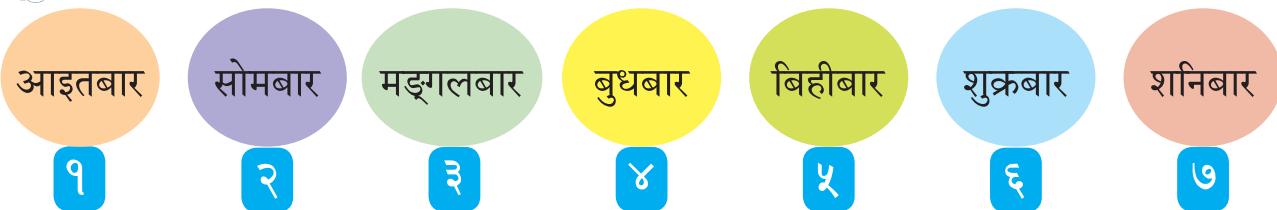
- काठमाडौँबाट दिपायलसम्म बसमा यात्रा गर्दा करिब ३० घण्टा लाग्छ भने जम्मा कति दिन र कति घण्टा लाग्दो रहेछ ?

- काठमाडौँबाट दिल्लीसम्म बसबाट यात्रा गर्दा लगभग १ दिन र १० घण्टा लाग्छ भने जम्मा कति घण्टा लाग्छ ?

हप्ता र दिनको सम्बन्ध

छलफल गर्नुहोस् :

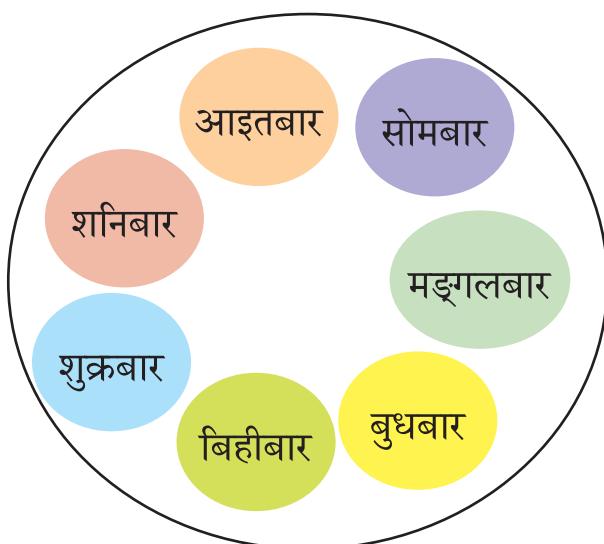
आइतबार हप्ताको पहिलो बार हो ।

_____ हप्ताको बार हो ।

_____ हप्ताको बार हो ।

_____ हप्ताको बार हो ।

शनिबार हप्ताको अन्तिम अर्थात्
सातौँ बार हो ।

१ हप्ता = ७ दिन

खाली ठाउँ भर्नुहोस् :

हप्तामा दिन हुन्छ ।

बुधबार हप्ताको दिन हो ।

शुक्रबार हप्ताको दिन हो ।

खाली ठाउँमा उपयुक्त सङ्ख्या लेख्नुहोस् :

$$1 \text{ हप्ता} = 7 \times 1 \text{ दिन} ।$$

$$3 \text{ हप्ता} = \boxed{\quad} \times 3 \text{ दिन} ।$$

$$5 \text{ हप्ता} = \boxed{\quad} \times 5 \text{ दिन} ।$$

$$10 \text{ हप्ता} = \boxed{\quad} \times 10 \text{ दिन} ।$$

$$15 \text{ हप्ता} = 7 \times \boxed{\quad} \text{ दिन} ।$$

$$20 \text{ हप्ता} = 7 \times \boxed{\quad} \text{ दिन} ।$$

$$\boxed{\quad} \text{ हप्ता} = 12 \times 7 \text{ दिन} ।$$

हप्तालाई दिनमा बदल्नुहोस् :

४ हप्ता

$$7 \times 4 = 28 \text{ दिन}$$

८ हप्ता

९ हप्ता

११ हप्ता

१६ हप्ता

२१ हप्ता

वर्ष र महिना

छलफल गर्नुहोस् :

वैशाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कात्तिक	मङ्सिर	पुस	माघ	फागुन	चैत
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२

यी नेपाली क्यालेन्डरमा दिइएका महिनाका नाम हुन् ।

पहिलो महिना वैशाख हो ।

दोस्रो महिना जेठ हो ।

यसै गरी बाह्रौँ अर्थात् अन्तिम महिना चैत हो ।

नेपाली क्यालेन्डरअनुसार महिनाका नाम के के हुन् ?

जम्मा कतिओटा महिना छन् ?

तेस्रो महिना कुन हो ?

दसौँ महिना कुन हो ?

एक वर्षमा १२ महिना हुन्छ ।
त्यसैले १ वर्ष = १२ महिना

२ वर्षमा कति महिना होला ?

$$\begin{aligned} २ \text{ वर्ष} &= १२ \times २ \text{ महिना} \\ &= २४ \text{ महिना} \end{aligned}$$

५ वर्षमा कति महिना होला ?

$$\begin{aligned} ५ \text{ वर्ष} &= १२ \times ५ \text{ महिना} \\ &= ६० \text{ महिना} \end{aligned}$$

● ● खाली ठाढ़ भर्नुहोस् :

वर्षको पहिलो महिना हो ।

साउन महिना हो ।

वैशाखदेखि भदौसम्म ओटा महिना पर्दछ ।

पुस महिना महिना हो ।

✖ खाली कोठामा उपयुक्त संख्या लेख्नुहोस् :

$$2 \text{ वर्ष} = 12 \times \boxed{\quad} \text{ महिना ।}$$

$$7 \text{ वर्ष} = 12 \times \boxed{\quad} \text{ महिना ।}$$

$$20 \text{ वर्ष} = \boxed{\quad} \times 20 \text{ महिना ।}$$

$$60 \text{ वर्ष} = 12 \times \boxed{\quad} \text{ महिना ।}$$

$$\boxed{\quad} \text{ वर्ष} = 12 \times 17 \text{ महिना ।}$$

$$\boxed{\quad} \text{ वर्ष} = 12 \times 4 \text{ महिना ।}$$

✖ वर्षलाई महिनामा बदल्नुहोस् :

३ वर्ष <input type="text"/>	५ वर्ष <input type="text"/>	६ वर्ष <input type="text"/>
८ वर्ष <input type="text"/>	९ वर्ष <input type="text"/>	१० वर्ष <input type="text"/>

वर्ष, महिना, हप्ता र दिन

पढ्नुहोस् :

१ वर्षमा १२ महिना हुन्छ ।

१ हप्तामा ७ दिन हुन्छ ।

१ वर्ष = १२ महिना

१ वर्ष = ३६५ दिन

१ महिनामा कति दिन हुन्छ ?

कुनै महिनामा २९ दिन, कुनैमा ३० दिन, कुनैमा ३१ दिन त कुनैमा ३२ दिन पनि हुन्छन् ।

तलका खाली कोठामा उपयुक्त सङ्ख्या लेख्नुहोस् :

$$४ \text{ हप्ता} = \boxed{\quad} \text{ दिन}$$

$$२ \text{ वर्ष} = \boxed{\quad} \text{ महिना}$$

$$१५ \text{ महिना} = \boxed{\quad} \text{ वर्ष} \text{ र } \boxed{\quad} \text{ महिना}$$

$$१ \text{ हप्ता } ३ \text{ दिन} = \boxed{\quad} \text{ दिन}$$

$$८ \text{ दिन} = \boxed{\quad} \text{ हप्ता} \text{ र } \boxed{\quad} \text{ दिन}$$

$$३० \text{ महिना} = \boxed{\quad} \text{ वर्ष} \text{ र } \boxed{\quad} \text{ महिना}$$

महिनामा बदल्णुहोस् :

५ वर्ष २ महिना

$$12 \times 5 + 2 = 60 + 2 = 62 \text{ महिना}$$

६ वर्ष ३ महिना

१० वर्ष ५ महिना

८ वर्ष ४ महिना

हप्ता र दिनलाई दिनमा बदल्णुहोस् :

५ हप्ता २ दिन

$$7 \times 5 + 2 = 35 + 2 = 37 \text{ दिन}$$

४ हप्ता ५ दिन

९ हप्ता १ दिन

७ हप्ता ४ दिन

खाली ठाड़ भर्नुहोस् :

सात दिनको हप्ता हुन्छ ।

१२ महिनाको वर्ष हुन्छ ।

१ वर्षमा दिन हुन्छ ।

३ वर्षमा महिना हुन्छ ।

काम गर्न लाग्ने समय पता लगाओ :

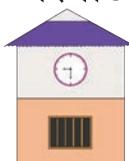
कति समय लाग्छ सोचौँ !

बिहान उठ्ने

पोसाक परिवर्तन गर्ने

घरबाट हिँड्ने

विद्यालय पुग्ने

१. ऊ कति बजे उठ्छ ?

२. उसले कति बजे पोसाक परिवर्तन गर्छ ?

३. ऊ कति बजे घरबाट विद्यालय प्रस्थान गर्छ ?

४. बिहान उठ्ने र पोसाक परिवर्तन गर्न बिचमा कति समय लाग्छ ?

५. पोसाक परिवर्तन र विद्यालय प्रस्थान गर्न बिचमा कति समय लाग्छ ?

६. बिहान उठ्ने र विद्यालय प्रस्थान गर्न बिचमा कति समय लाग्छ ?

७. बिहान उठेर विद्यालय पुग्दासम्म जम्मा कति समय लाग्छ ?

८. पोसाक परिवर्तन गरी विद्यालय पुग्दासम्म जम्मा कति समय लाग्छ ?

● काम गर्ने लाई समय पता लगाउनुहोस् :

१. बिन्दु विद्यालय जानका लागि घरबाट ९:४५ बजे निस्किन् । उनी १०:०० बजे विद्यालय पुगिन् भने उनीलाई विद्यालय पुग्न कर्ति समय लाग्यो ?

२. विष्णुले प्रत्येक दिन ४५ मिनेट योग अभ्यास गर्छन् । उनले सधैँ बिहान ६:०० बजेबाट योग अभ्यास गर्छन भने कति बजेसम्म योग अभ्यास गर्दा रहेछन् ?

३. कल्पनाको विद्यालय बिहान १०:०० बजेदेखि दिउँसोको ३:३० बजेसम्म खुल्छ भने उनी कति समय विद्यालयमा बस्छन् ?

मेरो दैनिक जीवन २

हेरौं, मैले कति सिकें ?

१. दिनेशले खउटा काम गर्न जम्मा ४३ दिन लाग्छ । बिनितालाई त्यही काम गर्न जम्मा ६ हप्ता लाग्छ । सो काम गर्न कसलाई कति दिन बढी लाग्छ ?

२. रञ्जनले १ घण्टा १५ मिनेट गृहकार्य गरेछन् भने उनले जम्मा कति मिनेट गृहकार्य गरेछन् ?

३. हिसाब गर्नुहोस् :

$$५ \text{ वर्ष} = \boxed{\quad} \text{ महिना} = \boxed{\quad} \text{ महिना}$$

$$८ \text{ हप्ता} = \boxed{\quad} \text{ दिन} = \boxed{\quad} \text{ दिन}$$

$$७ \text{ दिन} = \boxed{\quad} \text{ घण्टा} = \boxed{\quad} \text{ घण्टा}$$

$$६ \text{ घण्टा} = \boxed{\quad} \text{ मिनेट} = \boxed{\quad} \text{ मिनेट}$$

४. हरिलाई विद्यालय जान उनको घरबाट १० मिनेट लाग्छ । उनी विद्यालय जानका लागि ९:४५ बजे निस्किरण भने कति बजे विद्यालय पुगे होलान् ?

५. सुमनले जम्मा ३३ घण्टा गणितसम्बन्धी अबाकसबाट हिसाब गर्ने कक्षा लिएछन् । उनले जम्मा कति दिन र कति घण्टा उक्त कक्षा लिएछन् ?

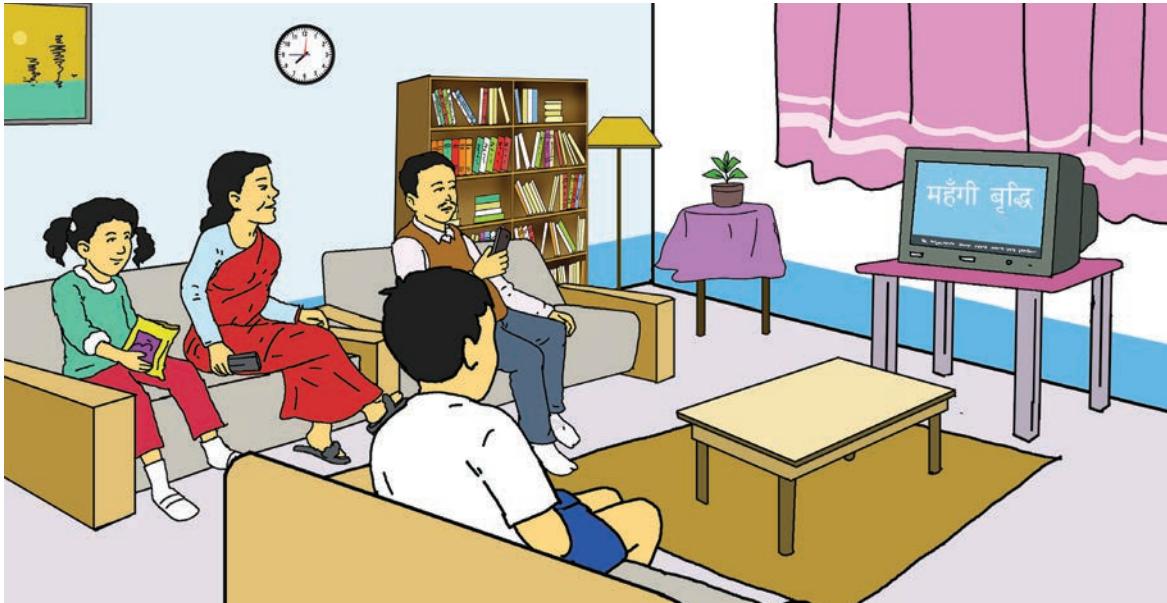
अभिभावकको दस्तखत

शिक्षकको दस्तखत

पढनुहोस् र छलफल गर्नुहोस् :

रुपेश र रूपा बेलुकाको खाना खाइसकेपछि आफ्ना आमाबुबासँग बसेर टेलिभिजनमा समाचार हेदै थिए । बुबा भने मोबाइलमा समाचार पढ्दै थिए । समाचारमा बजारमा बढिरहेको महांगीसम्बन्धी समाचार आयो । आमाले भन्न थाल्नुभयो हामी साना छँदा १ पैसा, ५ पैसा, १० पैसा, २५ पैसा र ५० पैसाका सिक्काहरू प्रयोग गरेर चकलेट, खेलौना, कापी, सिसाकलम जस्ता सामग्रीहरू किन्न सकिन्थ्यो ।

५ पैसा, १० पैसाका सिक्का पाए पनि फुरुझ भएर चकलेट किन्न पसलतिर दगुरिहाल्थ्यौँ । ५ पैसाका सिक्का २० ओटा जम्मा पारेपछि बल्ल १ रुपियाँ हुन्थ्यो । १ रुपियाँले त एउटा कापी नै किन्न सकिन्थ्यो । अहिले त एउटा कापी किन्न पनि २० रुपियाँजति खर्च गर्नुपर्छ ।

अझै हाम्रा हजुरबुबाहरूको समयमा त २५ पैसाको एक माना घिउ किन्न सकिन्थ्यो रे । अहिले त एक माना घिउलाई १००० रुपियाँसम्म पर्छ । १ पैसा, ५ पैसा, १० पैसा, २५ पैसा र ५० पैसा जस्ता सिक्काहरू त प्रयोगमा नै आउन छाडे । १ रुपियाँको सिक्कासम्म देख्न सकिन्छ । अलिक पछि त यही पनि प्रयोगमा आउन छोड्ला । कागजी रूपमा हिसाब गर्दा भने रुपियाँसँगै पैसाको पनि हिसाब गर्ने गरिन्छ ।

रुपियाँलाई पैसामा रूपान्तर

अध्ययन गर्नुहोस् :

रु. १ = १०० पैसा

रु. २ = २०० पैसा

$$= १०० \times २ \text{ पैसा}$$

रु. ३ = ३०० पैसा

$$= १०० \times ३ \text{ पैसा}$$

यसरी रुपियाँलाई १०० ले
गुणन गर्दा दिइएको
रुपियाँ पैसामा रूपान्तर
हुन्छ ।

अब,

$$\text{रु. } ७ = १०० \times ७ \text{ पैसा}$$

$$= ७०० \text{ पैसा}$$

$$\text{रु. } १० = १०० \times १० \text{ पैसा}$$

$$= १००० \text{ पैसा}$$

फेरि,

$$\text{रु. } १५ = १०० \times १५ \text{ पैसा} = १५०० \text{ पैसा}$$

$$\text{रु. } २७ = १०० \times २७ \text{ पैसा} = २७०० \text{ पैसा}$$

तल दिइएको रुपियाँलाई पैसामा रूपान्तर गर्नुहोस् :

रु. ६ =	रु. ९ =
रु. १२ =	रु. १७ =
रु. २२ =	रु. २८ =
रु. २९ =	रु. ३४ =

खाली ठाउँ भर्नुहोस् :

अब,

२ रुपियाँमा पैसा हुन्छ ।

रु. ११ मा पैसा हुन्छ ।

रु. १७ मा पैसा हुन्छ ।

रु. २० मा पैसा हुन्छ ।

रु. २६ मा पैसा हुन्छ ।

रु. ३१ मा पैसा हुन्छ ।

रु. ३८ मा पैसा हुन्छ ।

पैसालाई रुपियाँमा रूपान्तर

अध्ययन गर्नुहोस् :

$$\text{रु. } 1 = 100 \text{ पैसा}$$

१०० पैसाको १ रुपियाँ हुन्छ ।

२०० पैसाको २ रुपियाँ हुन्छ ।

३०० पैसाको ३ रुपियाँ हुन्छ ।

रुपियाँलाई छोटकरीमा
रु. ले जनाइन्छ ।

त्यसै गरी,

१००० पैसा बराबर
कति रुपियाँ होला ?

माथि जस्तै,

$100 \text{ पैसा} = 100 \times 1 \text{ पैसा}$
= रु. १

$200 \text{ पैसा} = 100 \times 2 \text{ पैसा}$
= रु. २

$1000 \text{ पैसा} = 100 \times 10 \text{ पैसा}$
= रु. १०

खाली ठाउँ भर्नुहोस् :

$200 \text{ पैसा} = 100 \times \boxed{2} \text{ पैसा}$ $= \text{रु. } \boxed{}$	$600 \text{ पैसा} = \boxed{} \times 6 \text{ पैसा}$ $= \text{रु. } \boxed{}$
$700 \text{ पैसा} = 100 \times \boxed{} \text{ पैसा}$ $= \text{रु. } \boxed{}$	$500 \text{ पैसा} = 100 \times \boxed{} \text{ पैसा}$ $= \text{रु. } \boxed{}$
$900 \text{ पैसा} = \boxed{} \times \boxed{} \text{ पैसा}$ $= \text{रु. } \boxed{}$	$\boxed{} \text{ पैसा} = 100 \times 6 \text{ पैसा}$ $= \text{रु. } \boxed{}$

रुपियाँमा रूपान्तर गर्नुहोस् :

१३०० पैसा =	१९०० पैसा =
२३०० पैसा =	३९०० पैसा =
५१०० पैसा =	७२०० पैसा =
६५०० पैसा =	९९०० पैसा =

रुपियाँलाई पैसा र पैसालाई रुपियाँमा रूपान्तर

अध्ययन गर्नुहोस् :

बराबर

$$\begin{array}{ccc}
 & ५०० \text{ पैसा} = ५ \text{ रुपियाँ} & \\
 ५५० \text{ पैसा} & \swarrow & \searrow & ५ \text{ रुपियाँ} \\
 & ५० \text{ पैसा} = ५० \text{ पैसा} & & ५० \text{ पैसा} \\
 & \boxed{५५० \text{ पैसा} = ५ \text{ रुपियाँ} \text{ र } ५० \text{ पैसा}} &
 \end{array}$$

$$\begin{array}{ccc}
 & १२०० \text{ पैसा} = १२ \text{ रुपियाँ} & \\
 १२५० \text{ पैसा} & \swarrow & \searrow & १२ \text{ रुपियाँ} \\
 & ५० \text{ पैसा} = ५० \text{ पैसा} & & ५० \text{ पैसा} \\
 & \boxed{१२५० \text{ पैसा} = १२ \text{ रुपियाँ} \text{ र } ५० \text{ पैसा}} &
 \end{array}$$

खाली ठाँउ भर्नुहोस् :

रु. २ र ५० पैसा

$$= \boxed{\quad} \text{ पैसा } \text{ र } \boxed{\quad} \text{ पैसा}$$

$$= \boxed{\quad} \text{ पैसा}$$

रु. १८ र २५ पैसा

$$= \boxed{\quad} \text{ पैसा } \text{ र } \boxed{\quad} \text{ पैसा}$$

$$= \boxed{\quad} \text{ पैसा}$$

७५० पैसा

$$= ७०० \text{ पैसा } \text{ र } \boxed{\quad} \text{ पैसा}$$

$$= \text{रु. } \boxed{\quad} \text{ र } \boxed{\quad} \text{ पैसा}$$

१०२ पैसा

$$= १०० \text{ पैसा } \text{ र } \boxed{\quad} \text{ पैसा}$$

$$= \text{रु. } \boxed{\quad} \text{ र } \boxed{\quad} \text{ पैसा}$$

पैसामा बदल्नुहोस् :

७ रुपियाँ र ८० पैसा = _____ पैसा

१२ रुपियाँ र ६० पैसा = _____ पैसा

२५ रुपियाँ ९० पैसा = _____ पैसा

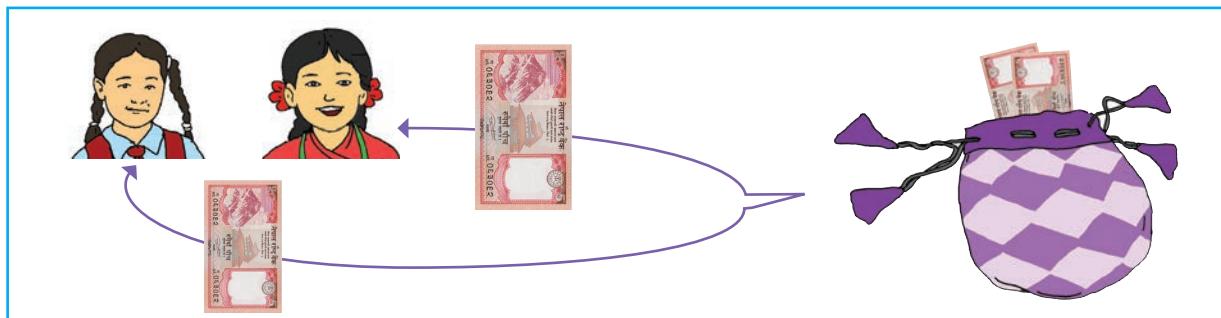
६० रुपियाँ २० पैसा = _____ पैसा

७५ रुपियाँ ७० पैसा = _____ पैसा

८० रुपियाँ २० पैसा = _____ पैसा

छलफल गर्नुहोस् :

पुष्पासँग ५ रुपियाँ थियो । रमासँग पनि ५ रुपियाँ थियो । दुवै जनाले आफूसँग भएको रुपियाँ एउटै थैलीमा राखे । अब त्यो थैलीमा जम्मा कति रुपियाँ भयो होला ?

रु. ५

रु. ५

रु. १०

रमेश र हरि बजारमा सुन्तला किन्न गए । रमेशसँग रु. ५० र हरिसँग रु. २५ थियो । अब दुवै जना मिली बढीमा कर्ति रुपियाँसम्मको सुन्तला किन्न सकलान् ?

$$\text{रु. } ५० + \text{रु. } २५ = \text{रु. } ७५$$

$$\begin{array}{r} & & \text{रु. } ५० \\ & + & \text{रु. } २५ \\ \hline & & \text{रु. } ७५ \end{array}$$

दुवै जना मिली बढीमा रु. ७५ सम्मको सुन्तला किन्न सक्छन् ।

तल दिइएका वस्तुहरू किन्जका लागि आवश्यक पर्ने रुपियाँहरू दिइएको छ । प्रत्येक वस्तुको मूल्य पता लगाउनुहोस :

आवश्यक पर्ने रुपियाँहरू	वस्तुहरू
	<p>रु. ५० रु. २० रु. ५</p> <p>रु. [] मूल्य रु. []</p>
	<p>रु.५०० रु.१०० रु. ५०</p> <p>रु. [] मूल्य रु. []</p>
	<p>रु. [] रु. [] रु. [] रु. []</p> <p>रु. [] मूल्य रु. []</p>
	<p>रु. [] रु. [] रु. [] रु. []</p> <p>रु. [] मूल्य रु. []</p>

जोड़नुहोस् :

रु. ७ + रु. १२	रु. ९८ + रु. १२	रु. ३५ + रु. २५	रु. ७५ + रु. ५२
रु. २९ + रु. ९५	रु. ७९ + रु. २८	रु. ६० + रु. ५५	रु. २६ + रु. ७२

खाली ठाड़ भर्नुहोस् :

७ रुपियाँ र १२ रुपियाँ एउटै थैलीमा राखदा जम्मा रु. हुन्छ ।

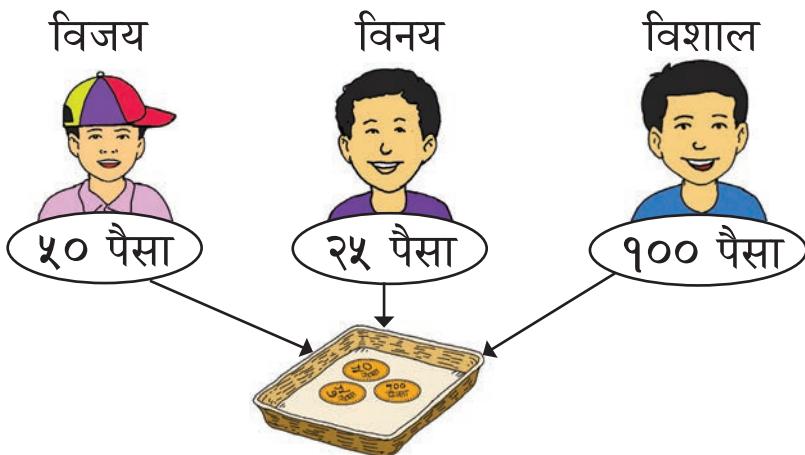
रु. १५० र रु. ५०० लाई जम्मा गर्दा रु. हुन्छ ।

रु. + रु. = हुन्छ ।

१. पासाडले बजारबाट रु. १०० को सुन्तला र रु. २५० को स्याउ किनेर ल्यायो । उसले जम्मा कर्ति रुपियाँको फलफूल किनेर ल्यायो ?

२. सुमिन्माले रु. २०० को चामल, रु. १८० को तरकारी र रु. ६० को चिनी किनिन् । उनले जम्मा कर्ति खर्च गरिन् ?

छलफल गर्नुहोस् :

विजयको ५० पैसा, विनयको २५ पैसा र विशालको १०० पैसा एउटा थैलीमा राखियो । $५० \text{ पैसा} + २५ \text{ पैसा} + १०० \text{ पैसा} = १७५ \text{ पैसा}$ ।

खाली ठाउँ भर्नुहोस् :

$४ \text{ पैसा} + ६ \text{ पैसा} = \boxed{} \text{ पैसा}$	$२५ \text{ पैसा} + १५ \text{ पैसा} = \boxed{} \text{ पैसा}$
$१० \text{ पैसा} + १५ \text{ पैसा} + २० \text{ पैसा}$ = $\boxed{}$ पैसा	$८० \text{ पैसा} + २० \text{ पैसा} = \boxed{} \text{ पैसा}$

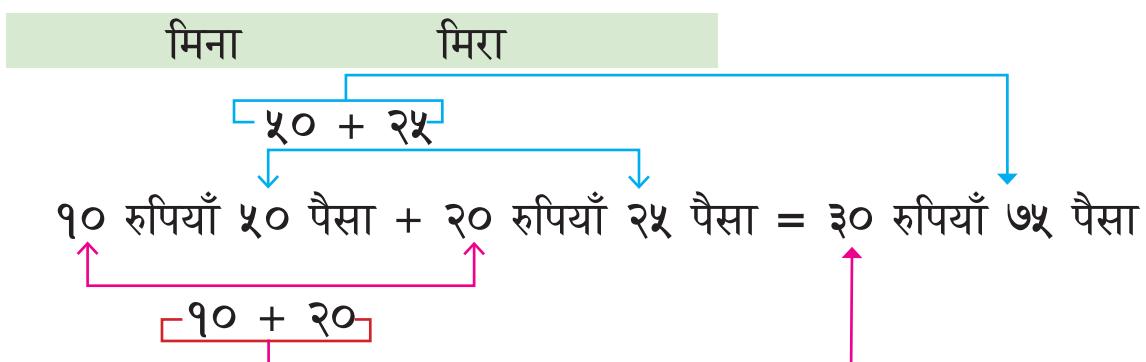
जोडनुहोस् :

$\begin{array}{r} २५ \text{ पैसा} \\ + ४० \text{ पैसा} \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} ६६ \text{ पैसा} \\ + ३५ \text{ पैसा} \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} ५५ \text{ पैसा} \\ + २५ \text{ पैसा} \\ \hline \end{array}$
$\begin{array}{r} २० \text{ पैसा} \\ + ३० \text{ पैसा} \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} ४० \text{ पैसा} \\ + १० \text{ पैसा} \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} ६५ \text{ पैसा} \\ + १५ \text{ पैसा} \\ \hline \end{array}$

रुपियाँ र पैसाको जोड

 मिनासँग १० रुपियाँ र ५० पैसा छ । मिरासँग २० रुपियाँ र २५ पैसा छ । तिनीहरू दुवै जना बजार गए । दुवै जना मिली जम्मा कति रुपियाँसम्मको गोलभेडा किन्न सक्छन् ?

मिना र मिरा दुवै जनाको मिलाएर जम्मा ३० रुपियाँ र ७५ पैसासम्मको गोलभेडा किन्न सक्छन् ।

रुपियाँलाई रुपियाँसँग र पैसालाई पैसासँग जोड्नुपर्छ ।

अध्ययन गर्नुहोस् :

$$२५ \text{ रुपियाँ } ६० \text{ पैसा} + ८० \text{ रुपियाँ } ३० \text{ पैसा} + १५ \text{ रुपियाँ } ५ \text{ पैसा} = १२० \text{ रुपियाँ } ९५ \text{ पैसा} ।$$

रुपियाँ	पैसा
२५	६०
८०	३०
+ १५	५
१२०	९५

जोड़नुहोस् :

१० रुपियाँ ३० पैसा + २० रुपियाँ २० पैसा

$$= \text{रु. } \boxed{} \quad \boxed{} \text{ पैसा}$$

१५ रुपियाँ २५ पैसा + ३५ रुपियाँ ५० पैसा

$$= \text{रु. } \boxed{} \quad \boxed{} \text{ पैसा}$$

७ रुपियाँ १५ पैसा + २१ रुपियाँ ५० पैसा + ४० रुपियाँ १० पैसा

$$= \text{रु. } \boxed{} \text{ र } \boxed{} \text{ पैसा}$$

४५ रुपियाँ २५ पैसा + ६० रुपियाँ ४५ पैसा + ५० रुपियाँ १५ पैसा

$$= \text{रु. } \boxed{} \quad \boxed{} \text{ पैसा}$$

१८ रुपियाँ २० पैसा + ३९ रुपियाँ २५ पैसा + रु २७ रुपियाँ १० पैसा

$$= \text{रु. } \boxed{} \quad \boxed{} \text{ पैसा}$$

४७ रुपियाँ १५ पैसा + ३४ रुपियाँ ३५ पैसा + ४३ रुपियाँ ३५ पैसा

$$= \text{रु. } \boxed{} \quad \boxed{} \text{ पैसा}$$

जोड़नुहोस् :

रु.	पैसा
२२	२०
+ ३५	६०

रु.	पैसा
६०	४०
+ ४५	२५

रु.	पैसा
५५	३५
+ ८०	७०

रु.	पैसा
९९	२५
+ ८०	६०

रु.	पैसा
६०	४०
+ ४५	२५

रु.	पैसा
५५	१५
+ ८०	७०

रु.	पैसा
१०५	२५
+ ८०	५५

रु.	पैसा
६८	५५
+ ३९	४६

रु.	पैसा
८७	२५
+ १००	६८

रु.	पैसा
२७	१५
३८	२५
+ ४५	५०

रु.	पैसा
८५	१०
१००	५५
+ २०५	२५

 सीताले ८० रुपियाँ लिएर कापी किन्न पसल गइन् । ५० रुपियाँ पर्ने एउटा कापी किनिन् । अब उनीसँग कति रुपियाँ बाँकी रहला ?

उनीसँग ८० रुपियाँ थियो । आफूसँग भएको ५० रुपियाँको नोट पसलेलाई दिइन् । अब उनीसँग ३० रुपियाँ बाँकी छ ।

$$\text{रु. } ८० - \text{रु. } ५० = \text{रु. } ३०$$

बलराम ५० रुपियाँ लिएर आलु किन्न गए । १ के.जी. आलु किन्दा २० रुपियाँ खर्च भयो । अब उनीसँग कति बाँकी रहन्छ ?

$$\text{रु. } ५० - \text{रु. } २० = \text{रु. } ३०$$

त्यसैले उनीसँग ३० रुपियाँ बाँकी रहन्छ ।

त्यस्तै,

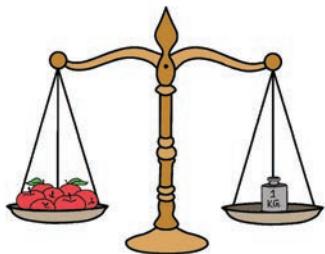
५५० रुपियाँबाट २२५ रुपियाँ घटाउँदा कति हुन्छ ?

बाँकी पत्ता लगाउन घटाउनुपर्छ । त्यसैले ५५० रुपियाँबाट २२५ रुपियाँ घटाउनुहोस् :

$$\text{रु. } ५५० - \text{रु. } २२५ = \text{रु. } ३२५$$

रु. ५५०
- रु. २२५
<hr/>
रु. ३२५

 तल दिइरका सामग्री किन्दा तपाईंले पसलेलाई दिएको रुपियाँबाट कति फिर्ता पाउनुहुन्छ ?

सामग्री	तपाईंले दिएको रुपियाँ	फिर्ता पाउने रुपियाँ
 मूल्य रु. ७०		रु. १०० - रु. ७० <hr/> रु. <input type="text"/>
 मूल्य रु. ८५		रु. <input type="text"/> - रु. <input type="text"/> <hr/> रु. <input type="text"/>
 मूल्य रु. २२५		रु. <input type="text"/> - रु. <input type="text"/> <hr/> रु. <input type="text"/>
 मूल्य रु. १२७५	 	रु. <input type="text"/> - रु. <input type="text"/> <hr/> रु. <input type="text"/>

— घटाऊनुहोस् :

$$20 \text{ पैसा} - 10 \text{ पैसा} = \boxed{} \text{ पैसा}$$

$$50 \text{ पैसा} - 20 \text{ पैसा} = \boxed{} \text{ पैसा}$$

$$\text{रु. } 100 - \text{रु. } 50 = \text{रु. } \boxed{}$$

$$\text{रु. } 500 - \text{रु. } 100 = \text{रु. } \boxed{}$$

खाली ठाड़ भर्नुहोस् :

$$40 \text{ पैसा} - 20 \text{ पैसा} = \boxed{} \text{ पैसा}$$

$$60 \text{ पैसा} - 50 \text{ पैसा} = \boxed{} \text{ पैसा}$$

$$\text{रु. } 100 - \text{रु. } \boxed{} = \text{रु. } 30$$

$$\text{रु. } 500 - \text{रु. } \boxed{} = \text{रु. } 300$$

— घटाऊनुहोस् :

$$150 \text{ पैसा} - 70 \text{ पैसा} = \boxed{} \text{ पैसा}$$

$$560 \text{ पैसा} - 220 \text{ पैसा} = \boxed{} \text{ पैसा}$$

$$\text{रु. } 770 - \text{रु. } 235 = \text{रु. } \boxed{}$$

$$\text{रु. } 130 - \text{रु. } 70 = \text{रु. } \boxed{}$$

छलफल गर्नुहोस् :

धनमायासँग १० रुपियाँ र ५० पैसा
थियो । बजार गएर १० रुपियाँको चकलेट
किनिन् । अब उनको साथमा कति रुपियाँ
बाँकी रहला ?

रुपियाँ	पैसा
१०	५०
- १०	००
<hr/>	<hr/>
०	५०

५० पैसा मात्र बाँकी हुन्छ ।

हरिले आफूसँग भएको ५० रुपियाँ र
२५ पैसामध्ये २५ पैसा बाटामै
हरायो । अब ऊसँग कति बाँकी
रहन्छ ?

पक्कै पनि ५० रुपियाँ बाँकी रहन्छ ।

कसरी पत्ता
लगाउने त ?
हेरौँ !

रुपियाँ	पैसा
५०	२५
- ००	२५
<hr/>	<hr/>
५०	०

— घटाउनुहोस् :

१. १० रुपियाँ २० पैसा - १० रुपियाँ = रु. पैसा
२. २० रुपियाँ ५० पैसा - १५ रुपियाँ ५० पैसा = रु. पैसा
३. ४० रुपियाँ ७५ - २० रुपियाँ ५० पैसा = रु. पैसा

- घटाउनुहोस् :

रु.	पै
६०	२५
- २५	१५

रु.	पैसा
८०	२०
- २०	१०

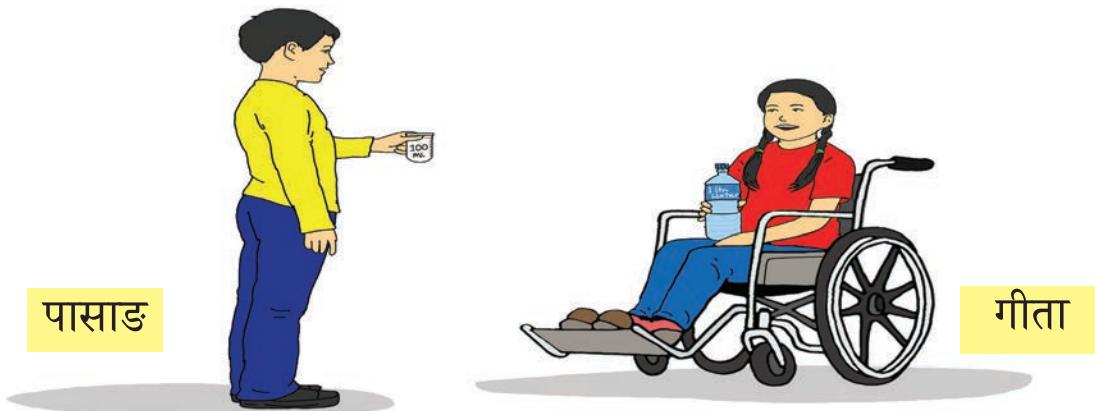
रु.	पैसा
१४५	६५
- ५५	२०

- हिसाब गर्नुहोस् :

१. रूपाले आफूसँग भएको ३०० रुपियाँमध्ये यदि १०५ रुपियाँको तरकारी किनिन् भने उनीसँग कति बाँकी रहन्छ ?

२. पेम्बाले आफूसँग भएको १०० रुपियाँमध्येबाट १० रुपियाँको चकलेट र २५ रुपियाँको कापी किन्दा कति रुपियाँ बाँकी रहन्छ ?

●● गीता र पासाडबिचको कुराकानीबारे छलफल गर्नुहोस् :

- पासाड तपाईंसँग भएको पानीको बोतलमा के लेखिएको छ, गीता ?
- गीता १ लिटर लेखिएको छ । तपाईंसँग भएको बिकरमा नि ?
- पासाड १०० मिलिलिटर लेखिएको छ ।
- गीता यस बोतलमा भरिएको पानीलाई त्यस बिकरमा भर्ने हो भने कर्ति पटक भर्न सकिएला ?
- पासाड ल त्यसो भए भरेर नै हेरौँ न त ?
- गीता हुन्छ नि त भरौँ ।
- पासाड १० पटक भर्न पुग्ने रहेछ नि ।
- गीता त्यसो भए लिटर र मिलिलिटरमा के सम्बन्ध छ होला ?
- पासाड गणित विषयको शिक्षकलाई सोधौँ न त ?
- गीता हुन्छ ।

गणित विषयको शिक्षकले बनाएको तालिका

लिटर (l)	१	२	३	४	५	६	७
मिलिलिटर (ml)	१०००	२०००	३०००	४०००	५०००	६०००	७०००

(क) ५०० मिलिलिटर लेखिएको भाँडाबाट भरेर १ लिटर लेखिएको भाँडामा खन्याउँदा कति पटकमा भरिन्छ ? पत्ता लगाउनुहोस् ।

(ख) २०० मि.लि. लेखिएको भाँडाबाट भरेर १ लिटर लेखिएको भाँडामा खन्याउँदा कति पटकमा भरिन्छ ? पत्ता लगाउनुहोस् ।

(ग) त्यसो भए १ लिटरमा कति मिलिलिटर हुँदोरहेछ ?

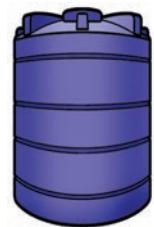
तल दिइएको तालिका पूरा गर्नुहोस् :

लिटर	मिलिलिटर
२	
३	
४	
५	
६	
७	
८	

मिलिलिटर	लिटर
७,०००	
९,०००	
३,०००	
५,०००	
८,०००	
१,०००	
६,०००	

तल दिइएका वस्तुहरूको क्षमता नाज लिटर र मिलिलिटरमध्ये कुन रुपाई उपयुक्त होला ? 'लिटर' र 'मिलिलिटर' लेख्नुहोस् :

 तपाईंका घरमा भएका भाँडाहरू अवलोकन गरी ती भाँडाहरूको नाम
र तिनमा लेखिएको क्षमता तालिकामा भर्नुहोस् :

भाँडाहरूको नाम	लिटर	मिलिलिटर

 तल दिशाअनुसार अनुमानित क्षमता भएका आफ्नो घरमा, छिमेकमा अथवा विद्यालयमा देखेका भाँडाहरूको नाम लेख्नुहोस् :

अनुमानित क्षमता	वस्तुको नाम
५ मिलिलिटर	
१० मिलिलिटर	
१०० मिलिलिटर	
५०० मिलिलिटर	
१ लिटर	
५ लिटर	
२० लिटर	
१००० लिटर	

तल दिइएको बाकस मा भन्दा ठुलो (>), भन्दा सानो (<) वा बराबर (=) चिह्न राख्नुहोस् :

२ लिटर	☐	१००० मिलिलिटर
६ लिटर	☐	६००० मिलिलिटर
४ लिटर	☐	४५०० मिलिलिटर
१२०० मिलिलिटर	☐	२ लिटर
५०० मिलिलिटर	☐	५ लिटर
३०० मिलिलिटर	☐	३ लिटर
५० मिलिलिटर	☐	५ लिटर
७००० मिलिलिटर	☐	७ लिटर
१५० मिलिलिटर	☐	१ लिटर
२००० मिलिलिटर	☐	२ लिटर
१ लिटर	☐	७५० मिलिलिटर

उदाहरण हेरी खाली कोठामा भर्नुहोस् :

१ लिटर ५०० मिलिलिटर = मि.लि.+ मि.लि. = मि.लि.

२ लिटर २५० मिलिलिटर = मि.लि.+ मि.लि. = मि.लि.

३ लिटर ५०० मिलिलिटर = मि.लि.+ मि.लि. = मि.लि.

४ लिटर ७५० मिलिलिटर = मि.लि.+ मि.लि. = मि.लि.

६ लिटर ४०० मिलिलिटर = मि.लि.+ मि.लि. = मि.लि.

७ लिटर १०० मिलिलिटर = मि.लि.+ मि.लि. = मि.लि.

८ लिटर ४०० मिलिलिटर = मि.लि.+ मि.लि. = मि.लि.

९ लिटर ५०० मिलिलिटर = मि.लि.+ मि.लि. = मि.लि.

१० लिटर २०० मिलिलिटर = मि.लि.+ मि.लि. = मि.लि.

१२ लिटर १०० मिलिलिटर = मि.लि.+ मि.लि. = मि.लि.

२० लिटर ५०० मिलिलिटर = मि.लि. + मि.लि. = मि.लि.

जोड़नुहोस् :

$$12 \text{ लिटर} + 14 \text{ लिटर} = \boxed{} \text{ लिटर}$$

$$15 \text{ लिटर} + 45 \text{ लिटर} = \boxed{} \text{ लिटर}$$

$$200 \text{ मिलिलिटर} + 300 \text{ मिलिलिटर} = \boxed{} \text{ मिलिलिटर}$$

$$500 \text{ मिलिलिटर} + 700 \text{ मिलिलिटर} = \boxed{} \text{ मिलिलिटर}$$

$$215 \text{ मिलिलिटर} + 65 \text{ मिलिलिटर} = \boxed{} \text{ मिलिलिटर}$$

$$450 \text{ मिलिलिटर} + 350 \text{ मिलिलिटर} = \boxed{} \text{ मिलिलिटर}$$

$$\begin{array}{r} 100 \text{ लिटर} \\ + 75 \text{ लिटर} \\ \hline \boxed{} \text{ लिटर} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 60 \text{ लिटर} \\ + 2 \text{ लिटर} \\ \hline \boxed{} \text{ लिटर} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 600 \text{ मिलिलिटर} \\ + 350 \text{ मिलिलिटर} \\ \hline \boxed{} \text{ मिलिलिटर} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 120 \text{ मिलिलिटर} \\ + 650 \text{ मिलिलिटर} \\ \hline \boxed{} \text{ मिलिलिटर} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 650 \text{ मिलिलिटर} \\ + 350 \text{ मिलिलिटर} \\ \hline \boxed{} \text{ मिलिलिटर} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 560 \text{ मिलिलिटर} \\ + 440 \text{ मिलिलिटर} \\ \hline \boxed{} \text{ मिलिलिटर} \end{array}$$

— घटाउनुहोस् :

<p>लिटर</p> <table border="1"> <tr><td>१५</td></tr> <tr><td>- १२</td></tr> <tr><td>_____</td></tr> </table>	१५	- १२	_____	<p>लिटर</p> <table border="1"> <tr><td>१८</td></tr> <tr><td>- ८</td></tr> <tr><td>_____</td></tr> </table>	१८	- ८	_____	<p>लिटर</p> <table border="1"> <tr><td>७५</td></tr> <tr><td>- १२</td></tr> <tr><td>_____</td></tr> </table>	७५	- १२	_____
१५											
- १२											

१८											
- ८											

७५											
- १२											

<p>लिटर</p> <table border="1"> <tr><td>१७</td></tr> <tr><td>- ९</td></tr> <tr><td>_____</td></tr> </table>	१७	- ९	_____	<p>लिटर</p> <table border="1"> <tr><td>९९</td></tr> <tr><td>- ६८</td></tr> <tr><td>_____</td></tr> </table>	९९	- ६८	_____	<p>लिटर</p> <table border="1"> <tr><td>७७</td></tr> <tr><td>- २९</td></tr> <tr><td>_____</td></tr> </table>	७७	- २९	_____
१७											
- ९											

९९											
- ६८											

७७											
- २९											

<p>मिलिलिटर</p> <table border="1"> <tr><td>४००</td></tr> <tr><td>- २००</td></tr> <tr><td>_____</td></tr> </table>	४००	- २००	_____	<p>मिलिलिटर</p> <table border="1"> <tr><td>६५०</td></tr> <tr><td>- २५०</td></tr> <tr><td>_____</td></tr> </table>	६५०	- २५०	_____	<p>मिलिलिटर</p> <table border="1"> <tr><td>८५०</td></tr> <tr><td>- ७००</td></tr> <tr><td>_____</td></tr> </table>	८५०	- ७००	_____
४००											
- २००											

६५०											
- २५०											

८५०											
- ७००											

<p>मिलिलिटर</p> <table border="1"> <tr><td>७५०</td></tr> <tr><td>- २५०</td></tr> <tr><td>_____</td></tr> </table>	७५०	- २५०	_____	<p>मिलिलिटर</p> <table border="1"> <tr><td>३६०</td></tr> <tr><td>- २९०</td></tr> <tr><td>_____</td></tr> </table>	३६०	- २९०	_____	<p>मिलिलिटर</p> <table border="1"> <tr><td>७५०</td></tr> <tr><td>- ६६०</td></tr> <tr><td>_____</td></tr> </table>	७५०	- ६६०	_____
७५०											
- २५०											

३६०											
- २९०											

७५०											
- ६६०											

हिसाब गर्नुहोस् :

ममताले प्रत्येक दिन ४ लिटर पानी पिउँछिन् ।

उनले २ दिनमा जम्मा कति लिटर पानी पिउँछिन् ?

विवेकका घरमा पहिलो दिनमा ५०० लिटर पानी खपत भएछ । दोस्रो दिन ७०० लिटर पानी खपत भएछ । दुई दिनमा जम्मा कति लिटर पानी खपत भएछ ?

एउटा घरको छतमा चित्रमा दिइएको जस्तिकै क्षमता भएका दुईओटा पानी ट्र्याइकीहरू छन् । दुवै ट्र्याइकीमा गरी जम्मा कति लिटर पानी अटाउँछ ?

हिसाब गर्नुहोस् :

एउटा जर्किनमा ५ लिटर पानी छ ।
उक्त जर्किनबाट २ लिटर पानी भिकियो ।
अब कति लिटर पानी बाँकी छ ?

१००० लिटर पानी भएको ट्याइकीबाट ३०० लिटर पानी सरसफाइमा खर्च भएछ । अब उक्त ट्याइकीमा कति लिटर पानी बाँकी रहन्छ ?

एउटा बिरामीले ७५० मिलिलिटरको औषधीको बोतलबाट आठ दिनमा २४० मिलिलिटर औषधी खाएछन् । अब बोतलमा कति मिलिलिटर औषधी बाँकी रहन्छ ?

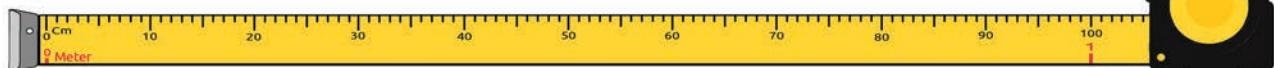

मिटरलाई सेन्टिमिटरमा रूपान्तर

पढ्नुहोस् र छलफल गर्नुहोस् :

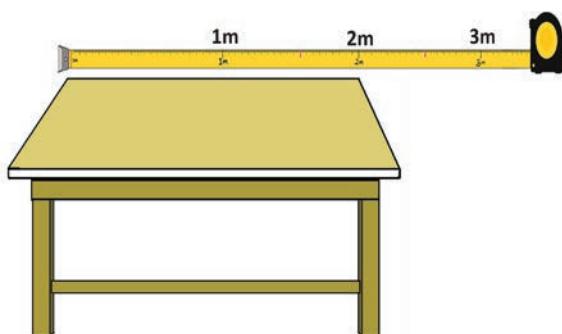

$$1 \text{ मिटर} = 100 \text{ से.मि.}$$

यो टेबुल कति लामो छ ?

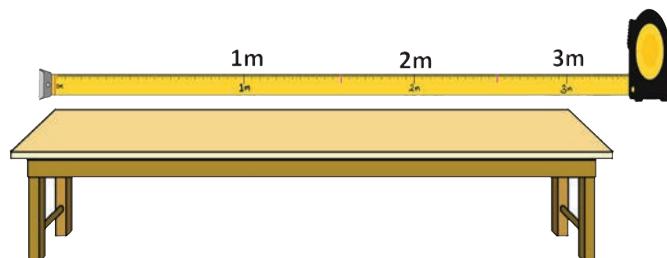
कति मिटर ?

कति सेन्टिमिटर ?

यो बेन्च ३ मिटर लामो छ ।

यो बेन्च ३०० से.मि.लामो छ ।

$$3 \text{ मिटर} = 300 \text{ से.मि.}$$

त्यस्तै,

$$3 \text{ मि.} = 100 \times 3 \text{ से.मि.} = 300 \text{ से.मि.}$$

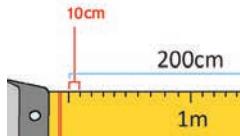
$$7 \text{ मि.} = 100 \times 7 \text{ से.मि.} = 700 \text{ से.मि.}$$

$$12 \text{ मि.} = 100 \times 12 \text{ से.मि.} = 1200 \text{ से.मि.}$$

$$26 \text{ मि.} = 100 \times 26 \text{ से.मि.} = 2600 \text{ से.मि.}$$

पद्धनुहोस् र छलफल गर्नुहोस् :

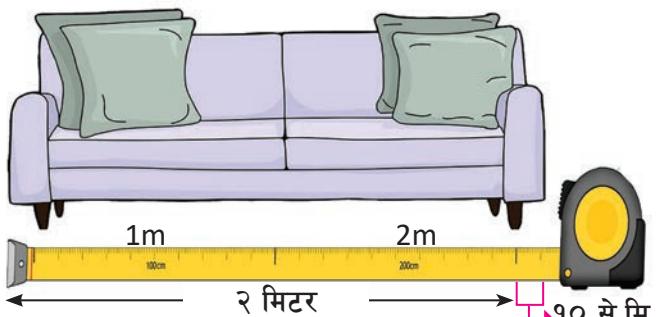

$$100\text{cm} = 1\text{m}$$

यो सोफासेट २ मिटर र १० सेन्टीमिटर लामो छ ।

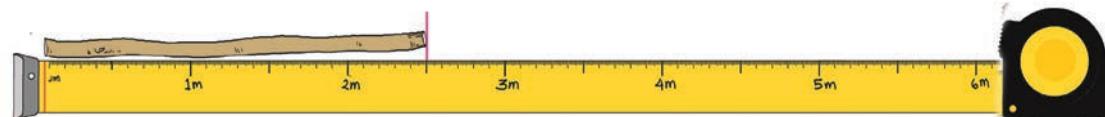
२ मिटरमा २०० से.मि. हुन्छ ।
त्यसैले यसको लम्बाइ २०० से.मि.
+ १० से.मि. = २१० से.मि. हुन्छ ।

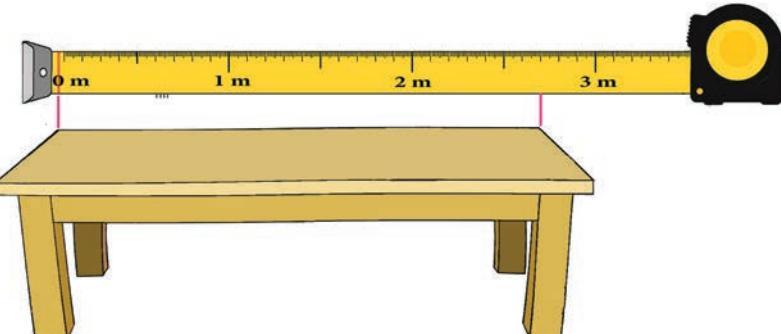
यो लट्ठी कति लामो छ ?

यो लट्ठी २ मिटरभन्दा बढी छ ।
यसको लम्बाइ २ मि. ५० से.मि. छ ।
२ मि. = 100×2 से.मि. हुन्छ ।

$$\begin{aligned}\text{त्यसैले लट्ठीको पूरा लम्बाइ} &= 2 \text{ मि. } 50 \text{ से.मि.} \\ &= 100 \times 2 \text{ से.मि.} + 50 \text{ से.मि.} \\ &= 200 \text{ से.मि.} + 50 \text{ से.मि.} \\ &= 250 \text{ से.मि.}\end{aligned}$$

यो बेन्च कति लामो छ ?

खाली ठाँ भर्नुहोस् :

$$2 \text{ मि.} = \boxed{} \times 2 \text{ से.मि.} = \boxed{} \text{ से.मि.}$$

$$4 \text{ मि.} = \boxed{} \times 4 \text{ से.मि.} = \boxed{} \text{ से.मि.}$$

$$6 \text{ मि.} = 100 \times \boxed{} \text{ से.मि.} = \boxed{} \text{ से.मि.}$$

$$10 \text{ मि.} = \boxed{} \times \boxed{} \text{ से.मि.} = \boxed{} \text{ से.मि.}$$

$$\boxed{} \text{ मि.} = 100 \times 5 \text{ से.मि.} = \boxed{} \text{ से.मि.}$$

$$\boxed{} \text{ मि.} = \boxed{} \times 5 \text{ से.मि.} = \boxed{} \text{ से.मि.}$$

$$\boxed{} \text{ मि.} = \boxed{} \times 6 \text{ से.मि.} = \boxed{} \text{ से.मि.}$$

$$10 \text{ मि.} = \boxed{} \times \boxed{} \text{ से.मि.} = \boxed{} \text{ से.मि.}$$

सेन्टिमिटरमा बदल्नुहोस् :

४ मि.

५ मि.

१७ मि.

२२ मि.

२५० मि.

७० मि.

१०० मि.

१५ मि.

जोखेर पता लगाउनुहोस् :

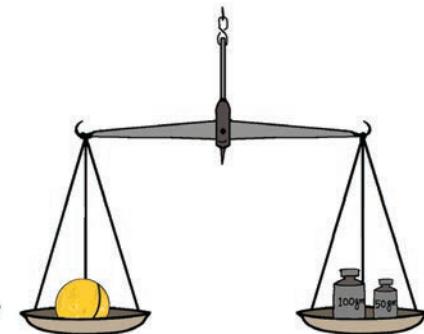
दिइएको गणितको किताब र क्रिकेट बलमा कुन हलुका होला ? कसरी थाहा पाउन सकिन्छ ? गणित किताब र क्रिकेट बलमा कुन हलुका छ भन्ने कुरा उचालेर थाहा पाउन सकिन्छ । अझै तौल पनि थाहा पाउन तराजुमा जोखेर हेरियो भने थाहा हुन्छ ।

गणितको किताब **७५०** ग्राम र

क्रिकेट बल **१५०** ग्राम छ ।

क्रिकेट बल किताबभन्दा
हलुका छ ।

दिइएको फस्सी र काँक्रोमध्ये कुन गहौँ छ ?

कसरी थाहा पाउन सकिन्छ ? फस्सी र काँक्रो कुन गहौँ छ भनेर उचालेर थाहा पाउन सकिन्छ ।

तौल पनि कर्ति कर्ति रहेछ भनेर
थाहा पाउनका लागि जोखेर
हेर्नुपर्छ ।

काँक्रो **१** कि.ग्रा.

फस्सी **५** कि.ग्रा.

फस्सी गहौँ छ ।

किलोग्राम र ग्रामको
सम्बन्ध के होला ?

तल दिइएको
तालिका हेरौँ !

कि.ग्रा.	१	२	३	४	५	६
ग्राम	१०००	२०००	३०००	४०००	५०००	६०००

● ● तल दिइएका वस्तुहरूको तौल अनुमान गरी उपयुक्त तौलमा ठिक
(v) यिहन लगाउनुहोस् :

झोलाको तौल (कक्षा ३ को सम्पूर्ण किताबसहित)

(क) २ कि.ग्रा.

(ख) २०० ग्राम

ज्यामिति बाक्सको तौल (सामग्री सहित)

(क) १५० ग्राम

(ख) १००० ग्राम

चामलको बोरा

(क) २० कि.ग्रा.

(ख) ५ कि.ग्रा.

कक्षा ३ मा पढ्ने एउटा विद्यार्थीको तौल

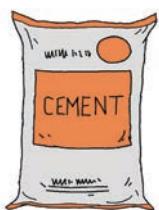
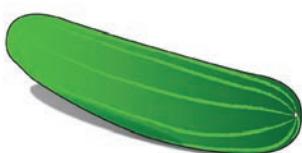
(क) २०० ग्राम

(ख) २० कि.ग्रा.

तल दिझएका वस्तुहरूको तौल अनुमान गरी ग्राम वा किलोग्राममध्ये
कुन एकाइमा मापन गर्न उपयुक्त हुन्छ लेख्नुहोस् :

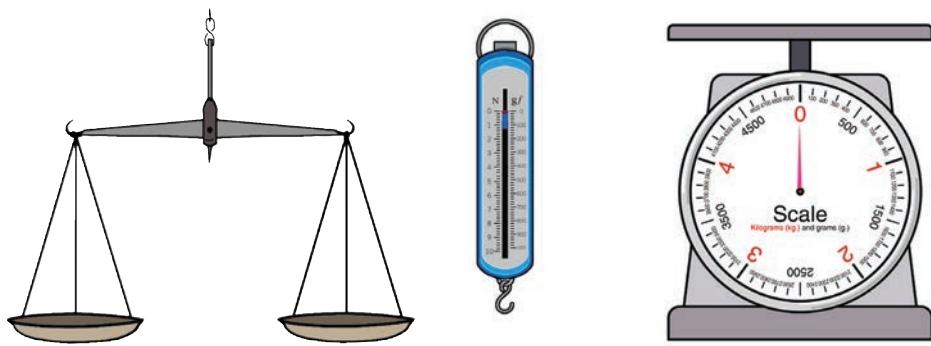

तलका वस्तुहरूको तौल अनुमान गरी लेख्नुहोस् :

छ सात जनाको एक समूह हुने गरी कक्षाका विद्यार्थीहरूको समूह बनाउनुहोस् र शिक्षकका साथमा नजिकैको तरकारी तथा खाद्यान्ज पसलमा जानुहोस् । पसलमा उपलब्ध कुनै १० ओटा फरक फरक सामग्रीहरूको सूची बनाउनुहोस् । प्रत्येक सामग्रीको अनुमानित तौल र वास्तविक तौल कति कति रहेछ तलको तालिकामा भर्नुहोस् :

क्र.सं.	सामग्रीको नाम	अनुमानित तौल	वास्तविक तौल

ग्राममा रूपान्तर गनुहोस् :

$$2 \text{ कि.ग्रा.} = \boxed{2000} \text{ ग्राम}$$

$$9 \text{ कि.ग्रा.} = \boxed{\quad} \text{ ग्राम}$$

$$5 \text{ कि.ग्रा.} = \boxed{\quad} \text{ ग्राम}$$

$$7 \text{ कि.ग्रा.} = \boxed{\quad} \text{ ग्राम}$$

$$3 \text{ कि.ग्रा.} = \boxed{\quad} \text{ ग्राम}$$

$$2 \text{ कि.ग्रा. } 500 \text{ ग्राम} = \boxed{2000} \text{ ग्राम} + \boxed{500} \text{ ग्राम} = \boxed{2500} \text{ ग्राम}$$

$$3 \text{ कि.ग्रा. } 300 \text{ ग्राम} = \boxed{\quad} \text{ ग्राम} + \boxed{\quad} \text{ ग्राम} = \boxed{\quad} \text{ ग्राम}$$

$$4 \text{ कि.ग्रा. } 400 \text{ ग्राम} = \boxed{\quad} \text{ ग्राम} + \boxed{\quad} \text{ ग्राम} = \boxed{\quad} \text{ ग्राम}$$

$$7 \text{ कि.ग्रा. } 100 \text{ ग्राम} = \boxed{\quad} \text{ ग्राम} + \boxed{\quad} \text{ ग्राम} = \boxed{\quad} \text{ ग्राम}$$

$$9 \text{ कि.ग्रा. } 300 \text{ ग्राम} = \boxed{\quad} \text{ ग्राम} + \boxed{\quad} \text{ ग्राम} = \boxed{\quad} \text{ ग्राम}$$

दिइएको चित्रग्राफ अध्ययन गरी छलफल गर्नुहोस् :

एउटा आधारभूत विद्यालयले जाडो महिनामा एउटा पसलबाट एक कक्षादेखि पाँचसम्मका विद्यार्थीहरूका लागि ज्याकेट किन्ने योजना बनाएको रहेछ । उक्त कक्षामा निम्नलिखित विद्यार्थीहरू छन् :

कक्षा	१	२	३	४	५
विद्यार्थी सङ्ख्या	६०	८०	१२०	१००	४०

२० जना विद्यार्थीलाई ▲ ले जनाउँदा,

कक्षा	विद्यार्थी सङ्ख्या
१	▲ ▲ ▲
२	▲ ▲ ▲ ▲
३	▲ ▲ ▲ ▲ ▲ ▲
४	▲ ▲ ▲ ▲ ▲
५	▲ ▲

तल दिझरको तालिकाका आधारमा चित्रग्राफ बनाउनुहोस् :

कक्षा	१	२	३	४	५
विद्यार्थी सङ्ख्या	२५	३०	३५	२०	३०

 ले ५ जना विद्यार्थी जनाउँछ ।

कक्षा	विद्यार्थी सङ्ख्या
१	
२	
३	
४	
५	

 तपाईंलाई सबैभन्दा मन पर्ने फलफूल कुन हो भनी तपाईंको कक्षामा भएका साथीहरूलाई सोच्नुहोस् र तालिका बनाउनुहोस् :

फलफूल					
विद्यार्थी संख्या					

 ले १ जना विद्यार्थी जनाउँछ भने, तालिकाका आधारमा चित्रग्राफ बनाउनुहोस् :

विद्यार्थी संख्या

फलफूलको नाम

तपाईंका घरको भान्छामा भएका तल उल्लिखित सामग्रीहरू जनी
तालिकामा लेख्नुहोस् र चित्रग्राफ बनाउनुहोस् :

भान्छामा भएका सामग्री	थाल	चम्चा	गिलास	कचौरा	पनिउँ
सझ्या					

मझ्या

थाल	चम्चा	गिलास	कचौरा	पनिउँ

भान्छामा भएका सामग्री

सञ्चार प्रविधि र बजार

हेरौं, मैले कति सिकें ?

१. खाली ठाउँ भर्नुहोस् :

- (क) १ रुपियाँ बनाउन ओटा ५० पैसाको सिकका चाहिन्छ ।
- (ख) १ रुपियाँ बनाउन ओटा २५ पैसाको सिकका चाहिन्छ ।
- (ग) ओटा १० पैसाको सिकका बराबर १ रुपियाँ हुन्छ ।
- (घ) ओटा पाँच पैसाको सिकका बराबर १ रुपियाँ हुन्छ ।
- (ङ) ओटा एक पैसाको सिकका बराबर १ रुपियाँ हुन्छ ।
- (च) १ रुपियाँमा पैसा हुन्छ ।
- (छ) १ रुपियाँलाई छोटकरीमा लेखिन्छ ।
- (ज) २ रुपियाँ बनाउन ओटा ५० पैसाको सिकका चाहिन्छ ।
- (झ) २ रुपियाँमा पैसा हुन्छ ।
- (ञ) १० रुपियाँ बनाउन रु. १ का ओटा सिककाहरू चाहिन्छ ।

२. खाली ठाउँ भर्नुहोस् :

- (क) रु. १ = पैसा
- (ख) रु. ४ = × ४ पैसा = पैसा
- (ग) रु. ८ = × ८ पैसा = पैसा
- (घ) ६०० पैसा = × ६ पैसा = रु.
- (ङ) ९०० पैसा = × ९ पैसा = रु.

३. उदाहरणमा दिइएको जस्तै गरी खाली ठाउँ भर्नुहोस् :

$$\begin{aligned}
 \text{(क) } ५ \text{ रुपियाँ } २० \text{ पैसा} &= \boxed{100} \times ५ \text{ पैसा} + २० \text{ पैसा} \\
 &= ५०० \text{ पैसा} + २० \text{ पैसा} \\
 &= ५२० \text{ पैसा}
 \end{aligned}$$

(ख) ८ रुपियाँ ८० पैसा = × ८ पैसा + पैसा
 = पैसा + पैसा
 = पैसा

(ग) १५ रुपियाँ २५ पैसा = × १५ पैसा + पैसा
 = पैसा + पैसा
 = पैसा

(घ) १२० पैसा = १०० पैसा + २० पैसा
 = १ रुपियाँ ₹ २० पैसा

(ङ) १०५ पैसा = पैसा + पैसा
 = रुपियाँ ₹ पैसा

(च) २५० पैसा = पैसा + पैसा
 = × २ पैसा + पैसा
 = रुपियाँ ₹ पैसा

8. जोड़नुहोस् :

$\begin{array}{r} २५ \text{ पैसा} \\ + ५० \text{ पैसा} \\ \hline \end{array}$

$\begin{array}{r} ३५ \text{ पैसा} \\ २० \text{ पैसा} \\ + १० \text{ पैसा} \\ \hline \end{array}$
--

रु.	पैसा
५००	२५
+ १२८	१०

५. घटाउनुहोस् :

९५ पैसा
- २५ पैसा

१०० पैसा
- ४८ पैसा

रु.	पैसा
१०००	५०
- ९२८	२५
_____	_____

६. हिसाब गर्नुहोस् :

लिटर ३०० + २५० _____	लिटर ७५० + २५० _____	मिलिलिटर ५२५ - १२८ _____	मिलिलिटर १००० - ६०० _____
-------------------------------	-------------------------------	-----------------------------------	------------------------------------

७. खउटा घरमा ५०० लिटर पानी अटाउने खउटा भाँडो र २५० लिटर पानी अटाउने अर्को भाँडो रहेछ । यदि दुवै भाँडामा पानी भरी रहेछ भने जम्मा कति लिटर पानी रहेछ ?

८. शरणको घरमा १००० लिटर क्षमताको ट्याङ्कीमा पानी भरी राखिएको थियो । उक्त ट्याङ्कीबाट ६५० लिटर पानी भिकिएसछ भने अब ट्याङ्कीमा कति पानी बाँकी होला ?

९. खाली ठाउँ भर्नुहोस् :

(क) १ सेन्टिमिटरमा मिलिमिटर हुन्छ ।

(ख) ३ सेन्टिमिटरमा मिलिमिटर हुन्छ ।

१०. मिलिमिटरमा रूपान्तर गर्नुहोस् :

(क) ४ से.मि. = मि.मि. (ख) १० से.मि. = मि.मि.

११. सेन्टिमिटरमा रूपान्तर गर्नुहोस् :

(क) ३ मि. = से.मि.

(ख) ५ मि. ५० से.मि. = × ५ से.मि. + ५० से.मि.

$$= \boxed{\quad} \text{ से.मि. } + ५० \text{ से.मि.}$$

$$= \boxed{\quad} \text{ से.मि.}$$

१२. ग्राममा रूपान्तर गर्नुहोस् :

(क) ५ कि.ग्रा. = ग्राम

(ख) २ कि.ग्रा. १०० ग्राम = $2 \times \boxed{\quad}$ ग्राम + ग्राम

$$= \boxed{\quad} \text{ ग्राम } + \boxed{\quad} \text{ ग्राम}$$

$$= \boxed{\quad} \text{ ग्राम}$$

१३. तल दिइएको तालिकाको आधारमा चित्रग्राफ बनाउनुहोस् :

रुचिको विषय	नृत्य	सङ्गीत	गायन	चित्रकला	नाटक
विद्यार्थी सङ्ख्या	२४	१६	१२	२०	४

 = ४ जना विद्यार्थी

रुचिको विषय	मन पराउने विद्यार्थी सङ्ख्या

शिक्षकको दस्तखत

मेरो गणित, कक्षा ३

अभिभावकको दस्तखत

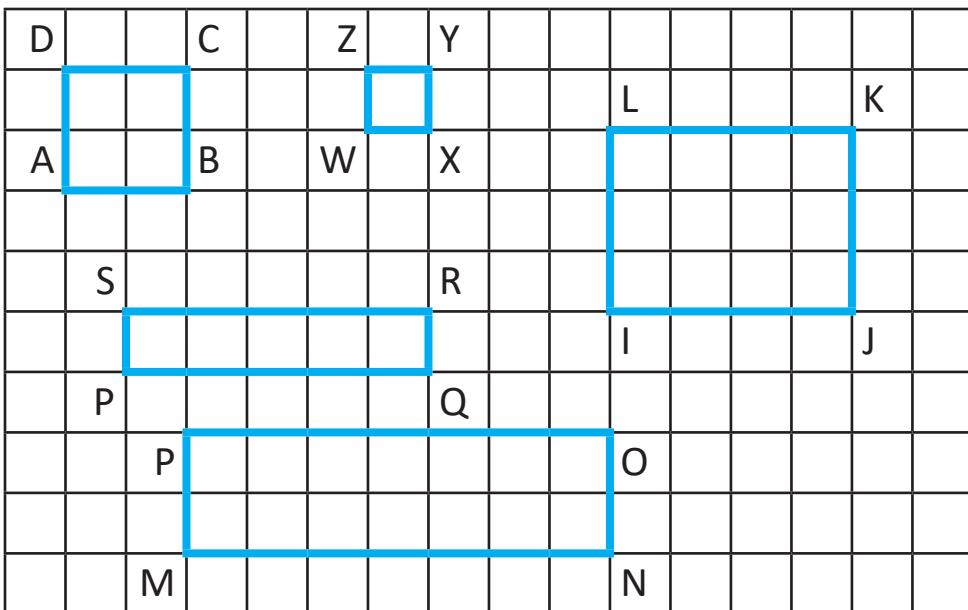
पाठ २२

क्षेत्रफल

तलको ग्राफ अध्ययन गर्नुहोस् :

चित्रमा एउटा गाउँको जग्गाको टुक्राहरूलाई लेखाचित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ । दिलमाया र रहमानले उक्त लेखाचित्रका बारेमा जिज्ञासा राखेछन् र उक्त जिज्ञासाका आधारमा शिक्षकले प्रस्तुति गरेछन् :

माथिको ग्राफमा वर्ग र आयतहरू खिचिएका छन् । WXYZ एक एकाइ लम्बाइ भएको वर्ग हो । यसको क्षेत्रफल एक वर्ग एकाइ हुन्छ । यसलाई एकाइ वर्ग पनि भनिन्छ ।

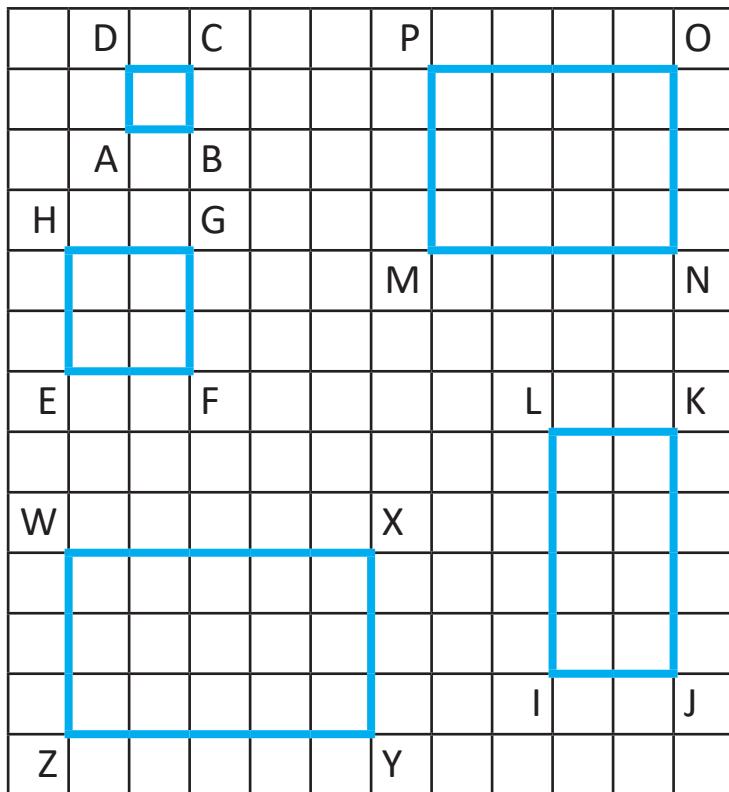
ABCD एउटा वर्ग हो । यसमा साना ४ ओटा एकाइ वर्गहरू छन् । अर्थात् वर्ग ABCD भित्र ४ ओटा एकाइ वर्ग वा १ वर्ग एकाइका ४ ओटा वर्गकार कोठाहरू छन् ।

त्यसैले वर्ग ABCD को क्षेत्रफल ४ वर्ग एकाइ हुन्छ । PQRS एउटा आयत हो । यसमा ५ ओटा एकाइ वर्गहरू अटाएका छन् । त्यसैले आयत PQRS को क्षेत्रफल ५ वर्ग एकाइ हुन्छ ।

आयत IJKL मा १२ ओटा साना एकाइ वर्गहरू अटाएका छन् । त्यसैले आयत IJKL को क्षेत्रफल १२ वर्ग एकाइ हुन्छ ।

MNOP पनि एउटा आयत हो । यसभित्र १४ ओटा साना एकाइ वर्गहरू अटाएका छन् । त्यसैले आयत MNOP को क्षेत्रफल १४ वर्ग एकाइ हुन्छ ।

● तलको ग्राफ अध्ययन गरी खाली ठाउँमा भर्नुहोस् :

ABCD एकाइ वर्ग हो ।

ABCD को क्षेत्रफल वर्ग एकाइ हुन्छ ।

EFGH भित्र ओटा एकाइ वर्गहरू अटाएका छन् ।

त्यसैले EFGH को क्षेत्रफल वर्ग एकाइ हुन्छ ।

MNOP एउटा आयत हो । यसको लम्बाइ एकाइ र चौडाइ एकाइ छन् ।

MNOP भित्र ओटा एकाइ वर्गहरू छन् । यसको क्षेत्रफल वर्ग एकाइ हुन्छ ।

WXYZ एउटा आयत हो । यसको लम्बाइ एकाइ र चौडाइ एकाइ छन् ।

WXYZ भित्र ओटा एकाइ वर्गहरू अटाएका छन् ।

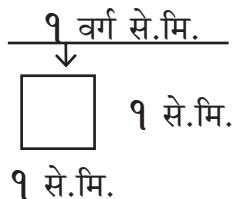
WXYZ को क्षेत्रफल वर्ग एकाइ हुन्छ ।

IJKL एउटा आयत हो । यसभित्र ओटा एकाइ वर्गहरू छन् ।

यसको क्षेत्रफल वर्ग एकाइ हुन्छ ।

● क्षेत्रफल पता लगाओ :

यो एउटा वर्ग हो ।

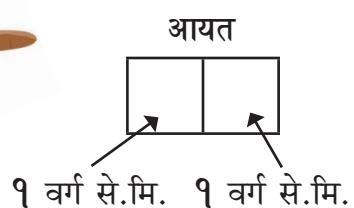

यसको भुजाको लम्बाइ 1 से.मि. छ ।

चौडाइ पनि 1 से.मि. छ ।

यसले एक वर्ग से.मि. ठाउँ लिन्छ ।

यो एउटा आयत हो ।

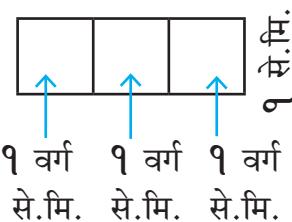
यसको लम्बाइ 2 से.मि. छ ।

चौडाइ 1 से.मि. छ ।

यसमा 2 ओटा 1 वर्ग से.मि.का वर्गहरू अटाएका छन् ।

त्यसैले यो आयतको क्षेत्रफल 2 वर्ग से.मि. हुन्छ ।

यो आयत 3 से.मि.लामो छ यसको चौडाइ 1 से.मि. छ ।

यसमा कतिओटा 1 वर्ग से.मि.का वर्गहरू अटाएका छन् ?

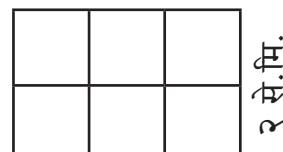
यो आयतमा 3 ओटा 1 वर्ग से.मि.का वर्गहरू अटाएकाले

यसको क्षेत्रफल 3 वर्ग से.मि. हुन्छ ।

यसको लम्बाइ 3 से.मि. छ ।

चौडाइ 2 से.मि. छ ।

यसमा कतिओटा 1 वर्ग से.मि.का वर्गहरू छन् ? गणना गरौँ ।

यहाँ जम्मा 6 ओटा 1 वर्ग से.मि.का वर्गहरू छन् ।

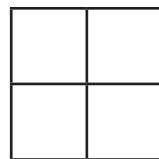
त्यसैले यो आयातको क्षेत्रफल 6 वर्ग से.मि. हुन्छ ।

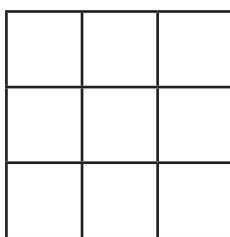
तलका चित्रहरूमा वर्ग कोठाहरूको सङ्ख्या गन्ती गरी क्षेत्रफल लेख्नुहोस् :

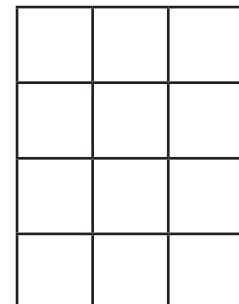
वर्ग एकाइ

वर्ग एकाइ

वर्ग एकाइ

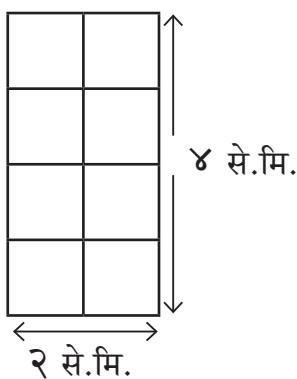

वर्ग एकाइ

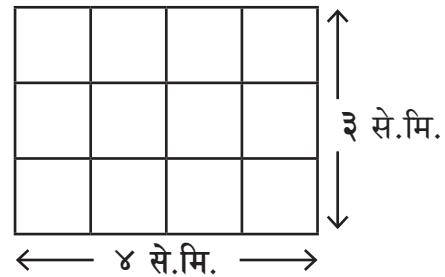
वर्ग कोठाहरू गणना गरी क्षेत्रफल पत्ता लगाउनुहोस् :

१.

वर्ग से.मि.

२.

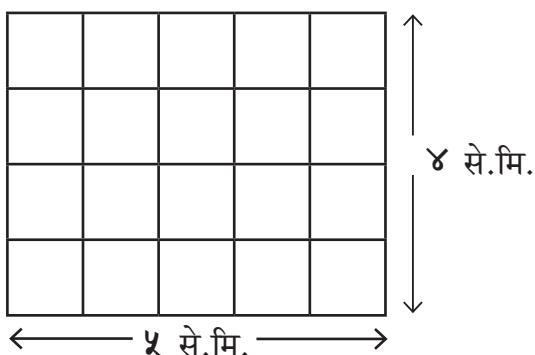

वर्ग से.मि.

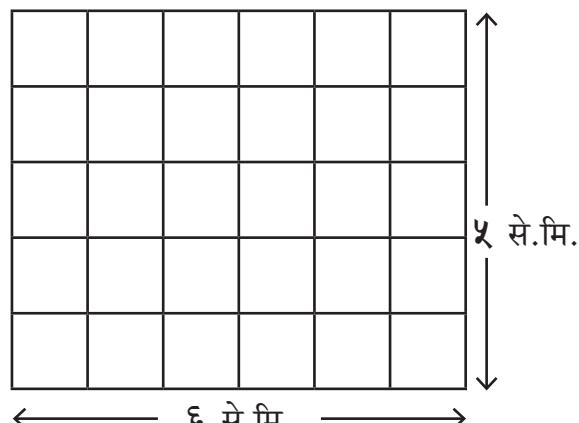

वर्ग कोठाहरू गणना गरी क्षेत्रफल पता लगाउनुहोस् :

१.

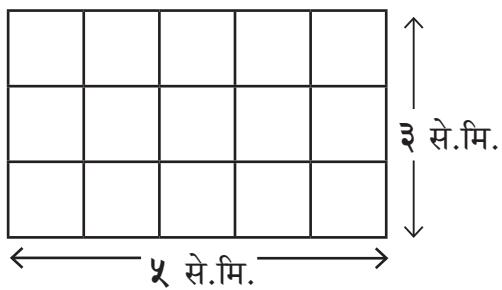
२.

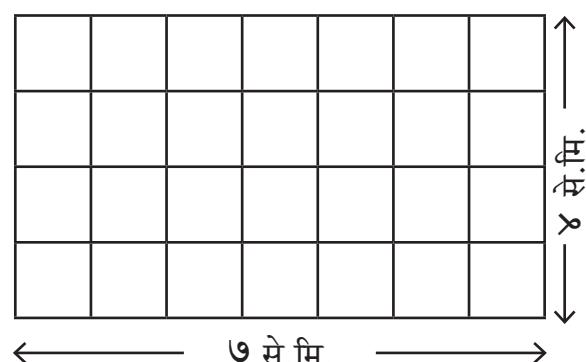
वर्ग से.मि.

वर्ग से.मि.

३.

४.

वर्ग से.मि.

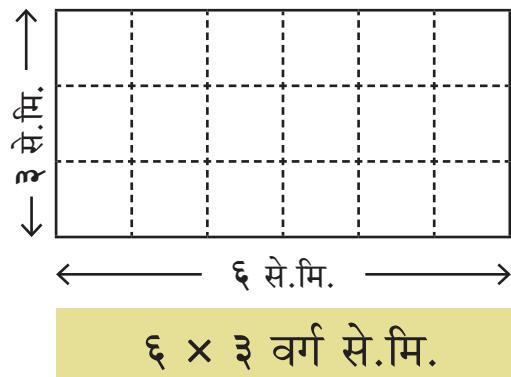
वर्ग से.मि.

क्षेत्रफल पत्ता लगाओ :

पीताम्बर र क्रिस्टनाले क्षेत्रफलसम्बन्धी एउटा परियोजना कार्य गरेछन् । उनीहरूले परियोजना कार्यबाट प्राप्त गरेका कुराहरू कक्षाकोठामा प्रस्तुत गर्दा निम्नअनुसार गरेछन् :

एउटा आयतकार सतहमा कतिओटा एकाइ वर्ग अटाउँछन्, सो सझौता गणना गरी क्षेत्रफल पत्ता लगाइन्छ जस्तै:

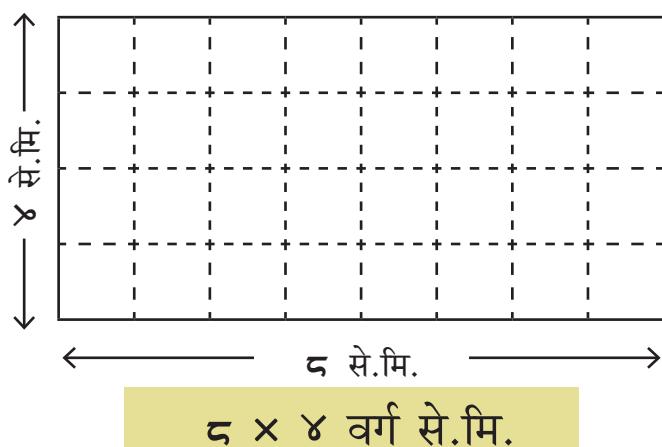
यो आयतको लम्बाइ ६ से.मि.र चौडाइ ३ से.मि.छ । यसलाई एकाइ वर्गमा विभाजन गर्दा कतिओटा एकाइ वर्ग अटाउन सक्छन् ?

१ से.मि.को दुरीमा तेस्रो र ठाडा सिधा रेखाहरू खिची १ से.मि. लम्बाइ र १ से.मि. चौडाइ भएका वर्गाकार कोठाहरूमा विभाजन गरी कोठाहरू गणना गरौँ । यसरी यहाँ १८ ओटा कोठाहरू पाइएकाले यस आयतको क्षेत्रफल १८ वर्ग से.मि. हो ।

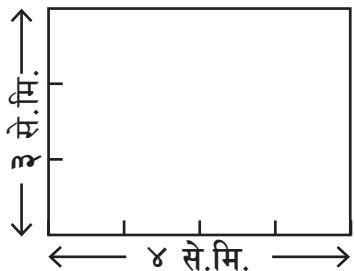
माथि जस्तै गरी १ से.मि.को दुरीमा तेस्रो र ठाडो सिधा रेखाहरू खिची वर्गाकार कोठाहरूमा विभाजन गर्दा दायाँपट्टिको आयतको पनि क्षेत्रफल निकाल्न सकिन्छ ।

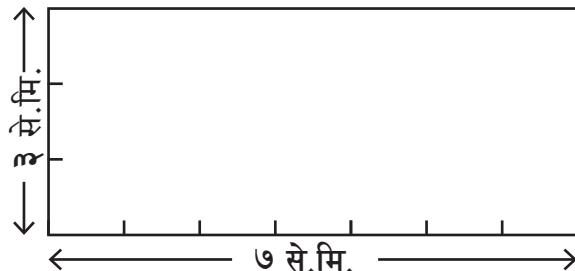
यसको क्षेत्रफल ३२ वर्ग से.मि. हुन्छ ।

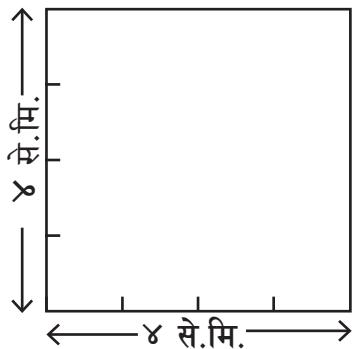

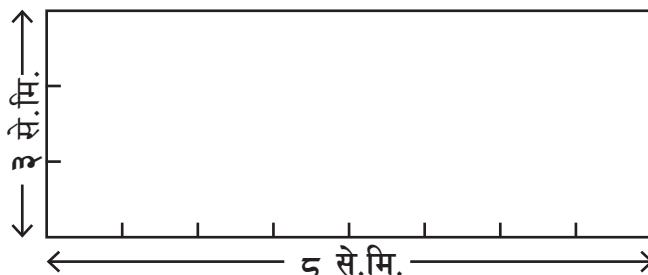

चिह्न लगाइएका ठाउँबाट तेर्से र ठडो सिधारेखा खिची वर्ग कोठाहरू
बनाउनुहोस् र क्षेत्रफल पत्ता लगाउनुहोस् :

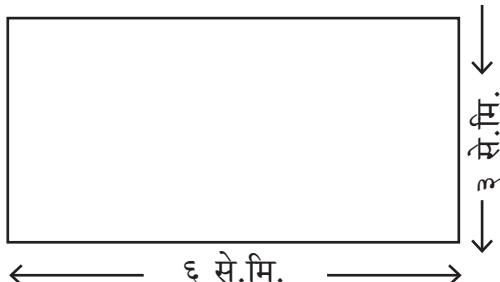

एकाई वर्गहरू बनाई क्षेत्रफल पत्ता लगाउनुहोस् :

2 से.मि.

5 से.मि.

6 से.मि.

3 से.मि.

क्षेत्रफल पता लगाउनुहोस् :

दायाँपट्टि दिइएको चित्र आयतको हो । यसको क्षेत्रफल कति होला, अनुमान गर्नुहोस् ।

दायाँपट्टि दिइएको आयतको क्षेत्रफल वर्ग से.मि. होला ।

अब यसको लम्बाइ नाप्नुहोस् ।
चौडाइ पनि नाप्नुहोस् ।

तेस्रो र ठाडो सिधा धर्का खिचि १ वर्ग से.मि.का एकाइ वर्गहरूमा विभाजन गरी गणना गर्नुहोस् ।

अनुमानबाट आउने क्षेत्रफल वास्तविक क्षेत्रफलसँग तुलना गर्नुहोस् ।

माथि जस्तै दायाँपट्टिको आयतको क्षेत्रफल पनि अनुमान गर्नुहोस् ।

दायाँपट्टि दिइएको आयतको क्षेत्रफल वर्ग से.मि. होला ।

अब ठाडो र तेस्रो सिधा रेखाहरू खिची वास्तविक क्षेत्रलफल पनि पता लगाउनुहोस् ।

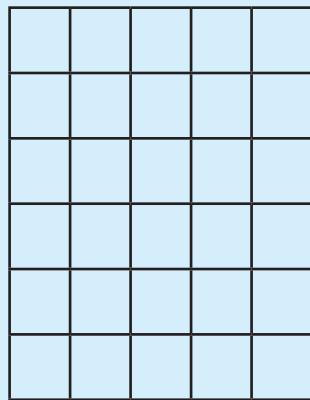
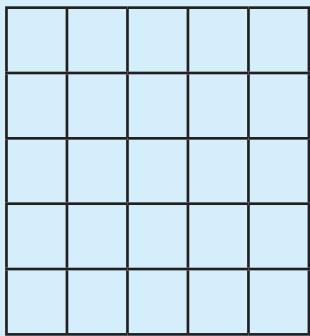
वास्तविक क्षेत्रफल र अनुमानित क्षेत्रफलमा कर्ति फरक आयो ?

नाप

हेरौं, मैले कति सिकें ?

- तल दिश्यका सतहहरूमा एकाइ वर्ग गणना गरी क्षेत्रफल पता लगाउनुहोस् :

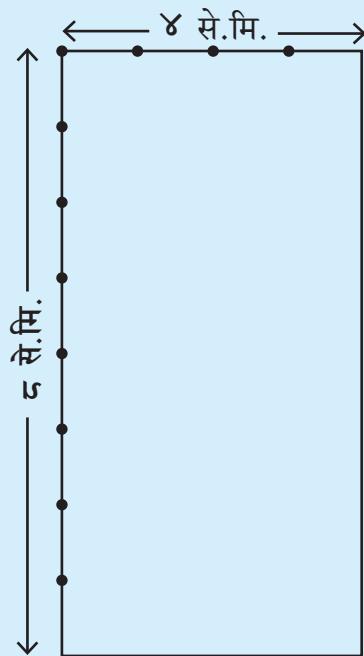
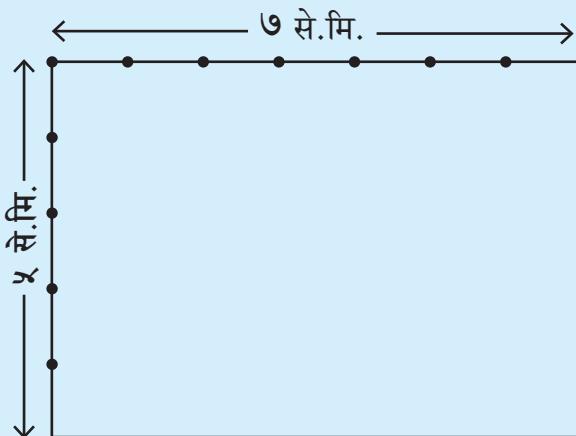

वर्ग एकाइ

वर्ग एकाइ

- चिह्न लगाईरको ठाउँबाट तेस्रो र ठाडो सिधा रेखा खिची वर्ग कोठाहरू बनाउनुहोस् र क्षेत्रफल पता लगाउनुहोस् :

३. तल दिइएका आयतहरूको क्षेत्रफल अनुमान गर्नुहोस् । ठडो र तेर्सो सिधा रेखाहरू खिची १ से.मि. लम्बाइका एकाइ वर्गहरू बनाएर वास्तविक क्षेत्रफल पनि पता लगाउनुहोस् । तलको तालिकामा भर्नुहोस् :

१.

२.

३.

४.

५.

६.

७.

प्रश्न न.	आयतको अनुमानित क्षेत्रफल	आयतको वास्तविक क्षेत्रफल	फरक
१.			
२.			
३.			
४.			
५.			
६.			
७.			

शिक्षकको दस्तखत

अभिभावकको दस्तखत

सिकाइ शृङ्खला

तपाईंले क्रियाकलाप पूरा गरेको दिन बाकसमा ठिक चिह्न (✓) लगाउनुहोस् ।

